Aleksandra Blatešić

Nulti član u savremenom italijanskom jeziku

IL LA ∅

I ? LO

L' LE

GLI ∅

FILOZOFSKI FAKULTET NOVI SAD

Novi Sad, 2021.

Aleksandra Blatešić

Nulti član u savremenom italijanskom jeziku

E-monografija

Novi Sad, 2021.

UNIVERZITET U NOVOM SADU
FILOZOFSKI FAKULTET NOVI SAD
21000 Novi Sad
Dr Zorana Đinđića 2
www.ff.uns.ac.rs

Za izdavača
Prof. dr Ivana Živančević Sekeruš

Aleksandra Blatešić
Nulti član u savremenom italijanskom jeziku

Recenzenti
Saša Moderc
Nataša Janićijević
Nevena Ceković

Lektura
Svetlana Velimirović

Tehnička priprema
Igor Lekić

ISBN
978-86-6065-651-5

URL
http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2021/978-86-6065-651-5

Zabranjeno preštampavanje i fotokopiranje. Sva prava zadržava izdavač i autor.
Sadržaj i stavovi izneti u ovom delu jesu stavovi autora i ne odražavaju nužno stavove Izdavača, stoga Izdavač ne može snositi nikakvu odgovornost prema njima.

Ova monografija proistekla je iz teksta doktorske disertacije, pod naslovom *Nulti član u savremenom italijanskom jeziku*, koja je odbranjena na Filološkom fakultetu u Beogradu, dana 30. marta 2012. godine, pred komisijom u sastavu:

(1) Prof. dr Gordana Terić, mentor, Filološki fakultet, Beograd,
(2) Prof. dr Slobodan Stević, Filološki fakultet, Beograd,
(3) Prof. dr Ljubica Vlahović, Filozofski fakultet, Novi Sad.

Saglasnost za objavljivanje monografije dalo je Nastavno-naučno veće Filozofskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu, na elektronskoj sednici održanoj u periodu od 2. aprila 2021. do 5. aprila 2021. godine.

NULTI ČLAN U SAVREMENOM ITALIJANSKOM JEZIKU

(Apstrakt)

Imeničke sintagme u savremenom italijanskom jeziku se uglavnom koriste sa determinantom. Ipak, u pojedinim situacijama nije neophodna informacija o referenciji, te se član izostavlja. U ovom radu ćemo pokušati da opišemo uslove koji utiču na pojavu nultog člana u imeničkim sintagmama u funkciji subjekta i objekta, kao i u okviru predloških izraza. Jedan deo našeg istraživanja će obuhvatiti imeničke sintagme u slobodnim sintaksičkim konstrukcijama, u kojima veliki uticaj na pojavu člana imaju faktori kao što su vrsta predikata, vrsta, broj, distribucija i funkcija imeničkih sintagmi. Prikazaćemo i pojavu nultog člana u ustaljenim konstrukcijama, pri čemu ćemo skrenuti pažnju na semantičke uticaje, sličnosti sa slobodnim jezičkim strukturama i nastanak polirematskih lokucija. Kako bismo stekli uvid u upotrebu nultog, a ne nekog drugog člana, istražićemo ovu pojavu u sintaksički redukovanim strukturama i komunikacijski sintetizovanim porukama u masovnoj upotrebi u jeziku štampe, reklama, slogana, itd.

Analiza jezičkih uslova, kao i upotrebne vrednosti nultog člana trebalo bi da upotpuni sliku o ovoj pojavi u savremenom italijanskom jeziku.

Ključne reči: *nulti član, upotreba člana, imenička sintagma, generativna gramatika, sintaksa savremenog italijanskog jezika, ustaljeni i sintaksički redukovani izrazi.*

ZERO ARTICLE IN THE MODERN ITALIAN LANGUAGE

(Abstract)

Noun phrases in the modern Italian language are generally used with determinants. However, in certain situations the information about the reference is not necessary and the noun phrase is not preceded by an article. In this paper, it would be tried to describe conditions that affect the occurrence of bare nouns in a function of subject and object, as well as in the prepositional expressions. One part of this research will include bare nouns in free syntactic constructions in which a large influence on the occurrence shall have such factors as the type of predicate, type, number, distribution and function of the noun phrase. The zero article will be presented in the usual and idiomatic construction, in which will be analized the semantic influences, the similarities with the free language constructures and the emergence of polirematic locutions. In order to attain insight into the use of zero and not some other articles, this phenomenon would be researched in reduced syntactic structure and communicationally synthesized messages in widely used form of common language such as in newspapers and publications, advertising, slogans, etc.

The analysis of language requirements, and utility value of zero article should complete the picture of this phenomenon in modern Italian language.

Keys words: *zero article, article usage, noun phrase, generative grammer, syntax of modern Italian language, idiomatic expressions, reduced syntaxical constructions.*

SKRAĆENICE I SIMBOLI

Radi lakšeg opisa ispitivanih pojava u ovom radu je korišćeno dosta skraćenica, te ih prilažemo u donjem spisku:

skraćenica	italijanski termin	srpski termin
D	*determinante*	determinant
D°	*testa di un sintagma determinante SD*	upravna reč određene sintagme SD
N	*nome*	imenica
N°	*testa di un sintagma nominale SN*	upravna reč imeničke sintagme SN
NC	*nome dei continenti*	ime kontinenata
NR	*nome delle regioni*	ime regija
NSt	*nome degli stati*	ime države
Q	*quantificatore*	kvantifikator
SA	*sintagma aggettivale*	pridevska sintagma
SAvv	*sintagma avverbiale*	priloška sintagma
SAvvØ	*sintagma avverbiale senza determinante*	priloška sintagma sa nultim članom
SC	*sintagma di complementazione*	sintagma dopune
SD	*sintagma determinante*	određena sintagma
SF	*sintagma di flessione*	sintagma fleksije
SN	*sintagma nominale*	imenička sintagma
SNØ	*sintagma nominale senza determinante*	imenička sintagma bez determinante
SNdet	*sintagma nominale determinante*	imenička sintagma sa determinantom
SNindet	*sintagma nominale indeterminante*	imenička sintagma sa neodređenom determinantom
SNpart	*sintagma nominale partitivo*	imenička sintagma sa partitivnim članom
SP	*sintagma preposizionale*	predloška sintagma
SPØ	*sintagma preposizionale senza determinante*	predloška sintagma sa nultim članom
SOV	*soggetto-oggetto-verbo*	subjekat-objekat-predikat
SVO	*soggetto -verbo-oggetto*	subjekat-predikat-objekat
SV	*sintagma verbale*	glagolska sintagma
V	*verbo*	glagol

agg.	*aggettivo*	pridev
agg. num.	*aggettivo numerale*	brojni pridev / broj
agg. poss.	*aggettivo possessivo*	prisvojni pridev
Art.det.	*articolo determinativo*	određeni član
Art.indet.	*articolo indeterminativo*	neodređeni član
avv.	*avverbio*	prilog
compl.	*complemento*	dopuna
∃	*quantificatore esistenziale*	egzistencijalni kvantifikator
qcs.	*qualcosa*	nešto
qn.	*qualcuno*	neko
spec.	*specificatore*	specifikator
aeron.	-	aeronautički
arh.	-	arhaično
elektr.	-	elektrotehnički
engl.	-	engleski
fig.	-	figurativno
fot.	-	fotografski
fr.	-	francuski
inform.	-	informatički
it.	-	italijanski
mitol.	-	mitološki
mob.tel.	-	mobilna telefonija
muz.	-	muzički
pom.	-	pomorski
prav.	-	pravno
prost.	-	prostorno
relig.	-	religijski
sport.	-	sportski
teh.	-	tehnički
v.	-	videti
voj.	-	vojno
vrem.	-	vremenski
žarg.	-	žargonski

Skraćenice korpusa:

Književna dela

CZ – *La coscienza di Zeno*, I. Svevo

GDM – *Giro del mondo*, E. Biagi

GDV – *Giro di vento*, A. De Carlo

LBMN – *Lettera ad un bambino mai nato*, O. Fallaci

NDR – *Il nome della rosa*, U. Eco

NHP – *Non ho paura*, N. Ammaniti

QS – *Questa storia*, A. Baricco

SIP – *Straniero in paradiso*, M. Cecovini

TC – *Tre croci*, F. Tozzi

VD – *Il visconte dimezzato*, I. Calvino

Novine i časopisi

AI – *Airone*, Anno XXIX, N. 345, gennaio 2010

CS1 – *Corriere di Siena*, Anno XXV n. 224, 15 agosto 2007

CS2 – *Corriere di Siena*, Anno XXV n. 226, 17 agosto 2007

CDS1 – *Corriere della sera*, Anno 131, N. 175, 26 luglio 2006

CDS2 – *Corriere della sera*, Anno 46, N. 41, 22 ottobre 2007

CDS3 – *Corriere della sera*, Anno 46, N. 42, 29 ottobre 2007

CN – *Corriere nazionale*, Anno XV N. 226, 17 agosto 2007

FO – *Focus*, N. 207, gennaio 2010

GI – *Gioia*, N. 33, 23 agosto 2008

R1 – *La Repubblica*, Anno 14, Numero 41, 22 ottobre 2007

R2 - *La Repubblica*, Anno 14, Numero 42, 29 ottobre 2007

SI – *Sirio*, N. 292, agosto 2007

TC – *Turisti per caso*, Anno II, N. 1, gennaio 2010

PS – *Psichologies*, N. 12, dicembre 2009

1. UVOD

1.1. Predmet i metod rada

Osnovni predmet ovog rada vezan je za pojavu nultog člana u različitim sintaksičkim strukturama savremenog italijanskog jezika. Kategorija člana se razvila u svim romanskim jezicima i većini indoevropskih, te njegovo izuzimanje ostavlja značajne posledice na semantičkom i sintaksičkom planu. Među indoevropskim jezicima samo baltička i slovenska grupa jezika (uz izuzetak makedonskog i bugarskog) nisu uspele da razviju ovu kategoriju, umesto koje u funkciji determinanti koriste određene i neodređene prideve, poreklom od pokazne zamenice staroslovenskog. Upravo od pokazne zamenice u indoevropskim jezicima, pa i u italijanskom, nastala je kategorija člana. Stoga smatramo neophodnim da pre analize nultog člana damo prikaz osnovnih uslova koji su doveli do nastanka kategorije člana u italijanskom jeziku, i to od latinskog koji je nije ni posedovao. Kratak istorijski pregled razvoja člana trebalo bi da doprinese boljem shvatanju njegovog korištenja u savremenom jeziku, naročito okolnosti u kojima se on izostavlja, pri čemu nastaju promene i na semantičkom planu.

Upravo zbog isticanja semantičkih razlika, nulti član će u ovom radu biti posmatran kroz korelaciju odnosa *određeni – neodređeni – partitivni – nulti član*, koja je od izuzetne pragmatičke važnosti. Član je neizostavni deo sintagme, a u ovom radu ćemo članom smatrati i nulti član, iako on nije materijalizovan ni u govornom ni u pisanom jeziku. Nulti član je posebna vrsta člana, koja se ne javlja proizvoljno u jeziku, već pod tačno određenim uslovima, te ćemo njegovoj pojavi pokušati da priđemo sa više aspekata posmatranja.

Metod koji smo smatrali najpodobnijim za sprovođenje ovakvog istraživanja je savremeni strukturalni, s posebnim osvrtom na teorijske postavke generativne lingvistike i formalne semantike koje su dale najveći doprinos ovoj tematici. Tako ćemo u II poglavlju prikazati kratak dijahroni prikaz nastanka člana, a u III ćemo predstaviti vodeće teorije u analizi kategorije člana. Neke od njih ćemo koristiti tako što ćemo ih u daljem radu podvrgnuti proveri na konkretnim primerima iz korpusa. Glavni predmet ovog rada je imenička sintagma, koja će u IV poglavlju biti analizirana u subjekatskoj, objekatskoj, odredbenoj, kao i ostalim sintaksičkim funkcijama i položajima, što je savremen generativni način proučavanja nultog člana. Ovim pristupom ćemo steći uvid u u sintaksičke uslove koji dovode do nultog člana u slobodnim konstrukcijama.

U V poglavlju ćemo posvetiti izvestan prostor i fiksnim, tj. ustaljenim konstrukcijama, a pogotovo semantičkoj razlici između idiomatskih izraza i slobodnih kombinacija reči. Stoga ćemo pokušati da ustanovimo da li se ustaljene konstrukcije javljaju uvek u tačno određenom obliku ili dozvoljavaju varijacije u upotrebi člana. Iako većina priručnika i monografija posvećenih idiomima predstavlja određene izraze u jednom obliku, jezički uzus dovodi do drugačijih pojava u zavisnosti od konteksta. Stoga smo odlučili da temeljnije pristupimo ovoj pojavi i napravimo jasnu podelu između idioma koji svoju ustaljenost u jeziku pokazuju u upotrebi tačno određene vrste člana i onih koji se koriste u fleksibilnijim konstrukcijama sa varijabilnom upotrebom člana.

U VI poglavlju posmatraćemo član u brojnim ostalim slučajevima, kao što su nazivi zemalja, apelativi, apozicije, itd. Predstavićemo posebne jezičke oblike u kojima dolazi do pojave nultog člana, kao što su novinski naslovi, slogani, reklame i telegrafski stil govora. U ovom poglavlju pokazaćemo da opšte ustanovljena pravila o nultom članu u sintagmama u ograničenoj meri važe za komunikacijski svedene poruke, koje odlikuju druge specifičnosti.

Radi lakšeg praćenja celine rada predstavljaćemo rezultate istraživanja posle nekoliko važnijih odeljaka, a u VII poglavlju sumiraćemo sve rezultate istraživanja i izneti opšti zaključak. U tom poglavlju pokušaćemo da povežemo rezultate istraživanja sa vodećim savremenim semantičkim i sintaksičkim teorijama, kao i da ukažemo na pojave koje zaslužuju više prostora u budućim istraživačkim radovima.

1.2. Korpus i ciljevi rada

S obzirom na to da je predmet rada jedna gramatička pojava u savremenom italijanskom jeziku, istraživanje će biti sprovedeno na književnim delima XX veka i prve decenije XXI veka, i to od nekoliko različitih pisaca kako bismo izbegli uticaj isključivo jednog stila. To su sledeća dela: *La coscienza di Zeno* (Italo Svevo), *Giro del mondo* (Enzo Biagi), *Giro di vento* (Andrea De Carlo), *Lettera a un bambino mai nato* (Oriana Fallaci), *Il nome della rosa* (Umberto Eco), *Non ho paura* (Niccolò Ammaniti), *Questa storia* (Alessandro Baricco), *Straniero in paradiso* (Manlio Cecovini), *Tre croci* (Federigo Tozzi), *Il visconte dimezzato* (Italo Calvino). Korpus će obuhvatiti i analizu jezika štampe predstavljene u dnevnim novinama, časopisima i drugim vrstama povremene publikacije savremenog doba.

Ovo istraživanje uključiće pretragu uz pomoć *Google* elektronskog pretraživača, što će biti naročito korisno za analizu nultog člana u idiomima i ustaljenim izrazima. Ovaj način pretrage će nam pomoći da preko znatno šireg korpusa istražimo pojavu nultog člana, kao i da

pokušamo da napravimo jasnu distinkciju između odavno ustaljenih izraza u jeziku i onih sa nedoslednostima u upotrebi člana. Na uključivanje elektronskog pretraživača u korpus odlučili smo se zbog neuporedivo veće dostupnosti pisanog materijala u ovom formatu, ali i zbog sve češćeg prenošenja međuljudske komunikacije (govora i razgovora) u virtuelni svet.

Jezik je osnovno sredstvo komunikacije među ljudima i treba ga posmatrati kao živ organizam koji se stalno menja i prilagođava potrebama njegovih korisnika. Analiza nultog člana u raznim segmentima komunikacije, kako pisane tako i govorne, pomoćiće nam da stvorimo celovitu sliku o ovoj pojavi, ne samo u jezičkom, već i vanjezičkom kontekstu. Sve prethodno navedeno doprineće pojašnjenju okolnosti pod kojima dolazi do upotrebe upravo nultog, a ne nekog drugog člana, čime će ovaj rad dobiti i određenu pragmatičku vrednost.

2. NASTANAK I SVOJSTVA KATEGORIJE ČLANA U ITALIJANSKOM JEZIKU

2.1. Dijahroni prikaz razvoja italijanskog člana

Svi romanski jezici danas imaju određeni i neodređeni član, koji klasični latinski kao sintetički jezik nije posedovao, jer nije ni imao potrebe za tom gramatičkom kategorijom[1]. Nastanak člana je posledica brojnih promena latinskog jezika čiji je složen morfosintaksički sistem postao nepraktičan za sve veću masu ljudi koja je počela njime da se služi. Tako je od jednog sintetičkog jezika (latinskog) nastalo nekoliko analitičkih (romanskih) jezika. Iako je cilj promena bilo pojednostavljivanje jezičkog sistema, ne možemo tvrditi da su današnji romanski jezici jednostavnije gramatičke strukture u odnosu na onu klasičnog latinskog[2]. Reč je samo o dugotrajnom procesu prilagođavanja težih gramatičkih struktura ondašnjim govornicima, tj. njihovom napuštanju radi stvaranja drugih, „prihvatljivijih“ i „lakših“ kategorija. Tako je napuštanje sistema fleksije latinskog jezika dovelo do nastanka jedne nove kategorije, odnosno člana.

Romanski jezici imenicom bez člana ukazuju na apstraktan pojam, dok se sa članom označava određena jedinka tog pojma. Latinski jezik, kojim su se služili seljaci i niži staleži stanovništva, imao je uglavnom konkretne imenice, dok su apstraktne stvarane po uzoru na grčki jezik. Kako se napuštao sistem fleksije, tako su se imenice zatvorile u jedan oblik i izgubile pojam konkretnosti, te se javila potreba za stvaranjem nove kategorije koja će odrediti imenicu u rečenici. Za nastanak člana iskorišćene su pokazne zamenice ILLE i IPSE, a pojava člana već u IV veku postaje sve učestalija.

Navešćemo samo jedan dokumenat od posebne važnosti za vremensko obeležavanje ove pojave, ali i ostalih važnih sistemskih promena koje su je pratili - *Peregrenatio ad loca sancta (*ili: *Itinerarium ad loca sancta),* dnevnik koji je vodila jedna monahinja tokom svog putovanja[3]. Ovaj tekst nam pruža sliku o jednom kasnolatinskom jeziku sa elementima vulgarnolatinskog, kao i o pojavi nekolicine protoromanskih karakteristika. Već je sasvim jasno izražen prelazak na novi red reči u rečenici SVO (subjekat, predikat, objekat) naspram ranijeg linearnog SOV (subjekat, objekat, predikat); gubljenje konstrukcije *akuzativ + infinitiv* u korist one sa *quod*; razvoj predloškog akuzativa; gramatikalizacija funkcionalnosti diskursa (tema-rema).

---

[1] G. Terić, *Istorija italijanskog jezika*, Filološki fakultet, Beograd, 1995.
[2] A. Zamboni, *Alle origini dell'italiano*, Carocci editore, Roma, 2000, str. 76.
[3] Prema: A. Zamboni, *nav. delo*, str. 51.

ILLE i IPSE postaju nosioci vrednosti vantekstualne pretpostavke, dok u tekstu imaju anaforičnu i kataforičnu ulogu. Sa deiktične funkcije (funkcije tekstualne determinante) prelaze na funkciju označavanja jedinke (funkciju vantekstualne determinante). Ova tendencija se može pratiti već od II veka, dok se u doba nastanka *Peregrenatio* zapaža sasvim jasna dekadencija klasičnih deiktičkih elemenata (HIC, HAEC, HOC, kao i IS, EA, ID). U isto vreme slabi značenje koje imaju ILLE i IPSE, a pod uticajem grčkog jezika[4] javlja se potreba za uvođenjem člana i u romanske jezike.

Dolazi do uopštavanja zamenice ILLE u kataforičnoj funkciji, pogotovo ukoliko prethodi ograničavajućoj (restriktivnoj) relativnoj rečenici: *per valle illa, quam dixi ingens*. IPSE se pojavljuje više u anaforičnoj poziciji, npr. *cum ergo venissemus ad portam ipsam, stans episcopus fecit orationem et legit nobis ibi ipsas epistolas.* U navedenom dokumentu zapažaju se deiktički oblici *eccilu, eccista* (ECCE + zamenica) poznati od još starijeg doba[5], a korišćenje ovakvog artikuloida ukazuje na nametanje oblika aktualizacije umesto oblika kanonske strukture prilikom označavanja kategorije *teme* (datog elementa) i *reme* (novog elementa). Od V i VI veka ILLE i IPSE postaju nosioci vrednosti vantekstualne pretpostavke, te aludiraju na poznat, ali ne i eksplicitno spomenut elemenat u tekstu.

Pored toga, dolazi do razvoja neodređenog člana od UNUS, koji poprima uopštenu neodređenu vrednost i HOMO, koji dobija vrednost kolektivne (zbirne) neodređenosti (u fr. nastao je oblik *on*, a drugde *se*). Od IV do VIII veka trajao je prelaz sa pokazne zamenice na član kao novooformljene kategorije, te je to doba obeleženo pojavom različitih morfoloških oblika ILLE (*illo, lo, lis*) kao i dostizanjem nivoa zamenice i klitike:

> *... et ipsa cuppa frangant la tota* – "*e la coppa la rompano in mille pezzi*"
> *... cum senior bibit duas vicis, sui vassalli la tercia* – „il signore beve due volte e i suoi soggetti la tercia"[6]

U prvim romanskim književnim tekstovima član nije u masovnoj upotrebi (*Serments* 842), ali pojava klitike *le* (*Placiti campani* 960-963)[7] ukazuje na njegov budući razvoj. Iako su se pokazne zamenice ILLE i IPSE uporedo razvijale, mora se znati da su još u latinskom jeziku bile konkurentske zamenice. U poznolatinskim tekstovima su gotovo jednako upotrebljavane,

[4] Sa grčkog jezika su se prevodili uglavnom crkveni tekstovi, u kojima je bio prisutan član, pa se javila potreba za njegovim oblikovanjem u italijanskom, kao i u ostalim romanskim jezicima.
[5] Ovi oblici zapaženi su i u Apulejevim tekstovima, što odgovara periodu s početka II veka.
[6] A. Zamboni, *nav. delo*, str. 117
[7] Prema: A. Zamboni, *nav. delo*, str. 198

s tim da je oblik IPSE bio frekventniji. Zamenica ILLE je ipak uspela da potisne IPSE i da uspostavi dominaciju, najviše u severnim i centralnim delovima Italije. Današnja situacija ide u korist zamenice ILLE, dok je IPSE poslužilo kao izvor za član u sardskom, sicilijanskom dijalektu na Liparskim ostrvima, delom u katalonskom (provincija Gerona i Balearska ostrva) i delom u gaskonjskom[8].

Tokom nekoliko narednih vekova oblik određenog člana je bio veoma nestabilan: prisutne su oscilacije u upotrebi *el* i *il*; dugo je opstao oblik *lo* koji se koristio posle suglasnika – *per lo messer*; veoma slobodno i bez čvrstih pravila se koriste i oblici množine – *i, li, gli*. U XIII i XIV veku još uvek nedostaje apostrof, pa se mnoge reči pišu spojene sa članom –*luomo* (od *l'huomo*); *lanima, lerrore, longegno* (od *lo'ngegno*), itd. Isto tako nisu još zaživele krnje forme (it. *troncamento*), pa se neodređeni član i pokazni pridevi javljaju u svom punom obliku: *uno giorno, quello dono, ...* Ipak, već u XIII veku uspostavljene su neke zakonitosti koje su se održale i u savremenom dobu. To se pre svega odnosi na početno fakultativnu, a posle izostavljenu upotrebu člana uz predlog *di* kada je u funkciji dopune sa oznakom materijala. Fakultativna upotreba člana odnosila se na slučajeve u kojima se upravna reč imeničke sintagme pojavljivala sa članom, ali se kasnije (u XV veku) ukorenila navika da se on ne spaja sa predlogom druge imenice:

le colonne **del** porfido (Boccacio[9]); la palla **d**'oro (XV vek); la borsa **di** pelle (XXI).

Među ostalim sintaksičkim pojavama karakterističnim za jezik XV veka a pod vidnim uticajem latinskog je i apozitivna konstrukcija sa predlogom *di* oslonjenim na član – ***il*** *traditor* ***di*** *Gano*[10], ***l'****ottimo cittadino* ***di*** *Giovanni*[11].

U XVI veku mnogi italijanski gramatičari (Bembo, Varki, Mucio, Salvijati) ističu potrebu da unesu više reda u govorni, a pogotovo pisani jezik. Među njima najviše se istakao Bembo koji je propisao i preporučio upotrebu određenih oblika člana u tačno određenim situacijama[12]. Tako se napuštaju oblici *el* za jedninu i *e* za množinu u korist *il* i *i*; pred imenicama koje počinju sa *S impura* uvodi se *lo*, dok se *in lo, in la* i *in l'* zamenjuju oblicima *nel, ne lo, ne la;* ispred *z* i dalje se koristi *il*, a Bembo savetuje *lo* posle *per* i *messer*. Sva ova

[8] Prema: M. Skubic, *Uvod u romansku lingvistiku*, Institut za strane jezike i književnost, Novi Sad, 1990.
[9] B. Migliorini, *Saggi linguistici*, Le Monnier, Firenze, 1957:156-174.
[10] L. Pulci, *Morgante*, II, st. 43; IV, st. 50, Firenze, 1483 (prema: Migliorini, *nav.delo*)
[11] G. Cavalcanti, *Istorie fiorentine* 1. III, c. 6, Firenze, 1839
[12] P. Bembo, *Prose della volgar lingua*, Giovanni Tacuino, Venezia, 1525, str. 91

pravila nisu uvek poštovana, česti su izuzeci, ali se ipak zapaža tendencija ka njihovom sve masovnijem korišćenju. Na polju upotrebe člana zapažaju se oscilacije uz reč *tutto,* uz koju se član nekada javlja, a nekada izostavlja: *tutti mali, tutti corpi*. U IV poglavlju videćemo da i danas uz *tutto* ima određenih varijacija, mada mnogo manje nego ranije.

U XVII, a pogotovo XVIII veku još uvek ima dosta nedoumica oko upotrebe tačno određenog oblika člana u jasno definisanoj strukturi. Tako ispred *z* i dalje preovladava upotreba člana *il,* dok oblik *li* (pored *i*) počinje sve slabije da se koristi. Kriterijumi koje gramatičari koriste nisu uvek jasni i bazirani su na opštem osećaju i doživljavanju zvučnosti neke reči ili oblika. Tako Đilji[13] tvrdi da će u izboru između članova *i* i *li* glavni sudija biti uho ("*sarà giudice l'orecchia*"). U upotrebi predloga spojenih sa članom registrovani su oblici *a', de', ne', co',* dok su pisci i govornici u izboru celog oblika vođeni elementima eufonije. Kod pesnika (*Leopardi*) je upadljivo da nekad koriste spojene oblike predloga i člana (npr. *dello, allo*), a nekada odvojene (*de lo, a lo*). Ova neopredeljenost ostavila je traga u ortografiji savremenog italijanskog jezika, u kojem važi pravilo odvojenog pisanja predloga i člana ukoliko je član deo naziva dnevnih novina, časopisa, itd:

- Prima pagina **de "La Gazzetta dello Sport**" dedicata alla gara in programma questa sera tra Inter e Roma
- Ultime notizie in tempo reale direttamente dal sito **de "La Repubblica"**.

Pola veka nakon ujedinjenja Italije, znači početkom XX veka, mnogo je stabilnija upotreba članova *il* i *lo* (odn. *un* i *uno*), iako se još ponekad koristi *il* za reči sa *z* (*il Zambrini / lo Zambrini*), kao i kod reči sa *ps (il psicologo / lo psicologo*). Neke oscilacije su, međutim, prisutne i danas, npr. upotreba *lo / uno* ispred poluvokala *i* (j) i ispred stranih imena i imenica koje počinju sa *h*. Nakon duge borbe između spojenih i odvojenih oblika predloga i člana, preovladali su spojeni oblici, dok se *pello, pella, collo* i *colla* sve manje upotrebljavaju, jer počinju da se doživljavaju kao arhaični, a i pojavljuju se iste reči drugog značenja. Stabilizovani su i oblici prideva koji imaju odlike člana - *bello* i *quello,* mada još uvek opstaju oblici *belli* i *quelli* pred vokalom, *S impura* i *z*. Tek u drugoj polovini XX veka ustalila se i ova pojava. U priloženoj tabeli[14] dat je prikaz razvoja člana kroz vekove:

[13] G. Gigli, *Lezioni di lingua toscana* (1729), prema B. Migliorini, *nav. delo*
[14] G. Genot, *Grammatica trasformazionale dell'italiano*, Liguori editore, Napoli, 1978

TABELA

Secolo	**el**	**il**	**lo**	**e**	**i**	**li**	**gli**
’200		/v	++				
’300			c/ stt r				
’400	++	x	-	++	x	-	-
’500	x	++ + + /z	consigliato /s + c	-	++	x	x
’600		++ ++/z			++	x	++/z
’700		++ ++/z	x /c (poet) + /z ++ /s+c		++	x	++/ s+c
1800-1850		++	o/c		++ +/s+c	- ic x/s+c	
dopo il 1850	distribuzione attuale praticamente fissa: residui e civetterie						

Leggenda:

++ = predomina; + = frequente; x = uso limitato; - = in regressione; o = scompare; /v,/c,v/,c/ seguito da – o precedente – vocale o consonante; s = /s/, z = /ts/,/dz/

U ovom kratkom pregledu nastanka i razvoja člana mogli smo zapaziti da je prošlo zaista mnogo stotina godina od trenutka njegovog nastanka (IV vek) do njegove upotrebe, bez velikih oscilacija u obliku (XX vek). Upotreba imeničkih sintagmi sa nultim članom – SNØ u starom italijanskom jeziku nije bila povezana sa namernim napuštanjem sistema determinacije, kao što je to slučaj danas. Osnovno pitanje na koje ćemo pokušati da odgovorimo u ovom radu je: kada je već toliko vremena bilo potrebno za potpuno oformljenje i upotrebu člana u italijanskom jeziku, zašto i pre svega u kom kontekstu dolazi do njegovog namernog izostavljanja?

2.2. Pojam člana u savremenom italijanskom jeziku sa morfosintaksičkog aspekta

Član u savremenom italijanskom jeziku je morfem koji sintaksički zavisi od imenice, te pripada kategoriji nominalnih determinanti. Ovaj gramatički elemenat je slabe sintaksičke autonomije i nije nosilac izraženog semantičkog sadržaja. Pored toga što služi za razlikovanje homografa, kao njegovu osnovnu funkciju možemo navesti razlikovanje *poznatog* (tema) od

novog i *nepoznatog* (rema). Još su strukturalisti iz Praške škole smatrali da je inicijalni neodređeni član kataforični elemenat, dok je određeni član koji sledi anaforičan i daje informacije o onome što je prethodno bilo rečeno. U tom slučaju predmet na koji je prvi put ukazano je *rema*, a onaj označen određenim članom je *tema*. Ovako iskazana razlika u upotrebi člana je, međutim, veoma uopštena i ne uvek primenljiva.

Član po svojoj funkciji pripada determinantama (prisvojne, pokazne, relativne, neodređene, upitne i uzvične determinante, kao i brojevi), ali je još uvek nejasno da li postoje razlike između determinanti[15] i opsinih prideva, i ako postoje, koje su i da li su dovoljne da bi determinanta iz sintaksičke funkcije prešla u morfološku kategoriju[16]. Ono što za sada sigurno znamo je da je član uglavnom obavezan deo imeničke sintagme, usko je vezan za imenicu uz koju stoji, jer mu nedostaje sopstveni leksički akcenat, tako da je nesamostalan i sa fonološkog aspekta. Nedostatak samostalnosti u funkciji vidi se i u poređenju sa pokaznim pridevima. Naime, član može da poprimi funkciju sličnu onoj koju imaju pokazni pridevi: *il libro = questo libro,* ali za razliku od *questo,* koje može stajati samostalno u rečenici, član to ne može. Slučajevi u kojima se funkcija određenog člana približava funkciji pokazne zamenice ili prideva objašnjavaju se povezanošću savremenog italijanskog određenog člana i latinske pokazne zamenice ILLE, od koje je nastao:

I paesi che ho visitato = *Quei* paesi che ho visitato.

Član ne obavlja istu funkciju u svim jezicima, pa tako na primer u nemačkom, on može da ima funkciju pokazne zamenice, jer je upravo od nje i nastao određeni član u indoevropskim jezicima. Pored ove funkcije, član u nemačkom može da preuzme čak i funkciju relativne zamenice, što u italijanskom uopšte nije moguće:

Chi è <u>questo</u>? – Wer ist denn <u>der</u> hier?	Član u funkciji
<u>Questa</u> è una matita. = <u>Das</u> ist ein Bleistift.	pokazne zamenice

La ragazza <u>che</u> vedo = Das Mädchen, <u>das</u> ich sehe.	Član u funkciji
La ragazza <u>con cui</u> parlo = Das Mädchen, <u>mit dem</u> ich spreche.	relativne zamenice

[15] Blumfild je prvi zvanično uveo termin *determinanta* u lingvistiku u svojoj knjizi *Language* iz 1933.
[16] T. Frleta, Razlika između determinanta i opisnog pridjeva. CEEOL. *Contemporary Linguistics*, issue 59-60, 2005:71 – 80.

Budući da član u italijanskom jeziku nije samostalan, niti može da preuzme više funkcija (kao u germanskim jezicima), veoma je važna analiza njegovog pojavljivanja uz imenicu, čime se formira imenička sintagma - SN. Član pri tom čini obavezni deo imeničke sintagme u kojoj ima tačno određeno mesto.

Iako član zavisi od imenice, i imenica isto tako zavisi od člana da bi se iz stanja *en puissance* prebacila u stanje *en effet*[17], tj. iz virtualnog u stvarno stanje. Ovako posmatran odnos člana i imenice govori nam o međusobnoj zavisnosti kako na sintaksičkom, tako i na semantičkom nivou. Iako postoji više vrsta članova, u ovom radu ćemo nulti član smatrati takođe članom, jer je neizostavni deo imeničke sintagme i ne može se koristiti proizvoljno. Za upotrebu nultog, kao i ostalih članova potrebno je da budu ispunjeni tačno određeni uslovi[18]. Kako bismo bolje shvatili prirodu nultog člana, kao i uslove pod kojima se pojavljuje, neophodno je da budemo upoznati sa upotrebom, ali i značenjem ostalih članova (određeni, neodređeni i partitivni), što ćemo predstaviti u odeljcima od 2.2.3. do 2.2.6.

Prethodno ćemo se osvrnuti na uslove neophodne za formiranje značenja koje treba posmatrati „kao intersubjektiviziranu pojavu, koja se spoznaje i obrađuje mentalno, a nastoji utvrditi i proveriti empirijski“[19].

2.2.1. Priroda značenja

Da bismo shvatili prirodu značenja veoma je važno da uzmemo u obzir distinkciju između apstraktnog, dekontekstualizovanog semantičkog sistema, s jedne strane, i konkretne, kontekstualizovane upotrebe tog sistema, s druge[20]. Ovde ćemo izložiti najznačajnije pristupe u posmatranju značenja leksema, ali ćemo ih primenjivati isključivo na imenice i imeničke sintagme kojima ćemo se prevashodno baviti u ovom radu.

U opis značenja ulaze dve osnovne komponente – smisao i denotacija, koje sa asocijacijom određuju referenciju same imenice. Kao što ističe T. Prćić[21] „*smisao* lekseme čini skup obeležja kojima se definiše izvesna klasa vanjezičkih entiteta; *denotaciju* predstavlja odnos između lekseme i odgovarajuće klase vanjezičkih entiteta; *referencija* podrazumeva identifikaciju jednog ili više entiteta iz te klase u konkretnoj komunikacionoj situaciji;

[17] Autor M. Desent dao je tačnu definiciju ovih pojmova u svom radu: M. Dessaintes, La catégorie de l’article en français moderne, *Etudes classiques* 32, 1964:22-36.
[18] Dubois-Lagane, *La nouvelle grammaire française*, Larousse, Paris, 1973:58-59.
[19] G. Leech, *Semantics*, Penguin Books, Harmondnsworth, II edition, 1981
[20] T. Prćić, *Semantika i pragmatika reči*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci, 1997, str. 38
[21] T. Prćić, *nav. delo*, str. 39

asocijacija čini skup dodatnih obeležja koja ograničavaju referenciju“. Razmatranje smisla i značenja potiče još od filozofa i logičara[22], a navedeni četverodelni model datira od Lajonsa[23], koji je svojim teorijama dao značajan doprinos savremenoj semantici i generativnoj gramatici.

Iako je svaki leksem jezički entitet, a referencija vanjezički, ova dva elementa čine jednu celinu u kojoj su međusobno usko povezani i međusobno uslovljeni. Smisao i denotacija su nosioci značenja, a asocijacija se odnosi na stilske karakteristike, koje mogu da utiču na upotrebu ili izostavljanje člana što ćemo detaljnije videti u narednim poglavljima. Ovde ćemo se zadržati na predstavljanju pojmova denotacije, referencije i asocijacije, kojima ćemo se koristiti u radu.

Denotacija[24] podrazumeva odnos između jezičke jedinice i nejezičkih entiteta na koje se ona odnosi, te predstavlja zajednički deo znanja o jeziku određene grupe govornika. Granice denotacije nisu uvek jasne, ali precizna denotacija leksema nije uslov uspešne komunikacije, jer redovno biva dopunjena ostalim jezičkim i vanjezičkim elementima. Pored toga, broj mogućih denotacija je neograničen, pa i nije moguće postići apsolutno preciznu denotaciju. Denotacija i referencija imaju zajedničku karakteristiku, a to je da dovode u vezu leksem (jezički entitet) sa vanjezičkim entitetom.

Referencija[25] je entitet u spoljnom svetu na koji se odnosi jezički izraz. Za vanjezički entitet koristi se termin referent, koji se izdvaja od klase utvrđene denotacijom. Pojam referencijalnog značenja ima više ograničenja od denotacije, jer mnoge reči nemaju nedvosmislenog referenta, a to je, uostalom, slučaj i sa članom. Razlikujemo tri osnovne vrste referencije: specifična, generalna i generička referencija.

U sklopu specifične referencije javlja se određena ili neodređena imenička sintagma u jednini. Određena referencija vezana je za SD, tj. za specifično i jedinstveno izolovanu jedinku koja pretpostavlja kolektivno jezičko i vanjezičko znanje svih komunikatora[26]. Kod neodređene referencije reč je o takođe specifičnoj i izolovanoj jedinci, ali o kojoj komunikatori imaju različit stepen znanja. Veliku ulogu u određivanju vrste referencije ima vanjezički faktor.

Generalna referencija podrazumeva identifikaciju jedne grupe iz klase mogućih referenata. Sa ovom referencijom javljaju se uglavnom SNdet i SNindet u množini. I ovde razlikujemo dve moguće referencije: distributivnu (referenti se ističu posebno) i kolektivnu

[22] Počev od Aristotela, pa do Frega, Karnapa i ostalih, koji su negovali dualistički pristup značenju.
[23] L. Lyons, *Semantics 1-2*, Cambridge University Press, Cambridge, 1977
[24] D. Kristal, *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*, Nolit, Beograd, 1998.
[25] Prema: D. Kristal, *nav. delo*, str. 316
[26] Prema: T. Prćić, *nav. delo*, str. 61

(svi referenti se zajedno ističu). Ova razlika doprinosi pojavi dvoznačnosti, tako da je vanjezički kontekst neophodan u rešavanju pravog značenja.

Generička referencija postoji ukoliko se identifikuje cela klasa datog referenta. Sa ovakvom referencijom se najčešće javljaju SNdet u jednini i SNindet u jednini ili množini. Nekada se SNindet ne može upotrebiti u kontekstu generičke referencije, jer ne poseduje mogućnost kolektivne interpretacije, o čemu se mnogo raspravljalo u savremenim studijama o kategoriji člana.

Asocijacija je pojam koji je uveo Lajons kao dodatni element u tumačenju leksema, a pod njim podrazumeva čitav splet asocijativnih obeležja koja služe za određivanje asocijativnog značenja. Asocijacija je subjektivna komponenta, jer se oslanja na asocijativna obeležja koja su uslovljena subjektivnim distinkcijama. Veoma je značajna u domenu stilističkih istraživanja, kojih ćemo se povremeno dotaći u daljem radu. Ovde pre svega mislimo na ekspresivna obeležja člana u SN, kao što je to slučaj u eufemističnom izražavanju.

2.2.1.1. Koncept 'ekstenzije' i 'intenzije'

Na semantičkom planu postoje još dva koncepta relevantna za temu ovog rada, a to su ekstenzija i intenzija. Ova dva pojma čine neizostavni deo diskusija lingvista i logičara prilikom semantičkog opisa jedne lekseme.

Prema Lajonsu intenzija je skup osobina koji određuje primenljivost leksema, tj. skup definišućih svojstva termina. Ekstenzija se, sa druge strane, odnosi na klasu entiteta na koje se neka reč ispravno primenjuje, te je u tom smislu „posledica" intenzije i leksičkih osobina istog leksema. Ekstenzija je semantička komponenta imeničke sintagme i sadrži određenu količinu različitih entiteta ili količinu homogene supstance označene imeničkom sintagmom. Ekstenzija leksema može još da se označi kao „kvantitativno" značenje, dok intenzija simboliše „kvalitativno" značenje. Tako SNdet često izražavaju ekstenzitet, dok SNØ u jednini nikad ne pokazuju takvo značenje[27]. Ipak, potpuno tumačenje ekstenzije SN u velikoj meri zavisi od konteksta.

[27] Videti: I. Korzen, *L'articolo italiano fra concetto ed entità*, Museum Tusculanum Press, Copenhagen, 1996: 73-137.

2.2.2. Lorenco Renci i referencijalne osobine člana

Osobina člana da upućuje na predmete, osobe ili pojave govori o njegovim referencijalnim karakteristikama, a prvi zapaženiji radovi iz te oblasti stigli su iz pera Lorenca Rencija[28].

L. Renci je bio jedan od prvih italijanskih lingvista koji su dali preciznu definiciju člana kao referencijalnog znaka. Naime, Renci se drži teze da je član znak ili obeležje referencije, koje sagovorniku može biti poznato (određeni član) ili nepoznato (neodređeni član). U konkretnom jezičkom činu već samo prisustvo člana podrazumeva da je imeničkoj sintagmi neophodan čin referencije, dok se odsustvo referencije poklapa sa odsustvom člana.

Još u svojim prvim radovima o referencijalnosti[29] Renci daje sledeći prikaz sistema članova u italijanskom jeziku:

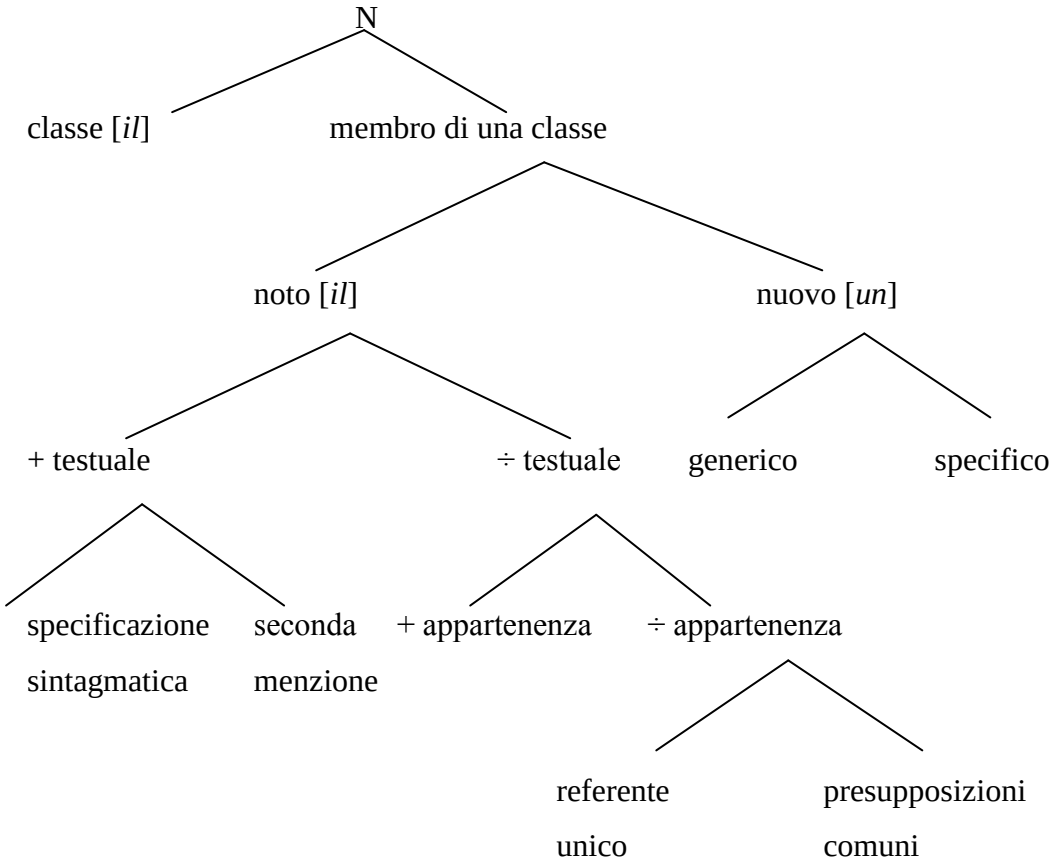

[28] L. Renzi, *L'articolo zero*, (Prema: *Sintassi e morfologia nella lingua italiana d'uso. Teorie e applicazioni descrittive*. Bulzoni, Roma, 1985:271-288)
[29] Prema: I. Korzen, *nav. delo*, str. 25-28.

Na osnovu ovog prikaza Renci zaključuje da se određeni član koristi za:

- predmete koji su nam poznati (*noto membro di una classe*)
- pojmove, predmete i pojave koje su opisane i javljaju se kataforično, ali koje bez detaljnijeg opisa ne bismo prepoznali u datom kontekstu (*specificazione sintagmatica*)
- drugi put spomenute pojmove, pa samim tim poznate (*seconda menzione*)
- predmete koji nam neotuđivo pripadaju (*appartenenza inalienabile*)
- jedinstvene pojave u prirodi - *il sole, la luna, la terra* (*referente unico*)
- opšte imenice kao *il tram, il gatto* itd. (*presupposizioni comuni*)

Renci ipak priznaje da postoje slučajevi koji ukazuju na neusaglašenost semantike i gramatike, što se vidi u sledećem primeru:

Nessuno sa chi sia ***l'uomo che ha ucciso Bill***.
Niko ne zna ko je čovek koji je ubio Bila.

U ovoj rečenici (odn. atributsko-determinativnoj relativnoj rečenici) upadljiva je razlika između upotrebljenog određenog člana *l'* i onoga šta on označava. Naime, određeni član se po pravilu koristi za pojmove koji su poznati govorniku ili sagovorniku, ali to ovde nije slučaj, što se jasno vidi po značenju celog iskaza.

Mi bismo ovde ipak istakli da određenost ne mora da se odnosi na pojam „poznatog" na osnovu ličnog iskustva, već da o nekom pojmu možemo imati veoma površnu spoznaju, koju smo dobili od drugih informatora. U primeru koji navodi Renci vidimo da je član upotrebljen za osobu koja je svima nepoznata, te je sa čisto logičkog aspekta pojam referencije doveden u pitanje, kako već sasvim opravdano zapaža Renci. Sa druge strane, SN ***l'uomo*** *che ha ucciso Bill* nije u potpunosti bez referencije, te možemo reći da ovoj sintagmi nedostaje *konkretna fizička referencija*, ali da je zato prisutna *apstraktna spoznajna referencija*. Kolektivno iskustvo koje poseduje svaki pripadnik ljudskog roda omogućava da ovu informaciju spoznamo na sledeći način, na osnovu više logički međusobno povezanih činjenica:

činjenica 1: Bil je ubijen
činjenica 2: neko je ubio Bila
činjenica 3: taj „neko" je čovek
činjenica 4: niko ne zna ko je (taj neko), tj. ***taj čovek*** koji je ubio Bila.

U datom primeru SNdet i antecedent *l'uomo* dobija relativnu odrednicu – *che ha ucciso Bill*, što na sintaksičkom nivou pomaže da semantički upotpunimo informaciju o tzv. nepoznatoj osobi. U postepenoj analizi primljene informacije prešli smo 4 koraka, a dok smo stigli do poslednjeg, primetili smo da „taj neko", koji je isprva *nepoznat* i *neodređen*, postaje *poznat* i samim tim *određen*, te se javlja u obliku SNdet. Stoga bismo Rencijevom shvatanju referencije člana dodali i mogućnost razlikovanja apstraktne referencije, zasnovane na kolektivnom saznajnom iskustvu.

2.2.2.1. Odnos referencijalnosti i nereferencijalnost po teoriji L. Rencija

Među nejasne slučajeve sa aspekta gramatike i semantike Renci ubraja SNØ posle predloga i bez atributivnog modifikatora, kao npr. *in barca* i *nella barca degli amici*, čemu ćemo i mi posvetiti određeni prostor u V poglavlju. Italijanski lingvista ovaj problem rešava tako što oblik sa modifikatorom i članom svrstava u „normalne", dok onaj drugi, bez člana, smatra „proizvodom idioma i otvorenim problemom". Ističe da SNØ u jednini (mahom kod zbirnih imenica) i u množini samo ponekad može da ima funkciju subjekta – posle neakuzativnih glagola ili kada je sintagmi dodat atribut.

U svojim kansijim radovima Renci[30] više uključuje SNØ u analizu referencije, što se vidi u sledećem prikazu:

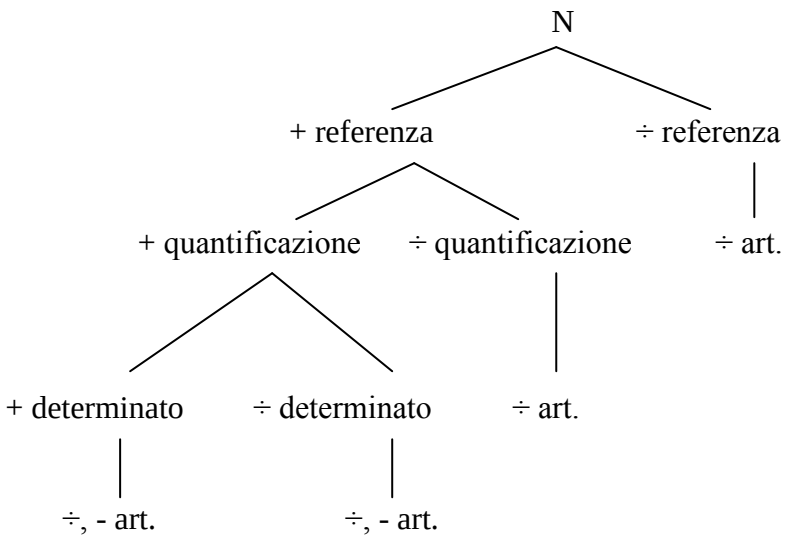

[30] L. Renzi, L'articolo zero, in: *Sintassi e morfologia nella lingua italiana d'uso. Teorie e applicazioni descrittive*. Atti del XVII Congresso Internazionale di Studi della SLI, a cura di A.Franchi de Bellis e L.M.Savoia, Bulzoni, Roma, 1985: 274.

Renci (1988) navodi da se nereferencijalne SNØ (÷ referencija) javljaju u nekoliko slučajeva:

- u okviru imenskog predikata ili predikativa: *Giorgio è dottore; Giorgio si è laureato dottore.*

Primer nominalnog dela predikata koji se može javiti u italijanskom jeziku sa članom (*Giorgio è un / il dottore*) podstiče Rencija na izvođenje hipoteze o postojanju referentnosti, ali je, međutim, dalje ne produbljuje i ne objašnjava.

- u okviru dopune predloških sintagmi SP: *tavolo di legno, poltrona di plastica*

Među slučajeve SNØ (+ referencija), (÷ kvantifikacija) Renci ubraja:

- zbirne imenice u jednini
- imenice u obliku množine bez člana

S druge strane, SNØ (+ referencija) i (+ kvantifikacija) su:

- one koje su međusobno suprotstavljene ili kada je negirana SN na drugom mestu: *C'è schiaffo e schiaffo, Vacanze o non vacanze, ...*
- lična imena
- ostale imenice suštinski neodređene

Renci je u posebne slučajeve SNØ svrstao pojave nultog člana u porukama telegrafskog stila, naslovima u novinama, reklamama i sl., kojima ćemo i mi posvetiti posebnu pažnju u VI poglavlju ovog rada.

2.2.3. Određeni član

Određeni član sam po sebi nema samostalno značenje u rečenici, kao što smo ranije istakli, već služi da odredi imenicu uz koju stoji i sa kojom se slaže u rodu i broju. Kao što napominje T. Frleta[31], u lingvistici se često ističe razlika između identifikacije (koju daju determinante) i kvalifikacije (koju daju opisni pridevi) određene imenice:

[31] T. Frleta, *nav. delo,* str. 76

„Funkcija determinanta je, kao što mu samo ime kaže, determinirati, odrediti granicu jedne imenice, identificirati imenicu, odnosno odrediti njezin ekstenzitet. Drugim riječima, smanjiti širinu opsega pojma na što manju moguću mjeru kako bi se izbjegla bilo kakva dvosmislenost; dovesti imenicu u takvo spoznajno stanje da ne postoji dvojba o kojoj je imenici riječ.“

Postoje dva osnovna uslova za upotrebu određenog člana:

1) upućivanje na oznaku ‘pripadnik klase’:

(1) Il leone è il re degli animali.

Ovde se *il* odnosi na klasu koja je pripisana leksemu *leone,* dakle odnosi se na uopšteno shvaćen pojam „leone“, a ne na nekog određenog pripadnika te klase: *il leone = tutti i leoni*. Ovakve imeničke sintagme koje se odnose na neimenovanog predstavnika svoje vrste mogu imati oblik množine ili jednine sa nepromenjenim značenjem[32]:

(2) *Il topo* ha rovinato la mia viola da gamba.
(3) *I topi* hanno rovinato la mia viola da gamba.

2) upućivanje na oznaku ‘poznato’:

(4) La palla è nel giardino.

U ovom slučaju određeni član *la* bliže određuje imenicu uz koju stoji – *palla*; odnosi se na predmet koji je poznat. Oznake ‘poznato’ i ‘nepoznato’ su uočljivije u tekstu u kojem dolazi do transformacije neodređenog člana u određeni:

(5) *Un* lupo e *una* pecora s’incontrano presso un ruscello[33].
(6) *Il* lupo disse [...]. *La* pecora rispose [...].

[32] R. Zamparelli: Definite and Bare-Kind denoting Noun Phrases. In: *Romance Languages and Linguistic Theory 2000*, John Benjamins, Amsterdam, 2002, str. 325
[33] Primeri preuzeti iz: Dardano - Trifone, *Grammatica italiana con nozioni di linguistica*, Zanichelli Editore S.p.A., Bologna 1995, str. 150

Un lupo > il lupo
Una pecora > la pecora

Do promene vrste člana dolazi zbog promenjenih okolnosti u kojima koristimo imeničku sintagmu. Prilikom prve upotrebe (5) pojma *lupo*, ne govorimo o jednom poznatom, niti tačno određenom pripadniku te klase, već o jednom neidentifikovanom i nama nepoznatom pripadniku te klase – *un lupo*. Već u drugoj upotrebi (6), pojam *lupo*, a posle i *pecora* su identifikovani, te tako aktualizovani prelaze na oznaku 'poznato / označeno', odn. *il lupo* i *la pecora*.

Određeni član upućuje ne samo na poznate predmete i osobe, već i na one zamišljene, koji su nam samo pojmovno, ali ne i materijalno poznati. Primer *Hai visto la macchina di Luigi*? može da znači da nam je Luiđijev automobil poznat, da smo ga već videli, ali isto tako i da znamo o njemu samo kao o pojmu predmeta koji pripisujemo Luiđiju.

2.2.4. Neodređeni član

Između određenog i neodređenog člana postoji upadljiva morfološka razlika: neodređeni član ne poseduje oblike za množinu. Jedini oblici množine koje možemo izdvojiti su *gli uni / le une,* koji se koriste u funkcije korelativnih zamenica, i to u kombinaciji sa *gli altri / le altre*:

I bronzi, con l'effigie laureata per *gli uni*, radiata per *gli altri*...

Mogu se izdvojiti samo drugi načini na koje možemo postići značenje neodređene množine:

1) oblici partitivnog člana – *dei, degli, delle, ...* :

Ho visto *una* macchina rossa. Ho visto *delle* macchine rosse.

Ovakva vrsta zamene oblika množine partitivnim članom moguća je samo ako sintagmi SNpart ne prethodi predlog[34]:

i libri <u>di</u> *uno* scrittore affermato *i libri <u>di</u> *degli* scrittori affermati

[34] L. Serianni, *Grammatica italiana*, Torino, UTET, 2005, str. 181

2) izostavljanje člana, odn. upotreba nultog člana:

[...] i bimbi che vendevano *fiori* o *giornali*, i furbacchioni che offrivano sui marciapiede *pietre* preziose [...][35]

3) upotreba neodređenog prideva *alcuni*:

[...] sono rimasti attivi fino agli anni Settanta *alcuni* vecchi nazisti [...][36]

Međutim, ovakvu vrstu supstitucije nije moguće uvek primeniti. Kao što primećuje Renci[37], *alcuni* ne može da se nađe u rečenici u kojoj oblik množine stoji u korelaciji sa oblikom neodređene jednine. U takvom kontekstu mora se upotrebiti partitivni član ili odsustvo člana kao nulti neodređeni član:

Non comprate un'anguria, *preferiamo *alcune fragole.*
Non comprate un'anguria, preferiamo *delle fragole.*
Non comprate un'anguria, preferiamo (*Ø) fragole.*

2.2.4.1. Značenje neodređenog člana

Sa semantičke tačke gledišta možemo reći da neodređeni član upućuje na:

I) uopštene pojave, koje se još uvek ne smatraju dovoljno poznatim da bismo im pripisali oznaku 'poznato', već ostaju neodređene. Obično uvode pojam o kojem se ranije nije govorilo[38]:

Chiamiamo *un* medico.

Neodređeni član u ovom primeru ima značenje „bilo koji lekar, neki lekar", a ne onog kojeg poznajemo i uvek zovemo (*il medico*).

[35] GDM, *nav. delo*, str. 102
[36] GDM, *nav. delo*, str. 94
[37] L. Renzi, *Il vero plurale dell'articolo "uno*", Lingua nostra, XLIII, 1982, str. 64
[38] Dardano - Trifone, *nav. delo*, str. 154

II) tip, vrstu, kategoriju sa značenjem ‘ogni’

Un giovane può ascoltare la musica per tutto il giorno.

III) semantičku intenzifikaciju nekog pojma:

Vorrei diventare *una scrittrice*.
Sei *un mascalzone*!

IV) značenje broja:

Istorijsko poreklo italijanskog neodređenog člana od latinskog broja ŪNUS, ŪNA, ŪNUM doprinelo je tome da se nekadašnje značenje broja i danas pojavljuje u pojedinim slučajevima, a pogotovo u negaciji:

Non disse *una* parola.
Lo fece senza *un* lamento.

Neodređeni član može da se javi i van negacije sa značenjem broja:

Nella sala d’aspetto ci sono ***un*** *uomo e* ***una*** *donna.*
(U čekaonici su *jedan* muškarac i *jedna* žena.)

Veoma je važno istaći značaj sintaksičkog i semantičkog razlikovanja *un,* koji može biti u funkciji člana ili broja[39], te ćemo u ovom radu obraćati posebnu pažnju i na ovaj problem.

V) značenje priloga “circa“, “pressappoco“ u konstrukciji ‘*neodred. član + brojna imenica’:*

Abita a *un* trenta chilometri da qui.
Stanuje na *oko* 30 km odavde.

[39] Prema: I. Korzen, *nav. delo*, str. 304

VI) značenje zamenice, u konstrukciji '*neodređ. član + pridev':*

Restituisco questa vecchia enciclopedia, perché ne vorrei *una nuova*.
(Vraćam ovu staru enciklopediju, jer bih želeo da imam *jednu novu*.)

VII) značenje prideva "certo", "tale" u konstrukciji '*neodređ. član + lično ime'*:

Oggi ho conosciuto *un* Riccardo.
(Danas sam upoznao *izvesnog* Rikarda.)

Ponekad uz neodređeni član stoji pridev "certo": *un certo* signor Monelli. Ukoliko je lično ime u stvari ime neke poznate ličnosti, onda se značenje neodređenog člana pomera, te nije više oznaka za 'jedan, nepoznati' već 'neko na nivou ... ', 'u rangu ...':

Ti ha cercato *un* Pino.	Non nasce ogni giorno *un* Dante.
(Tražio te *neki* Pino.)	(Ne rađa se svakog dana *neko kao* Dante.)

Veoma je česta upotreba neodređenog člana uz ime poznatog slikara, pesnika, umetnika, arhitektu. Tada član može da ima funkciju metonimije:

Questo è *un* Michelangelo.
(To je Mikelanđelovo delo.)

2.2.5. Partitivni član

Kao što smo već istakli, italijanski jezik ne poseduje oblike množine za neodređeni član kao npr. španski – *un : unos* i portugalski – *um : uns*, ali zato ima partitivni član koji nastaje spajanjem predloga *di* i oblika određenog člana: *del, dello, dell', della, dei, degli, delle*. Upotreba partitivnog člana vezuje se za XIX vek, a mnogi lingvisti su ubeđeni da je reč o lingvističkoj pozajmici iz francuskog jezika, iako ima pisanih dokaza o njegovom postojanju još u literaturi Srednjeg veka[40]. Postoji jasna razlika u upotrebi partitivnog člana u jednini ili množini, te nije moguće reći npr. **ho del libro*, već samo *ho dei libri*[41].

[40] L. Serianni, *nav. delo*, str.181
[41] L. Serianni, *nav. delo*, str.186

Partitivni član u jednini se ređe sreće u jeziku, jer je njegova upotreba dosta ograničena. Koristi se:

- uz nebrojive imenice, odnosno uz imenice koje označavaju izvesnu količinu, a ne pojedinačan predmet. Ovako upotrebljen partitivni član ima značenje 'malo' (*un po'*) i 'nekoliko' (*qualche, alquanto*):

  Vorrei *dell'*acqua. Compra *del* pane. Prestami *del* denaro.

- uz neke apstraktne imenice:

  Lui ha *del* fegato. Maria ha *dell'*ingegno. Abbiamo *dello* spirito.

Uz mnoge druge apstraktne imenice radije se koristi nulti član: *avere paura, avere fame, avere sonno,* a u paragrafu o upotrebi neodređenog člana videli smo da pojedine konstrukcije tipa '*avere* + SNindet' ukazuju i na semantičku intenzifikaciju.

- uz pojedine priloške izraze:

  avere *del* buon senso: Basta avere *del* buon senso.
  avere *dello* spirito: Non basta avere *dello* spirito ed essere di buona compagnia.

Partitivni član u množini zamenjuje nepostojeći oblik množine neodređenog člana, sa značenjem *qualche, alcuni / alcune*: sento *dei* rumori, vedo *dei* panini freschi sulla tavola. Za razliku od francuskog jezika u kojem je partitivni član nezamenljiv, u italijanskom se može izostaviti[42]:

1. Ce sont *des* Français, ce ne sont pas *des* Belges.
2. Essi sono *dei* francesi, non sono *dei* belgi.
3. Essi sono (Ø) francesi, non sono (Ø) belgi.

[42] J. L. Eggermont, S. Hoekstra, *Fondements, grammaire fondamentale et vocabulaire fondamental*, Zutphen, Thieme, 1999, str. 6

Oblik partitivnog člana u množini ima veoma varijabilnu upotrebu kada mu prethodi indirektna dopuna (*complemento indiretto*), ali se ipak radije koristi oblik sa *alcuni* ili bez člana:

Ho scritto *a degli* amici[43].

Ho scritto *ad alcuni* amici.

Ho scritto *ad amici*.

Partitivni član u množini može biti izostavljen i kada je:

- imenica na koju se odnosi u funkciji subjekta i u postverbalnom položaju:

Ci sono ancora (Ø) grandi *problemi*.

Ci sono (Ø) *immagini* che diventano rappresentazioni di una realtà [...]. [44]

- imenica na koju se odnosi u funkciji objekta i u postverbalnom položaju:

[...] sono capaci di compiere (Ø) *cose* prodigiose[45].

[...] e lasciò (Ø) *impronte* che solo oggi cominciano a venire alla luce[46].

[...] storia di un medico che pratica (Ø) *aborti*[47].

U IV poglavlju ovog rada pokušaćemo da utvrdimo neophodne uslove da bi se došlo do upotrebe nultog člana umesto partitivnog, pogotovo u različitim sintaksičkim položajima i funkcijama (subjekat, objekat).

2.2.6. Razlike između nultog i ostalih članova

U svakom jeziku postoje izrazi koji se međusobno razlikuju samo na semantičkom nivou, kao i oni čije razlike, u prvi mah veoma male, obuhvataju istovremeno i sintaksički i semantički nivo. Kategorija člana ostavlja dosta prostora za diferenciranje isticanjem informacije koju govornik smatra najvažnijom, pri čemu ona dobija i adekvatan sintaksički

[43] Dardano - Trifone, *nav. delo*, str. 161
[44] E. Biagi, *Giro del mondo*, Rizzoli, Milano, 2000, str. 175
[45] GDM, *nav. delo*, str. 107
[46] GDM, *nav. delo*, str. 113
[47] GDM, *nav. delo*, str. 130

status. Tako rečenica sa određenim, neodređenim ili nultim članom prenosi poruku, koja se uglavnom razlikuje u postojanju ili nepostojanju referencije, te pojma *poznato / nepoznato*, što i čini najosnovniju razliku.

Pojava nultog člana karakteristična je i za druge jezike čiji jezički sistem poseduje kategoriju člana. Na veoma uopštenom nivou možemo reći da opšta pravila koja se tiču razlike *određeni-neodređeni-nulti član* mogu da se primene na sve indoevropske jezike. Tako je Rajd[48], komentarišući engleski jezik, istakao osnovne razlike između ova tri člana pomoću veoma jednostavne sheme:

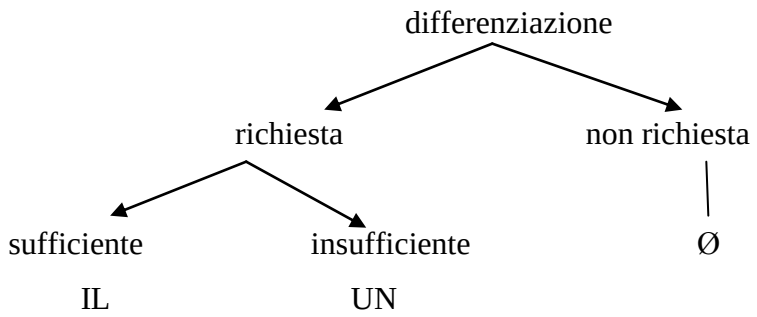

Ova shema bazirana je na parametru diferencijacije u referenciji. Određeni i neodređeni član traže postojanje referencije, koja može biti dovoljna (IL) ili nedovoljna (UN) za potpuno identifikovanje predmeta, osobe ili pojma. S druge strane, nulti član (Ø) se koristi kada takva diferencija nije uopšte tražena.

Romanski jezici su specifični po postojanju partitivnog člana, tako da u njima kategorija člana postaje znatno složenija. Ovde ćemo prikazati nekoliko osnovnih semantičkih razlika koje nastaju u upotrebi svih postojećih članova u italijanskom jeziku.

a) Non voglio *fare paragoni*[49].

b1) Bisogna provare per fare *dei paragoni*.

b2) Perché *fare dei paragoni* tra Juve e Real quando è controproducente?

c1) Trony, e chi li vuole, *fare i paragoni*?

c2) Non è vero che sono solo loro a *fare i paragoni*.

[48] W. Reid, *Verb & Noun Number in English: A Functional Explanation*, Longman, London and New York, 1991

[49] GDM, *nav. delo*, str. 90

U rečenici (*a*) vidimo da je upotrebljen nulti član uz *paragoni,* jer se na semantičkom nivou ne ističu neka posebna i tačno određena poređenja, pojmovi, niti je važno koliko ih je. Sa sintaksičkog aspekta postverbalni položaj SN u množini je već povoljan uslov da to bude SNØ, o čemu će biti više reči u narednim odeljcima. Glagol *fare* je sa druge strane, još jedan povoljni uslov, jer tvori znatan deo glagolskih sintagmi sa SNØ u objekatskoj funkciji.

U rečenici (*b1*) koja ima iste sintaksičke uslove upotrebljen je partitivni član - *dei paragoni,* ali sa ciljem da se istakne značenje neodređene množine, poređenja koja se prave, ali nebitnih po sadržaju i broju. Slično je i sa rečenicom (*b2*) gde očigledno postoje poređenja, ali su ona ovde istaknuta na nivou nepoznatog ili neodređenog: *dei paragoni*. U primeru (*c2*) na osnovu upotrebljenog određenog člana zaključujemo da su govornicima poznata poređenja između dva tima. Ovde je reč o kategoriji poznatog na isključivo semantičkom nivou. Primer (*c1*) ipak pokazuje da semantički nivo nije uvek dovoljan za stvaranje potpune slike o upotrebi članova u italijanskom jeziku, već da postoje i određeni sintaksički uslovi koji nameću upotrebu određenog člana. U nastavku rada videćemo da postavljanje objekatske zamenice pre imenice koju zamenjuje ima emfatično značenje, što utiče na potrebu za korišćenjem određenog člana u takvom kontekstu.

Ovim odeljkom završavamo pregled prikaza člana sa stanovišta istorijske i tradicionalne gramatike, kao i formalne logike. Poslednjih decenija je kategorija člana temeljno proučavana u generativnoj gramatici, gramatici fraznih struktura, funkcionalnoj gramatici, relacionoj gramatici itd. Ova problematika sve više prostora dobija i u analizi dečjeg govora i usvajanja jezika.

3. SAVREMENA ISTRAŽIVANJA I TEORIJE

Pojava nultog člana u imeničkim sintagmama neprestano privlači pažnju semantičara i zastupnika generativne gramatike. S obzirom na nastanak generativne transformacione teorije Noama Čomskog na američkom području, najviše radova na ovu temu obuhvatilo je analizu engleskog jezika. Ipak, sagledavanje ove pojave, poznate pod eng. terminom *bare nouns*, obuhvata strukturalna istraživanja, a do značajnih rezultata došlo se i u komparativnoj analizi više jezika, koju ćemo povremeno uzimati u obzir.

U ovom poglavlju prilažemo nekoliko najvažnijih teorija i zapažanja na polju istraživanja nultog člana u imeničkim sintagmama koja se tiču italijanskog jezika i relacija italijanskog sa nekim drugim živim jezikom. Sve teorije prate tri osnovne linije istraživačkog procesa: 1. posmatranje člana kao referencijalnog znaka (što smo videli u radovima Lorenca Rencija), 2. posmatranje sintaksičkih osobina člana u okvirima generativne lingvistike i 3. semantičku analizu iskaza sa i bez člana. Neki teorijski pristupi se međusobno prepliću, jer su usko povezani, što je i prirodno s obzirom na suštinsku neodvojivost sintakse od semantike. U sledećim odeljcima osvrnućemo se na uslove za pojavu nultog člana u italijanskom i ostalim jezicima, a posle ćemo prikazati teorije i zapažanja koja su ostavila najviše traga u savremenoj lingvistici.

3.1. Pojava nultog člana u italijanskom i ostalim jezicima

Kako nas podseća Campareli[50], teorije o imenicama sa nultim članom izvorno su nastale prevashodno na engleskom i nemačkom jeziku. Tek nakon nekog vremena su se razvile diskusije o razlikama između germanskih i romanskih jezika, i to počev od Kantrerasa[51] i Kazalenja[52]. Campareli ističe da su ovi istraživači ustanovili da romanski jezici koriste imenice u množini, kao i zbirne imenice sa određenim članom u kontekstu u kojem bi se u engleskom jeziku našle brojive imenice u množini bez člana ili zbirne imenice u jednini bez člana, i to generičkog značenja ili značenja vrste.

[I pitbull] sono impopolari in Inghilterra.

[The pitbulls] are unpopular in England.

“Pitbulls are unpopular in England“.

[50] R. Zamparelli, *Definite and bare kind-denoting bare nouns*. In: *Romance Languages and Linguistic Theory 2000*, John Benjamins, Amsterdam, 2002: 305–343.

[51] H. Contreras, Spanish bare NPs and the ECP. In : *Generative Studies in Spanish Syntax*, Dordrecht, Foris, 1986

[52] P. Casalegno, Sulla logica dei plurali. *Teoria* (2), 1987: 125–143.

[Gli uccelli] si sono evoluti da[i] rettili.

[The birds] evolved from [the reptils].

“Birds evolved from reptils“.

[L’elio] è abbondante nell’universo.

[The helium] is abundant in the universe.

“Helium is abundant in the universe”.

Među jezicima romanske grupe samo francuski ne toleriše pojavu imenica bez člana u položaju argumenata, dok ostali pokazuju ograničenu distribuciju takvih imenica, koju ćemo videti na primeru italijanskog jezika u nastavku rada. Ricijev[53] primer (*a*) veoma jasno prikazuje ovu pojavu, koju je posle objašnjavao i Činkve[54]. Italijanske SNØ mogu biti locirane levo (*a*), što je položaj fokusa rečenice ili se mogu naći u položaju subjekta rečenice (*b*), ali je tada obavezna pojava direktne zamenice posle subjekta:

a) *Soldati* ho visto, mica poliziotti.

b) *Soldati*, li vedo spesso.

Sa sintaksičkih sadržaja lingvisti lako prelaze na semantičke, u kojima se nominalne reči javljaju kao argumenti ili predikati. Više istraživača je utvrdilo da se u italijanskom jeziku argumenti uglavnom javljaju u položajima sa leksičkim upravljanjem, tj. kao objekti glagola (*a*) ili predloga (*a1*) ili kao postverbalni subjekti neakuzativnih glagola (*b*)[55]:

a) Ho incontrato *soldati* per strada.

a1) Ho parlato *con soldati*.

b) Arrivarono *soldati* da tutte le parti.

Iako su SNØ u položajima sa leksičkim upravljanjem dominantnije, Longobardi[56] napominje da se SNØ mogu javiti u preverbalnoj subjekatskoj poziciji ukoliko su određene relativnom rečenicom, predloškom ili pridevskom klauzom. Međutim, ovakve sintagme se sa

[53] L. Rizzi, The fine structure of the left periphery. In: *Elements of Grammar: Handbook of Generative Syntax*, L. Haegeman (Ed.), Dordrecht, Kluwer, 1997: 281–337.

[54] G. Cinque, *Types of A -Dependencies*, *Linguistic Inquiry Monographs* Vol. 17, Cambridge, Mass.: MIT Press, 1990

[55] O ovome govore još Contreras (1986), Brugger (1993), Delfitto i Schroten (1992).

[56] G. Longobardi, Reference and Proper Names. In: *Linguistic Inquiry* 25, (4), 1994:609-665.

predikatima individualnog nivoa, kao 'essere + SN' (*essere italiano / essere spia*), pojavljuju u ograničenoj distribuciji, na šta ukazuju dva upitnika u donjem primeru:

Amici che non vedevo da tempo {sono appena arrivati / ?? sono italiani}.
Strani individui {si aggiravano per le strade / ?? erano spie}.

U analizi semantičkih osobina člana kao determinante Campareli iznosi tezu da italijanske SNØ imaju značenje egzistencijalnosti, a ne univerzalno značenje, te se time udaljava od pretpostavke Kazalenja po kojem italijanske SNØ imaju isključivo veoma opšte značenje. Campareli odstupa od Kazalenjijeve hipoteze uviđajući da i određeni član ima značenje „opšteg". Neodređeno značenje može biti izraženo partitivnim članom, odn. neodređenom množinom, što je jedino moguće rešenje na primer u francuskom jeziku. U italijanskom jeziku, neodređene sintagme (SNindet), da bi se pojavile u subjekatskoj poziciji, moraju biti prilagođene još nekim sintaksičkim uslovima, kao što se vidi u donjem primeru, jer nije dovoljno da SNØ (Pl.) imaju značenje vrste i da stoje uz taksonomske predikate:

Tigri dai denti a sciabola passeggiavano per le foreste primordiali.
*Tigri dai denti a sciabola sono estinte.
* Tigri dai denti a sciabola avevano due sottospeci.

Dok u engleskom jeziku SNØ mogu imati dva značenja – generičko i egzistencijalno, u italijanskom SNØ i SNpart mogu imati egzistencijalno značenje, a SD samo generičko. Ovu razliku Campareli objašnjava starom idejom o tome da italijanske imenice nemaju denotaciju vrste.

Stav o nepostojanju denotativnog značenja italijanskih imenica dele mnogi lingvisti, a naročito oni koji porede italijanski jezik sa nekim drugim jezikom. Tako Martina Čiši[57] zapaža da se determinanta određenog člana u italijanskom jeziku koristi u širem jezičkom kontekstu, zbog toga što je i sam pojam referenta na koji se odnosi italijanski član mnogo šire shvaćen. Poređenja radi, referent u nemačkom jeziku mora da bude jedinica koja je veoma jasno definisana i *percepirana* što je uslov da uz imenicu stoji određeni član, dok je u italijanskom dovoljno da je referent jedinica *koju je moguće percepirati*[58]. Zato se u italijanskom može reći *C'ha* ***la*** *fidanzata*? dok nemački ovde ne trpi određeni član: *Hat er schon* ***eine*** *Freundin*?

[57] M. Cisci, *L'uso dell'articolo partitivo italiano*. MA scriptie. Rijksuniversiteit, Groningen, 2008
[58] E. Leiss, *Artikel und Aspekt. Die grammatischen Muster von Definitheit*, Berlin, de Gruyter, 2000

Nulti član u nemačkom jeziku vezuje se za prikaz pojma u svom totalitetu u semantičkom smislu, dok se korišćenjem određenog člana taj pojam predstavlja kao jedna izdvojena i percepirana pojava. Ovo čini još jednu bitnu razliku naspram italijanskog u kojem je uslov za upotrebu određenog člana zadovoljen i oznakom totaliteta, te je moguće reći *il romanzo fiume* i pri tom ne misliti na neki određeni roman, već samo na vrstu romana kao klasu.

U ovaj stav nisu ubeđeni svi lingvisti, među kojima prednjači Kjerkja[59] smatrajući da je moguće da italijanske SNØ dobiju oznaku vrste, ali da je neophodno postojanje kvantitativnog predikata:

Qui, *ragazze* in minigonna *sono rare / comuni / frequenti*.

Neki drugi lingvisti (Longobardi 1999, Krifka 1995) su ipak protiv korišćenja kvantitativnih svojstava kao testa za postojanje oznake vrste, a to je stav kojeg ćemo se i mi držati u ovom radu, iako je ovo pitanje i dalje otvoren problem u naučnoj literaturi.

3.2. Sintaksičko-semantička teorija Đuzepea Longobardija

Jedna od značajnijih sintaksičko-semantičkih teorija sa generativnim pristupom, koja uključuje problem determinanti u imeničkim sintagmama, kao i pojavu nultog člana, nastala je sredinom devedesetih godina prošlog veka. Njen tvorac je Đuzepe Longobardi**,** koji je u naučnom radu *Reference to Kinds and proper Names*[60] predstavio svoje viđenje pojave prazne determinante, njena sintaksička i semantička ograničenja. U osnovi Longobardijeve hipoteze leži tvrdnja da u italijanskom jeziku lična imena bez člana podležu „podizanju“ (eng. *raising*) od N° (upravne reči imeničke sintagme SN) do D° (upravne reči određene sintagme SD):

(a) Il mio Gianni ha finalmente telefonato.
(b) Il Gianni mio ha finalmente telefonato.
(c) *Mio Gianni ha finalmente telefonato.
(d) Gianni mio ha finalmente telefonato.

[59] G. Chierchia, Reference to Kinds across Languages. In: *Natural Language Semantics* 6 (339-405). Kluwer Academic Publisher, Netherlands, 1998
[60] G. Longobardi, Reference to Kinds and proper names: a theory of N-movement in Syntax and Logical form. *Linguistic Inquiry* 25: 609-665, 1994

Poznato je da italijanski pridev može da se pojavi u predimeničkom položaju između D° i N°, kao i u položaju iza imenice (primeri *b* i *d*). Međutim, u primerima *c* i *d* izostavljen je član, a u gramatički pravilnoj rečenici izostanak člana može da se javi samo tamo gde je imenica na početnoj poziciji. *Gianni* kao lično ime je pri zameni pomereno sa položaja N° da popuni prazninu u položaju D°, i to preko prideva u položaju specifikatora SN. Pridev u italijanskom nikad ne može da se nađe pre D°, te je primer *c* loše oformljen. Ako pretpostavljamo da se lično ime pomerilo u D°, onda ne možemo očekivati da se pridev pojavi pre ličnog imena na položaju D°:

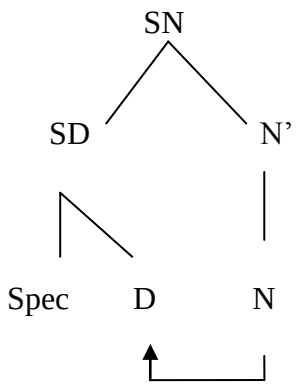

Prednost hipoteze SD je i što se imenica pomera na mesto determinante, a to je položaj u kojem i dalje ima ulogu upravljača konstituenata, tj. c-upravljanja.

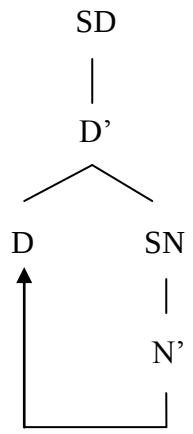

Longobardi dalje ističe da su prazne determinante dozvoljene samo u položaju kojim upravlja glavna leksička reč. Iz tog razloga je imenička sintagma sa nultom D° prihvatljiva u položaju direktnog objekta, jer tim položajem upravlja glagolska upravna reč, a ona je leksička. Položaj subjekta pre glagola nije dozvoljen ovim sintagmama, jer tim položajem upravlja funkcionalna upravna reč. Longobardi je u kasnijim svojim radovima (Longobardi

2000) tvrdio kako su subjekti u italijanskom jeziku locirani u položaju specifikatora. Interesantno je i njegovo objašnjenje gramatičnosti subjekata u obliku množine u položaju iza glagola. Subjekti neakuzativnih ili pasivnih konstrukcija nalaze se u drugom položaju u odnosu na subjekte neergativnih predikata, ali oba imaju jednu zajedničku osobinu – locirani su u unutrašnjoj osnovi glagolske sintagme SV.

Kada je reč o opštim imenicama, one ne podležu podizanju do D°, te samim tim primaju egzistencijalno tumačenje iskaza. Pošto u engleskom jeziku na tom mestu ne postoji član (~~*The*~~ *lions have four legs*), Longobardi tvrdi da se član eksplicitno koristi samo ako izražava gramatičku osobinu ili jednostavno kao krajnje rešenje. Smatra da su podizanje N° do D° i upotreba eksplicitnog člana dve formalne, ali neophodne stvari da bi se dobila oznaka referencije u pojedinim verzijama minimalističkog programa Noama Čomskog. Neke Longobardijeve ideje, iako zanimljive i podsticajne, nisu uspele da se uklope u druge jezike u potpunosti[61].

3.3. Semantički pristupi i teorije

Ovde ćemo izdvojiti nekoliko značajnih priloge zasnovanih na semantičkim principima, među kojima se ističu pristup Jorn Korzena (Korzen 1996), veoma uticajne teorije Karlsona (Carlson 1977) i Đenara Kjerkje (Chierchia 1998) iz oblasti formalne semantike, kao i njima suprotna struja *Teorija o dvosmislenosti* (*Ambiguity Theory*).

3.3.1. Jørn Korzen

Korzen[62] u svojoj semantičko-sintaksičkoj studiji članova i imeničkih sintagmi u italijanskom jeziku posvećuje veliku pažnju distinkciji pojmova kao što su *denotacija, referencija, intenzija* i *ekstenzija*, čime u analizu uključuje aspekt odnosa jezika i vanjezičkih entiteta. Tako je SNØ u jednini čisto konceptualna i nemarkirana forma koja obeležava leksički sadržaj bez ispoljavanja obeležja [±poznato/dato] i [÷brojivo], jer je kategorija shvaćena kao homogena vrsta ili homogena masa. S druge strane, ekstenzivne SNØ u množini su markirane forme, sa obeležjima [÷poznato], [÷dato], [÷broj individua>1]. Konceptualne

[61] Više o tome u: A. Oosterhof, *The Semantics of Generics in Dutch and related Languages*, John Benjamins, Amsterdam, 2008
[62] Iørn Korzen, *nav. delo*, 1996

SNØ u množini izražavaju obeležje [+brojivo], a kategorija je kod njih shvaćena kao klasa heterogenih individua.

Korzen u svojoj studiji ističe i druge faktore koji podstiču upotrebu SNØ, a nisu argumentskog tipa:

1) atributivni dodaci:

Compro *vino buono* dal vinaio ⇨*Vino buono, lo* compro dal vinaio

[*vino buono* → ***il*** *vino buono*]

2) 'complemento circostanziale', kvantitativna ili kvalitativna specifikacija, kao npr. geografska ili vremenska lociranost:

La signora Burla tiene un mazzo di fiori in mano e ha fiori *intorno al capo*. (Moravia, *Villa* 102).

Poniamo che uno abbia sete: secondo l'illusione vede acqua *da tutte le parti* e lecca un muro perché gli sembra una cascata. (Pratolini, *Quartiere* 97).

U navedenim slučajevima pojava SNØ bez dopune nije isključena, ali bi bila neuobičajena bez procesa ekspanzije, odn. dodatih novih elemenata glavnoj imeničkoj sintagmi.

Korzen se naročito mnogo bavio semantikom SNØ sa opisnom / predikativnom funkcijom, te je ustanovio da je razlika između opisnih SNØ u jednini i množini paralelna sa indikativnim SNØ, takođe u jednini i množini. Jedna opisna SNØ u jednini pripisuje entitetu koji se opisuje intenziju lekseme, tj. pruža *kvalifikativni ili konceptualni opis*. Sa druge strane, SNØ u množini ostavlja dve mogućnosti: daje čisto konceptualni opis svojstava ili opisuje date entitete kao izvestan broj članova klase, a to je *klasifikatorni ili ekstenzivni opis*. Dok je kvalifikativni opis samo pripisivanje svojstava, klasifikatorni opis ističe nosioca nekog svojstva. Ukratko, može se reći da se SNØ u množini u nekim slučajevima ponašaju kao SNØ u jednini (karakteriše ih kvalifikativni opis), a u nekim kao SNindet u jednini, tj. sintagma koja je uvek ekstenzivna, te ima klasifikatorni opis.

3.3.2. Đenaro Kjerkja i sintaksičko-semantičko preslikavanje SNØ

Ovde ćemo izneti veoma zanimljivu hipotezu koja sa sasvim drugog aspekta obuhvata semantiku imeničkih sintagmi bez člana, što je pobudilo interes mnogih drugih istraživača, kako istomišljenika, tako i protivnika. Naime, reč je o hipotezi Đenara Kjerkje (Chierchia 1998) *Nominal Mapping Parameter* koja obuhvata detaljnu kontrastivnu analizu SNØ argumenata u germanskim (za primer je uzet engleski) i romanskim jezicima (ovde je za primer uzet italijanski). Kjerkja je kasnije uključio i ostale jezike u proučavanju SNØ kao argumenata i ustanovio da postoje varijacije među jezicima u denotaciji imeničkih sintagmi. Te varijacije su kodirane u semantičke parametre koji određuju da li imenička sintagma denotira *vrstu* (pa je stoga argument, a ne predikat, odn. +arg, -pred) ili *predikate* (pa stoga zahteva determinantu u poziciji argumenta: -arg, +pred) ili i jedno i drugo (+arg, +pred). Kjerkja smatra da osobine (±arg, ±pred) ograničavaju način na koji se imeničke sintagme preslikavaju, kao i da su varijacije među jezicima predstavljene kroz kombinaciju ovih osobina. Jedina nedostupna opcija u mogućim kombinacijama je *-arg, -pred*, jer bi to značilo da imeničke sintagme nemaju nikakvo značenje.

U nekim jezicima, kao što je kineski, imeničke sintagme su argumenti (imena vrste) i mogu da se pojave bez determinanti u poziciji argumenta (+arg, -pred). U nekim drugim jezicima, kao što su romanski, imeničke sintagme bez člana su predikati i ne mogu da se pojavljuju kao argumenti (-arg, +pred), osim ako im se ne doda determinanta. Tako se u francuskom i italijanskom jeziku imenička sintagma bez determinante u položaju subjekta smatra negramatičkom:

**Enfant sont venus chez nous.*
***Les** enfant son venus chez nous.*
**Bambini sono venuti da noi.*
***I** bambini sono venuti da noi.*

Kjerkja ipak sledi tvrdnju Longobardija da bi neki jezici trebalo da imaju prazne determinante, kao italijanski, ali samo u položajima kojima upravlja N°, kao u primeru:

*Ho preso **biscotti** con il mio latte.*

Trećoj grupi jezika pripadaju germanski i slovenski koji dozvoljavaju i predikatski i argumentski imenički izraz (+arg, +pred). Ti jezici su neka vrsta spoja prethodne dve grupe, ponašaju se kao romanski jezici u pojedinim aspektima nominalnog sistema (jednina brojivih imenica) i kao kineski u drugim (zbirne imenice i imenice u množini).

Ovakvo viđenje postavlja ograničene varijacije u preslikavanju od sintakse ka semantici, ali ipak omogućava bavljenje univerzalnom gramatikom i oblašću usvajanja jezika. Kasnije su se pojavili protivnici ovog teorijskog pristupa, a zamerke su se obično odnosile na neuklapanje nekog živog jezika u Kjerkjinu šematsku podelu jezika u 3 grupe[63].

Ne treba zaboraviti da je Kjerkjina teorija nastala pod uticajem Karlsona (Carlson 1977), koji je SNØ objašnjavao tako što se bavio pre svega razlikom između univerzalnog i egzistencijalnog značenja. Smatrao je da su SNØ u engleskom uvek nekvantifikativne konstrukcije, dok egzistencijalno tumačenje potiče od urođenog nivoa denotiranja vrsta. Kjerkja je sa svojom studijom sintaksičko-semantičkog preslikavanja kroz jezike razvio jednu od najuticajnijih semantičkih teorija, na koju su se posle nadovezivali i drugi istraživači, kao na primer Dajal[64], a sve te torije danas su poznate pod nazivom neo-Karlsonijeve teorije.

3.3.3. Teorija o dvosmislenosti SNØ (*Ambiguity Theory*)

Teorija o dvosmislenosti je drugi veoma važan pristup u semantičkoj analizi imeničkih sintagmi sa i bez člana – SD i SNØ. Ovakvu vrstu analize predložili su Vilkinson[65], Gerstner-Link i Krifka[66], a praktikovali su je i drugi istraživači kao Dizing[67], i Dobrovije-Sorin i Lejs[68], koji se ističu svojim zapažanjima među radovima novijeg datuma.

Po ovoj teoriji, SNØ se sistematski javljaju sa dvosmislenim, odn. polisemičnim značenjem. U nekim kontekstima (*a*) odnose se na vrste (kao što se to postiže uz pomoć SNdet u jednini), dok se u nekim drugim kontekstima (*b*) ističu kao brojivi deo množine SNindet, te pokazuju slabu neodređenost:

---

[63] Dosta prigovora ovoj hipotezi stiglo je od strane istraživača brazilskog portugalskog. Videti: A. Müller F. Oliveira, Bare Nominals and Number in Brazilian and European Portuguese, *Journal of Portuguese Linguistics 3*, 2004

[64] V. Dayal, Number marking and (in)definiteness in kind terms. In: *Linguistics and Philosophy* 27, Kluwer Academic Publishers: Netherlands, 2004: 393-450.

[65] K. Wilkinson, *Studies in the Semantics of Generic Noun Phrases*, Ph.D. thesis, University of Massachusetts, Amherst, 1991

[66] C. Gerstner, M. Krifka, Genericity, in: *Handbuch der Syntax* , de Gruyter, Berlin, 1993

[67] M. Diesing, *Indefinites*, MIT Press, Cambridge, MA., 1992

[68] C. Dobrovie-Sorin, B. Laca, *Generic Bare NP's,* University of Paris, 1996

a) Potatoes contain vitamin C.

GEN(∃x[POTATOES(x)])(CONTAINS_VITAMIN_C(x))

b) Potatoes rolled out of the bag.

∃x[POTATOES(x)] ∧ ROLLED_OUT_OF_THE_BAG(x)

Egzistencijalno tumačenje proizilazi upravo iz ove druge mogućnosti interpretiranja, to je slučaj u kojem se slobodna varijabla neodređenog značenja vezuje za izostanak egzistencijalnog operatora. Dobrovije-Sorin, iako zastupa ovu teoriju, odbacuje mogućnost o neodređenom značenju SNØ u egzistencijalnom kontekstu.

Krifka je u svojim kasnijim radovima[69] došao do novih zaključaka. Naime, ustanovio je da su SNØ suštinski *svojstva*, te shodno tome ne mogu imati značenje referencije vrste niti neodređenosti. Imeničke sintagme sa izostavljenim članom mogu da imaju oba značenja u zavisnosti od primerenosti jezičkog konteksta. Ne možemo reći ni da su dvosmislene, jer je njihovo osnovno značenje *svojstvo.* Stoga je zaključio da SNØ mogu imati značenje referenta vrste i značenje neodređenog, ali nisu ni jedno ni drugo. Tip promene okvira je dovoljno fleksibilan da sva navedena tumačenja budu istinita.

[69] M. Krifka, Bare NPs: Kind-referring, Indefinites, Both, or Neither?, In: *Empirical Issues in formal Syntax and Semantics*, 2003

4. SINTAKSIČKO-SEMANTIČKA OBELEŽJA SNØ

Osnovni delovi imeničke sintagme su *upravna reč* (imenica prema kojoj se vrši slaganje ostalih morfoloških elemenata u nizu), *modifikator* (član, prisvojni pridevi, odredbe atributivnog ili priloškog karaktera) i *dopune* (objekti i predikativne dopune koje se uglavnom postavljaju iza upravne reči). Zbog različitih semantičkih, a pre svega sintaksičkih vrednosti SNØ u jednini i SNØ u množini, naše istraživanje imeničkih sintagmi uključiće njihovu podelu prema broju, dok će drugi kriterijum koji ćemo koristiti biti distribucija SNØ u rečenici. U ovom poglavlju ćemo se baviti predikativnom analizom, koja se najčešće primenjuje u savremenoj lingvistici.

U takvoj analizi rečenice predikat čini njen centralni deo, dok se ostali delovi rečenice smatraju argumentima koji su u vezi sa predikatom. U taj pristup uključićemo i semantičke elemente, jer glagol kao upravna reč glagolske sintagme određuje i semantičku ulogu svojih argumenata. Tako u semantičkoj analizi klasični sintaksički subjekat dobija razna značenja upravo prema tipu predikata uz koji se nalazi[70]. Imenička sintagma može da ima razne pozicije u okviru rečenice, ali i da preuzme različite sintaksičke funkcije – subjekta, objekta, predikativa, dopune, itd.

U ovom poglavlju posvetićemo dodatnu pažnju elementu negacije, elipse, uticaju relativizatora, kvantifikatora, posesiva i blokatora.

4.1. SNØ u poziciji argumenta

SNØ u jednini i SNØ u množini imaju različitu distribuciju, mogu da se pojave u poziciji argumenta, ali je njihova distribucija mnogo restriktivnija od one koju imaju imeničke sintagme sa determinantom – SD. Za razliku od germanskih jezika koji prihvataju pojavu SNØ u imeničkoj funkciji (među kojima su najčešće zbirne imenice ili imenice u množini), romanski jezici ograničavaju distribuciju takvih sintagmi:

šp. *Merodeaba *león* en la selva.[71]

rum. *In grădina se plimba *leu*.

it. *Nella giungla è arrivato *leone*.

[70] G. Terić, *Sintaksa italijanskog jezika*, Filološki fakultet, Beograd, 2005, str. 128

[71] Primeri za španski i rumunski jezik preuzeti su iz: C. Dobrovie-Soren, T. Bleam, M.T. Espinal, *Bare nouns, number, types and incorporation*. In: *Non definiteness and plurality*. John Benjamins: Amsterdam, 2006

SNØ kao subjekti i objekti pojavljuju se češće u oblicima množine, i to u fiksnim konstrukcijama, uglavnom kao „inkorporirani“ konstituenti glagola punog značenja ili posle glagola „podrške“ (*verbi supporto*) (Korzen 1996). Ako su subjekat ili objekat inkorporirani, onda čine deo posebno kohezivne glagolske konstrukcije, pri čemu gube potpunu sintaksičku i semantičku autonomiju, o čemu će biti više govora u V poglavlju.

Po Korzenovom istraživanju SNØ se u subjekatskoj funkciji uglavnom pojavljuju posle neakuzativnih glagola: (*venire, nascere, mancare,...),* a upravna reč ovakvih sintagmi je zbirna imenica (apstraktna ili konkretna) ili brojiva imenica (apstraktna):

Nasce *tumulto*.
Mi viene *fame*.
Viene *gente.*
Manca *aria.*

Korzen ovakve SNØ smatra glagolskim modifikatorima, paralelnim sa konstrukcijama ‘V supporto + soggetto’ (*ho fame, bevo vino, ...*), kao i zbog nemogućnosti leksikalizacije (**la nascita di tumulto, *la venuta di fame*), dok slučajeve kao *Cade neve, Cade grandine* objašnjava mogućnošću leksikalizacije: *nevica, grandina*.

Mi smo ovde uočili još neke osobine zajedničke navedenim primerima. Naime, postavljanjem subjekta u inicijalni položaj, bilo sa članom bilo bez njega, dobile bi se gramatički nekorektne izjave ili rečenice koje se semantički ne uklapaju u skučen sintaksički okvir bez dodatnog konteksta:

(?) Il /*Ø tumulto nasce. (?) La / *Ø fame mi viene. (?) L’ / *Ø aria manca.

Rečenica *Tumulto nasce* nije moguća bez determinante u SN, ali čak i oblik sa SNdet u subjekatskoj funkciji u preverbalnom položaju nije uobičajen sa semantičke tačke gledišta. Stoga smo primer *Il tumulto nasce* mogli naći samo u poeziji[72], čiji kontekst dozvoljava znatna odstupanja radi postizanja umetničkog efekta:

Il tumulto nasce dalla dolcezza,
morendo poi, in pace,
della sua più squisita negazione [...].

[72] C. Malune, L'imbarazzo impreziosisce le tue ali di foglia, in AA.VV, *Antologia delle più belle Poesie del Premio Letterario* “Marguerite Yourcenar 2008“, Casa Editrice Montedit, Milano, 2009

Drugi primer sa determinantom *La fame mi viene* je takođe moguć, ali u drugom kontekstu, a ne kao samostalna fraza. Tako je na primer iskaz *La fame mi viene a metà mattina* semantički kompletan i gramatički korektan, ali uz dodatu rečeničnu dopunu. Pojmovi koje predstavljaju 'tumulto' i 'fame' ne mogu ni u obliku SNdet da preuzmu ulogu subjekta uz neakuzativne glagole, jer sa semantičkog aspekta predstavljaju nežive i apstraktne ili subjektivne pojave (glad, žeđ, itd.). Oblik SNØ u subjekatskoj funkciji, takođe u preverbalnom položaju ima još manje smisla i ne realizuje se ni u pisanom ni u govornom jeziku.

Isti je slučaj i sa primerom *Manca aria* u kojem eventualno pomeranje subjekatske SNdet ili SNØ (kao gradivne imenice) u preverbalni položaj takođe ne bi bilo ostvarljivo. Nemogućnost postavljanja ovakvih imenica u subjekatskoj funkciji u položaj ispred neakuzativnih glagola ne znači da su te imenice leksički slabe, te da zbog toga traže semantičku dopunu u glagolima „podrške" kako kaže Korzen, već ukazuje na nepostojanje logičko-semantičke veze između zbirnih i apstraktnih imenica i neakuzativnih glagola.

Rečenica *Viene gente* sa živim, ali ipak kolektivnim subjektom dozvoljava postavljanje SNdet u inicijalni položaj kao najprirodniji *La gente viene*, ali ne i oblik SNØ - *Gente viene*. Ovaj primer se znatno razlikuje od prethodnih, jer pokazuje mogućnost upotrebe SNdet u preverbalnom položaju, dok se nemogućnost postavke SNØ u istom položaju vezuje za manjak referencije koja je u ovom slučaju neophodna. Sa druge strane, oba iskaza *Viene la gente* i *Viene gente* su sintaksički korektna, ali semantički različita zbog različite upotrebe člana.

Pomeranjem SN u subjekatskoj funkciji u preverbalni položaj ustanovili smo da su Korzenova objašnjenja pojave nultog člana u SN iza neakuzativnih glagola tačna, ali nepotpuna, jer je takvim pristupom ostao zanemaren logičko-semantički aspekat. Stoga ćemo u daljem radu prvo posmatrati SNØ u imeničkoj funkciji, tj. funkciji subjekta i objekta (u preverbalnom i postverbalnom položaju) a zatim u funkciji nominalnog dela predikata i predikativa ne zapostavljajući semantičke uticaje.

4.1.1. SNØ u funkciji subjekta

Većina SNØ se u preverbalnom (*a*) i postverbalnom položaju (*b)* javlja u obliku množine. Među SNØ u preverbalnom položaju razlikuju se opšte imenice (1), zbirne imenice (2), imenice sa dopunom ili atributskom oznakom (3,4), ali i imenice u korelaciji (5) ili u nizu (6,7):

a)

1. *Luci* mi accecavano. (NHP, str. 218)

2. *Sciami* di moscerini ci ronzavano intorno. (NHP, str. 34)

3. *Cronometristi* in vestito elegante studiavano le lancette sui quadranti scuri, [...]. (QS, str. 15)

Ragazzini coi calzettoni di lana e calzoni fino al ginocchio corrono fra la gente disturbando. (SIP, str. 50)

4. *Gentiluomini esperti* si impegnano, dietro incarico della padrona del locale [...]. (GDM, str. 160)

Grosse nuvole muovevano da mezzanotte e stavano invadendo la sommità del pianoro [...]. (NDR, str. 290)

5. *Corpi e oggetti* – la natura stessa – vi giacevano in un'immobilità sterminata, [...]. (QS, str. 87)

6. Me lo immaginavo morto nella terra. *Scarafaggi*, *cimici* e *millepiedi* che gli camminavano addosso, sulla pelle e sangue, e *vermi* che gli uscivano dalle labbra livide. (NHP, str. 44)

7. *Guglie bianche*, *rocce* e *denti appuntiti* affiorano dalla terra rossa. (NHP, str. 13)

b)

Paiono *pesci* nella rete, disse Cabiria. (QS, str. 124)

Gli ho detto che dai Cole succedono *cose inquietanti*. (QS, str. 158)

E poi che la sentenza fu resa pubblica, vennero ancora *uomini di chiesa* alla prigione [...]. (NDR, str. 239).

U korpusu ovog rada pojava subjekatske SNØ u jednini u postverbalnom položaju je zabeležena kao pravi raritet. Takve imenice su zbirne ili apstraktne, a mogu da se odnose i na vremenske pojave:

Ci eravamo dimenticati che dal cielo poteva scendere *acqua*. (NHP, str. 178)

[...] quella notte gli era venuta *fame*. (VD, str. 19)

È stata ferma e santa *convinzione* di coloro che hanno voluto e sostenuto questa abbazia nei secoli, [...]. (NDR, str. 46)

Veniva *sera* e giravo tra gli olivi. (VD, str. 59)

Viene *pioggia* da quei monti. (R. Scoterallo, *Pioggia settembrina*)

Ma venne *settembre* ed essi tornarono, con nuovi prepotenti che parlavan tedesco [...]. (LBMN, str. 46).

Pojava subjekatske SNØ u jednini u preverbalnom položaju je takođe znatno ređa u odnosu na SNØ u množini, ali se u tom položaju mogu naći i opšte imenice (*a*), kao i niz više SNØ (*b*):

a)

Ragazza d'ebano con zanne d'avorio e seni inamidati batte la matita sul blocchetto, già impaziente. (SIP, str. 57)

b)

„La sesta tomba," dissi, "annuncia cavalli con testendi leoni dalla cui bocca esce *fumo e fuoco e zolfo*, [...]. (NDR, str. 419).

4.1.2. SNØ u funkciji objekta u preverbalnom i postverbalnom položaju

Imeničke sintagme bez determinante su veoma česte u objekatskoj funkciji, a shodno primerima iz našeg korpusa brojne su kako u slobodnim tako i u ustaljenim konstrukcijama (v. poglavlje V). Oblici množine SNØ kao objekta su znatno frekventniji u odnosu na oblike jednine, ali se SNØ u oba broja javlja sa pridevima u desnoj, pa čak i u levoj lokaciji. Upotreba prisvojnih prideva uz SN u objekatskoj funkciji se odvija u skladu sa opštim pravilima o upotrebi člana uz posesiv, ali o tome će više reči biti u odeljku 4.8.

Pre nego što detaljno prikažemo i objasnimo pojavu SNØ u objekatskoj poziciji, osvrnućemo se na pojavu svih oblika SN u ovom položaju. Naime, u velikom broju slučajeva sintaksički položaj ovakve SN uslovljen je semantičkim uticajima, te je moguća pojava SNdet, SNindet ili SNØ.

Tako u SNindet u jednini, samostalnoj ili praćenoj atributskom dopunom (*a*) zapažamo značenje broja neodređenog člana. Negativna forma (*b*), sa druge strane, može biti semantički markirana upravo upotrebom neodređenog člana uz SN, kao i istovremenim dodavanjem drugih elemenata, npr. prideva *solo*, ili korišćenjem prideva za negaciju – *nessuno, alcuno.* U negaciji je pored SNØ moguća i pojava SNindet, koja međutim poprima emfatično značenje.

Treba još istaći da su neki jezički oblici frekventniji od drugih. Tako je iskaz u negativnoj formi *Non ho idea* mnogo frekventniji od pozitivne forme *Ho idea,* dok je u iskazu sa SNindet *(Non) ho un'idea* više istaknuto značenje broja, što je u pojedinim kontekstima značajna informacija.

a) potvrdni oblik

Ho *un*'idea!

Ho *un'ottima* idea!

b) negativni oblik

Lei non ha *(Ø)* idea. (QS, str. 192)

Non ho *un* dubbio.

Non ho *un solo* dubbio.

Non ho *nessun* dubbio.

Non ho *alcun* dubbio.

U množini razlikujemo upotrebu SNØ ili SNpart koje podjednako mogu biti praćene atributskim dopunama i odredbama. U slučaju upotrebe SNpart ističe se neodređena količina datog pojma, dok korišćenjem SNØ pokazujemo da takav podatak nije bitan.

Ho *idee*.

Ho *delle idee* per te.

U negaciji ipak dominira oblik SNØ za imenice u množini, a ne SNpart:

Non ho *idee*!

Quest'anno non ho *idee* per il regalo dell'anniversario.

4.1.3. SNØ u jednini u funkciji objekta

Iako su SNØ u jednini manje frekventne u položaju objekta, pogotovo u slobodnim konstrukcijama, pokušali smo da na osnovu datog korpusa izvedemo zaključke o uslovima koji utiču na njihovu pojavu. Semantički uslov za pojavu nultog člana je odsustvo ili potpuno zanemarivanje referencije, a sa sintaksičkog aspekta kao poželjne uslove za pojavu SNØ (Sg.) možemo izdvojiti sledeće:

- SN u vidu apstraktnih imenica

Perché in definitiva nei confronti della vita provo *piacere, gratitudine* e così posso affermare che non esiste niente [...]. (GDM, str. 107)

Nonostante lo sgradevole ricordo che quelle conversazioni mi avevano lasciato, provai *pietà* per lui, [...]. (QS, str. 122)

- SNØ u paru ili nizu

[...] ma l'occhio guardava vigile in aria, e controllava *distanza e intenzioni*. (QS, str. 74)
Mi vado a fare *pane, burro e zuccherro*. (NHP, str. 179)
Erano stati felicissimi insieme, [...] e lei sorridendo di un sorriso che nello stesso tempo voleva dire *consenso e compatimento*. (CZ, str. 67)

- SNØ u funkciji drugog stepena komparacije

Non avresti potuto scegliere *momento peggiore*! (LBMN, str. 41)

- SN koja se odnosi na opšti pojam čija je referencija semantički nevažna

Gli danno *cibo salato* e mai da bere [...]. (GDM, str. 62)
La radio accesa trasmetteva *musica*. (QS, str. 234)
Camminavano lenti, respirando *nebbia*. (QS, str. 55)
[...] la piccola borghesia si è quindi trovata priva di rappresentanti e dunque è diventata facile preda di Hitler che ha promesso *lavoro* ai disoccupati e *sicurezza sociale* a un popolo estremamente insicuro che è caduto nella trappola. (GDM, str. 90)

U poslednjem primeru upotreba SNØ u objekatskom položaju opravdana je činjenicom da se pojmovi 'lavoro' i 'sicurezza sociale' ne odnose na neki određeni posao i socijalnu sigurnost, te je samim tim reč o elementu referencije koji nije relevantan sa semantičkog aspekta. U istoj rečenici *complementi* kao što su *ai disoccupati* i *a un popolo* ipak imaju član. U prvom slučaju zbog određene kategorije pojma 'i disoccupati' (svi ljudi koji nemaju posao), a u drugom zbog neodređene kategorije pojma 'un popolo' (jedan narod od mnogih).

- SNØ u ustaljenim izrazima i konstrukcijama nastalim po modelu ustaljenih izraza

Ustaljenim izrazima posvetićemo mnogo više prostora u V poglavlju, a ovde ćemo skrenuti pažnju na sintaksičku vezu između izraza koji su odavno u upotrebi u ustaljenom obliku i onih koji nastaju u slobodnim konstrukcijama. SNØ u jednini u objekatskom položaju

je svakako ređa pojava u slobodnim konstrukcijama, ali one nastaju po uzoru na već poznat, vekovima ustoličen i obično izuzetno frekventan jezički model. Tako ćemo pod (*a*) navesti primere ustaljenih izraza sa SNØ u jednini u funkciji objekta, a pod (*b*) ustaljene izraze koji svojim strukturama 'V+SNØ (Sg.)' utiču na nastanak novih konstrukcija istog modela.

a)

avere *intenzione* – nameravati

Il principe ereditario *ha intenzione* di sposarsi e quindi ci si chiede con chi dovrebbe farlo. (GDM, str. 55)

chiedere *scusa* – izvinjavati se, tražiti izvinjenje

Ultimo si alzò e uscì dalla sua fila, chiedendo *scusa*. (QS, str. 65)

mettere *fine* – završiti, dokrajčiti

E chi ha messo *fine* alla Repubblica? (GDM, str. 154)

b)

fare *lezione* – držati čas

Quando faccio *lezione* lui rimane sul furgone [...]. (QS, str. 148)

[...] e molti facevano *rifornimento* o piccole riparazioni. (QS, str. 227)

cercare *scampo* – tražiti spas / izlaz

Il Libano cerca *scampo*, mentre il Tribunale internazionale se la prende con Hezbollah[73].

Le leggi della brava gente, invece, non t'offrono *scampo* perchè ti si convince che è nobile accettarle. (LBMN, str. 37)

- 'studiare + SNØ'

Glagol *studiare* u značenju 'studirati' blokira pojavu determinanti. Člana neće biti ni ako je imeničkoj sintagmi dodata pridevska odrednica. Interesantno je da se ova pojava reflektuje na SN u oba broja (v. odeljak 4.1.4.).

Ho cominciato questa attività quando studiavo *medicina* [...]. (GDM, str. 134)

Perché hai studiato *ingegneria elettronica*.

[73] Primer preuzet sa: www.digilander.libero.it; 13/04/2010.

4.1.4. SNØ u množini u funkciji objekta

Objekatske SNØ u množini su najčešći vid upotrebe nultog člana u italijanskom jeziku, te smo u korpusu našli obilje primera sa različitim vrstama imenica, SNØ sa modifikatorima i dopunama, SNØ u parovima, SNØ koje uvode relativne rečenice:

- SNØ u vidu opštih i apstraktnih imenica

  Siamo tutti cittadini del mondo e io non faccio *differenze* [...] (GDM, str. 149)
  Non mi hai tirato *calci*, non mi hai inviato *risposte*. (LBMN, str. 9)
  Non me lo vedo mio figlio che ripara *pianoforti* – mi ha detto. (QS, str. 183)
  In altri termini, cominciava a compiere *idiozie*, l'intelligenza gli veniva meno e combinava tutto nella maniera più sbagliata. (GDM, str. 68)

- SNØ sa modifikatorima (pridevima u levoj i desnoj lokaciji) i dopunama

  Avevo avuto *rapporti* sessuali? (LBMN, str. 57)
  [...] e che sono capaci di compiere *cose* prodigiose. (GDM, str. 107)
  Poichè avrai *muscoli* più saldi, ti chiederanno di portare *fardelli* più pesi, ti imporranno arbitrarie *responsabilità*. (LBMN, str. 14)
  [...] lui faceva grandi *sorrisi*, e cercava di nascondere la pena. (QS, str. 52)
  Adesso faccio *opere* d'arte. (QS, str. 162)

- SNØ u paru ili nizu

  Poi mi ha prescritto *antispastici* e *altre medicine*. (LBMN, str. 57)
  Non avevo mai compiuto *sforzi*, *strapazzi*? (LBMN, str. 56)

- SNØ koja se odnosi na pojam čija je količina i referencija semantički nebitan podatak

  Si vedevano anche *cani*, e lì per lì era un piacere perchè ***i*** *cani* si vedevano interi: fino alla testa. (LBMN, str. 41)

U ovom primeru zapazili smo da se ‘cani’ prvi put pojavljuje sa Ø, jer SN predstavlja pojam bez referencije, ali u obliku množine, čija tačna količina nije semantički relevantni podatak. Drugi put spomenut pojam ‘cani’ postaje određen ‘i cani’ zbog uspostavljenog referentnog odnosa sa prethodnom SN.

- SNØ koje uvode relativnu rečenicu

Dalle finestre, poste quasi al soffitto e protette da una grata, si vedevano soltanto *piedi* che andavano su e giù. (LBMN, str. 41)
L’impegno politico e sociale di Allende durò a lungo e lasciò *impronte* che solo oggi cominciano a venire alla luce [...]. (GDM, str. 113)

- SNØ u ustaljenim izrazima

Za razliku od ustaljenih izraza sa SNØ u jednini, izrazi sa SNØ u množini su manje brojni i manje frekventni, a često se nalaze u konstrukcijama sa negacijom. S obzirom na to da je u standardnim rečenicama slobodnih konstrukcija objekatski položaj SNØ u množini uobičajen, ustaljeni izrazi ne služe kao modeli za upotrebu SN bez člana

Non devi mai dire *bugie*. (NHP, str. 15)
Non dire *cretinate*. (NHP, str. 99)
Non dica *sciocchezze*. (QS, str. 185)
[...] occupavano il loro tempo a chiedere *notizie* di un circuito dimenticato [...].
(QS, str. 259)

- ‘studiare + SNØ’

Glagol *studiare* u značenju ‘studirati’, kao što smo već istakli, blokira pojavu determinanti. Člana neće biti ni ako je imeničkoj sintagmi dodata pridevska odrednica.

Ho studiato *lettere moderne* a Pisa.
Studio *lingue straniere*.

4.1.5. SNØ u elipsi. Izostavljanje predikata punog značenja.

Tokom svakodnevnih razgovora, a to je odlika i drugih oblika diskursa, ekonomija u jeziku nalaže brisanje svih redundantnih sintaksičkih elemenata. Izostavljanje glagola u rečenici dovodi i do drugih sintaksičkih promena, a jedna od njih je pojava SNØ. Ovde ćemo prikazati primere SNØ u elipsi, koja je u dubinskoj strukturi rečenica sa predikatom punog značenja. SN koje u dubinskoj strukturi takvih rečenica imaju subjekatsku i objekatsku funkciju u elipsi, odn. u površinskoj strukturi, pokazuju različitu determinisanost. U donjim primerima smo SNØ prikazali kurzivom, a glagole sa kojima su povezani istakli smo podvlačenjem:

- SN u subjekatskoj funkciji

Ove imeničke sintagme su uglavnom determinisane, jer su poznate iz konteksta ili se traži dodatna identifikacija, te se javljaju kao SNdet ili SNindet:

- Lo sai, me lo <u>avevano detto</u> che tornavi.
- Chi?
- ***Gli*** *orsetti lavatori*. (NHP, str. 116)

<u>Venivano</u> verso di noi. ***I*** *signori* della collina. (NHP, str. 218)

- Chi <u>è</u>? Chi <u>è</u>? – ho balbettato ...
Un *rospo*! (NHP, str. 203).

SNØ se retko pojavljuju, a i tada su u množini:

In un altro angolo <u>erano ammassati</u> dei mobili. *Una vecchia cucina* rovesciata e arrugginita. *Bottiglie. Cocci. Tegole*. *Una rete* sfondata. (NHP, str. 27).

- SN u objekatskoj funkciji

Ove sintagme se uglavnom pojavljuju kao SNØ:

a)

Cosa ci vedi?

Tentativi, dice.

Tentativi di cosa? (QS, str. 151)

b)

[...] Ascolti me, da quelle parti hanno bisogno di altro.

- *Mucche*? - , aveva azzardato, pessimista, Libero Parri.

- No. *Camion*.

Automobili per lavorare, gli aveva spiegato. *Autocarri, macchine* per lavorare la terra, *furgoncini*. (QS, str. 54)

c)

- Come? Non ho capito.

- *Acqua*.

- *Acqua*? Hai sete? (NHP, str. 65)

- Io prenderò un succo d'arancia. [...]

- *Succo d'arancia* anche per me. (SIP, str. 38)

d)

Con tutt'altra freddezza e gioia, urlava, sorprendentemente, il proprio nome, a squarciagola.

Nome e cognome, per l'esattezza. (QS, str. 38).

U ovim primerima primećujemo da je SNØ u objekatskom položaju frekventnija u obliku množine (*a, b*). Primer (*c*) ipak pokazuje da SN u jednini može biti SNØ ukoliko je zbirna ili gradivna imenica. Tako je data SNØ realizovana u okviru jedne jedine reči – *Acqua*, ali ima značenje cele rečenice (*Voglio acqua, Vorrei bere acqua,...*). Uprkos redukciji predikata, semantički nivo iskaza je potpun. Pojava drugih vrsta imenica, a ne samo zbirnih u obliku SNØ (Sg.) ipak nije isključena, ali su to onda rečenice u kojima je izostavljen predikat na koji se odnosi SNØ (*c, d*), a ne SNØ koja se nadovezuje na izražen predikat u prethodnoj replici (*a, b*).

U korpusu smo pronašli i nekoliko primera koji predstavljaju skraćen izraz (idiom), ali se to zaključuje tek na osnovu konteksta. U konkretnoj sintaksičkoj realizaciji ove SNØ se ne pojavljuju sa glagolima, već samostalno. Direktna komunikacija zahteva još veću ekonomičnost jezika, te nam dozvoljava da izostavljamo suvišne elemente, naročito ako su sadržani u datom kontekstu ili čine deo kolektivnog znanja.

Na osnovu primera u korpusu zaključili smo da elipsa može da nastane kao rezultat ustaljenih jezičkih konstrukcija, kolokacija ili kontekstualno logičkih konstrukcija koje su frekventne i uobičajene u svakodnevnom govoru:

Non mangerà. *Pazienza*. Mettila da parte. (NHP, str. 69)
Pazienza ⟵ *Abbi pazienza.*

Esempio storico: Guicciardini, per difendere il suo "particulare", resta al servizio dei papi che odia. (GDM, str. 177)
Esempio storico ⟵ *Facciamo un esempio storico.*

Il figlio era una peste, mi piaceva da pazzi. *Capelli rossi, lentiggini*. (QS, str. 177)
Capelli rossi, lentiggini ⟵ *Aveva capelli rossi e lentiggini.*

Glagolske konstrukcije koje se oslanjaju na SNØ bile su više rasprostranjene u prvim fazama razvoja italijanskog jezika. Danas se mnoge takve imeničke sintagme nalaze na granici kategorije idioma i frazeologizama, koji teže uspostavljanju ustaljenih konstrukcija kako bi se razlikovali od slobodnih izraza. Upravo usled vanjezičkih uticaja dalje dolazi do favorizovanja sintaktički restriktivnih i semantički selektivnih konstrukcija, a tip bez determinante u modernom italijanskom poprima minoran značaj i prizvuk konzervativnog. Odsustvo determinante po nekim lingvistima daje prostora za parafraziranje, i to uz upotrebu glagola koji najbliže odgovara glagolu u datoj konstrukciji (Marini 2000) [74]:

Luca <u>ha</u> rapidamente <u>menzionato</u> *i fatti accaduti.*
Luca <u>ha fatto</u> rapidamente <u>menzione</u> *dei fatti accaduti.*

[74] E. Marini, *Tipologia delle costruzioni a verbo supporto ad "articolo zero" in italiano antico e moderno.* Atti del XXXIV Congresso internazionale di studi della SLI "Italia linguistica anno Mille - Italia linguistica anno Duemila", Firenze, 2000

- SNØ u poziciji argumenta imaju mnogo restriktivniju distribuciju u odnosu na SD. Oblik množine SN pogoduje pojavi nultog člana i kada je sintagma u funkciji subjekta i u funkciji objekta.
- SNØ u funkciji subjekta javljaju se u preverbalnom i postverbalnom položaju, ali uglavnom u množini. SNØ u preverbalnom položaju su opšte imenice, zbirne imenice, imenice sa dopunom ili atributskom oznakom, ali i imenice u korelaciji ili u nizu. SNØ se veoma retko pojavljuju u jednini: u postverbalnom položaju se nalaze ako je data SN apstraktna ili zbirna imenica, ili imenica koja se odnosi na vremenske pojave. Glagol uz koji se javljaju ove SNØ je neakuzativni, a izostavljanje člana u ovakvom kontekstu može biti uslovljeno nepostojanjem čvrste logičko-semantičke veze između navedenih vrsta imenica i glagola; u preverbalnom položaju subjekatske SNØ u jednini mogu činiti par ili niz sintagmi.
- Pojava SNØ u objekatskom položaju uslovljena je kako semantičkim tako i sintaksičkim uticajima. Sa semantičkog aspekta za pojavu Ø najvažnije je da podatak o referenciji SN nema semantički značaj. Na sintaksičkom nivou za pojavu nultog člana važno je da budu zadovoljeni sledeći uslovi: da SN u objekatskom položaju bude u množini, mada se SNØ javljaju pod sličnim okolnostima i u jednini, ali ređe; SNØ (Sg.) treba da bude apstraktna imenica dok SN (Pl.) može biti i opšta; SNØ u oba broja se javlja u paru ili nizu, u ustaljenim izrazima ili konstrukcijama nastalim po modelu ustaljenih izraza, zatim uz polisemične glagole koji blokiraju determinantu u SN tačno određenog značenja (npr. *studiare*); pojava SNØ (Sg.) omogućena je i ako SN ima funkciju drugog stepena komparacije, dok se SNØ (Pl.) javlja i uz dopune i modifikatore.
- Pojava drugih članova u SN u objekatskom položaju uslovljena je semantičkim faktorima; SNpart se javlja u obliku množine kada je neophodno isticanje količine, ali u negaciji je ipak SNØ frekventniji oblik. SNindet u negaciji ima uglavnom emfatično značenje, dok se SNdet javlja u oba broja ukoliko je istaknuta referencija.
- Do pojave SNØ u elipsi dolazi prilikom izostavljanja predikata u diskursu, s tim da je tada obično reč o SN u funkciji objekta, a ne subjekta, kao i o veoma jasnom kontekstu. Elipse nastaju i kao rezultat ustaljenih jezičkih konstrukcija uobičajenih u svakodnevnom govoru, čija sintaksički redukovana forma ne utiče na semantički nivo.

4.2. SNØ sa kopulativnim glagolima

U ovom odeljku predstavićemo SNØ koje se javljaju uz kopulativne glagole pod određenim uslovima. Glagol *essere* kao pravi kopulativni glagol desemantizovan je u sintaksičkoj funkciji kopule, tj. veze između subjekta i nominalnog dela predikata, dok ostali glagoli (nepravi, polukopulativni ili it. *semicopulativi)* obavljaju funkciju kopule sa smanjenim autonomnim leksičkim značenjem.

Nominalni predikat čine kopula i leksički dodatak koji je osnovni nosilac leksičke informacije. Ova vrsta predikata može da ima više vrsta reči u funkciji leksičkog dodatka, ali mi ćemo se baviti samo imeničkim, i to u okviru modela 'copula+SN'. Glagolu *essere* kao pravom kopulativnom glagolu moraćemo posvetiti više prostora, prevashodno zbog njegove semantičke dvosmislenosti, ali i veoma visoke frekventnosti. Ovaj glagol je štaviše najfrekventniji verbalni leksem po rezultatima C-ORAL-ROM Italian[75], višejezičkog korpusa govornog jezika, posvećenog romanskim jezicima (italijanski, španski, francuski i portugalski). Od ukupno 300.000 leksema glagol *essere* čini 4,6% ukupnog korpusa (među glagolima 23%), što je dovoljno za drugu poziciju na listi najfrekventnijih reči, s obzirom na to da su na prvom mestu određeni članovi. U sledećem odeljku ćemo pokušati da utvrdimo u kom kontekstu se koristi najučestaliji italijanski glagol *essere* sa imeničkim sintagmama bez određenog člana kao najfrekventnije reči italijanskog jezika.

4.2.1. Glagol *essere*

Analiza kopulativne funkcije glagola *essere* postala je predmet istraživanja još u periodu razvoja filozofije i logičke analize karakteristične za tradiciju zapadnih zemalja. Ovaj glagol proučavao je i Aristotel koji je smatrao da jedno jedino ime (*onoma*) ne sadrži vrednosti kombinovanja ili razdvajanja neophodnih za primenu suda istinitosti. Za to je kao neophodan uslov isticao prisustvo reme (*De Interpretatione*) shvaćene ili kao predikata ili kao glagola u smislu vidskog i vremenskog sadržaja[76].

Aristotel u predikatu sastavljenom od nominalnog elementa zapaža neophodnost konstituenta koji može da vrši funkciju vremenske oznake na način koji omogućava primenu suda istinitosti na odgovarajućoj izjavnoj rečenici. Takav element je zapazio u glagolu *essere*,

[75] E. Cresti, M. Moneglia, *C-ORAL-ROM Italian Integrated Reference Corpora for Spoken Romance Languages*, Benjamins, Amsterdam 2005

[76] Prema: A. Panunzi, Strutture copulari nell'italiano parlato. Studio corpus-driven, *Atti del Congresso Internazionale* "*La comunicazione Parlata*" , Pettorino ed., Napoli, 2006: 648

ali je i istakao da se osobine reme u kopulativnoj konstrukciji drugačije manifestuju, te je glagol *essere* „vreme bez predikata“. Pojam kopule je time stekao heurističku vrednost, pošto omogućava distinkciju logičko-semantičke i morfosintaksičke vrednosti koje su spojene unutar jednog jedinog izraza, dok se shvatanje kopule kao oznake vremena dugo zadržalo među filozofskim, kasnije i lingvističkim krugovima.

O jezičkim funkcijama glagola *essere* govorio je i Benvenist[77] koji ističe koegzistenciju dve funkcije glagola ‘biti’:

- *gramatičku*, jer kopula funkcioniše kao morfološka oznaka i ima gramatičku oznaku identiteta između dva nominalna termina.
- *leksičku,* jer je ‘biti’ autentičan kao bilo koji drugi glagol, a njegov smisao je ‘imati postojanje, nalaziti se u stvarnosti’.

Različito shvatanje upotrebe kopule nastalo je u okviru formalne logike s kraja XIX i početkom XX veka (Rasel, Frege)[78]. Prema Fregeu određenost postkopularne imeničke sintagme omogućava distinkciju između kopulativne i predikatske upotrebe glagola ‘biti’. Rasel sa druge strane više pažnje obraća na kategorijalnu prirodu imeničkog konstituenta, te su pridevski predikati vezani za kopulativnu upotrebu, a imeničke sintagme za predikacije identiteta. Iako različitih stavova, ovo dvoje istraživača je uticalo na dalji razvoj izloženih teza u okviru generativne gramatike i nastanak novih lingvističkih teorija o različitoj referencijalnosti imeničkih termina u kopularnoj konstrukciji (Akmajan[79], Higins[80]).

Akmajan na osnovu referencijalnosti postkopulativnog elementa razlikuje dva tipa kopulativnih rečenica:

- predikacijske (postkopulativna sintagma je deo predikata i nije referencijalna: *Marco è simpatico.*)
- specifikacijske (postkopulativna sintagma je referencijalna, jer određuje jednu individuu: *Il mio collega preferito è Marco.*)

[77] E. Benvenist, *Problemi opšte lingvistike*, Nolit, Beograd, 1975: 143-149.
[78] Reč je o filozofima, matematičarima i logičarima koji su ostavili značajne teorije u filozofiji jezika: Bertrand Rasel i Fridrih Ludvig Gotlob Frege.
[79] Više o tome u: A. Akmajan, *Aspects of the grammer of focus in English*. Ph.D. dissertation, MIT, Garland Press, New York, 1979
[80] Više o tome u: F. R. Higgins, *The Pseudo-Cleft Construction in English*. Ph.D. dissertation, MIT, Garland Press, New York, 1979

Higins je ovoj klasifikaciji kasnije dodao još dva tipa rečenica:

- identifikacijske (postkopulativna SN identifikuje referenta deiktičkog elementa u položaju subjekta: *Quello è il fratello di Marco*.)
- izjave o identitetu (povezuju dva elementa koja imaju istog referenta: *Il Dottore è Valentino Rossi*.)

Uprkos razvoju mnogih teorija koje u prvi plan ističu distinktivne elemente unutar glagola *essere,* moderna lingvistika nije uspela da u potpunosti primeni tu ideju. Stoga ćemo se u ovom istraživačkom radu baviti sintaksičkim i semantičkim nivoom kopulativne konstrukcije, kao i uslovima pod kojima se nominalni element kopule pojavljuje u obliku SNØ. Obratićemo posebnu pažnju na semantiku i distribuciju takvih SN, kao i eventualni uticaj prideva i priloga u sintagmatskoj konstrukciji.

4.2.2. SN koja označava *profesiju, zvanja, titule, društvene i porodične uloge* u funkciji nominalnog dela predikata

U deskriptivnim gramatikama italijanskog jezika ističe se da SN u kojoj N ima značenje profesionalne delatnosti ostaje bez člana ako dopunjuje glagol *essere.* Stoga uz glagol *essere* stoji SNØ, a uz glagol *fare* SNdet:

Sono *ingegnere*. (SNØ) ⟹ Faccio ***l'****ingegnere*. (SNdet)

Primeri nađeni u korpusu potvrđuju da će SN sa značenjem profesionalne delatnosti biti SNØ, bez obzira na to da li je takvo stanje vezano za sadašnjost, prošlost ili budućnost (*a*). Imeničke sintagme koje označavaju pripadnika neke društvene grupe takođe će ostati bez člana (*b*):

a)

È *presidente* onorario del Centro internazionale di semiotica e studi cognitivi [...]. (GDM, str. 179)

Lei è stato *guerrigliero*. (GDM, str. 117)

Era *professore* di slavistica alla Sorbona. (GDM, str. 62)

Penso che essere *direttore* di un giornale di quell'importanza conti più che essere *ministro.* (GDM, str. 149)

b)

Se Libero Parri era *ateo e socialista* era solo per mancanza di tempo. (QS, str. 25)

Dal 1993 è *membro* della Académie Universelle des Cultures. (GDM, str. 179)

Ed è proprio questo Filippo V che, quando *era* ancora *conte di Poitiers*, aveva rimesso insieme i cardinali che fuggivano da Carpentras. (NDR, str. 294).

Analiza našeg korpusa je pokazala da gore opisano pravilo ipak nije toliko čvrsto. Pojava SNdet ili SNindet u kojima imenica ima značenje profesije ili zanimanja je moguća, ali tako determinisana SN ima za nijansu promenjeno značenje, kao što se vidi u donjem primeru:

Sono io ***il*** *cameriere capo* di questa tavolata che adesso conta 224 coperti, [...]. (QS, str. 9).

U ovom kontekstu istaknut je značaj glavnog konobara – *il cameriere capo*, te je neophodno dodavanje determinante – određenog člana. Isticanje ove sintagme postignuto je sintaksičkim putem – inverzijom predikata i subjekta, a potom i dodavanjem određenog člana navedenoj SN.

Pravilo o konstrukciji '*essere* + SNØ', gde SN ima značenje profesije, ne može da se proširi na lekseme sa značenjem funkcije:

Il Teschio era il più grande della banda. Dodici anni. Ed era ***il*** *capo*. (NHP, str. 7)

Sono sempre stato ***il*** *leader*. (GDM, str. 15)

Il vecchio era come ***l'****imperatore.* (NHP, str. 89).

Moguća je i upotreba neodređenog člana uz imenice koje označavaju profesije, ali i ovde, kao u primeru sa određenim članom, imamo blagu promenu značenja, odn. isticanje značaja same profesije:

Io sono ***uno*** *scrittore*, ma anche ***un*** *pittore*, e posso sfruttare queste due possibilità. (GDM, str. 96).

Kada je reč o imeničkim sintagmama koje nemaju značenje profesije, već se odnose na karakterne osobine subjekta, tada je apsolutno nemoguća postavka SNØ uz glagol *essere* (*a*).

Čitav niz leksema izraženog negativnog ili pozitivnog značenja mora da ima oznaku neodređenog člana (*b*):

a)

Mio marito è ***un*** *sognatore*. E anche lei lo è. (QS, str. 40)

b)

Mario è ***un*** *mascalzone*.

Sei ***un*** *mito*! Sei ***un*** *genio*!

U oblicima množine češće se javlja partitivni član, a u negaciji se ponovo gubi:

Siete ***dei*** *cretini*.

Non siete *cretini*.

Imenice koje označavaju porodični status i stoje uz glagol *essere*, ponašaju se na najrazličitije načine:

a) struktura 'essere + SNØ' javlja se onda kada se ističe uloga u okviru porodice:

Sono *madre* grazie al fiume della fertilità.

Non sono *madre*, quindi non posso capire.

Sono troppo ansioso, soprattutto da quando sono *padre*.

b) struktura 'essere + SD' koristi se onda kada je istaknuta pripadnost, pod uslovom da je ta pripadnost određena:

Sono ***la*** *moglie* di Massimiliano.

Sono ***il*** *marito* di Dafne.

Sono ***il*** *padre* di Dario e Marta.

Sono ***la*** *madre* di Umberto.

Niente di ciò che accade nel mondo è estraneo ai latino – americani perché siamo ***gli*** *eredi*, ***i*** *figli* degli emigranti giunti da tutti gli angoli del pianeta e, allo stesso tempo siamo ***i*** *successori* dei primi abitanti dell'America. (GDM, str. 106).

c) struktura ‘essere + SNØ / SNdet / SNindet’ javiće se kada postoji pripadnost, a njena određenost zavisi od govornika.

Određenim članom se stavlja akcenat na vršioca određene porodične uloge, neodređenim članom se vršilac te uloge predstavlja kao jedan od mnogih, a nultim članom se daje uopštena informacija bazirana na značenju upotrebljenog leksema.

Sono ***la*** *madre* di un bambino disabile.
Sono ***una*** *moglie* di *un uomo* che da piccolo ha subito violenza
Sono *moglie* di un diabetico.

U naporednom odnosu je ipak uobičajen određeni član:

Lei non è ***la*** *moglie* di un calciatore, ma di un allenatore.

d) struktura ‘essere + SNindet’ koristiće se ako je imeničkoj sintagmi dodata atributska odrednica ili ako se ističe u velikoj meri značenje i shvatanje reči prema opštim društvenim merilima, kao u poslednjem primeru:

Sono ***un*** *marito* trascurato.
Sono ***un*** *padre* divorziato da 5 anni.
Sono ***una*** *moglie* infedele.
Ho divorziato, perché non sono ***una*** *moglie*.

4.2.3. Ostale SN u funkciji nominalnog dela predikata

U ovom odeljku ćemo obraditi pojavu nultog člana u ostalim imenicama koje stoje sa kopulativnim glagolom *essere.* Primetili smo da je kod ovih SN manje važna kategorija broja (jednina ili množina), kao i karakteristika potvrdno / negativno samog glagola. Uobičajeni položaj SNØ je postkopulativni, tako da veoma mali broj primera možemo naći sa SNØ pre glagola, pogotovo u jednini:

- postkopulativne SNØ

Era *notte*. (NHP, str. 159)

Non è *terra*, mi dice lui. (QS, str. 163)

Sto dicendo che ho fatto pace con te, che ora *siamo amici*. (LBMN, str. 65)

Ed *essere donne* è una scuola di sangue: [...]. (LBMN, str. 60)

Sono erbe, solo erbe [...]. (NDR, str. 179).

- prekopulativne SNØ

Membri onorari erano anche Ingrid Bergman, Ava Gardner e la Dietrich. (GDM, str. 129)

Cadavere sarò presto, in ogni caso. (NDR, str. 390)

Najfrekventnije strukture SNØ sa kopulativnim glagolom *essere*

Pojava atributske dopune ne utiče na pojavu člana, te se pridevi mogu naći uz SNØ i u jednini i u množini, ali uglavnom u postnominalnom položaju:

a) 'copula + SNØ (Sg.) + agg.'

Sono andato in guerra, per ritrovare qualcosa che non fosse solo *nebbia* illeggibile. (QS, str. 131)

Il Signore mi conceda la grazia di essere *testimone* trasparente degli accadimenti che ebbero luogo all'abbazia [...]. (NDR, str. 19)

"Stai fermo, scioco," disse, "la ragazza è perduta, è *carne* bruciata." (NDR, str. 334)

Abbone - si dice - era *figlio* naturale del signore di questa plaga, [...]. (NDR, str. 424)

b) 'copula + SNØ (Pl.) + agg.'

Queste, secondo me, sono *volpi* volanti. (NHP, str. 147)

Queste sono *forzature* letterarie. (GDM, str. 90)

Erano *fiori* gialli, comprati all'ultimo momento [...]. (LBMN, str. 52)

Su un giornale uscì una loro foto dove sembravano *insetti* giganti. (QS, str. 42)

Erano solo *figure* confuse. (QS, str. 131)

Sì, sono *donne* facili, ma da noi è diverso [...]. (GDM, str. 63)

[...] e furono *stragi* terribili. (NDR, str. 232)

c) ‘copula + agg. + SNØ (Pl.)’

Prema rezultatima istraživanja u našem korpusu tip strukture sa kopulativnim glagolom ‘copula + agg.+ SNØ (Sg.)’ nije pogodan za pojavu nultog člana, a retka je i navedena struktura ‘copula + agg. + SNØ (Pl.)’, najverovatnije zbog položaja prideva koji je u italijanskom jeziku obično postnominalan:

Non erano libere *scelte*, ma numeri. (GDM, str. 90)
Dovevano essere grandi *amici*. (QS, str. 160).

d) ‘copula + SNØ + SNØ’

Iza kopulativnog glagola može da se pojavi par SNØ, u jednini i množini, sa pridevima i priloškim odredbama koje ne utiču na promenu determinisanosti SN:

In questo tramonto noi siamo ancora *fiaccole e luce* alta sull’orizzonte. (NDR, str. 45)

[...] era da sospettarsi che allo stesso Signore non fosse estranea l’idea che nelle cose terrene il popolo sia *legislatore* e prima *causa* effettiva della legge. (NDR, str. 356).

e) ‘copula + SNØ + complemento’

Primetili smo da će se struktura ‘copula + SNØ’ ostvariti i ako joj je dodata priloška odredba kvaliteta ili specifikativna odredba:

Il balletto russo è per noi *motivo* di continua fierezza. (GDM, str. 76)
Non era, per esempio, *terra* di saccheggio o di battaglia. (GDM, str. 88)
L’Abate era *uomo*, lo dissi, di grande e diplomatica compostezza, [...]. (NDR, str. 40)
[...] era *notte* di pioggia e di grandine e di nevischio [...]. (NDR, str. 124)
[...] Dio sa che non erano *fantasmi* dell’animo mio immaturo, [...]. (NDR, str. 30).

Neodređeni član može da se pojavi u ovoj strukturi, a tada ima funkciju naglašavanja date SN:

Era ***un*** *uomo* di metodo e prima ci pensò lungamente. (CZ, str. 16)

Era ***un*** *giovane* di ingegno acutissimo [...]. (NDR, str. 229).

SNdet i SNindet sa kopulativnim glagolom *essere*

Do pojave determinante u SN u postkopulativnom položaju može doći u tačno određenim slučajevima: a) kada se determinantom ističe značenje SN, odn. kada je reč o emfatičnoj funkciji određenog i neodređenog člana, b) kada određeni član ima restriktivnu funkciju, c) kada je određeni član deo konstrukcije za izražavanje relativnog superlativa, d) kada se uz kopulativni glagol pojave dve SN različite determinisanosti zbog različitog stepena naglašavanja datih sintagmi.

a) emfatična funkcija SD sa kopulativnim glagolom

Quella, in effetti, era ***una*** *novità*. (QS, str. 24)
Tu non sei ***un*** *bambolottino* di carne che non pensa, [...]. (LBMN, str. 61)
Questo è ***l'****esilio*. (GDM, str. 117)
Il computer e Internet sono ***la*** *vera rivoluzione* del secolo, [...]. (GDM, str. 179)
Io sono qui soltanto ***il*** *padre* comune. (NDR, str. 159)

Neodređenim članom se ističu bilo pozitivna bilo negativna svojstva date SN:

Il papa era ***uno*** *spergiuro* [...]. (NDR, str. 295)
"Io non sono ***un*** *assassino*!", protestò. (NDR, str. 367)
È ***un*** *uomo* colto [...]. (NDR, str. 295)

b) restriktivna funkcija određenog člana

Određenim članom se iskazuje na samo oznaka određenog, već i jedinog elementa:

Io sono ***il*** *solo padrone* dopo Dio [...]. (NDR, str. 215)
E finché queste mura resisteranno, noi saremo ***i*** *custodi* della Parola divina. (NDR, str. 45)
[...] ed era stato ***l'****autore* di molti delitti [...]. (NDR, str. 385)
Osservò che l'agitazione di Berengario, se era lui ***il*** *ladro misterioso*, poteva averlo indotto a cercare la tranquillità in un bagno ristoratore. (NDR, str. 264).

c) pojava određenog člana kao dela relativnog superlativa

Pojava određenog člana je ipak neminovna u slučajevima relativnog superlativa:

Io ero ***la*** *persona* più importante per lui a quel tavolo. (CZ, str. 49)
Forse non fu ***l'uomo*** più saggio di tutti i tempi [...]. (NDR, str. 208).

d) kombinovanje dve SN različite determinisanosti

Do kombinovanja SN različite determinisanosti u rečenici sa kopulativnim glagolom može da dođe u sledećim slučajevima:

- ako je jedan pojam negiran (SNØ), a drugi potvrđen (SNdet)

Non era *presunzione* questa, ma ***il*** *mio solito ottimismo* da cui mai seppi liberarmi. (CZ, str. 109).

S obzirom na to da neodređeni član ima funkciju izrazite emfaze, obe SN mogu da budu SNindet, čak i u rečenicama sa jednim negiranim i drugim potvrđenim pojmom:

Non è ***un*** *ornamento*, è ***una*** *splendida silloge* della parola divina [...]. (NDR, str. 450).

- ako je jedan od upotrebljenih pojmova upotrebljen u figurativnom smislu (SNØ)

"Queste ricchezze che vedete," [...] "e altre che vedrete ancora, sono ***il*** *retaggio* di secoli di pietà e devozione, e *testimonio* della potenza e santità di questa abbazia. (NDR, str. 147).

Ako su oba pojma figurativna, onda će obe SN biti sa nultim članom, bez obzira na negiranje jedne od njih:

Ma era giusto che non lo volesse, perché se lo avessero voluto, allora il papa avrebbe potuto imporre la sua volontà al re, e il cristianesimo non sarebbe più *legge di libertà*, ma *intollerabile schiavitù*. (NDR, str. 359).

- ako se upotrebom člana jedan pojam (SNdet, SNindet) više naglašava od drugog (SNØ)

[...] dato che ero anch'io ***(Ø)*** *ospite fresco*, avrei goduto dello stesso privilegio, anche se ero ***un*** *novizio benedettino*. (NDR, str. 101).

4.2.4. SNØ u elipsi. Izostavljanje kopulativnog glagola.

U ovom odeljku istražićemo pojavu nultog člana u SN u eliptičnim rečenicama koje u svojoj dubinskoj strukturi sadrže kopulativni glagol. Prilikom poređenja površinske i dubinske strukture ovih rečenica pokušaćemo da ustanovimo da li i u kolikoj meri prisustvo / odsustvo kopule i različita distribucija imeničkih sintagmi (prekopulativna / postkopulativna) utiču na promenu determinisanosti SN.

4.2.4.1. SN u prekopulativnoj poziciji u dubinskoj strukturi

Ovde ćemo prikazati SN u oba broja (Sg., Pl.) koje zauzimaju inicijalni položaj u rečenici, i u površinskoj i u dubinskoj strukturi. U površinskoj strukturi navedenih primera primećuje se da su izostavljeni kopula, koja se direktno odnosi na inicijalnu SN, kao i član date sintagme. U dubinskoj strukturi zapažamo da navedene SN poseduju determinantu, vrše funkciju subjekta i pojavljuju se sa glagolom *essere*. Ove promene se na odražavaju na distribuciju ostalih rečeničnih konstituenata, tako da zaključujemo da se tiču isključivo korelacije subjekat : kopula.

Risposta esatta, ragazzo. (QS, str. 34)
→ *La risposta è esatta*, ragazzo.

Italiani, brava gente. (GDM, str. 174)
→ *Gli italiani* sono brava gente.

Soldi buttati. È un ladro quello, [...]. (NHP, str. 104)
→ *Questi (Quei) soldi* sono buttati.

Poslednji primer pokazuje da determinanta ne mora uvek da bude iz kategorije člana, već i ostalih, te se ovde pojavljuje nulti demonstrativ (*soldi = questi / quei soldi).* U svakom slučaju, potvrđuje se naša pretpostavka da pojava kopule iziskuje postojanje determinante uz SN sa kojom je kopula u korelaciji.

U primeru *Risposta esatta* videli smo da u površinskoj strukturi uz SNØ može da stoji i pridev, koji u tom slučaju čini deo predikata. Pridev uz SNØ može da bude i *participio presente* koji nije deo predikata, ali je nosilac relativnog odnosa, s obzirom na to da se transformiše u relativnu rečenicu. Ovakve konstrukcije su karakteristične za rečenice koje su u dubinskoj strukturi složene:

Insetti svolazzanti intorno alla carogna – poco più che un fastidio. (QS, str. 75)
→ *Gli insetti* svolazzanti intorno alla carogna *erano* poco più che un fastidio.
→ *Gli insetti* <u>che svolazzavano</u> intorno alla carogna *erano* poco più che un fastidio.

4.2.4.2. SN u postkopulativnoj poziciji u dubinskoj strukturi

I u ovoj grupi predstavićemo SNØ koje se u površinskoj strukturi javljaju u oba broja, ali koje u dubinskoj strukturi uglavnom nemaju determinantu, jer je reč o postkopulativnom položaju, koji je pogodniji za pojavu SNØ.

Questione di un attimo. (QS, str. 40)
→*È questione* di un attimo.

Colpa anche dei socialdemocratici e dei comunisti, che si sono sempre designati come partito proletario; [...] (GDM, str. 90)
→*È colpa* anche dei socialdemocratici e dei comunisti, ...

***Errori* di calcolo** – ma la storia non è stata ancora scritta del tutto [...]. (GDM, str. 118)
→ *Sono errori di calcolo...*

Si scambiano uno sguardo. ***Amici*** per sempre. (QS, str. 17)
→ *Saranno amici* per sempre.

Među primerima sa SNØ u predikatskom položaju možemo naći i SN sa pridevima u funkciji modifikatora. Iako na površinskom nivou ovi slučajevi deluju istovetni prethodnoj

grupi primera, u njihovim dubinskim strukturama postoji razlika. Naime, u rečenicama sa SN i pridevom u dubinskoj strukturi postoji član koji se u površinskoj briše kao suvišni elemenat. To se dešava stoga što se na mesto determinante pomera pridev. Dakle, u analizi promena nastalih od prelaska sa dubinske na površinsku strukturu ističemo čin brisanja predikata, kao i čin brisanja jedne od dve reči na mestu determinante. U rečenicama sa glagolom *essere* u dubinskoj strukturi pojavljuje se SN sa članom:

a)

Stessa cosa in Italia: forse i conflitti tra Nord e Sud sarebbero meno acuti. (GDM, str. 91)

→ *È la* <u>*stessa*</u> *cosa* in Italia ...

Interesantno je i zapažanje Kardinaletijeve (Anna Cardinaletti 2009), koja je prikazala pojavu brisanja jedne determinante kao suvišne ne samo kod prideva, već i kod zamenica. Primenjujući teoriju povezivanja Kardinaleti objašnjava primer *noi linguisti* na dva načina:

- zamenica *noi* zauzima mesto D (na kojem se nalazi član u nizu *i linguisti*)
- zamenica *noi* zauzima mesto specSD (na kojem može biti i pokazni pridev u nizu *questi linguisti*), dok *linguisti* čine upravnu reč SN

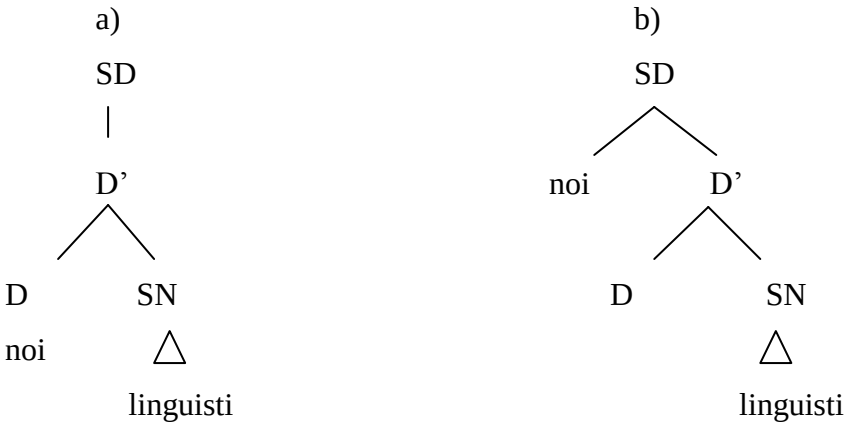

Primeri iz našeg korpusa ipak pokazuju da je bolje prvo objašnjenje iz prikaza (*a*), koje jasno ukazuje na ekonomičnu podelu uloga konstituenata iskaza i izostavljanje suvišnog elementa, što je u ovom slučaju član u funkciji determinante.

E cosa saremmo, *noi creature* peccatrici, senza la paura, forse il più provvido, e affettuoso dei doni divini? (NDR, str. 478)

Per questo mandano *noi giornalisti* a vedere. (SIP, str. 17)

Tokom analize SN koje se pojavljuju sa kopulativnim glagolima, koji su suštinski desemantizovani, došli smo do sledećih zaključaka:

- SN koje se pojavljuju kao nominalni predikati su različito determinisane, što zavisi od značenja nominalnog elementa SN. Nulti član se najčešće pojavljuje u SN koja označava profesiju; ukoliko SN označava funkciju, onda je očekivan oblik SNdet; SN koja ukazuje na karakterne osobine subjekta o kojem je reč javlja se u obliku SNindet, dok SN sa značenjem porodične uloge može da preuzme sve oblike – SNØ, SNdet ili SNindet, što zavisi isključivo od stava govornika, koji različitom upotrebom člana pravi semantičku razliku.
- SN drugog značenja koje stoje sa kopulativnim glagolom *essere* pojavljuju se sa nultim članom i u jednini i u množini, ali uglavnom u postkopulativnom položaju. Najređu pojavu SNØ smo ustanovili u jednini i prekopulativnom položaju.
- Pojava atributskih dopuna ne utiče na promenu determinisanosti SN, ali one zauzimaju postnominalan položaj. Prisustvo priloških odredbi za kvalitet i specifikaciju takođe ne doprinosi pojavi člana. Pojava SNindet ili SNdet u položaju iza kopule ukazuje na emfatičnu funkciju člana, s tim da određeni član može da ima i restriktivnu funkciju ili da čini deo relativnog superlativa.
- S obzirom na to da se iza kopule može naći više SN, njihova determinisanost zavisi od značenja koje im se pripisuje.
- U rečenicama sa izostavljenim kopulativnim glagolima pojava nultog člana je veoma česta, jer brisanje predikata utiče i na gubljenje determinante SN. U elipsama SNØ zauzimaju inicijalni položaj u površinskoj strukturi, dok tek u dubinskoj zapažamo da te SN imaju različitu distribuciju (postkopulativnu i prekopulativnu), samim tim i funkciju (subjekta i nominalnog dela predikata). SN koje u dubinskoj strukturi imaju funkciju subjekta pojavljuju se kao SNdet, da bi tek u elipsi došlo do brisanja člana. SN sa funkcijom nominalnog dela predikata i u dubinskoj strukturi sadrže nulti član, jer je za to veoma pogodan postkopulativni položaj. Ukoliko se u dubinskoj strukturi SN javlja sa pridevom, tada će pridev prilikom čina brisanja člana preuzeti njegovu poziciju u površinskoj strukturi, što se dešava zbog funkcionalne ekonomije jezika.

4.3. SNØ u egzistencijalnim rečenicama

Kategorija egzistencije, odn. postojanja je kao pojmovna i semantička kategorija odavno privlačila pažnju mnogih filozofa (Aristotel, Hajdeger, Sartr, Jaspersen, itd.), a kasnije i lingvista. Ipak je u lingvistici ova kategorija manje obrađivana, te je i veoma široko shvaćena. Kako ističe Lazić-Konjik, kategorija egzistencije obuhvata različte vidove postojanja: „od činjeničnog postojanja nekog objekta u realnom svetu, koje ima vremenski i prostorni karakter, preko postojanja uopšte, do filozofskog, idealnog, apstraktnog postojanja, nezavisnog od prostornih i vremenskih ograničenja, zatim, postojanja čoveka, tj. život i življenje sa svim fazama (rođenje, življenje, smrt), pa prisustvovanje i ne-prisustvovanje (odsustvovanje), te konačno nepostojanje kao oprečnu, ne manje važnu kategoriju, koja je tesno povezana sa kategorijom postojanja“[81].

U ovom radu razmatraćemo glagole koji su najbliži leksičkom centru funkcionalno-semantičkog polja egzstencije, a u italijanskom jeziku to su glagoli *esserci* i *esistere* u trećim licima: *c'è / ci sono, esiste / esistono*. Egzistencijalno značenje se ostvaruje u sintaksičkim konstrukcijama sa navedenim egzistencijalnim predikatima; u ovakvim rečenicama se uočava pojava nultog člana u SN, ali je ona karakterističnija za SN u množini. Naša analiza će ovde obuhvatiti i prikaz drugih potencijalnih rešenja, uz korišćenje determinante i različite distribucije SN. Pojavu SNØ ćemo posmatrati i u egzistenicjalnim rečenicama u kojima se negira kategorija postojanja, a u daljem tekstu ćemo skrenuti pažnju i na pojavu SNØ u elipsama ili tzv. nominativnim rečenicama.

4.3.1. SNØ u preverbalnom i postverbalnom položaju

SNØ u subjekatskoj funkciji i to u preverbalnom položaju je veoma retka, ali ipak moguća pojava. Nekoliko lingvista je do sada isticalo pojavu SNØ u preverbalnom položaju uz neakuzativne glagole (Salvi[82], Korzen 1996). Veoma je zanimljiv stav Salvija koji prihvata pojavu nultog člana u imeničkim sintagmama uz glagol *essere* i *costare*, ali ne i uz *esserci* i *volerci* zbog prisustva klitike. Prema njemu reč je o negramatičkim iskazima, jer već klitika *ci* zauzima poziciju subjekta:

[81] I. Lazić-Konjik, O funkcionalno-semantičkoj kategoriji u srpskom jeziku, *Južnoslovenski filolog LXV*, 2009: 359-374.
[82]G. Salvi, In: L.Renzi, G. Salvi, A. Cardinaletti, *Grande grammatica italiana di consultazione*, Il Mulino, Bologna 1988:48.

Due ragazzi ci sono in cima.

Mille lire ci vogliono.

Mi se ipak nećemo složiti sa Salvijevim stavom, jer se SNØ u subjekatskoj funkciji može naći u preverbalnom položaju (ispred *esserci* i *volerci*) i zbog toga što je taj položaj veoma markiran, pa i emfatičan, te su sintaksička pravila drugačija:

Pazienza ci vuole.

Pazienza ci vuole, *pazienza*.

U egzistencijalnim rečenicama preverbalne imeničke sintagme su veoma retke što je pokazalo i istraživanje našeg korpusa:

Macchine non ce n'erano e non ho notato niente di strano. (NHP, str. 184).

U ovoj vrsti rečenica uobičajene su imeničke sintagme u postverbalnom položaju, s tim da je SNØ u množini frekventnija pojava od SNØ u jednini (*a*). SNØ mogu da se pojave sa atributskom dopunom ili specifikativnom odredbom što ne utiče na dobijanje determinante (*b*):

a)

C'era *afa*. (NHP, str. 84)

Non ci fu *preludio*, e nemmeno un vero e proprio inizio: [...]. (QS, str. 272)

Non c'era *ragionamento*, era solo emozione. (QS, str. 273)

Esistono solo *gruppi* di uomini e *donne* e *bambini* costretti a portare lo stesso nome [...]. (LBMN, str. 36)

Nella storia dell'ebraismo ci sono sempre state *persecuzioni* [...]. (GDM, str. 91)

C'erano *inferriate* e la porta era chiusa. (GDM, str. 28)

Non esistono colpevoli, ma esistono *persone* che cessano di esistere. (QS, str. 167)

b)

C'era *pane* bianco, in un piattino [...]. (QS, str. 109)

Ci sono *università* intitolate, giustamente, a Goethe o a Gutenberg [...]. (GDM, str. 86)

D'altra parte ci sono anche *esempi* di abuso della libertà. (GDM, str. 135)

A volte, come sa anche lei, ci sono *ritorni* di fiamma. (GDM, str. 148).

Korzen u svom istraživačkom delu (Korzen 1996) ističe funkciju antecedenta imeničke sintagme kao uslov za pojavu SNØ u egzistencijalnim rečenicama. To znači da se posle u rečenici javlja objekatska zamenica koja se odnosi na SNØ:

Quando esiste *denaro*, lo spendo subito.
Nel negozio c'era *discussione*; la sentivo dall'ingresso.

Ipak, treba da napomenemo da postoji dosta slučajeva u kojima se koristi član. Ne treba zaboraviti da je osnovno značenje predikata ovih rečenica upravo postojanje, a predmeti i pojave koje postoje i koje su nam poznate dobijaju oznaku određenog člana:

In ogni casa c'era ***il*** *macinino* da caffè e ***la*** *macchina* per cucire Singer. (GDM, str. 169).

U egzistencijalnim rečenicama upotreba neodređenog člana uz SN je takođe česta, ali se realizuje ako su ispunjena dva uslova:

1. kada se neodređeni član odnosi na nešto nepoznato:

Sì, c'è stato ***un*** *medico australiano*.

2. kada neodređeni član ima funkciju broja jedan:

C'è qui solo ***uno*** *studente*.

4.3.2. Negacija u egzistencijalnim rečenicama

Imeničke sintagme se u egzistencijalnoj rečenici sa negacijom pojavljuju u obliku SNØ, i to u postverbalnom položaju. Uticaj broja ne pravi značajnu razliku, te u ovoj poziciji možemo naći SNØ u jednini (*a*), kao i SNØ u množini (*b*), dok preverbalni položaj SN ipak zahteva determinantu (*c*):

a) postverbalna SNØ (Sg.)

Non c'era *risposta*, a quella domanda [...]. (QS, str. 57)

Non c'è *ordine*, forse, nel loro andare. (QS, str. 68)

Continuava a cercare sott'acqua qualcosa, ma proprio non c'era *verso*. (QS, str. 77)

Non c'era *vento*. (NHP, str. 128)

E praticamente non esiste *disoccupazione*. (GDM, str. 54)

Non c'è *politica* che non parta dal nucleo familiare. (GDM, str. 135)

SNØ u egzistencijalnim rečenicama sa negacijom može sadržati predikatske i druge vrste dopune, a da pri tom ne pređe u stanje determinisanosti:

Non c'è *bisogno*.

Non c'è *bisogno* di troppa tradizione.

Non c'è *bisogno* di scarpe per camminare.

Non c'era *bisogno* di cercarla: [...]. (QS, str. 39)

Non c'è *verso*.

Non c'è *verso* di venirne a capo.

Non c'era *verso* di arrivare fino al ciglio della strada. (QS, str. 44)

Non c'è *scampo*.

Non c'è *scampo* per chi tradisce[83]

Non c'è *spazio*.

Gli Stati Uniti sono un Paese dove non c'è *spazio* per la religione [...]. (GDM, str. 131).

Neke imeničke sintagme u istom položaju ipak dobijaju određeni član, što je najčešće ukoliko im se pridruži specifikativna odredba, kao u sledećem primeru:

Non c'è *senso*.

Se *non c'è* ***il*** *senso* del lavoro, non esiste neanche il lavoro.

[83] Ovo je naziv filma koji je 1971. snimio režiser Alfredo Zakarijas (Alfredo Zacarias).

Pojava neodređenog člana vezuje se za semantičku vrednost broja:

C'è o *non c'è* ***un*** *problema* politico-morale?
Di fronte e dintorno non c'erano *case,* solo ***un*** *muro* che si alzava ripido al lato del giardino [...]. (LBMN, str. 39).

b) postverbalna SNØ (Pl.)

E il bello è che non c'erano *austriaci*, intorno, neanche l'ombra [...]. (QS, str. 105)
Io sono nato tra faggi e castagni, e non ci sono *divinità* tra i boschi [...]. (GDM, str. 159)
Non esistevano *automobili*, ancora, esistevano REGINE [...] (QS, str. 8)
Non ci sono stati *turbamenti* profondi. (GDM, str. 47)

c) preverbalna SNØ zahteva determinantu

Non c'è *problema*. → ***Il*** *problema* non c'è.
Non c'è *dubbio*. → ***Il*** *dubbio* non c'è.

4.3.2.1. Negacija u strukturi 'niente + SNØ'

Negacija podrazumeva negiranje postojanja neke pojave ili predmeta, što često dovodi u pitanje upotrebu determinanti, koje u takvom kontekstu gube referencijalnost. Stoga član izostaje, ali kao što smo videli u egzistencijalnim rečenicama – ne uvek, jer pod određenim uslovima može da se upotrebi determinanta. Ovde ćemo predstaviti prilog za negaciju – *niente* koji ne dozvoljava SD u desnoj lokaciji. Ovaj prilog već sadrži u sebi značenje *non c'è*, kao u egzistencijalnim rečenicama sa negacijom (*a*), ali za razliku od njih, *niente* uslovljava upotrebu SNØ, jer njegova semantička pozadina u potpunosti negira pojam na koji se odnosi. Naravno, iza *niente* se mogu naći SNØ u oba broja: u jednini (*b*) i u množini (*c*):

a) 'niente' = non c'è / non ci sono

Niente *soldi.* = Non ci sono *soldi.*
Niente *pane.* = Non c'è *pane.*

b) ‘niente + SNØ (Sg.)’

Niente *rivoluzione*. (QS, str. 117)
Niente *cibo* e molto lavoro, mi disse. (QS, str. 129)

c) ‘niente + SNØ (Pl.)’

Niente *curve*. (NHP, str. 6)
Niente *pianti* e *urli*. (NHP, str. 68)

U zavisnosti od konteksta prilog *niente* može dobiti i sasvim drugo značenje, kao što se vidi u našem primeru, u kojem zamenjuje glagol *vedere.* Ovakvo *niente* ne treba mešati sa strukturom ‘niente + SNØ’.

Poi lo videro anche gli altri due. ***Gente intorno***, niente. (QS, str. 73)
→ *La gente intorno non lo vide.*

4.3.2.2. Primer polisemičnosti SN u egzistencijalnim rečenicama sa negacijom

Polisemičnost imenica ima važnu ulogu u determinisanosti, jer se u jednom značenju one mogu pojaviti samo u određenom kontekstu. Različiti konteksti utiču na različitu upotrebu člana u SN. Tako na primer leksem *storia* ima polisemično značenje (‘priča’ / ‘istorija’ kao hronološki pregled događaja / ‘istorija’ kao školski predmet), te promene u distribuciji ili determinisanosti SN nisu moguće bez promene značenja:

- postverbalna SNØ

Non c’è *storia*.
Nema govora. Bez diskusije.

Ovaj izraz se koristi prilikom poređenja dveju stvari, od kojih je jedna znatno superiornija, npr: Il Milan ha vinto 4:0 contro il Perugia. Non c’è *storia*.

- preverbalna SNØ

Storia non c'è.
Nema istorije. (predmet istorija)

- postverbalna SD

Senza simboli non c'è *la storia.*
Bez simbola nema istorije. ('istorija' kao hronološki pregled događaja)

4.3.2.3. SNØ u elipsi. Izostavljanje glagola u egzistencijalnoj rečenici.

Ovde ćemo prikazati pojavu SNØ u elipsama koje su u dubinskoj strukturi u stvari egzistencijalne rečenice. U datim primerima zapažamo da zbog isključenja glagola iz dubinske strukture mora da dođe do još nekih promena na površinskoj strukturi rečenice. One se ovde ne tiču samo izostavljanja člana kao determinante SN, već i distribucije rečeničnih konstituenata. Stoga smo prikazali potencijalna ostvarenja istih rečenica, gramatička i negramatička. SN u inicijalnom položaju u egzistencijalnoj rečenici sa izraženim glagolom *esserci* mora da ima determinantu, kao što se vidi u primeru (*a)*, jer je u suprotnom rečenica negramatična – primeri (*b*) i (*c*). Imenička sintagma sa determinantom je neophodna u preverbalnom položaju, kao u primeru (*f*), gde SD ima veoma naglašen, tj. markiran položaj zbog postavljanja odredbe za mesto i vreme na inicijalno mesto. SN u postverbalnom položaju ne mora da sadrži determinantu (*d*), već je dozvoljena i pojava SNØ kao što pokazuje primer (*e*).

Nidi tra i rami. (QS, str. 74)
a) *I nidi* ci sono tra i rami.
b) **ØNidi ci sono* tra i rami.
c) **Dei nidi* ci sono tra i rami.
d) Tra i rami ci sono *i nidi*.
e) Tra i rami ci sono Ø*nidi* / *dei nidi.*
f) Tra i rami *i nidi* ci sono.

Rumori nella notte. (QS, str. 74)
a) *I rumori* ci sono nella notte.

*b) *ØRumori ci sono* nella notte.

*c) *Dei rumori* ci sono nella notte.

d) Nella notte ci sono *i rumori.*

e) Nella notte ci sono *Ørumori* / *dei rumori*.

f) Nella notte *i rumori* ci sono.

U elipsi može da se javi SNindet, ali sa značenjem broja:

Sotto i piedi *un tappeto* color tortora. (SIP, str. 56).

Zaključak

- U egzistencijalnim rečenicama, koje ukazuju na postojanje pojava i predmeta pojavljuju se SNdet, ukoliko je reč o određenoj referenciji, a SNindet – ukoliko je referencija nepoznata ili se ističe broj postojeće pojave. SNØ se najčešće pojavljuju ako je imenička sintagma u množini i u postverbalnom položaju. Prisustvo atributskih dopuna i specifikativnih odredbi ne doprinosi nastanku determinisanosti.
- Pojava negacije u egzistencijalnim rečenicama utiče na promenu uslova za upotrebu SNØ, jer samo negiranje jedne pojave već ukazuje na nedostatak referencije. U ovakvim rečenicama na pojavu nultog člana ne utiče broj, već distribucija SN. Postverbalni položaj SN pogoduje pojavi nultog člana, dok preverbalni zahteva determinantu. Eventualne dopune SN takođe na drugačiji način utiču na pojavu determinisanosti u negativnom obliku rečenica; predikativne dopune ne doprinose pojavi člana u SN, dok specifikativne odredbe dozvoljavaju upotrebu SNdet i SNindet.
- Negacija se postiže i uz pomoć priloga *niente* koji ne dozvoljava pojavu člana u SN u desnoj lokaciji, tako da je za ovu vrstu negacije karakteristična SNØ.
- Semantički faktor u egzistencijalnim rečenicama igra važnu ulogu, što se vidi i kod polisemičnih N, koje se pojavljuju sa ili bez člana u zavisnosti od značenja koje preuzmu.
- U elipsama koje su u dubinskoj strukturi egzistencijalne rečenice samo postverbalni položaj omogućuje pojavu SNØ.

4.4. SNØ sa semikopulativnim glagolima

Nepravi kopulativni ili semikopulativni glagoli (it. *verbi semicopulativi*) poput glagola *essere* imaju ulogu spone sa pridevom ili imenicom, kojima se bliže određuje objekat ili subjekat rečenice. U ovom odeljku, kao i u odeljku 4.2. sa kopulativnim glagolima, posmatraćemo samo SN koje stoje uz semikopulativne glagole, te ćemo pokušati da odredimo uslove koji utiču na pojavu nultog člana.

Među semikopulativnim glagolima razlikujemo sledeće skupine glagola:

- glagoli dejstva (*verbi effettivi*) neprelazni su i pojavljuju se u aktivu: *apparire, parere, sembrare, diventare, divenire, farsi, nascere, morire, mostrarsi, risultare, restare, rimanere, stare,* itd.
- glagoli imenovanja (*verbi appellativi*) javljaju se u aktivu i pasivu: *appellare, chiamare, denominare, soprannominare,* itd.
- glagoli procene (*verbi estimativi*) javljaju se u aktivu i pasivu: *considerare, credere, reputare, ritenere, stimare,* itd.
- glagoli izbora (*verbi elettivi*) javljaju se u aktivu i pasivu: *creare, eleggere, nominare, incoronare,* itd.

Predikativ može biti subjekatski i objekatski: SN u funkciji subjekatskog predikativa stoji uz neprelazne glagole u aktivu, dok su ostali semikopulativni glagoli koje dopunjuje u pasivu; SN koja ima funkciju objekatskog predikativa, sa druge strane, dopunjuje samo prelazne glagole u aktivu.

4.4.1. SNØ u funkciji subjekatskog predikativa

SN kao deo nominalnog predikata koji se odnosi na subjekat vrlo često se pojavljuje bez člana kada stoji uz semikopulativne glagole. Ovde ćemo prikazati kontekste u kojima se uglavnom koriste SNØ, ali ćemo ukazati i na sintaksičke uslove koji dovode do upotrebe SNdet ili SNindet.

Tipičan položaj ovakve SNØ je postverbalni, dok je preverbalni izuzetno redak:

E la strada divenne *curva*, per me, maestosa curva, solo per me. (QS, str. 133)

[...] esso non nasce come malattia ma *malattia* diviene [...]. (NDR, str. 327).

Kategorija broja SN ne utiče na razlike u pojavljivanju SNdet ili SNØ, jer se SNØ u funkciji subjekatskog predikativa jednako javljaju i u jednini i množini, a nekada je reč i o paru ili nizu sintagmi:

SNØ (Sg.)

Proprio ieri sera eri stato nominato *aiuto* di Malachia. (NDR, str. 418)

[...], sulle nuvole che diventano *pioggia*. (LBMN, str. 66)

Io dovevo diventare *bibliotecario* (NDR, str. 306)

SNØ (Pl.)

Tutti sanno che si sono resi *portatori* di qualcosa di tragico [...]. (GDM, str. 156)

Molti erano diventati *amici*. (QS, str. 227)

'SNØ + SNØ' ili niz SNØ

Forse per un attimo pensai di diventare *aereo* e *uccello*, [...]. (QS, str. 132)

[...] la musica era divenuta *vita, luce ed aria*. (CZ, str. 121).

Pojava atributske dopune u bilo kom broju (jednine ili množine) i položaju (prenominalnom ili postnominalnom) ne utiče na pojavu člana. Za razliku od SNØ koje stoje uz kopulativne glagole, ove SNØ dozvoljavaju strukturu 'semicopula + agg. + SNØ':

'semicopula + agg. + SNØ'

La piccola borghesia è diventata facile *preda* di Hitler [...]. (GDM, str. 90)

Ma forse esageravo nei miei sospetti, diventando povera *scimmia* del mio maestro, [...]. (NDR, str. 134)

'semicopula + SNØ + agg.'

Ogni cosa non l'avrò vissuta invano, perché diventerà *terra* speciale e *pista* perfetta. (QS, str. 134)

Nell'ira mi pareva *cosa* facilissima quella rinunzia ad un sogno che aveva ormai durato tanto a lungo. (CZ, str. 81)

[...] e perciò sembrava *cosa* saggia [...]. (NDR, str. 358).

SNØ u funkciji subjekatskog predikativa mogu da stoje i sa priloškim odredbama (uglavnom specifikativnim odredbama i odredbama za korist), koje takođe ne utiču na pojavu determinante:

[...] ed era diventato *amico* della padrona delle serre [...]. (GDM, str. 83)

I primi suoi ordigni parevano *prolungazioni* del suo braccio [...]. (CZ, str. 413)

[...] se ne fa *oggetto* di filosofia, e di perfida teologia. (NDR, str. 477)

[...] così non divento *schiavo* di nessuno. (NDR, str. 309)

L'aereo del viaggiatore diventa *aeromobile* per il personale di bordo [...]. (GDM, str. 174).

SN koja označava profesiju, zvanja, titule, društvene i porodične uloge, a stoji uz semikopulativne glagole takođe se pojavljuje sa nultim članom:

Fatto è che fu eletto *abate* [...]. (NDR, str. 424)

Quale altro nome gli avresti dato se persino il grande Buridano, che sta per diventare *rettore* a Parigi, dovendo parlare di un bel cavallo, non trovò nome più naturale. (CZ, str. 32)

Vi siete fatti *servi* di un altro signore, [...]. (NDR, str. 407)

Perché per chi è nato *contadino*, l'operaio è sempre cane alla catena. (QS, str. 52).

Imenica stranog porekla, tj. tuđica ne utiče na pojavu člana kod sintagmi u funkciji subjekatskog predikativa:

Questi rivoluzionari oggi sono diventati, per la maggior parte, ***manager*** *di importanti aziende, direttori di giornali*, vivono nel lusso, [...]. (GDM, str. 149).

Pojava SNindet sa semikopulativnim glagolima ima emfatičnu funkciju:

Forse mi ricrederò, ma per il momento non ho che una meta: vorrei diventare *una scrittrice*. (CZ, str. 126).

Pojava SNdet je uobičajena u kontekstu relativnog superlativa:

Mi pare *l'essere più mite* [...]. (NDR, str. 155).

SNdet se pojavljuje i ako je reč o posesivu koji u datom kontekstu ide sa članom:

Era rimasto a Terralba e diventato *il nostro medico*, ma non si preoccupava dei malati [...]. (VD, str. 23).

4.4.2. SNØ u funkciji objekatskog predikativa

Kao što smo ranije napomenuli, SN u funkciji objekatskog predikativa dopunjuje prelazne glagole u aktivu, tj. glagole imenovanja, procene i izbora. SN u takvoj funkciji često ostaje bez determinante, ali se nekada pojavljuje sa njom (obično sa određenim članom, a ređe sa neodređenim). Ovde ćemo pokušati da predstavimo uslove koji utiču na upotrebu SNØ u funkciji objekatskog predikativa, a istaćićemo i slučajeve u kojima dolazi do podjednake upotrebe SNØ, SNdet i SNindet.

Položaj SNØ uz semikopulativne glagole je uvek postverbalni, a objekatski predikativ može stajati odmah uz pravi objekat koji dopunjuje:

[...] fui a Sachsenhausen quando Ludovico tre anni fa proclamò Giovanni *eretico*. (NDR, str. 63).

Pravi objekat je često izražen direktnom objekatskom zamenicom (*complemento oggetto diretto*), a i u tom slučaju SNØ u funkciji objekatskog predikativa je postverbalna:

[...] e la chiamarono *strega e pseudo apostolo*, [...]. (NDR, str. 435).

SNØ u funkciji objekatskog predikativa se javljaju i u jednini i u množini:

SNØ (Sg.)

Colui che chiami *ghiottone* è un santo di santa romana chiesa! (NDR, str. 351)

[...] che ciò che il volgo chiama *demonio* è Dio stesso, [...]. (NDR, str. 64)

SNØ (Pl.)

Molti di loro mi risultarono ignoti, altri ne riconobbi: [...] le donne barbute, d'Armenia, i pigmei, gli epistigi che alcuni chiamano *blemmi* [...]. (NDR, str. 341)

[...] così seduceva le sue vittime che chiamava *sorelle* [...]. (NDR, str. 193).

Upotreba SNØ je očekivana ako je:

- SN predstavljena imenicama koje ukazuju na određenu društvenu ulogu, titulu i status

Hai fatto eleggere *abate* un uomo di cui potevi fidarti [...]. (NDR, str. 468)

Ma lo sai che fu chiaro, all'inchiesta, che Bentivenga da Gubbio si proclamava *apostolo*, [...]. (NDR, str. 64).

Nulti član ostaje i ukoliko je ovim imenicama dodat pridev:

[...] e Dolcino si metteva a piangere e andava a posare il capo sulla spalla di Bernardo Gui chiamandolo *papa* angelico, [...]. (NDR, str. 434).

- SN predstavljena opštom ili zbirnom imenicom

I u ovoj grupi imenica dodati pridevi i odredbe ne utiču na promenu determinisanosti SN:

Lo chiamano *sacco* amniotico,[...]. (LBMN, str. 22)

La S.C., conseguentemente, ha annullato la precedente condanna da parte del giudice di merito, perché l'ha ritenuta *frutto* di un'interpretazione estensiva non giustificata dell'articolo 660 cod. pen.[...][84].

- SN – reč preuzeta iz drugog jezika (tuđica)

Ho qui una sua vecchia intervista, concessa quando l'hanno eletta ***Miss*** *ciclismo*[85].

Per semplificare le cose diciamo che l'olio d'oliva [...] e per questo motivo, [...], i medici lo hanno incoronato ***leader*** dei grassi da condimento[86].

[84]Primer preuzet sa: http://www.oasistemi.it/PrimoPiano/Diritto/e_mail_offensive_per_la_cassazione_sono_molestie_id1012848_art.aspx; 27.01.2011.
[85] Primer preuzet sa: www.bergamonews.it/politica/articolo.php?id=30092; 27.01.2011.

- SN sa posesivom

E dopo, quando Malachia mi ha offerto di diventare ***suo*** *aiuto*, [...]. (NDR, str.. 445)

Ellen scrive un articolo in cui attacca le femministe che l'hanno eletta ***loro*** *mito*, dicendo che le odia [...][87].

I designer l'hanno eletta ***loro*** *pietra preferita*[88].

Upotreba SD je očekivana ako:

- SN predstavlja (*a*) titulu iza koje sledi lično ime ili (*b*) titulu u figurativnom smislu

a)
Bruno Vespa l'ha soprannominato *"**L'imperatore** Giulio"*, ma c'è invece chi l'ha definito *"Belzebù"* in persona[89].

b)
I media europei e gli esperti dell'economia lo hanno lodato per aver fatto rinascere la Favarger e lo hanno proclamato ***il*** *"**re** del cioccolato"*[90].

- SN predstavlja nazive životinja koji se u figurativnom smislu dodeljuju ljudima ili predmetima

Qualcuno l'ha soprannominato *"**l'elefante** volante dell'Egittologia*"[91].

Sin dall'inizio qualcuno l'ha soprannominato *"**la mucca** meccanica*" per la sua caratteristica di produrre metano dalla fermentazione anaerobica di un prodotto [...**]**[92].

---

[86] Primer preuzet sa: http://www.naturaesport.it/adietetica.html, 27.01.2011.
[87] Primer preuzet sa: www.scaruffi.com/writers/irving.html*;* 27.01.2011.
[88] Primer preuzet sa: *laperlanera.bloog.it/pietre-dure-acquamarina.html;* 27.01.2011.
[89]Primer preuzet sa: http://www.intervisteromane.net/interviste%20pronte%202/giulio_andreotti.htm; 27.01.2011.
[90] Primer preuzet sa: http://balcani.blogosfere.it/2006/01/croati-famosi-n-2.html, 27.01.2011.
[91] Primer preuzet sa: http://sharmegitto.wordpress.com/2010/06/28/che-personaggio-zahi-hawass/; 27.01.2011.
[92] Primer preuzet sa: www.iconafusignano.org/articolo%20giornale%20di%20massa.pdf*;* 27.01.2011.

- SN predstavlja opšte ili zbirne imenice kojima je dodata druga imenica (SNdet + SNØ)

Qualcuno l'ha soprannominato ***il*** *"**tè** miracolo*" per via dei suoi presunti effetti benefici contro le più disparate malattie e disturbi[93].

- SN je opšta imenica, ali upotrebljena u figurativnom smislu

Batazzi è stato il regista e il commentatore della Santa Messa trasmessa dalla Rai, e per questo qualcuno l'ha soprannominato "***il microfono*** *di Dio*"[94].

Upotreba SNØ i SNdet i SNindet je očekivana ako:

- SN predstavlja imenicu sa pridevom u superlativu

Quasi mille anni di storia che hanno visto Roma, [...] e quasi duemila anni di storia che l'hanno eletta ***città*** *<u>più importante</u> della Chiesa cattolica*[95].

Valerio Cleri, campione del mondo a Roma 2009 nella 25 km, è stato incoronato *<u>miglior</u>* ***nuotatore*** *mondiale di fondo* del 2010[96].

Il valore morale ed umano di questo personaggio è stato riconosciuto nel tempo da tutti gli storici, che lo hanno proclamato ***comandante*** *supremo*[97].

Iako SN u funkciji objekatskog predikativa ostaje bez člana ako joj je dodat pridev sa superlativnim značenjem, nailazi se i na slučajeve sa SNdet, doduše nešto ređe:

Secondo le stime un quarto degli utenti di Internet è passato a Firefox e, l'anno scorso, 100 milioni di nuovi utenti lo hanno incoronato ***il browser*** *più scaricato*[98].

---

[93]Primer preuzet sa:http://www3.lastampa.it/benessere/sezioni/medicina-naturale/articolo/lstp/287572/; 27.01.2011.
[94] Primer preuzet sa: www.ciaktoscana.it/interviste/ferdinandobatazzi.html; 27.01.2011.
[95] Primer preuzet sa: http://www.strawberry-world.com/it/italia/index.html; 27.01.2011.
[96] Primer preuzet sa: http://www.repubblica.it/sport/vari/2011/01/19/news/botta_e_risposta_cleri-11392769/27.01.2011.
[97] Primer preuzet sa: www.mondogreco.net/kolokotronis.htm, 27.01.2011.
[98] Primer preuzet sa: http://browserchoice.mozilla.com/lang/it, 27.01.2011.

[...] che per ben tre edizioni consecutive lo hanno proclamato ***il miglior*** *Ski Resort d'Italia* e nell'edizione 2007 anche miglior Ski Resort d'Europa[99].

- SN kao dopuna glagola *ritenere* često dobija neodređeni član sa značenjem broja, ali se javlja i uz SNdet

La casa discografica però l'ha ritenuta ***una canzone*** *politicamente scorretta*[100].

Io come vi dicevo non bevo caffè, ma chi l'ha bevuto l'ha ritenuto ***un buon caffè*** e a mio marito piace[101].

[...] con la sua innata bravura ed eleganza, Aquascutum l'ha ritenuto ***il modello*** *perfetto* per la sua Aquascutum Golf Collection[102].

4.4.3. SN u elipsi. Izostavljanje semikopulativnog glagola.

Izostavljanje semikopulativnog glagola drugačije utiče na determinisanost SN nego što je to bio slučaj sa kopulativnim glagolima, glagolima punog značenja i egzistencijalnim *esserci*. Pored toga, SN u funkciji predikativa je usko vezana za glagol, i sintaksički i semantički, te se ova dva elementa uvek zajedno javljaju i ne ostvaruju elipse. U elipsi u kojoj je izostavljen semikopulativni glagol može da se pojavi samo SN u funkciji subjekta, a i onda je reč o SNdet, a ne SNØ.

I campi *sembravano* fosforescenti. ***L'aria*** ferma. ***Le case*** buie, silenziose. (NHP, str. 44).

Prva rečenica u ovom tekstu je jednostavne i uobičajene gramatičke strukture: 'SD + copula + agg.'. Uzimajući u obzir kontekst zaključujemo da druge dve rečenice u datom tekstu sadrže isti glagol u dubljoj strukturi, ali je on izbačen u površinskoj kako ne bi došlo do ponavljanja. Iako je reč o eliptičnim rečenicama, one i dalje imaju SD, a ne SNØ. Ono što je ostalo na površinskoj strukturi je određeni član – *l'aria, le case*, a pridevi *ferma, buie* i *silenziose* jesu sastavni deo polukopule, ali ne glagola *essere* koji je pravi kopulativni glagol,

[99] Primer preuzet sa: http://www.bellunopress.it/2009/10/19/il-cristallo-palace-hotel-di-cortina-d%E2%80%99ampezzo-si-aggiudica-il-world-travel-awards-2009;27.01.2011.
[100]Primer preuzet sa: www.veneziamusica.it/.../«benvenuti-allhotel-cristicchi-tra-rock-e-monologhi»; 27.01.2011.
[101] Primer preuzet sa: www.dooyoo.it › Elettrodomestici › Macchine da Caffè; 26.01.2011.
[102] Primer preuzet sa: http://www.altamodaitaliana.it/alta-moda-italiana/detail/515; 25.01.2011.

već *sembrare,* koji je semikopulativni. Značenje ovog glagola (‘činiti se’, ‘izgledati’) ukazuje na opis predmeta, a pošto ne možemo opisivati predmete koji su nam nepoznati, zaključujemo da je ovde reč o poznatim predmetima, samim tim i **determinisanim.** To znači da nije dovoljno uzimati u obzir samo sintaksičke elemente, već i semantičke.

Drugo tumačenje ovakvih slučajeva može da bude primena pravila u nabrajanju, pri čemu se govornik ili pisac odlučuje na korišćenje člana ili njegovo izostavljanje. Naravno, ovde bi bilo reči o nabrajanju u okviru teksta, a ne rečenice.

Zaključak

Na osnovu analize imeničkih sintagmi koje se javljaju uz semikopulativne glagole u funkciji subjekatskog i objekatskog predikativa zapazili smo sledeće pojave:

- Pojava SNØ u funkciji subjekatskog predikativa ne zavisi od broja, već od distribucije date SN: nulti član je prisutan kod imeničkih sintagmi u jednini i množini, ali u postverbalnom položaju. Pojava atributske dopune i priloške odredbe ne utiče na determinisanost SN. Imeničke sintagme sa značenjem profesije, zvanja ili društvene uloge pojavljuju se sa nultim članom, čak i kada je reč o imenicama tuđicama. Pojava SNindet sa semikopulativnim glagolima ima emfatični prizvuk, dok na SNdet najčešće nailazimo u konstrukcijama sa relativnim superlativom ili posesivom u kontekstu u kojem se i inače zahteva upotreba člana.
- SN u funkciji objekatskog predikativa su složenije za analizu, jer se sa semikopulativnim glagolima javljaju u svim oblicima: sa nultim, određenim i neodređenim članom. SNØ se javljaju u oba broja, u postverbalnom položaju i pod istim uslovima kao i SNØ u funkciji subjekatskog predikativa, osim kada su sa posesivima. Naime, SN u funkciji objekatskog predikativa zadržavaju nulti član i kada stoje sa posesivom. SNdet u ovoj funkciji će se upotrebiti kada imenica ima figurativno značenje ili kada joj je dodata druga imenica. U nekim kontekstima nailazi se na različito determinisane SN; sa semikopulativnim glagolima SN u konstrukciji za relativni superlativ mogu biti SNdet ili SNØ, dok smo uz glagol *ritenere* zapazili dominantniju upotrebu SNdet i SNindet.
- Prilikom izostavljanja semikopulativnog glagola, tj. u elipsi ne javljaju se SNØ, već određene imeničke sintagme, a razloge za ovu pojavu nalazimo u semantici semikopulativnih glagola.

4.5. Odsustvo člana sa relativizatorima

U ovom odeljku posmatraćemo SN koje uvode relativne rečenice pomoću relativizatora. Relativne rečenice vezuju se za antecedent, tj. imenski konstituent na koji se odnose, a koji može biti različite determinisanosti, što zavisi od više faktora. Ovde ćemo imeničke sintagme u funkciji antecedenta podeliti u grupe prema vrsti glagola uz koji stoje. Relativizatori koje ćemo posmatrati biće takođe podeljeni, i to prema atributivnoj ili apozitivnoj funkciji u rečenici.

- **antecedentna SN sa kopulativnim glagolima**

➢ atributivno *che*

Iza kopulativnih glagola mogu da stoje SNØ koje uvode relativnu rečenicu. To su uglavnom SN u množini, dok su SN u jednini nešto ređe.

SNØ (Sg, Pl.)

Butyrka, Taganka, Lubjanka sono *nomi* che corrono su tutte le bocche. (GDM, str. 59)

Queste sono *cose* che deve sapere solo l'erborista [...]. (NDR, str. 75)

[...] ma erano *racconti* che dicevano di Gesù che celiava con l'apostolo [...]. (NDR, str. 430)

- Lascia perdere, conte, è *roba* che non puoi capire. (QS, str. 36).

SNØ u jednini u funkciji antecedenta mogu da budu imenice sa posesivom koje ne zahtevaju upotrebu člana:

Ed è *vostra moglie* che v'impedisce di fumare le dieci sigarette che occorrono? [...]. (CZ, str. 25).

SNindet, SNdet

U većini slučajeva imeničke sintagme u funkciji antecedenta su ipak SNindet ili SNdet, što je očekivana pojava kod atributskih relativnih rečenica, koje identifikuju i ograničavaju značenje antecedenta, čime utiču na njegov referencijalni opseg:

Dio, se ci penso, ancora adesso è ***una*** *cosa* che mi lascia di stucco. (QS, str. 108)

È ***uno*** *scrittore* che in anni oscuri ha avuto il coraggio di dire quello che gli altri non osavano. (GDM, str. 79)

Il caporale era ***uno*** *slavo* che parlava discretamente l'italiano. (CZ, str. 406)

[...] Bonifacio fu ***la*** *bestia* che viene dal mare e le cui sette teste rappresentano le offese ai peccati capitali [...]. (NDR, str. 70)

È ***l'****annotazione* che trovo su un volume di filosofia positiva dell'Ostwald [...]. (CZ, str. 29).

Eri ***il*** *cavaliere* che doveva venire a liberarmi. (CZ, str. 198).

- apozitivno *che*

Za razliku od atributskih relativnih rečenica koje modifikacijom antecedenta sužavaju referencijalni opseg, apozitivne relativne rečenice pružaju dodatnu nerestriktivnu informaciju u vezi sa antecedentom, te ne utiču na određenost, tj. referentnost antecedenta. Ipak je i u ovim rečenicama češća pojava SD, a oblik SNØ je karakterističan za imeničke sintagme u množini:

SNØ (Pl.)

Erano *risate sorde*, ma spumose; *risate* piene d'impazienza; che, ad ascoltarle bene, parevano brividi; [...]. (TC, str. 36)

SNdet

[...] ed era ***il*** *padre erborista*, che aveva cura dei balnea, dell'ospedale, e degli orti, e che si metteva al nostro servizio [...]. (NDR, str. 73)

Non era ancora ***l'****aurora*, che avrebbe trionfato durante prima, proprio mentre avremmo cantato [...]. (NDR, str. 111).

- atributivni predlog + *cui* i *dove*

Slično relativnom *che*, relativna zamenica *cui*, koja se javlja sa svim predlozima i izražava različite odnose između dveju rečenica, takođe ne stvara povoljne uslove za pojavu SNØ kao antecedenta, kao ni relativizator *dove*, te su njihovi antecedenti determinisani. Među retkim primerima sa antecedentnom SNØ pronašli smo samo oblike množine i to u rečenicama sa atributivnim *cui*.

SNØ (Pl.)

Ma erano *tempi* in cui, per dimenticare un mondo cattivo, i grammatici si dilettavano di atruse questioni. (NDR, str. 309)

SNdet, SNindet

Un'abbazia benedettina, ai tempi aurei dell'ordine, era ***il*** *luogo* da cui i pastori controllavano il gregge dei fedeli. (NDR, str. 133)

Il quarto papa per Dolcino era ancora sconosciuto, e avrebbe dovuto essere ***il*** *papa santo*, ***il*** *papa angelico* di cui parlava l'abate Gioacchino. (NDR, str. 231)

Gli Stati Uniti sono ***un*** *Paese* dove non c'è spazio per la religione [...]. (GDM, str. 131).

- apozitivni predlog + *cui* i *dove*

Relativizatori predlog + *cui* i *dove* u apozitivnoj funkciji imaju uglavnom determinisani antecedent, ali je moguća i pojava SNØ. U našem korpusu pronašli smo primere sa SNØ u jednini.

SNØ (Sg.)

"Perché ragionare sulle cause e sugli effetti è *cosa* assai difficile, di cui credo che l'unico giudice possa essere Dio. (NDR, str. 38)

E questa è *magia santa*, a cui i sapienti dovranno sempre più dedicarsi, non solo per scoprire cose nuove [...]. (NDR, str. 95)

SNindet, SNdet

Non era ***il*** *latino*, in cui ci esprimevamo tra uomini di lettere all'abbazia, non era il volgare [...]. (NDR, str. 54)

La cucina era ***un*** *immenso androne* pieno di fumo, dove già molti famigli si sffrettavano a disporre i cibi per la cena. (NDR, str. 77)

[...] e i cardinali che lo attorniavano erano ***le*** *locuste*, il cui corpo è Appolyon!
(NDR, str. 70)

[...] fu ***una*** *dotta e bellissima discussione*, in cui intervennero anche Bencio e Berengario. (NDR, str. 90)

- **antecedentna SN u egzistencijalnim rečenicama**

Antecedentna imenička sintagma u egzistencijalnoj rečenici se uglavnom javlja sa nultim članom kada uvodi relativnu rečenicu sa *che*. Većina SNØ se u ovoj funkciji javlja u množini, znatno ređe u jednini, i to kada je prisutna negacija.

➢ atributivno *che*

SNØ (Pl.)

Ci sono *turisti* che, per ingordigia, rischiano il colpo. (GDM, str. 47)

Ci sono *personaggi* che appartengono alla fosca saga del potere. (GDM, str. 60)

Ci sono stati *scrittori russi* che hanno parlato delle violenze sessuali [...]. (GDM, str. 90)

Ci sono *immagini* che diventano rappresentazioni di una realtà: [...]. (GDM, str. 175)

C'erano *forze politiche* che tentavano di diffamarlo [...]. (GDM, str. 93)

C'erano *pubblicità* che dicevano "Ho comprato un automobile sicuro e bello". (QS, str. 48)

Ci sono *cose* che sembrano sbagliate quando uno [...]. (NHP, str. 162)

Non esistono colpevoli, ma esistono *persone* che cessano di esistere. (QS, str. 167)

Non ci sono *porte* che difendano l'accesso allo scriptorium della cucina [...]. (NDR, str. 92)

SNØ (Sg.)

Non c'è *politica* che non parta dalla tutela del nucleo familiare. (GDM, str. 135).

SNindet, SNdet

U egzistencijalnim rečenicama antecedentna SN u jednini je ipak češće determinisana:

Nel 589 ci fu ***una*** *terribile alluvione* che sconvolse nel Veneto centrale gli alvei di ben quattro fiumi [...][103].

Dalla parte dell'orto vi è ***il*** *portale* che dà adito alla cucina [...]. (NDR, str. 77).

➢ apozitivno *che*

Sa apozitivnim *che* dominira oblik SNØ u egzistencijalnim rečenicama, ali su to mahom imenice u množini:

[103] Primer preuzet sa: www.it.wikipedia.org/wiki/Brenta_(fiume); 09.10.2010.

SNØ (Pl.)

[...], dall'altra ci sono *altri correligionari*, [...], che domandano agli ebrei tedeschi come possano vivere nel nostro Paese. (GDM, str. 92)

E vi sono *creature* con occhi sugli omeri e due fori sul petto [...], che vivono solo dell'odore di un certo pomo [...]. (NDR, str. 286).

SNindet

[...] e c'era ***un*** *piccolo eco* affilato e rauco, che ripeteva pazientemente in fondo agli orti quel rumore [...]. (TC, str. 44).

- atributivni predlog + *cui*

Sa predlogom + *cui* kako u atributivnoj tako i u apozitivnoj upotrebi pojavljuje se determinisana antecedentna SN.

SNindet, SNdet

Ci fu persino ***un*** *momento* in cui quell'accesso di virtù fu interrotto da una viva impazienza [...]. (CZ, str. 193)

[...] voi sapreste indicarmi che esiste ***il*** *libro* di cui ho appena letto il titolo, [...]. (NDR, str. 84).

- apozitivni predlog + *cui*

SNdet

Lo si fa sempre perché esiste ***l'****inferno terreno*, in cui vive il gregge di cui noi siamo pastori. (NDR, str. 157).

- **antecedentna SN u funkciji objekta**

Među antecedentnim SNØ koje se nalaze u funkciji objekta pronašli smo najviše primera sa SN u množini, dok je pojava SNØ u jednini pravi raritet. Sa atributivnim *che* su najčešće determinisane antecedentne SN, ali su dosta zastupljene i SN sa partitivnim članom.

- atributivno *che*

SNØ (Sg.)

La luce, ancora assente, mi parve rilucere nelle parole del cantico, *giglio mistico* che si schiudeva odoroso tra le crociere delle volte. (NDR, str. 111)

SNØ (Pl.)

L'impegno politico e sociale di Allende durò a lungo e lasciò *impronte* che solo oggi cominciano a venire alla luce [...]. (GDM, str. 113)

Metteva mensilmente alla Cassa di Risparmio una parte della sua paga per i suoi vecchi anni, *risparmi* che però non le servirono perché essa morì in casa nostra [...]. (CZ, str. 35)

Perché quando c'era la Grande Corsa la gente diceva e pensava *cose* che negli altri giorni teneva da parte. (QS, str. 231)

[...] pensavo che potesse aver avuto *visioni diaboliche* che l'avessero spinto nel precipizio. (NDR, str. 76)

[...] e gli ha messo nelle mani *cinque spirituali* di Provenza che resistevano alla sottomissione. (NDR, str. 62)

Dirò infatti che quest'uomo curioso portava seco, nella sua sacca di viaggio, *strumenti* che mai aveva visto prima di allora, [...]. (NDR, str. 25)

Ma ho visto in vari paesi *opere nuove* fatte col vetro che ci fan pensare a un mondo di domani [...]. (NDR, str. 94)

Vedi, mi è accaduto di conoscere *medici abilissimi* che avevano distillato medicamenti capaci [...]. (NDR, str. 96).

SNindet, SNdet, SNpart

Perché egli aveva ***un*** *assioma* che ricordavo e che avrebbe potuto guidarlo in questo caso. (CZ, str. 92)

[...] stava per iniziare ***una*** *missione* che lo avrebbe portato a toccare città famose e abbazie antichissime. (NDR, str. 22)

Essa mi porse ***la*** *mano* che io strinsi dicendole [...]. (CZ, str. 248)

Così potei mandarle ***il*** *mio indirizzo* ch'era quello dell'ufficio di Guido. (CZ, str. 245)

Mi permetteva di toccargli ***la*** *pancia* che ogni giorno diminuiva [...]. (CZ, str. 15)

[...] divorava ***i*** *vermetti* che se ne andavano in pace brucando insalata. (LBMN, str. 40)

Ormai era difficile distinguere ***i*** *maestri spirituali*, che tenevano contatto con le autorità ecclesiastiche, e ***i*** *loro seguaci* più semplici, che semplicemente ormai vivevano fuori dell'ordine, [...]. (NDR, str. 59)

Guglielmo lodò ***le*** *cose* che aveva visto [...]. (NDR, str. 422)

Certamente aveva paura di commettere ***delle*** *indiscrezioni* che avrebbero potuto esserle rimproverate. (CZ, str. 244)

Ada non ha ***dei*** *figliuoli* che la leghino a quell'uomo. (CZ, str. 247)

Incominciai a dire ***delle*** *parole* che assomigliavano ad una confessione. (CZ, str. 230).

- apozitivno *che*

Antecedenti sa apozitivnim *che* su uglavnom determinisane imeničke sintagme. Ipak, ako je antecedent SN u množini, onda se u ovoj funkciji može pojaviti bez člana:

SNØ (Pl.)

[...] ma sulla quale egli stava evidentemente incastonando *vetri e altre pietre*, che con i suoi strumenti aveva ridotto alle dimensioni di una gemma. (NDR, str. 93)

SNindet, SNdet

Per annullare ***l'augurio***, che io sapevo non buono, con ambe le mani sotto la tovaglia feci le corna. (CZ, str. 214)

Portava ***un*** *semplice vestito* di tela dal tessuto grosso traversato da strisce azzurre, che le stava molto bene. (CZ, str. 247)

Alla mattina portavo da Carla oltre che amore anche ***un'****amara gelosia*, che diveniva molto meno amara nel corso della giornata. (CZ, str. 231)

[...] e disse che aveva già notato, entrando, ***il*** *bellissimo orto*, che gli pareva contenere non solo erbe commestibili [...]. (NDR, str. 73).

Objekat u množini može biti brojčano izražen, ali sa istaknutim članom ukoliko je pojam na koji se odnosi N poznat i određen[104]:

E fissò in viso ***i*** *due fratelli*; che si affrettarono a farsi vedere convinti. (TC, str. 28).

- atributivni predlog + *cui*

Ovaj relativizator, kao i atributivno *che*, dozvoljava upotrebu SNØ kod imenica u množini, ali je ipak češći determinisani oblik.

SNØ (Pl.)

[...] l'aveva attraversato, a velocità sostenuta, gridando *frasi sconesse* in cui c'entravano le vacche, il direttore della banca, e forse, i preti. (QS, str. 36)

[104] Uticaj kvantifikatora na pojavu ili odsustvo člana prikazan je u odeljku 4.6.

E un giorno per forza di natura si potranno fare *strumenti di navigazione* per cui le navi vadano unico homine regente, [...]. (NDR, str. 25)

Perché nascondevi, ma non a prezzo del delitto, *trattati* di negromanzia, *pagine* in cui si bestemmiava, [...]. (NDR, str. 476).

SNindet, SNdet

Alla signora Malfenti scrivevo ***una*** *lettera* semplice con la quale prendevo congedo [...]. (CZ, str. 95)

[...] indica ***un*** *cumulo* di coperte e vestiti da cui emerge una gamba staccata [...]. (GDV, str. 205)

Forse, per comprendere meglio ***gli*** *avvenimenti* in cui mi trovai coinvolto, è bene che io ricordi quanto stava avvenendo in quello scorcio di secolo, [...]. (NDR, str. 20)

Continua a rivedere ***le*** *mosse sbagliate* con cui ha cercato di bloccare la sua caduta rovinosa [...]. (GDV, str. 129)

Alzò per la prima volta ***la*** *voce in cui* eccheggiò un risentimento ch'era senza dubbio destinato al povero Copler [...]. (CZ, str. 211).

- apozitivni predlog + *cui*

Među antecedentima sa apozitivnim predlogom + *cui* češće su determinisane imeničke sintagme, ali je kod imenica u množini moguća pojava nultog člana, pogotovo ako stoje uz neki kvantifikator.

SNØ

[...], vedevi *tre figure belluine* dalle teste umane, di cui due si piegavano l'una verso il basso e l'altra verso l'alto [...]. (NDR, str. 85)

SNindet, SNdet

Ti voglio mostrare ***un'****opera* dei giorni nostri, di cui mi onoro di possedere un utilissimo esemplare. (NDR, str. 94)

[...] accettarono anche di proteggere ***i*** *francescani spirituali*, di cui non condividevano le idee, ma la cui presenza faceva loro comodo [...]. (NDR, str. 151)

E inoltre desideravo molto, [...], visitare ***la*** *vostra biblioteca*, di cui si parla con ammirazione [...]. (NDR, str. 43).

- **antecedentna SN u funkciji subjekta**

Među SN u ovoj funkciji nalaze se SNØ takođe u množini, ali koje su u prethodnoj rečenici u postverbalnom položaju. U većini slučajeva antecedentna SN je determinisana, pogotovo ako je reč o N u jednini.

➢ atributivno *che*

SNØ (Pl.)

Dalle finestre, poste quasi al soffitto e protette da una grata, si vedevano soltanto *piedi* che andavano su e giù. (LBMN, str. 41)

Si registrarono *situazioni* che non esito a definire grottesche, se mi passa per il termine. (QS, str. 107)

[...] nel timore di vedere arrivare *potenziali assassini* che non sa come si chiamano né che facce abbiano [...]. (GDV, str. 204)

[...] , dove si trovano *sparvieri* che pescano dei pesci in un ruscello [...]. (NDR, str. 86)

SNindet, SNdet

Ma poi avvenne ***una*** *cosa* che lasciò un segno indelebile nella mia memoria. (CZ, str. 191)

Le capitò ***un*** *nuovo capriccio* che dapprima mi sorprese [...]. (CZ, str. 238).

Allora accadde ***una*** *cosa* che non capii. (NDR, str. 120)

E ricominciarono ***i*** *ferrei propositi* che m'accompagnavano da Carla [...]. (CZ, str. 235).

➢ apozitivno *che*

Pod uticajem kvantifikatora, kao i množine, antecedentna SN se pojavljuje sa nultim članom. U ostalim slučajevima je frekventnija determinisana imenička sintagma.

SNØ (Pl.)

E ai due lati della forcella, [...], si espandevano *due cerchi ovali* di metallo, che rinserravano due mandorle di vetro spesse come fondi di bicchiere. (NDR, str. 82)

[...] e gli vennero in mente *altre cose*, che con quella domanda non avevano più nessun legame. (TC, str. 71)

[...] perché se ne levarono *volatili brandelli* di pergamena quasi incenerita, che veleggiarono come pipistrelli, [...]. (NDR, str. 487)

SNdet

Ora rideva di gusto, ***la*** *maledetta vecchia*, che io avevo sempre creduto informata dei miei rapporti con Carla. (CZ, str. 245)

[...] ci venne incontro ***il*** *bibliotecario*, che già sapevamo essere Malachia da Hildesheim. (NDR, str. 80)

Allora ***gli*** *altri monaci*, che avevano seguito la conversazione con una certa timidezza, si misero a ridere di cuore, [...]. (NDR, str. 86).

- atributivni predlog + *cui* i *dove*

Subjekatske SN koje stoje sa atributivnim relativizatorima predlogom + *cui* i *dove* su uglavnom determinisane.

SNindet, SNdet

Su un giornale uscì ***una*** *loro foto* dove sembravano insetti giganti. (QS, str. 42).

E apparve ai nostri occhi il volto bianco di Venanzio da Salvamec, ***il*** *sapiente* di cose greche *con cui* avevamo discorso nel pomeriggio davanti ai codici di Adelmo. (NDR, str. 112)

- apozitivni predlog + *cui*

SNØ u funkciji subjekta se ređe javljaju sa relativizatorom predlogom + *cui*, a obično je reč o imenicama u množini.

SNØ (Pl.)

A quel punto, a impedire che *estranei* o *animali*, per i quali l'interdetto non vale, possano entrare nell'Edificio, io stesso chiudo i portali da basso, [...]. (NDR, str. 92)

Si fanno oggi *macchine prodigiose*, di cui un giorno ti parlerò, con cui veramente si può dirigere il corso della natura. (NDR, str. 96)

SNindet, SD

Pored člana, ulogu determinante može da vrši i pokazni pridev, kao što vidimo u poslednjem primeru:

[...] stava ***un*** *leggìo*, su cui posava il codice da copiare [...]. (NDR, str. 80)

Davanti a lui stava ***un*** *reliquario* ancora incompiuto, di cui esisteva solo la carcassa in argento [...]. (NDR, str. 93)

[...] nel mio ricordo fece capolino ***quel*** *cadavere*, su cui invano avevo tentato di piangere, [...]. (CZ, str. 213).

- **antecedentna SN u funkciji objekatskog predikativa**

Među SN u ovoj funkciji pronašli smo uglavnom oblike sa članom. Nulti član je znatno ređi, ali se može pojaviti kod antecedenta u množini i sa apozitivnim *che*.

➢ atributivno *che*

Uz glagole procene (*verbi estimativi*) najčešća je upotreba neodređenog člana u imeničkoj sintagmi koja ima funkciju antecedenta, a ujedno i predikativa (kako objekatskog tako i subjekatskog).

SNindet

I giovani studenti e lavoratori di Bari, ma anche di tutta Italia, vedono in Saviano la speranza di un futuro migliore e lo considerano ***un*** *eroe* che lotta per gli ideali di libertà, solidarietà e giustizia[105].

Mentre molti pensano alla marijuana come una droga leggera, altri la considerano ***una*** *droga* che può facilmente aprire la strada all'uso di sostanze più forti[106].

➢ apozitivno *che*

Antecedentna SN sa apozitivnim *che* je bez člana samo ako je SN u množini. Imeničke sintagme u jednini u ovoj funkciji uglavnom traže član.

SNØ (Pl.)

Molti di loro mi risultarono ignoti, altri ne riconobbi: [...] i pigmei, gli epistigi che alcuni chiamano *blemmi*, che nascono senza testa, hanno la bocca sul ventre [...]. (NDR, str. 341).

[105] Primer preuzet sa: http://www.casamassimaweb.it/cultura/945-saviano-a-bari-un-eroe-lasciato-solo-.html; 05.09.2011.

[106] Primer preuzet sa: http://codenamejumper.wordpress.com/tag/vera-storia; 05.09.2011.

SNindet, SNdet

La ritengo ***una*** *persona* capace, attiva e autentica, che merita la dovuta attenzione[107].

Lo considerano ***una*** *specie* di capolavoro, che non ha furbizie o ammiccamenti né le immagini da cartolina alle quali il cinema italiano li ha abituati[108].

Dico di quel fiorentino di cui avrai sentito nominare ***il*** *poema*, che io non ho mai letto perché non capisco il suo volgare [...]. (NDR, str. 209).

- atributivni predlog + *cui*

Imeničke sintagme u funkciji antecedenta i objekatskog predikativa su većinom SNindet, pogotovo ako stoje sa glagolima procene, kao što smo i ranije pomenuli.

SNindet

Gli altri la ritengono ***una*** *persona* di cui ci si può fidare.

La ritengo ***una*** *persona* intelligente per cui non necessita di alcun suggerimento.

Lo considero ***un*** *buon amico* con cui potrei confidarmi.

- apozitivni predlog + *cui*

Analiza korpusa ovog rada nam nije omogućila uvid u determinisanost SN kao antecedenta sa apozitivnim *cui*, te smo zaključili da su takvi primeri izuzetno retki, pa samim tim i od manjeg pragmatičkog značaja.

- **antecedentna SN u funkciji subjekatskog predikativa**

Za razliku od antecedentne SN u funkciji objekatskog predikativa, SN u funkciji subjekatskog predikativa se uglavnom javljaju sa nultim članom. Zapazili smo odsustvo člana kod imeničkih sintagmi u oba broja – jednini i množini, i to kod oba proučavana relativizatora, *che* i predloga + *cui*. Determinisana antecedentna SN je ipak moguća, ali se uglavnom nalazi u jednini, i to kada je referencija posebno istaknuta.

- atributivno *che*

SNØ (Sg, Pl.)

[...] e perciò sembrava *cosa saggia* che i successori degli apostoli dovessero essere sollevati da qualsiasi potere mondano e coattivo. (NDR, str. 358)

[107] Primer preuzet sa: http://www.esvaso.it/post.php?id=529 (08.09.2011.)

[108] Primer preuzet sa: http://www.repubblica.it/persone/2011/01/10/news/mezzogiorno_intervista-11033048/ (08.09.2011.)

Sembravano *persone* che volevano scappare dalla macchina [...].

SNdet

Nel mondo, in questi giorni, Berlusconi è considerato ***lo*** *pseudo statista* che non riesce a mettere insieme una manovra decente [...][109].

- apozitivno *che*

SNØ (Sg.)

A Filippo succedette il figlio Ferdinando, il cui figlio, Ludovico, fu nominato *re* dell'Etruria da Napoleone, che si era appropriato dei ducati di Parma e Piacenza[110].

- atributivni predlog + *cui / quale*

SNØ (Pl.)

[...], mi seccarono sembrandomi *atti ostili* ad Augusta ai quali, e per quanto mi costasse, ero obbligato d'associarmi. (CZ, str. 232)

- apozitivni predlog + *cui*

SNØ (Sg.)

Nominato "*poeta di Stato*", i cui lavori sono cioè sovvenzionati dal ministero dei Beni culturali, negli anni Novanta ha pubblicato due libri[111].

Zaključak

U pokušaju da pronađemo pogodan kontekst za pojavu antecedentne SNØ koja uvodi relativnu rečenicu posebno smo posmatrali atributivne i apozitivne relativizatore, jer daju informacije različite restriktivne vrednosti. Tako antecedentna SNØ u rečenicama sa kopulativnim glagolom, u egzistencijalnim rečenicama, kao i u rečenicama u kojima ima funkciju objekta ili subjekta može da se pojavi kako sa atributivnim tako i sa apozitivnim *che*. Ipak, uz atributivno *che* može da se nađe SNØ u oba broja – jednini i množini, dok se za apozitivno *che* vezuju uglavnom oblici imenica u množini. Sa druge strane, antecedentne SNØ u jednini, koje se pojavljuju u rečenicama sa kopulativnim glagolom, vezuju se za

[109] Primer preuzet sa: http://www.iljournal.it/?p=258898; 05.09.2011.
[110] Primer preuzet sa: http://www.parodos.it/storia/archivio/borbone.htm; 06.09.2011.
[111] Primer preuzet sa: http://www.riccardomariagradassi.it/LaStampa.htm; 08.09.2011.

apozitivni predlog + *cui*, dok se sa atributivnim pojavljuju u množini. U egzistencijalnim rečenicama, u kojima ima najviše primera nulte imeničke sintagme u funkciji antecedenta, nismo pronašli nijedan primer sa predlogom + *cui*, već samo sa relativizatorom *che*. Pored egzistencijalnih rečenica antecedentna SNØ najviše se pojavljuje u rečenicama u kojima ima funkciju objekta, i to sa atributivnim *che* i u množini.

Antecedentne SNØ koje imaju funkciju subjekta u rečenicama sa glagolom punog značenja se obično javljaju u množini, obavezno u postverbalnom položaju. Pojava nultog člana u takvoj SN je ipak frekventnija sa relativizatorom *che*.

I među antecedentnim SN u funkciji objekatskog i subjekatskog predikativa smo uočili znatne razlike. Naime, one sa funkcijom subjekatskog predikativa mogu da se jave u oba broja kao antecedentne SNØ, sa atributivnim i apozitivnim relativizatorima. Antecedentne SNØ u funkciji objekatskog predikativa su znatno ređa pojava, a u našem korpusu pronašli smo samo primer SNØ u množini, i to sa apozitivnim *che*.

Opšti zaključak je da prisustvo relativizatora ne sprečava upotrebu nultog člana u imeničkim sintagmama, ali je znatno ograničava. Na pojavu nultog člana kod SN u funkciji antecedenta ne utiče vrsta imenice o kojoj je reč, već njene referentne osobine.

4.6. Kvantifikacija

Kvantifikacija je od posebnog značaja za istraživanje pojave nultog člana u SN, jer SN čiji je modifikator pridev za količinu ne traži i istovremeno prisustvo drugog modifikatora – određenog ili neodređenog člana. U ovom odeljku prikazaćemo pojavu kvantifikacije, kao i na koji način kvantifikatori utiču na upotrebu člana u SN. Kvantifikatorima ćemo smatrati klasu stavki koje izražavaju kontraste u količini, a javljaju se sa ograničenom distribucijom u imeničkoj sintagmi[112]. U italijanskom jeziku kvantitet može da se izrazi pomoću neodređenih prideva (*altro, certo, ogni, qualche*), neodređenih i količinskih prideva (*molto, tanto, poco, parecchio, tutto*)[113] i brojeva, što ćemo prikazati u nekoliko narednih odeljaka. U odeljku 4.6.4. skrenućemo pažnju i na posebne strukture koje služe za izražavanje kvantiteta, a zahtevaju dopunu u vidu SNØ.

4.6.1. Neodređeni pridevi

Ogni cosa era coperta di grano. (NHP, str. 6)

Contro *ogni aspettativa*, aveva accettato di andare anche Florence. (QS, str. 43)

E in *qualche modo* ci sono risuciti, [...]. (GDM, str. 149)

Pojedini neodređeni pridevi se pojavjuju uz SNØ samo u posebnom kontekstu i u posebnom značenju. To su pridev *altro* u jednini i značenju 'različit', kao i pridev *certo* u množini u eufemističkim izjavama i procedurama.

<u>'altro / a + SNØ (Sg.)' – različit</u>

[...] forse la felicità era *altra cosa* da quella che lui andava cercando [...]. (I.Calvino, Racconti, str. 300)

(... možda je sreća bila drugačija stvar od one koju je on tražio …)

[...] in quella stanza che ora ha tutt'*altro aspetto* perché è la stanza da letto mia e di mia moglie. (CZ, str. 50)

[112] D. Kristal, *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*, Nolit, Beograd, 1998: 188-189.

[113] Ovu grupu prideva smo posebno izdvojili, jer istovremeno pripadaju grupi neodređenih prideva, kao i kvantifikatorima. Ovakvu podelu prideva je prikazao i Luka Serijani u svojoj *Gramatici*, a i mnogi drugi lingvisti su isticali potrebu za razlikovanjem pojma 'neodređenosti', 'kvantiteta' i 'totaliteta', o čemu će biti još reči u daljem tekstu.

(... u onoj sobi koja sada ima potpuno različit izgled, jer je moja i ženina spavaća soba.)

‘certi / e + SNØ (Pl.)’ – neki

Non so come mi vengano in mente *certe idee*. (QS, str. 168)
(Ne znam kako mi padaju na pamet *neke / izvesne* ideje.)

In *certi momenti* il cervello gioca brutti scherzi. (NHP, str. 28)
(U *nekim* trenucima mozak pravi grube šale.)

[...] e si era messo a lavorare su *certe sue idee*, [...]. (QS, str. 47)
(... i počeo je da radi na *nekim* svojim idejama...)

Ostali oblici i značenja ovih prideva mogu da dobiju član u drugim kontekstima:

‘Art.det. + altri / e + SN (Pl.)’ – ostali, različiti, drugi

Perché quando c’era la Grande Corsa la gente diceva e pensava cose che *negli altri giorni* teneva da parte. (QS, str. 231)
(Zato što kada je bila Velika trka narod je govorio i razmišljao o stvarima koje bi *ostalih* dana / *drugim* danima ostavljao po strani.)

‘Art.indet. + altro/ a + SN (Sg.)’ – još jedan

Ne gettò più di metà, tra uno scoppiettar di risate, infine posò di nuovo la bomboniera sul tavolo e tirò fuori *un altro gianduiotto*. (LBMN, str. 43)
(Bacio je više od pola, dok se grohotom smejao, i na kraju je ponovo položio bombonjeru na sto i izvukao *još jednu* čokoladicu s lešnikom.)

‘Art.indet. + certo/ a + SN (Sg.)’ – jedan izvesni

Resta il fatto che è riuscito a dire di no a Hitler, a dare *una certa immagine* del Paese e a portare a termine un compito terribile [...]. (GDM, str. 155)
(Činjenica je da je uspeo da kaže ne Hitleru, da pruži *izvesnu* sliku o svojoj zemlji i da izvrši strašni zadatak ...)

E *a un certo punto* doveva pure fare la pipì. (NHP, str. 95)
(I u *izvesnom* trenutku morao je i da piški.)

4.6.2. Neodređeni i količinski pridevi

- *poco, molto, tanto, parecchio*

Ovi pridevi u najvećem broju slučajeva stoje uz SNØ u jednini i množini:

Quando si hanno *pochi giorni* bisogna agire in fretta. (QS, str. 147)
Confesso che ho incontrato *molte signore* orbate del coniuge [...]. (GDM, str. 85)
[...] le fece Gianni Minà, che conosce *tanta gente* importante da quelle parti. (GDM, str. 102)
Camminare per strada dopo *tanti giorni* in un letto! (LBMN, str. 55)
Le idee nuove fanno paura in un Paese che ha subito *tanti sconvolgimenti* [...]. (GDM, str. 86)
Tante volte io avevo tentato di avere sue comunicazioni per trattenerlo e salvarlo [...]. (CZ, str. 350)
Si era fatto *parecchia galera*, [...]. (NHP, str. 87)
Ci sono ancora *troppe questioni* irrisolte. (GDM, str. 87).

Pod određenim uslovima uz ove prideve može da se pojavi određeni član, ali samo ako se u datoj količini ističe poznat i određen pojam:

[...] ascoltando *i molti colloqui* che Guglielmo aveva avuto con abati e monaci nel corso del nostro viaggio. (NDR, str. 57)
La adornai, le prestai tutte *le tante qualità* di cui sentivo il bisogno e che a me mancavano, [...]. (CZ, str. 75)
Le poche idee che gli si muovevano nella grossa testa erano svolte da lui con tanta chiarezza [...]. (CZ, str. 58)
[...] non riteneva tuttavia che l'imperatore dovesse rimanere estraneo a tali questioni, per *le molte ragioni* che frate Guglielmo da Baskerville avrebbe poi detto. (NDR, str. 344).

- *tutto*

Grupi neodređenih prideva pripada i *tutto*, koji se u semantičkim studijama smatra univerzalnim kvantifikatorom, pošto izražava „prisutnost svih X elemenata“. Ovaj pridev zahteva upotrebu određenog člana uz SN:

> Infatti avevano *tutto il tempo* di invecchiare e ingiallire e cadere con un piccolo tonfo per terra. (LBMN, str. 38)
> [...] davanti a specchi spagnoli che invidierò *tutta la vita*. (QS, str. 9).

Veoma je zanimljiva Fridžerijeva tvrdnja [114], koji smatra da je funkcija SN uz koje stoje pridevi *tutto* i *ogni* veoma slična opisu određene množine. Pridev *tutto* u značenju ’svi X’ i *ogni* u značenju ’svaki X’ odnose se na predmete koji u datom kontekstu zadovoljavaju opis SN ili na predmete koji su povezani sa drugim predmetom:

> *Tutti gli studenti* hanno passato l’esame.

Kako dalje zapaža Fridžerio postoji ipak značajna razlika između *tutto + SN, ogni + SN* i SN u određenoj množini. Tako SNdet (Pl.) može da ima značenje zbirne vrednosti, što je znatno teže postići sa *tutti SN*, a sa *ogni SN* čak i nemoguće:

> *I piatti* nel lavandino sono sporchi.
> ? *Tutti i piatti* nel lavandino sono sporchi.
> ?? *Ogni piatto* nel lavandino è sporco.

Pojavu člana uz oblike sa *tutto* i njegovo izostavljanje uz *ogni* Fridžerio ne objašnjava teorijom o referencijalnosti, po kojoj su *tutti SN* i *SNdet (Pl.)* referencijalni, dok *ogni SN* nije. On se, naime, zalaže za distributivnu teoriju, po kojoj navedeni kvantiteti pokazuju različit stepen distribucije. Tako *SNdet (Pl.)* ima prevashodno zbirno značenje, *tutti SN* pokazuje veću distributivnost, a *ogni SN* najviši stepen distributivnosti, zbog čega i ostaje bez determinante. Iz svega navedenog proizilazi da je zbirno-distributivni polaritet jedina karakteristika koja čini razliku između univerzalnih opisa i kvantifikatora i određene množine. Sa ovom tvrdnjom

[114] A. Frigerio, *Quantificazione e riferimento plurale*, Carocci, Roma, 2008: 88-89.

ćemo se složiti, jer obuhvata i značajan logičko-semantički aspekat položaja neodređenih prideva uz SN.

4.6.3. Brojevi (it. *aggettivi numerali*)

- osnovni brojevi

S obzirom na primarnu funkciju izražavanja količine, osnovni brojevi se uz SN koriste uglavnom bez člana, u antepoziciji (1) ili postpoziciji (2):

(1) Abbiamo ordinato *quattro pizze* alla siciliana.
(2) Il pretore di X condanna l'imputato N.N. alla pena di *mesi tre* di reclusione[115].

U manjem broju slučajeva uz osnovni broj i SN nalazi se i određeni član i to:

1.
ako je reč o opšte poznatim pojmovima koji se pojavljuju u tačno određenom broju, npr.:

le sette meraviglie – sedam svetskih čuda
i tre re magi – sveta tri kralja;

2.
ako je reč o broju poznatih ili prethodno predstavljenih stvari i pojmova, pri čemu član može da preuzme deiktičku funkciju:

Ada prese *i due disegni* di Guido e disse di voler conservarli. (CZ, str. 130)
(Ada prese *quei due disegni* di Guido ...)

Infilo la mano nella tasca sinistra della giacca e *i due motori* dello Spitfire 808 squarciano il silenzio di questa cattedrale [...]. (QS, str. 213)

E ai piedi dell'Assiso, sotto alle due prime figure, altre due, un toro e un leone, ciascuno *dei due mostri* serrando tra gli artigli e gli zoccoli un libro, [...]. (NDR, str. 49)

[115] Primer preuzet iz: L. Serianni, *Grammatica italiana*, UTET, 2005: 224.

Ma *le due sorelle* volevano fare la passeggiata più lunga, perché avevano da dirle un segreto. (TC, str. 40).

Prilikom istraživanja pojave člana sa osnovnim brojevima izdvojili smo Kjerkjinu tvrdnju (Chierchia 1998: 350). Naime, ovaj lingvista smatra da nisu svi individualni koncepti vrste, ali da uvođenje broja između determinante i imenice blokira označavanje vrste (1). Sa druge strane, prisustvo broja ipak ne blokira intenziono značenje (2):

(1) Nell'antica Roma [i (*cento) senatori] sono apparsi con Romolo.
(2) [I cento senatori] cambiavano ad ogni elezione.

Campareli (Zamparelli 2002) se takođe složio sa stavom da prenominalni pridevi i brojevi nisu restriktivni faktor za korišćenje određenog člana (*i* quattro UFO, *i* grossi topi), ali bismo tom gledištu dodali da do upotrebe člana uz osnovne brojeve i SN dolazi u restriktivnim okolnostima:

1. kada je determinisanost SN rezultat jasne referencije ili ukazivanja na prethodno upoznate pojmove
2. kada je SN ne samo pojmovno određena, već i količinski determinisana

Poseban značaj među osnovnim brojevima ima broj jedan – *uno*, koji može da ima:

1. značenje neodređenosti:

Ho visto *un film*.

2. broja jedan:

Ho conosciuto *uno svizzero* e tre tedeschi.

3. približno značenje broja kada stoji uz još neki broj:

Meno male se avessi agito a quel modo *un dieci anni* prima, a vent'anni! (CZ, str. 76)

Ed io mi dimostrai magnanimo, le promisi tutto quello ch'ella volle e cioè di astenermi dal venire in quella casa per *un quattro o cinque giorni*, [...]. (CZ, str. 86).

- redni brojevi

Za razliku od osnovnih, redni brojevi se uglavnom pojavljuju sa članom, najčešće sa određenim (1-8), ali mogu stajati i sa neodređenim članom (9). SNdet uz koju stoji redni broj može imati funkciju objekta (1) ili subjekta (2), a određeni član će se javiti i u svim konstrukcijama sa predlozima (3-7). Upotreba člana uz SN koje označavaju članove rodbine sa rednim brojem i posesivom uobičajena je, jer redni broj dodatno determiniše takve imenice (8):

(1) Io rifiutai d'abbandonare *la prima sale* [...]. (CZ, str. 149)

(2) Mancava *il tredicesimo mese* per accordarlo con l'anno. (CZ, str. 12)

(3) Stavo preparandomi a Graz *per il primo esame* di stato [...]. (CZ, str. 14)

(4) Capii che *il primo numero* indicava la posizione del libro nello scaffale o gradus, indicato *dal secondo numero*, l'armadio essendo indicato *dal terzo numero*, [...]. (NDR, str. 83)

(5) Del resto, *al secondo piano* c'è sempre sorveglianza. (CZ, str. 19)

(6) Ho dimenticato di chiudere la porta *del secondo piano*. (CZ, str. 25)

(7) Accedemmo *alla terza* stanza. (NDR, str. 174)

(8) Così vi dico, è scomparso *il nostro terzo fratello*. (NDR, str. 258)

(9) "Ha aggiunto," continuò Guglielmo, "*una terza corona* alla tiara papale, non è vero, Ubertino?" (NDR, str. 297).

Redni broj će se koristiti sa određenim članom i kada dođe do izostavljanja SN na koju se odnosi:

Il primo che avrebbe fumato avrebbe pagato eppoi ambedue avrebbero ricuperato la propria libertà. (CZ, str. 17)

Così egli eliminava dai miei affari la possibilità dell'ispirazione e la riservava *ai terzi*. (CZ, str. 156).

U manjem broju slučajeva, i to pod tačno određenim uslovima, dolazi do izostavljanja člana uz SN sa rednim brojem. To se događa:

1) kada je redni broj postponiran:

Umberto I – Umberto *primo*

Pio X – Pio *decimo.*

2) kada se redni broj pojavljuje u rečenici sa izostavljenim glagolom:

Del secolo passato ricordo una data che mi parve dovesse sigillare per sempre la bara in cui volevo mettere il mio vizio: "*Nono giorno* del nono mese del 1899". (CZ, str. 11)

Il secolo nuovo m'apportò delle date ben altrimenti musicali:"*Primo giorno* del primo mese del 1901". (CZ, str. 11).

3) kada se redni broj nalazi u ustaljenim izrazima:

Durante il fidanzamento io non avevo neppur intravvista quella salute, perché tutto immerso a studiare me *in primo luogo* eppoi Ada e Guido. (CZ, str. 146)

A prima vista, alla luce della nostra lampada, la superficie del liquido ci apparve calma. (NDR, str. 259).

4.6.4. Ostale strukture za izražavanje kvantiteta

Kvantitet se može izraziti pomoću brojnih struktura koje zahtevaju dopunu u vidu predloga *di* i SNØ, kao što su *un chilo di, tre etti di, un piatto di,* itd. Ovde je reč o priloškim odredbama za količinu (obilje ili nedostatak) u kojima su imeničke sintagme u dopuni uvek i bez izuzetka SNØ. Imenička sintagma u postpoziciji strukture za kvantitet ne dobija determinantu čak ni kada sledi detaljan opis pojave koju predstavlja:

<u>Milioni e milioni di</u> *vecchi* <u>incapaci di generare</u>, mentre la razza umana si estingue, come nei racconti di fantascienza ambientati su Marte [...]. (LBMN, str. 32).

Kvantitet može biti izražen na više načina. To mogu biti priloške odredbe za veću ili manju količinu, ali uglavnom neodređenu: *un sacco di, un mucchio di, un cumulo di, un bel po' di, un minimo di, ...:*

E aveva un sacco di *soldi* in Svizzera. (NHP, str. 7)

C'è sempre un sacco di *gente* a spiare le macchine e i piloti. (QS, str. 227)

Ma insomma, per un sacco di *tempo* sono sparita nel nulla [...]. (QS, str. 186)

C'è un mucchio di *lavoro* che ci aspetta, dice. (QS, str. 223)

[...] indica un cumulo di *coperte e vestiti* da cui emerge una gamba staccata [...]. (GDV, str. 205)

In aria saltarono anche un bel po' di *tedeschi* [...]. (QS, str. 120)

Un minimo di *senso* dell'umorismo. (GDV, str. 175).

Kvantitet može biti predstavljen i brojnim imenicama koje takođe izražavaju nepreciznu količinu: *una ventina di, migliaia di, centinaia di, milione / milioni di,* itd.:

Centinaia di *macchine*, una dopo l'altra, su e giù per le strade d'Italia. (QS, str. 228)

C'era puzza di piscio. E milioni di *mosche cavalline*. (NHP, str. 13)

[...] a una ventina di *passi* da noi. (QS, str. 211).

Količina se veoma često izražava strukturom 'SN + di + SNØ', kao što smo videli i u prethodnim primerima. U ovoj grupi ćemo predstaviti strukture kod kojih prva SN ima različito značenje ako se pojavi u obliku SNindet ili SNdet. Tako SNindet u rečenici (*b*) nema značenje 'neodređenog', već broja, te i dalje obeležava kvantitet. Sa druge strane, SNdet u rečenici (*a*) *il fascio di luce* nema oznaku kvantiteta, već materije, jer je upotrebljen određen član.

a) Ha puntato il fascio di *luce* intorno. (NHP, str. 206)

b) Ha puntato un fascio di *luce* intorno.

Da je u rečenici *(b)* reč o neodređenom članu *uno* sa značenjem broja najbolje se vidi u sledećem primeru, u kojem umesto *uno* može da stoji i neki drugi broj. U takvim slučajevima broj označava preciznu i tačno određenu količinu:

Quello del cibo fu subito aperto e vuotato di tre scatolette di *fagioli* col sugo, due pani a cassetta, un vasetto di *noccioline*, un barattolo intero di *gelato* alla fragola. (LBMN, str. 49).

Takve su i sledeće konstrukcije za kvantitet koje mogu da označe određenu količinu nečega: *una bottiglia di, una catena di, una coda di, una fila di, una goccia di, un gruppo di, una dose di, un fagotto di, un mazzo di, un pezzo di, un paio di, un piatto di, una serie di, una successione di,* itd.

E questo sarà l'inizio di una lunga catena di *schiavitù* [...]. (LBMN, str. 35-36)

Salivano piano, dietro una coda di *steli abbattuti*. (NHP, str.5)

Ha un'aria selvaggia quanto gli altri, con una dose di *pericolosità potenziale* [...]. (GDV, str. 77)

Aria torna con un fagotto di *vestiti* [...]. (GDV, str. 148)

Nello studio del medico c'era una fila di *donne* con la pancia gonfia. (LBMN, str. 56)

Il suo collega eccedeva in pessimismo e prudenza, una goccia di *sangue* cos'è? (LBMN, str. 64)

Poi c'è un gruppo di *medici* [...]. (LBMN, str. 29)

Dev'essersi insinuato in punta di piedi: mi sono girata, ed eccolo lì col volto serrato e un mazzo di *fiori* in mano. (LBMN, str. 52)

Aveva addosso un paio di *pantaloncini* neri e delle ciabatte di plastica marrone. (NHP, str. 13)

Solo una lampadina pendeva e illuminava un pezzo di *muro* scrostato [...]. (NHP, str. 203)

Avvertì una serie di *contraddizioni* fondamentali [...]. (GDM, str. 118)

La sua permalosità è più forte anche di una successione di *eventi drammatici*. (GDV, str. 154).

Istoj grupi odrednica za količinu 'SNindet / agg.num. + SN + di + SNØ' pripadaju i leksemi sa oznakom vremena: *un giorno di, due ore di,* itd:

E poi c'è stata la Liberazione, che ha significato un giorno *di gloria e di felicità*. (GDM, str. 148)

L'unica cosa certa erano quelle due ore di *martellamento* [...]. (QS, str. 95).

Ukoliko prva sintagma u konstrukciji 'SNindet + SNØ' metaforički predstavlja količinu, onda ona može da ima samo oblik SNindet ili SNØ (Pl.): *un fiume di / fiumi di, un mare di, un treno di,* itd.

Un treno di *riflessioni negative* partito nella fase di massima vulnerabilità [...]. (GDV, str. 32)

Immagini le strade trasformate dalle piogge autunnali in fiumi di *fango*. (QS, str. 115).

Strukture za izražavanje količine mogu biti sačinjene od leksema koji označavaju obilje / nedostatak, a zahtevaju predlog *di* i SNØ (1): *pieno di, carico di, sovracarico di, ricco di, privo di, irto di, colmo di, ingombro di, intriso di,* itd. I pojedini glagoli (2) mogu da uvode količinu uz pomoć predloga *di*, npr. 'riempire di + SNØ':

1)

La nostra casa è piena di *quadri*. (QS, str. 179)

Gunter Grass ha raccontato "questo secolo pieno di *errori* smisurati" [...]. (GDM, str. 86)

Crescevano fitte, cariche di *spighe*, pronte per essere raccolte. (NHP, str.5)

E poi, carica di *speranza*, si mise ad aspettare [...]. (LBMN, str. 46)

I suoi recettori di vista e udito e tatto e olfatto sono sovracarichi di *segnali* [...]. (GDV, str. 195)

E, infine, la terza, anch'essa ricca di *grandi maestri* [...]. (GDM, str. 151)

La piccola borghesia si è quindi trovata priva di *rappresentanti*. (GDM, str. 90)

Per questo motivo possiamo immaginarcelo come persona perché apre una visione dell'uomo problematica, irta di *ostacoli*, [...]. (GDM, str. 97)

Una bomboniera di vetro, colma di *gianduiotti*. (LBMN, str. 43)

Il cielo è scuro, ingombro di *grosse nuvole* color piombo [...]. (GDV, str. 48)

I marciapiedi e i palazzi intrisi di *indifferenza pubblica* [...]. (GDV, str. 14)

2)

Il tradimento del suo popolo lo riempì di *sgomento*. (GDM, str. 84)

Nella sala del municipio avevano riempito tutto di *sedie*. (QS, str. 62).

4.6.5. Teorijska razmatranja kvantifikatora

Izražavanje količine i nepostojanje ili postojanje člana u imeničkoj sintagmi bilo je predmet interesovanja nekoliko značajnih lingvista koji su predstavili svoja zapažanja. Tako Beninka u svom članku *Nomi senza articolo* (1980)[116] izlaže hipotezu o postojanju fonetski

[116] P. Benincà, Nomi senza articolo. *Rivista di Grammatica Generativa*, 5, 1980: 53.

neostvarenog kvantifikatora u jednini, dok se u množini takođe javlja fonetski neostvaren kvantifikator, ali neodređenog broja. Beninka uzima u razmatranje samo neakuzativni subjekat i objekat, brojne imenice u množini, kao i zbirne imenice u jednini, a istraživanje sprovodi služeći se dislokacijama:

a)

Ho visto tre / molti gatti in giardino.

Gatti / di gatti *ne* ho visti *tre / molti*.

b)

Ho comprato noccioline.

Noccioline / di noccioline, *ne* ho comprate /Q/ anch'io.

c)

Hanno sprecato vino.

Vino / di vino *ne* hanno sprecato /Q/ soprattutto i tuoi amici.

d)

Tre / Molti gatti, *li* ho visti in giardino.

Poslednja dva primera (*b,c*), za razliku od prvog (*a*), pokazuju da poseduju kvantifikator /Q/, ali da on nije izražen i na desnoj poziciji. U dislokacijama kao pod (*d*), kvantifikator takođe ostaje na levoj strani.

U slučaju da se SN doda pridev, jedna od direktnih zamenica će zameniti N. Zamenica za količinu – *ne* će se upotrebiti samo ako je ispred SN upotrebljen predlog *di*:

Noccioline <u>buone</u> come queste, *le* ho trovate solo in Spagna.

Di noccioline <u>buone</u> come queste, *ne* (le*) ho trovate solo in Spagna.

Ovakvim primerima Beninka opravdava tezu o postojanju nevidljivog kvantifikatora, ali je ona ograničene primene. Naime, SN može da bude antecedent klitičke zamenice, što doprinosi emfatičnosti iskaza, pa se javljaju strukture sledećeg tipa:

/Q/ *noccioline*, le ho trovate anch'io.

/Q/ *noccioline* ho comprato.

S druge strane, Renci iznosi suprotno mišljenje, jer smatra da se kod SNØ ne može govoriti o kvantifikatorima, niti uviđa logičku razliku u rečenicama, kao što su:

Stasera mangiamo *cavolo*.
Stasera mangiamo *cavoli*.

Renci čak smatra da jednina zbirnih imenica nije prava jednina, s obzirom na to da takve imenice ne mogu preuzeti oblik množine. Isto tako ni množina SNØ nije prava množina, jer nije moguće takvu SNØ iskoristiti u jednini. Ovaj lingvista predlaže da se SNØ u množini posmatra kao zbirna imenica.

I Korzen[117] pronalazi slabosti u Beninkinoj teoriji o nevidljivom kvantifikatoru, jer nije primenljiva na brojive imenice u jednini, te se ne može iskoristiti dislokacija sa *ne:*

Ho cambiato *scuola*.
Ho comprato *casa*.

Da SNØ sadrže nevidljivi kvantifikator, oni bi se dislocirali. Potvrdu za svoju hipotezu Korzen pronalazi u negativnim strukturama sa zamenicom *ne*, u kojima se teško može identifikovati kvantifikator. Stoga Korzen ističe semantičku razliku između sledeća dva konteksta:

a)

Non ho comprato vino. = (Di) vino non *ne* ho comprato.
Ero piena di debiti. Lavoro non *ne* avevo [...]. (Ginzburg, Sposato 31)

b)

(Di) vino, non ne ho comprato. /Q/
Lavoro, non ne avevo. /Q/

Kako Korzen ističe, u primerima (*a*) teško se može govoriti o količini, jer je SN u potpunosti negirana (*vino, lavoro*). Primeri (*b*) ipak sadrže kvantifikator, jer dozvoljavaju prisustvo druge količine, npr.:

[117] I. Korzen, *nav. delo*, str. 142

(Di) vino, non *ne* ho comprato *un litro*, ma una bottiglia.

Lavoro, non *ne* avevo *tantissimo*, ne avevo però abbastanza.

Na osnovu primera iz našeg korpusa pokušali smo da ustanovimo da li postoji povezanost između SNØ i kvantifikatora, kao i pod kakvim uslovima nastaje. Ustanovili smo da se SNØ u množini javlja i u pozitivnoj i u negativnoj konstrukciji. U pozitivnoj smo zapazili prisustvo kvantifikatora i u desnoj lokaciji (*a*). U primerima (*b*) SNØ u množini su brojive, dok se u rečenicama (*c*) javljaju SNØ u jednini u vidu zbirnih imenica. S obzirom na to da svi konteksti pod (*b*) i (*c)* ukazuju na nedostatak pojma izraženog pomoću SNØ, ne bismo mogli da se složimo sa Korzenovom hipotezom o dvoznačnom *ne* u negaciji. Tako *Acqua non ce n'era* kao završen iskaz ukazuje na nedostatak vode, a potencijalno *(Di) acqua non ce n'era un bicchiere* ne može da bude tumačeno kao varijanta ili proširenje istog iskaza, već kao potpuno nov iskaz. Zaključujemo da u potpunoj negaciji iskaza ne može da postoji kvantifikator, jer sa semantičko-logičkog aspekta nema osnova za stav o količini nepostojeće supstance.

a)

Automobili *ne* arrivavano *poche*. (QS, str. 29)

b)

Macchine non *ne* passavano. (NHP, str. 10)

Pericoli non ce *n'*erano. (NHP, str. 10)

Macchine non ce *n'*erano. (NHP, str. 184)

c)

Acqua non ce *n'*era. (NHP, str. 35)

Spazio per Filippo non ce *n'*era. (NHP, str. 209)

Imeničke sintagme čiji je modifikator pridev za količinu obično ne zahtevaju prisustvo još jednog modifikatora, tj. člana. Ipak, ovi kvantifikatori imaju ograničenu distribuciju u SN, te se član ne pojavljuje u SN uz koju stoji *altro* u značenju 'različit' i *certo* u obliku množine. Prilikom poređenja *ogni* (+SNØ) i *tutto* (+ SNdet), oslanjajući se na Fridžerijevu teoriju zaključili smo da zbirno-distributivni polaritet čini razliku između univerzalnog opisa i kvantifikatora i određene množine.

Pored neodređenih i količinskih prideva kvantifikatorima pripadaju i osnovni i redni brojevi. Osnovni brojevi nisu restriktivni faktor za korišćenje određenog člana, ali se pojavljuju sa SNdet samo ako su zadovoljeni određeni uslovi: SN mora istovremeno biti količinski determinisana i jasne referencije. Uz redne brojeve je uobičajena pojava SN sa članom, ali se on izostavlja ukoliko je broj postponiran, ako je reč o SN u elipsi ili u ustaljenom izrazu.

Kvantitet se iskazuje i uz pomoć priloških odredbi za količinu, pri čemu nastaju strukture sledećeg tipa 'SN + di + SNØ', u kojima prva SN može biti SNindet, SNØ (Sg.) – brojna imenica, SNØ (Pl.) – brojni pridev ili brojna imenica. U levoj lokaciji od predloga *di* umesto nominalnog elementa mogu da se nađu pridevi ili znatno ređe glagoli.

Beninkina teorija o SNØ kao oblicima uz koje stoje fonetski neostvareni kvantifikatori u pojedinim kontekstima (kod neakuzativnih argumenata, brojnih imenica u množini, zbirnih imenica u jednini) pokrenula je teorijske rasprave među ostalim istraživačima, koji su uspeli da osvetle i druge aspekte ove pojave. Prema Renciju kvantifikatori kod SNØ ni ne postoje, jer množina SNØ nije prava množina, te je treba posmatrati kao zbirnu imenicu. Korzen, sa druge strane, smatra da je Beninkina teorija neprimenljiva na brojive imenice u jednini, što opravdava negacijom iskaza.

Mi ipak smatramo da u potpunoj negaciji pojma kvantifikator ne može da se ostvari, jer se ne može govoriti o količini supstance ako ta supstanca fizički ne postoji. Zaključili smo da još uvek ima teorijski nerešenih problema oko shvatanja SNØ kao nevidljivih kvantifikatora.

4.7. Blokatori člana

Primetili smo da u pojedinim kontekstima dolazi do svojevrsne blokade upotrebe člana. Reči koje ostvaruju tu funkciju su iz različitih klasa reči, ali zbog zajedničke osobine da onemogućavaju pojavu određenog / neodređenog / partitivnog člana pripadaju kategoriji blokatora. U narednim odeljcima ćemo ih podeliti prema sintaksičkim uslovima u kojima se najčešće pojavljuju.

Blokatori člana u rečenicama sa kopulativnim glagolima

U rečenicama sastavljenim od kopulativnih glagola i SNØ u ulozi blokatora se javljaju prilozi za količinu *molto, poco* i zamenica *tutto.* Uslov da ove reči spreče pojavu člana je da zauzmu položaj između kopulativnog glagola i SN.

Siamo tutti *cittadini del mondo* e io non faccio differenze [...]. (GDM, str. 149)
Era tutta *roba perduta*, per lui, [...]. (QS, str. 59)
Per questo mio fratello e il capitano Skodel sono molto *amici*. (QS, str. 207)

Blokatori člana u rečenicama sa semikopulativnim glagolima

Kada se zamenica *tutto* nađe između semikopulativnih glagola i SN, takođe dolazi do blokade člana u imeničkoj sintagmi:

A me sembravano tutti *eroi*, tutti senza eccezioni. (QS, str. 236).

PIÙ i *NÉ* kao blokatori člana u egzistencijalnim rečenicama

Egzistencijalne rečenice sa negacijom mogu sadržati pojačanu negaciju ispoljenu u vidu veznika *né*. Ukoliko se ovaj veznik nađe ispred imeničke sintagme, onda ta SN neće dobiti determinantu. Ukoliko je reč o paru sintagmi, tada će se obe SN pojaviti u obliku SNØ (*a*). Pojavu člana blokira i prilog *più* (*b*), a isti nedostatak determinante zapažamo i u mešovitim kombinacijama (*c*):

a)
Non c'erano *testimoni* né *pubblico*, [...]. (QS, str. 270)

b)

Non c'è più *poesia*, commentò Libero Parri. (QS, str. 120)

Non c'era più *figura*, intorno a lui, [...]. (QS, str. 102)

Non c'era più *strada*, ma non mi sarei fermato. (QS, str. 132)

Non c'è più *poesia, eroismo*, niente – disse la donna. – (QS, str. 237)

c)

Si rotolava a caso, mi creda, non c'era più *ordine* né *onore*. (QS, str. 121).

***PIÙ* i *NÉ* kao blokatori člana objekatske SN**

PIÙ i *NÉ* blokiraju pojavu determinante i u drugačijim uslovima, npr. kada je SN u objekatskom položaju:

Sembrava che non trovasse più *parole*. (QS, str. 126)

E il mondo ora non aveva più *ragione* di confondersi. (QS, str. 126)

Non aveva più *orecchie*. (NHP, str. 100)

Qui non hanno più *erba*. (GDV, str. 231)

[...] ma le dà quasi più *fastidio* esserci arrivata così in ritardo. (GDV, str. 258).

Veznik *né* ipak dozvoljava i upotrebu SNindet u rečenici sa negacijom, pri čemu neodređeni član ima emfatičnu funkciju:

[...] frase in cui non riuscii a cogliere né *un cenno* di ansia, né *un'ombra* di ironia. (NDR, str. 304).

U drugim vrstama rečenica *più* može da zauzima i preverbalni i postverbalni položaj, a da SN uz koju stoji bude SNØ.

Più *tempo* ci vuole.

Ci vuole più *tempo*.

Ovo nas dalje navodi na zaključak da *più* za razliku od *né, tutto, molto* i *poco* ne zavisi od ostalih sintaksičkih uslova, već da u potpunosti i bezuslovno vrše ulogu blokatora člana.

Generički opisi vrsta praćeni predlogom ‘di’

Kao blokatore determinanata u italijanskom jeziku izdvojili smo čitave strukture koje imaju značenje generičkog opisa vrste. Takve strukture uvode sledeću sintagmu SNØ preko predloga ‘di’ i imaju oblik ‘SNdet / SNindet / + di + SNØ’ ili ‘che + SNØ + di + SNØ’. Navodimo nekoliko oblika i primera takvih struktura:

una forma di

Si chiede se la sua è una forma di *viltà pratica* o di pigrizia mentale, [...]. (GDV, str. 105)

un genere di / ogni genere di / che genere di

[...] conobbe ogni genere di *umiliazioni*. (GDM, str. 84)

Che genere di *idea*? (GDV, str. 109)

una razza di / che razza di

Che razza di *mestiere* è? (QS, str. 271)

Che razza di *casino*! (NHP, str. 162)

Che razza di *bestie* dovevano essere per mangiarsi pure un cane di razza? (NHP, str. 11)

un senso di

La sua apprensione si scioglie in un senso di *sollievo* che le arriva in fondo ai polmoni [...]. (GDV, str. 153)

una specie di

Ma appena se ne è andato, stamani, ho provato una specie di *vergogna*. (LBMN, str. 55)

[...] tu ti culli in una specie di *incoscienza*. (LBMN, str. 51)

[...] era come se una specie di *ubriacatura* si fosse presa il cervello di tutti. (QS, str. 105)

Una specie di *vaticinio* che, ovviamente, non fu vox populi [...]. (GDM, str. 113)

Solo dopo un po’, Ultimo sentì una specie di *borbottio.* (QS, str. 35)

In quel genere di mondo la beneficenza è una specie di *sport*. (QS, str. 169)

un tipo di / il tipo di / che tipo di

Mi ha fissato senza chiedere che tipo di *trauma*, che tipo di *dispiacere*, [...] (LBMN, str. 57)

Fu in quelle viscere che maturò un nuovo, inaspettato, tipo di *guerra* – guerra di posizione, la chiamarono - [...]. (QS, str. 86)

[...] con il tipo di *sorriso* che usa con i bambini e gli anziani e le persone di estrema provincia. (GDV, str. 156).

Zaključak

Pojedine reči u određenim funkcijama imaju ulogu blokatora člana. To su zamenica *tutto* i prilozi za količinu *molto, poco* u položaju između SN i kopulativnih i semikopulativnih glagola, *più* i *né* ispred SN u egzistencijalnim rečenicama i ispred objekatske SN. Prilog *più,* pored toga, može da stoji i uz druge glagole, postverbalno ili preverbalno, ali uvek uz imeničku sintagmu sa nultim članom. Za razliku od *più,* veznik *né* dozvoljava i upotrebu SNindet, ali samo ako neodređeni član ima funkciju naglašavanja u rečenici sa negacijom.

U ovom istraživačkom radu smo više puta nailazili na predlog *di* koji traži SNØ, ali smo u ovom odeljku ustanovili da taj predlog blokira član ako je deo sintagmi značenja generičkog opisa vrste, odn. strukture 'SNindet / SNdet / che + SN / + di' koja uvodi isključivo SNØ. Kao primere struktura generičkog opisa vrste naveli smo: *una forma di, un genere di / ogni genere di / che genere di, una razza di / che razza di, un senso di, una specie di, un tipo di / il tipo di / che tipo di*.

4.8. Posesivnost

Posesivnost predstavlja odnos posednika ili posesora i predmeta posedovanja ili posesuma[118]. Ova kategorija, iako različito organizovana, prisutna je u svakom jeziku, te pripada jezičkim univerzalijama. Zauzima značajno mesto u najranijem govoru deteta, kao i u različitim stepenovima razvoja jezika određene ljudske zajednice. U italijanskom jeziku je postavljanje člana uz posesiv nastalo kao rezultat posebne inovacije započete u XII i XIII, a okončane u XVII i XVIII veku. Nisu sve imenice jednako dobijale član, a u savremenom italijanskom jeziku još uvek postoje strukture i izrazi koji su odoleli promenama i zadržali se u arhaičnom obliku.

4.8.1. Nulti član uz posesiv sa nazivom za srodnike

Odsustvo člana uz posesive koji stoje uz nazive srodnika u jednini je izuzetno često. To se odnosi na sve posesive, osim *loro* koji uvek traži prisustvo člana. Nazivi srodnika prvog reda pojavljuju se sa posesivom bez člana (Ø *mia madre*, **la mia madre*), dok se uz nazive srodnika drugog reda član ipak može pojaviti (Ø *nostra nuora, la nostra nuora*).

Ovde ćemo navesti imena srodnika koja se javljaju uz posesiv:

- bez člana

madre, padre, figlio, figlia, fratello, sorella, marito, moglie, zio, zia, nonno, nonna, nipote

Non aver paura, – rispose Sebastiana, – *mio padre* era un pirata e *mio nonno* un eremita. (VD, str. 55)

Mio zio portò la mano alle labbra [...]. (VD, str. 57)

Mio figlio aveva da poco compiuti i tre anni quando *mia moglie* ebbe una buona idea. (CZ, str. 17)

- Tu sei *mio nipote*, - disse Medardo. [...]. (VD, str. 57)

[118] Prema: G. Terić, *Strukture i vrednosti posesiva u italijanskom jeziku*, Filološki fakultet, Beograd, 1991:29.

- È *mio cugino* Adamo, - disse Ezechiele, - un lavoratore eccezionale. (VD, str. 74).

Iako reči odmila kao što su *mamma, papà, babbo, figliolo,* zahtevaju član uz posesiv, u familijarnom govoru dolazi do njegovog izostavljanja, što doprinosi većoj intimnosti i afektivnosti leksema. Pojavu nultog člana zapažamo kod naziva srodnika odmila u subjekatskoj i objekatskoj funkciji, ali bez posesiva:

Mamma diceva che se *papà* continuava a lavorare così tanto, presto non saremmo stati più poveri, saremmo stati benestanti. (NHP, str. 37)
Quando mi sono svegliato *mamma e papà* dormivano ancora. (NHP, str. 47)
Dà' un bacio *a papà.*
Adesso vi faccio sentire *papà*. (NHP, str. 127).

Renci u svom delu *Grande grammatica italiana di consultazione* (Renzi 1988) dalje opisuje ovu pojavu tipičnu za govorni jezik, ističući razliku između upotrebe posesiva sa određenim i nultim članom uz nazive za srodnike. Tako je oblik bez člana karakterističan za govornika, koji je u rodbinskom odnosu sa srodnikom na koga upućuje SN:

Non fare i dispetti *a nonna*! (= a tua nonna).

Iz ovoga dalje proizilazi da osoba koja nije u rodbinskom odnosu sa upotrebljenom SNØ, ne može da koristi taj oblik, već SN sa članom:

*Vada via, torni *da mamma*. (= sua mamma).

U Toskani i na severu Italije veoma je česta pojava nultog člana uz nazive srodnika od milja i posesiv, te se umesto *il suo papà, il vostro figliolo, la tua mamma*, koji su uobičajeni u standardnom italijanskom, javljaju oblici *suo papà, vostro figliolo, tua mamma*, itd.

<u>*La*</u> *mia mamma* è morta. (NHP, str. 113) ALI: Ti vuole bene *tua mamma*.

Upotreba člana uz posesiv sa gore navedenim nazivima za srodnike je moguća i kada član ima emfatičnu funkciju, posebno u poemama i tragedijama[119]:

[119] Prema: G. Terić, *nav. delo*, str. 107

Padre, che fai? Ti acqueta ... *Alla tua* figlia ... (V. Alfieri, Saùl, I, iii, 175).

Pojava člana u posesivu sa nazivima za srodnike može biti stilska odlika pojedinih pisaca, pogotovo ako su poreklom iz Toskane, kao npr. Federigo Toci[120]:

Con *la mia moglie* ci penso da me. Basto io! (TC, str. 35)
Queste domande, *la mia moglie* non le deve fare. (TC, str. 32)
Parli *al mio fratello*! (TC, str. 46)
Non c'è *il tuo marito*? Perché non lo domandi a lui? (TC, str. 33).

- bez člana i ređe sa članom

bisnonno, cugino, cugina, cognato, cognata, suocero, suocera, nuora, genero (Ø ili Art.det + agg.poss.)
patrigno, matrigna, figliastro, figliastra, fratellastro, sorellastra (Art.det.+ agg.poss.)

Navedeni nazivi srodnika idu uglavnom uz nulti član, ali u nekim slučajevima mogu da se jave i sa članom, što se ne smatra negramatičkim oblikom, kao što vidimo u sledećim primerima:

Ho avuto la fortuna di conoscere ***il*** *mio bisnonno*.
La *sua sorellastra* si chiama Olivia.

- sa članom

Član je ipak obavezan:

a) ukoliko nazive za srodnike kvalifikuju pridev ili sufiks:

la tua sorella minore, ***il*** nostro buon padre, ***il*** mio fratello maggiore, ***la*** mia mammina

La *mia* <u>*futura*</u> *moglie* doveva intanto sapere tutto. (CZ, str. 125)
Del *tuo papà* <u>*angelico*</u> parlava anche fra Dolcino [...]. (NDR, str. 71)

[120] Federigo Toci (F. Tozzi) rođen u Sijeni (1883-1920) i veoma vezan za svoj rodni kraj Toskanu, tek kasnije je bio otkriven kao pisac značajnih literarnih kvaliteta.

Per la brutta fanciulla che m'amava, avevo tutto il disdegno che non ammettevo avesse per me ***la*** *sua* *bella* *sorella*, che io amavo. (CZ, str. 91)

La *mia* *povera* *madre* era figlia del visconte Aiolfo e sorella maggiore di Medardo, [...]. (VD, str. 24).

Uz nazive za srodnike može da se nađe druga imenica koja ih pobliže opisuje, ali i u tom slučaju posesiv stoji sa članom:

- ***Il*** *mio* *visconte* *zio*, - dissi – (VD, str. 60).

Slično je i sa participima, relativnim rečenicama i dopunama odredbene vrednosti (naročito *complemento di specificazione*), koji utiču na pojavu člana, kao i kada uz nazive srodnika stoji pridev:

la mia sorella maritata Bianchi
il suo figlio che vive in Brasile
il suo zio d'America[121].

b) ukoliko je posesiv u postpoziciji:

il padre vostro, ***la*** madre tua, ...

Essa non m'amava e non m'avrebbe amato almeno finché ***la*** *sorella* *sua* m'avesse amato. (CZ, str. 91).

c) ako je reč o oblicima množine, tada mora da se upotrebi član kao determinanta:

Kako Jespersen[122] ističe u svom delu *Philosophy of Grammer* (Jespersen 1968:111), pojava člana u množini naziva za srodnike sa posesivom je sasvim prirodna. Oblici kao *mio fratello, mio zio* nastali su analogijom prema *mio padre* i *mia madre*, oblicima koji po prirodi stvari i mogu da imaju samo jedninu, dok sam oblik množine utiče na determinisanost posesiva.

[121] Primeri su preuzeti iz: G. Terić, *nav. delo*, str. 109.
[122] Prema: K. Hölker, *Un caso di delocutività: l'assenza dell'articolo davanti al possessivo con nome di parentela in italiano (e in altre lingue romanze*). In: P. Ramat (eds.), *Sintassi storica*, Roma, 1998: 567-576.

Pure *ai miei figli* non piacevo. (NHP, str. 120)

d) ako je upotrebljen posesiv za treće lice množine – *loro*

la *loro sorella,* ***il*** *loro padre.*

Upotreba determinante uz posesiv *loro* je obavezna u današnjem italijanskom jeziku, a Helker[123] (Hölker 1998: 570) razloge za tu pojavu pronalazi u činjenici da stari toskanski nije posedovao posebne enklitike posesiva za treće lice množine, već za oblike jednine (*patre**mo**, matre**ma**, casa**sa**, ...*). Kako Helker dalje navodi, (*di*) *loro* je u suštini korišćeno, kao "un'espressione aggettivale qualificativa", dok su se drugi oblici množine (*nostro, vostro*) ispred naziva srodnika počeli upotrebljavati sa nultim članom, analogno ostalim oblicima posesiva.

4.8.1.1. Poreklo nultog člana uz posesiv u nazivima za srodnike

Pojava nultog člana uz posesiv u imenicama koje označavaju srodnike je veoma zanimljiva ne samo sa jezičkog, već i psiholingvističkog aspekta. U većini italijanskih dijalekata koriste se prethodno opisana opšta pravila o upotrebi člana uz nazive srodnika sa posesivom. Samo se u današnjem firentinskom dijalektu zapažaju različitosti, odnosno tendencija ka upotrebljavanju člana uz nazive srodnika sa posesivom u jednini i u množini[124]:

I tu frathello … 'il tuo fratello'
E thu frathelli … 'i tuoi fratelli'.

Verner, Bernardini i Di Belo su ustanovili da postoje određene razlike među dijalektima, što pokazuju na primeru *genero,* koji se u pojedinim dijalektima (*dialetto sammartinese*) pojavljuje bez člana, dok ga u drugima traži, kao i bilo koja druga opšta imenica (*catanzarese*):

sam. Jennereme … 'mio genero'

[123] K. Hölker, *nav. delo*, 1998:570
[124] Egerland, Verner, Petra Bernardini & Antonietta Di Bello: *Variazione, cambiamento e acquisizione: L'omissione dell'articolo definito con i nomi di parentela*. XVI Congresso dei Romanisti, Università di Lund, 2006

cat. *Jennerumma … ‘mio genero’

cat. U jenneru meu … ‘il genero mio’ (s posesivom u postpoziciji).

Usled različitog razvoja jezičkog sistema tokom istorije nastale su razlike među dijalektima koje nećemo dalje obrađivati u ovom radu, već ćemo se držati standardnog italijanskog jezika. S obzirom na to da se nastanak morfosintaksičke kategorije ‘određeno’ kao neolatinske inovacije vezuje za XIII vek, moraćemo da se osvrnemo na istorijske činioce koji su doveli do izostavljanja člana uz nazive srodnika sa posesivom. Ova pojava je podstakla nastanak velikog broja pretpostavki i različitih teorija.

Sledićemo teoriju koja se vezuje za samo poreklo člana, odnosno njegovu prvobitnu deiktičku funkcijom u kojoj su odgovor našli mnogi istraživači (Pollidori 1967, Terić 1991). Upravo kod leksema koji označavaju najbliže srodnike deiktička funkcija je postala suvišan elemenat, jer je referencija nedvosmislena. Uostalom, i u mnogim drugim jezicima član se isključuje ukoliko se pojavljuje sa posesivom (švedski, engleski, francuski itd.), jer je SN već determinisana (Schoorlemmer 1998).

Tokom razvoja člana u starim tekstovima zapaženo je da se izostavljao uz nazive srodnika samo uz pojedina lica – 1. i 2. u jednini, dok se u 3. licu pojavljivao oblik sa članom. Ovo je primećeno u tekstovima Dekamerona kod Bokača, a Verner, Bernardini i Di Belo pronalaze korelaciju između pređašnje tendencije i današnje frekventnije upotrebe oblika *il padre* a ne (*il) suo padre* u kontekstu u kojem je referent posesiva evidentan[125]:

> Disse *il padre*: «Io non voglio; tu non sai donde elle s'imbeccano!» (Boccaccio, *Decameron*; IV. Introduzione. 264)

> Il figliuolo rimase con questi ammonimenti, e *'l padre* si morìo. (Sacchetti, *Trecentonovelle*; 16.36).

U tekstovima iz XIV veka navedeni autori su primetili da se uz neke nazive srodstva član upotrebljava, a uz neke izostavlja, kao što je to slučaj sa *figlio* uz koji obično stoji član, dok se izostavlja uz *figlia*. Ova tendencija se, međutim, ne zapaža kod oblika *figliuolo / figliuola*, što dalje navodi na zaključak da se morfosintaksička klasifikacija imenica razlikuje od semantičko-kognitivne.

[125] Egerland, Verner, Petra Bernardini & Antonietta Di Bello, *nav. delo*

Očigledno je da zapažene varijacije ne pripadaju unitarnom jezičkom sistemu, već su rezultat interakcije više sistema, standardnog jezika i regionalnih varijanata. S obzirom na varijabilnu upotrebu člana uz nazive srodnika, nove generacije govornika usvajaju tu nominalnu klasu ne samo na osnovu datog jezičkog modela, već i na osnovu semantičko-kognitivnih elemenata koji joj se pripisuju.

4.8.2. Posesivi u ustaljenim predloškim sintagmama

Mnogi izrazi, pogotovo oni koji datiraju iz starog jezika, sadrže nulti predlog i SN sa posesivom u priloškim sintagmama. Ovakve jezičke formule potiču iz birokratskog i trgovačkog jezika, ali su i danas ostale u upotrebi, upravo u obliku bez člana. U takvim izrazima posesiv se nalazi u antepoziciji ili postpoziciji, ali su u nekim slučajevima moguće obe pozicije, jer ta pravila nisu strogo utvrđena.

Ovde ćemo navesti nekoliko primera iz korpusa, kao i kompletan, donekle modifikovan spisak najfrekventnijih izraza sa predlogom bez člana i posesivom u antepoziciji i postpoziciji u savremenom italijanskom jeziku zasnovanom na rezultatima istraživanja G. Terić (Terić 1991:120-131). U nekim slučajevima dolazi do podjednake upotrebe predloga sa članom kao i predloga bez člana uz posesiv, što ćemo posebno naznačiti.

ANTEPOZICIJA POSESIVA

Non mi sono mai trovata *a mio agio*, io, coi bambini. (LBMN, str. 62)

A suo tempo lo accusavano di esprit florentin, di machiavellismo. (GDM, str. 147)

[...] egli le offerse di mettere *a mia disposizione* un appartamentino chiuso nel quale sarei stato sorvegliato da un'infermiera [...]. (CZ, str. 18)

Lo ricordo per aver io registrato quell'importo *a suo debito*. (CZ, str. 294)

[...] ciò non toglie che egli non esercitasse una sorta di diritto sovrano nell'immaginare il nome che *a suo giudizio* meglio corispondesse a quella natura. (NDR, str. 357)

Giovanna fu pronta nella risposta e, *con mia meraviglia* in un vero tono di conversazione, senz'urlare. (CZ, str. 22)

Contro mia voglia, vi era tutto il necessario per fumare. (CZ, str. 154)

Carla restava sempre *in mio potere* [...]. (CZ, str. 224)

[...] anche per coloro che parlano *in loro favore* [...]. (NDR, str. 409).

A + agg. poss. (mio, tuo, suo, nostro, vostro, loro):
agio, avviso, beneficio, capriccio, carico, comando, comodo, conforto, consolazione, danno, debito, discolpa, discrezione, dispetto, disposizione, favore, garanzia, giudizio, gusto, immagine, insaputa, luogo, malgrado, misura, notizia, onore, parere, piacere, punto di vista, riguardo, rischio, senno, servizio, sorpresa, spese, tempo, uso, vantaggio, volontà, volta

CON + agg. poss. (mio, tuo, suo, nostro, vostro, loro):
comodo, danno, disperazione, dolore, gioia, licenza, meraviglia, piacere, sorpresa, stupore, vergogna

CONTRO + agg. poss. (mio, tuo, suo, nostro, vostro, loro):
intenzione, natura, parere, voglia

DI + agg. poss. (mio, tuo, suo, nostro, vostro, loro):
bocca, competenza, composizione, conoscenza, gradimento, iniziativa, invenzione, mano, natura, piacimento, pugno, proprietà, scelta, soddisfazione, volontà

IN + agg. poss. (mio, tuo, suo, nostro, vostro, loro):
aiuto, assenza, difesa, favore, fede, lode, mano, onore, possesso, vece
IN + Ø/ Art.det. + agg. poss. (mio, tuo, suo, nostro, vostro, loro):
casa, compagnia, dominio, favore, mani, potere, presenza, rappresentanza

PER + agg. poss. (mio, tuo, suo, nostro, vostro, loro):
ammissione, bocca (relig.), colpa, conto, disgrazia, fortuna, sventura,
PER + Ø / Art.det. + agg. poss. (mio, tuo, suo, nostro, vostro, loro):
amore, bontà, consolazione, curiosità, definizione, desiderio, difesa, disavventura, esperienza, iniziativa, merito, natura, onore, ordine, orgoglio, pudore, regola, richiesta, scelta, superbia, volontà

SU + Ø / Art.det. + agg. poss. (mio, tuo, suo, nostro, vostro, loro):
consiglio, invito, misura, proposta, richiesta, suggerimento

Pojedini posesivi u antepoziciji su frekventniji od drugih, a najdrastičniji primer koji ukazuje na upadljive razlike u upotrebi u zavisnosti od upotrebljenog posesiva odnosi se na izraz 'a + agg. poss. + punto di vista'. Naime, preko elektronskog pretraživača *Google* otkrili smo da se prvo lice posesiva (*mio*) u navedenom izrazu znatno više koristi (3.090.000 rezultata) od oblika za drugo lice jednine (*tuo*) – svega 2 rezultata, što može biti zanimljiva tema istraživanja u oblasti kognitivne lingvistike i psiholingvistike.

POSTPOZICIJA POSESIVA

Posesiv u postpoziciji je znatno ređi u savremenom italijanskom jeziku, pa se u tom položaju javlja alternativno, uporedo sa oblikom u antepoziciji. U donjoj listi ćemo prikazati najfrekventnije alternativne izraze sa postnominalnim posesivom.

Ma sono tutti ridicoli, ognuno *a modo suo* [...]. (GDV, str. 84)

Si dice onesto prima di tutto quello ch'è sincero e *da parte mia* sarebbe stato onestissimo di consigliare alla povera fanciulla di lasciare lo studio del canto [...]. (CZ, str. 176)

[...] e ciascuno pensava *in cuor suo* quanto il morente fosse beato [...]. (NDR, str. 428)

[...] ma *in mano sua* queste cose cambiavano di natura. (CZ, str. 147)

In casa nostra nessun ospite ha mai ricevuto torto. (VD, str. 41)

In vita sua aveva fatto sì e no quattro chilometri in automobile, ma conosceva tutto quello. (QS, str. 43)

Luisa e gli altri vanno verso di lei come se fossero ognuno *per conto suo* [...]. (GDV, str. 95)

Le dissi di non trascurare *per causa mia* la cucinatura della cena. (CZ, str. 207)

Risi anch'io accorgendomi che *per opera mia* si era arrivati ad una vera lietezza rumorosa [...]. (CZ, str. 216).

A + SNØ + agg. poss. (mio, tuo, suo, nostro, vostro, loro):

a carico + agg. poss. (može i *a + agg.poss. + carico*)

a casa + agg. poss.

a misura + agg. poss. (može i *a + agg.poss. + misura*)

a modo + agg. poss.

a nome + agg. poss. (može i *a + agg.poss. + nome*)

ad opera + agg. poss. a parer + agg. poss. a piacer + agg. poss. a saper + agg. poss. a spese + agg. poss.

DA + SNØ + agg. poss. (mio, tuo, suo, nostro, vostro, loro): da parte + agg. poss.
DI + SNØ + agg. poss. (mio, tuo, suo, nostro, vostro, loro): di camera + agg. poss. di casa + agg. poss. di parte + agg. poss. di tasca + agg. poss. di testa + agg. poss.
IN + SNØ + agg. poss. (mio, tuo, suo, nostro, vostro, loro): in bocca + agg. poss. in camera + agg. poss. in casa + agg. poss. in cuor + agg. poss. in favore + agg. poss. (može i *in* + *agg.poss.* + *favore*) in mano + agg. poss. in nome + agg. poss. (može i *in* + *agg.poss.* + *nome*) in presenza + agg. poss. (može i *in* + *agg.poss.* + *presenza*) in vece + agg. poss. in vita + agg. poss.

PER + SNØ + agg. poss. (mio, tuo, suo, nostro, vostro, loro):

per bocca + agg. poss.

per causa + agg. poss.

per colpa + agg. poss.

per conto + agg. poss.

per merito + agg. poss.

per mezzo + agg. poss.

per opera + agg. poss.

per parte + agg. poss.

per piacer + agg. poss.

Napomena:

Neki izrazi uprkos ranijoj visokoj frekventnosti, u savremenom jeziku postaju sve ređi:

per regola + agg. poss.

per ricordo + agg. poss.

per vergogna + agg. poss.

per virtù + agg. poss.

Posesiv u postpoziciji u pojedinim izrazima može da utiče na pojavu člana, pa su se ustalile u jeziku i sledeće strukture izraza: *ai giorni nostri, al posto mio, al tempo suo, dal canto suo, nel caso mio, dalla parte sua.*

4.8.3. Posesivi u ostalim slučajevima

Nulti član se pojavljuje i u SN sa posesivima u mnogim drugim slučajevima, koje ćemo prikazati u ovom odeljku. SNØ se veoma retko javlja uz posesiv u subjekatskoj i objekatskoj funkciji (1), ali se nulta imenička sintagma češće pojavljuje u eliptičnim rečenicama (2), kao imenski deo predikata u rečenicama sa kopulativnim glagolima (3), kao glagolska dopuna (4) iza priloga *come* i *quale* (5), sa izostavljenim predloškim članom (6), u vokativu (7), u apoziciji (8), iza oznake kvantiteta (9).

1) SNØ u funkciji subjekta i objekta

U funkciji subjekta rečenice SNØ se retko javlja, a posesiv tada ima izrazito emfatični prizvuk, osim ako je upotrebljen uz imenice koje se često javljaju sa nultim posesivom i u drugim konstrukcijama (npr. *casa*).

Mio scopo è che il riepilogo e il racconto della mia vita siano racchiusi in una frase che sia anche il mio epitaffio: "Ha scritto dei libri ed è morto." (GDM, str. 126)
Uscirono dal pioppeto, e *casa loro* era là [...]. (QS, str. 58)
Grazie perché *casa nostra* era calda, e i piatti senza incrinature. (QS, str. 82)

SNØ sa posesivom u funkciji objekta se češće pojavljuje u množini i u antepoziciji, i to iza nekih glagola, obično *avere, volere, dire, confidare*…

[...] che avevano provocato tanto *mio risentimento*. (CZ, str. 390)
Mi confidò *suoi segreti commerciali* ch'io mai tradii. (CZ, str. 60)
Ada s'era rivolta a me ed era certo che voleva anche *mie notizie*. (CZ, str. 334)
Tante volte io avevo tentato di avere *sue comunicazioni* per trattenerlo e salvarlo [...]. (CZ, str. 350)
Così fui finalmente obbligato di dire *parole mie*. (CZ, str. 187).

2) SNØ uz posesiv u eliptičnim rečenicama

U elipsi je česta pojava SNØ uopšte, kao i SN sa posesivom. Posesiv je obično u postnominalnom položaju, a ova pojava karakteristična je i za govorni jezik.

"*Fatti loro*", dice Lauro. (GDV, str. 81)
(= Sono *fatti loro*.)
Opera mia di cui non seppi godere come m'ero atteso. (CZ, str. 378)
(= Fu *opera mia* di cui ...)
Problemi suoi.
Affari tuoi.

3) SNØ uz posesiv kao imenski deo predikata u rečenicama sa kopulativnim glagolom

Rečenice sa kopulativnim glagolom, tj. glagolom *essere* mogu da sadrže SNØ sa posesivom u antepoziciji ili postpoziciji. Razlika je u tome što je posesiv u postpoziciji nešto naglašeniji:

[...] l'ho fatto per non essere disturbato, e perché non era *mia intenzione* agire altrimenti da come si rendeva necessario [...]. (QS, str. 128)
È, forse, *mio destino* di non esserlo mai. (CZ, str. 190)
Non sarebbe stato *mio dovere* di prenderla fra le mie braccia e risparmiarle così di dover domandarmi qualche cosa? (CZ, str. 323)

Non è *colpa mia*! (CZ, str. 55)
É *roba loro*. (QS, str. 154)
[...] sebbene novizio, ero *ospite loro*, [...]. (NDR, str.35)
"E queste sono *opinioni vostre* o di molti che pensano come voi?" (NDR, str. 132)
Gli chiesi cosa facesse con un basilisco e disse che erano *affari suoi*. (NDR, str. 311).

Ukoliko se kao imenski deo predikata upotrebi SNdet, onda je reč o izrazitom naglašavanju, koje se može pojaviti u rečenici sa potvrdnim oblikom glagola ili u negaciji:

La città è ***il*** *mio sogno*.
Mi dispiace, ma tu non sei ***il*** *mio tipo*.

Kako zapaža Terić (Terić 1991: 139) član kod nominalnog predikata može označavati i restrikciju:

È ***il*** *mio amico*. To je moj prijatelj ('jedini').
È *mio amico*. To je moj prijatelj ('jedan od više njih').
"Chiedere. A Salvatore, che è ormai *tuo amico*." (Pitaj. Salvatorea koji je jedan od tvojih prijatelja.) (NDR, str. 222).

4) SNØ kao glagolska dopuna

Uz pojedine glagole, kao što su *divenire, diventare, chiamare, nominare, considerare* posesiv se upotrebljava bez člana uz SN (Sg, Pl.) u funkciji predikativa (v. odeljak 4.4.):

Ma Berengario si è sentito bruciare molto di più perché Adamo certamente lo ha chiamato *suo maestro*. (NDR, str. 125)

[...] mentre era solo un seguace di Cristo e considerava *suoi maestri* anche Gandhi e Martin Luther King, [...]. (GDM, str. 101)

Le poche idee che gli si movevano nella grossa testa erano svolte da lui con tanta chiarezza [...], da divenire *sue parti, sue membra, suo carattere*. (CZ, str. 58)[126]

Gli dice parole tremende, gli rinfaccia la sua responsabilità, lo chiama *suo maestro* di turpitudine. (NDR, str.146).

5) Nulti član uz posesiv posle priloga COME i QUALE

Kada prilozi *come* i *quale* u značenju 'kao' uvode glagolsku dopunu dolazi do izostavljanja člana u SN sa posesivom:

"Non so perché Malachia lo abbia scelto ieri come *suo aiuto*, ma [...]". (NDR, str. 419)

D'altra parte si mormorò anche contro Berengario, quando Malachia lo scelse come *suo aiutante*. (NDR, str. 422)

Ma Malachia, come bibliotecario, per tradizione, aveva dovuto eleggere l'Abate come *suo confessore*, [...]. (NDR, str. 423)

[...] ma sto raccontando una vecchia storia nella quale essa figurò quale *mia amica* [...]. (CZ, str. 66).

Iza navedenih priloga, i to u ređem broju slučajeva, posesiv može da stoji u postpoziciji u odnosu na SNØ:

Allora riconosci queste carte come *cosa tua*? (NDR, str. 382).

Nulti član će se pojaviti i kada *come* uvodi eliptičnu rečenicu:

Ci accorgemmo che, silenzioso come *suo costume*, Jorge era sorto quasi d'improvviso accanto a noi. (NDR, str. 354).

Ukoliko je reč o poredbenom *come*, onda se član normalno javlja:

È una spina grossa come ***il*** *mio pollice*. (TC, str. 13).

[126] U ovom primeru prisutan je i uticaj nabrajanja.

6) SNØ sa izostavljenim predloškim članom

Pored izostavljanja člana u već ustaljenim izrazima sa predlozima i posesivom, predstavljenim u odeljku 4.8.2, u savremenom italijanskom jeziku postoje oblici sa nultim članom u slobodnim predloškim konstrukcijama. U izrazima sa predlogom *di* ima najviše primera izostavljenog člana, i to (*a*) kada je reč o frekventnoj SN i u drugim strukturama sa posesivom – *casa, cuore, bocca, mano,* itd., kao i (*b*) kada je predloška posesivna sintagma dopuna glagolu *essere*. Na izostavljanje člana (*c*) posle ostalih predloga najčešće nailazimo kod apstraktnih imenica, imenica ženskog roda, imenica u jednini i imenica koje imaju funkciju dopune.

a)

Lo portarono davanti alla porta *di casa sua*. (QS, str. 65)

[...] non parlava mai *di casa sua* [...]. (CZ, str. 63)

b)

Ho fatto male sin dall'inizio a richiedere a un estraneo, per quanto saggio, per quanto degno di confidenza, di indagare su cose che sono soltanto *di mia competenza*. (NDR, str. 452)

Poi Tullio finse anche lui di essere ansioso *di mie notizie*. (CZ, str. 97)

c)

[...] e che così, *per sua decisione*, l'avventura ch'io avveo cercata mi venisse offerta nella forma di un'amicizia condita da baci. (CZ, str. 192)

Gli facevi del bene *per mio amore*. (CZ, str. 376)

7) SNØ u vokativu

U vokativu posesiv se često susreće u postnominalnom položaju, kod svih imenica, pa i onih koje označavaju rodbinske odnose:

Sta in guardia, *figlio mio*. (NDR, str. 334)

"*Figli miei, pecorelle mie* tutte," disse a quel punto l'Abate ormai ebbro [...]. (NDR, str. 432)

Sì, *mio prode guerriero*. (NDR, str. 176)

Dov'eri, *cuore mio*, leggero e bambino, dov'eri finito? (QS, str. 61)

Non ha torto. Vasilij, *amore mio*. (QS, str. 170)

Dov'eri sparita, *moneta mia*? (QS, str. 223).

8) SNØ u apoziciji

SNØ je uobičajena pojava u apozicijama, sa ili bez posesiva. Ipak kada uz posesiv stoji član, onda on ukazuje na strogu izdvojenost, tj. determinisanost apozitivne sintagme.

Voglio vedere quella copia greca scritta su carta di panno, che allora era molto rara, e se ne fabbricava proprio a Silos, vicino a Burgos, *tua patria*. (NDR, str. 470)

Vive in compagnia di Marta, ***la*** *sua cameriera* muta[127].

9) SNØ iza oznake kvantiteta

Sve SN (Sg, Pl.), kao i one sa posesivom redovno se pojavljuju bez člana iza struktura koje izražavaju količinu, o čemu je bilo reči i u odeljku 4.6.1.

È un fatto che questa storia conferma una serie di *mie supposizioni*. (NDR, str. 125).

Zaključak

Pojava člana uz posesiv rezultat je procesa započetog u XII i XIII veku. Uprkos tome, pojedine jezičke strukture savremenog italijanskog jezika i dalje zadržavaju stari oblik bez člana. Najveći broj takvih primera pronalazimo među nazivima srodnika, koji su zbog nedvosmislene referencije odbacili član kao suvišni deiktički elemenat. U savremenom jeziku član uz nazive srodnika se pojavljuje samo u množini, uz oblik *loro,* ako je posesiv u postpoziciji i ukoliko naziv za srodnike kvalifikuje pridev ili sufiks, druga imenica, particip, relativna rečenica ili dopuna odredbene vrednosti (naročito *complemento di specificazione*). Član može da se koristi uz nazive srodnika sa posesivom kao stilska odlika, a u ređim slučajevima može da se nađe uz nazive srodnika isključivo drugog reda.

Još uvek postoje izrazi sa posesivom i SNØ iz starog jezika koji su opstali do danas; to su oblici sa posesivom u antepoziciji ili postpoziciji (ređe). Nulti član se pojavljuje i sa

[127] Primer preuzet iz: G. Terić, *nav. delo*, str. 135

imenicama koje ne označavaju rodbinske odnose, a stoje uz posesiv. Takva SNØ u funkciji subjekta ili objekta ima emfatični prizvuk, te se koristi samo za isticanje posesivnog odnosa. SNØ sa posesivom može da se javi i u eliptičnim rečenicama, u rečenicama sa kopulativnim glagolima, iza priloga *come* i *quale* kada uvode glagolsku dopunu, sa izostavljenim predloškim članom, kao i u uobičajenim kontekstima za pojavu nultog člana, kao što su vokativ, apozicija i izražavanje kvantiteta.

5. NULTI ČLAN U USTALJENIM IZRAZIMA

Imeničke sintagme bez člana sastavni su deo mnogih fiksnih jezičkih konstrukcija, čijom upotrebom se postiže snažan retorički efekat, te su prilično frekventne u govornom i pisanom jeziku. Iako leksikografi odvajaju frazeologizme od sintagmi i poslovica zbog načina njihove obrade[128], ovde ćemo ih smatrati *izrazima*, koji se po Rečniku SANU[129] dele na sintagme i izraze u užem smislu, odn. frazeologizme. S obzirom na to da ćemo se baviti istraživanjem izraza koji imaju semantičku samostalnost i relativno visoku sintaksičku stabilnost, onda ćemo te izraze obeležiti kao *ustaljene izraze*. Među njima će svoje mesto naći: uobičajene kolokacije (*cambiare casa*), frazeologizmi jednostavne i složene strukture (*fare mente locale, promettere mari e monti, dare aria ai denti, piangere lacrime di coccodrillo*), metaforični izrazi (*vendere furmo*), izreke (*raccontare per filo e per segno*) i poslovice (*Can che abbaia non morde*). Svim ustaljenim izrazima zajedničko je da su sastavljeni od skupine reči koje opisuju događaj ili neku određenu situaciju uzetu kao model. Takav model postaje simbol poređenja sa sličnim kontekstima između kojih su upadljive analogne veze. Za razliku od poslovica, koje su samostalne fiksne rečenice i koje se samo kao takve koriste u diskursu, ostali frazeološki izrazi su jednostavnije i mnogo prilagodljivije strukture (Lapucci 1984:VIII)[130]. Poslovica zadržava ustaljenu i preciznu konstrukciju u pisanom i govornom jeziku kao neka vrsta dodatka prethodno rečenom; kolokacije, idiomi i ostali frazeološki izrazi stapaju se sa ostatkom rečenice do te mere da se gotovo ne doživljavaju kao poseban vid govora, te možemo reći da imaju paradigmatsku vrednost.

Raznovrsnost i živost jezika kao sociološkog sredstva komunikacije, sa druge strane, utiču na određena odstupanja od ustaljenih jezičkih formi u posebnim kontekstima. Neki frazeološki izrazi su ipak manje stabilni od ostalih, a to se vidi po načinu upotrebe člana, mogućnosti proširenja značenja dodavanjem dopuna, odredbi i predikatskih konstrukcija. Među ustaljenim izrazima u jeziku izdvojili smo nekoliko osnovnih pojava značajnih za temu ovog rada:

1) izrazi sa ustaljenom upotrebom SNØ

2) izrazi kod kojih razlika u upotrebi člana doprinosi semantičkoj razlici

3) izrazi kod kojih je razlika u upotrebi člana uslovljena sintaksičkim kontekstom (dodavanja atributskih dopuna, odredbi itd.

---

[128] Prema: R.Dragićević, *Leksikologija srpskog jezika*, Zavod za udžbenike, Beograd, 2007:42.

[129] Rečnik SANU, *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika*, Srpska akademija nauka i umetnosti, Beograd (1959-2006).

[130] C. Lapucci, *Modi di dire della lingua italiana*, Garzanti Editore s.p.a., Milano, 1984 (I edizione)

Glagolske sintagme su najbrojnije i najkompleksnije za istraživanje teme nultog člana, te ćemo se u ovom poglavlju baviti predikativnim glagolskim sintagmama koje se vezuju za imeničke sintagme u funkciji direktnog objekta (V+SNØ), pri čemu nastaju jednostavne frazeološke konstrukcije. Uz glagolske sintagme javljaju se i drugi modifikatori složenije strukture, kao što su npr. složene SNØ (imenice sa pridevima ili drugim odrednicama), ili predloške sintagme (SP). Ove druge direktno zavise od pojedinih glagola, a za istraživanje nultog člana su najznačajnije *predloške sintagme* sastavljene od predloga i imeničkih sintagmi tipa SNØ (SPØ), kao i manje brojne *priloške sintagme* sastavljene od priloga i SNØ (SAvvØ). Dakle, pojavu nultog člana ćemo istražiti u jednostavnim i složenim glagolskim sintagmama, kao i u predloškim i priloškim sintagmama u kojima se javljaju SNØ. Među SPØ i SAvv prikazaćemo kolokacije (*per esempio*), metaforične izraze (*a briglia sciolta, fuori corso*), kao i složene ustaljene izraze (*per filo e per segno*).

Tokom istraživanja glagolskih, predloških i priloških sintagmi posebnu pažnju posvetićemo *polirematskim lokucijama*, specifičnim frazeološkim jedinicama koje je Tulio De Mauro[131] definisao sledećim rečima: "lemmi costituiti da più parole con un significato unitario da esse non deducibile". Ovi izrazi su veoma promenljivi u površinskoj strukturi, a u ovom radu ćemo se baviti samo onima čije se značenje menja uporedo sa promenom determinisanosti SN. Obično izraz sa članom izražava doslovno značenje, a onaj bez člana figurativno značenje, ali ima i drugačijih slučajeva koje ćemo predstaviti u daljem tekstu.

U poslednjem odeljku ovog poglavlja (5.3.) prikazaćemo najvažnije pojave koje se tiču nultog člana u izrekama i poslovicama. Naše istraživanje će obuhvatiti semantičko-sintaksički domen, u okviru kojeg ćemo prikazati uslove pod kojima dolazi do pojave nultog člana, najviše u inicijalnom delu ove posebne vrste rečenica.

5. 1. SNØ u glagolskim sintagmama ustaljenih izraza

Pojedini ustaljeni izrazi su veoma jednostavne strukture koju možemo predstaviti kao 'V+SNØ', pri čemu treba razlikovati kolokacije, prave idiome koji se pojavljuju uvek sa SNØ i slobodne izraze koji samo liče na idiome, ali se od njih razlikuju po upotrebi člana i značenju. Strukture takvih izraza su tipa 'V+SNdet' ili 'V+SNindet', i najčešće imaju doslovno značenje, što ćemo videti u kasnijim odeljcima. Ovde ćemo pokušati da damo pregled obaveznog prisustva SNØ u glagolskim sintagmama u sklopu ustaljenih izraza, kao i da ustanovimo osnovne uslove pod kojima se bira SNØ, a ne SNdet.

[131] Prema: Tullio De Mauro, *Il dizionario della lingua italiana*, Paravia-Bruno Mondadori, Milano, 2000:VIII.

Pored strukture ‘V+SNØ’ u ustaljenim izrazima ima i drugih sintagmatskih konstrukcija u kojima upravnu reč čini glagol. To su izrazi tipa ‘V+SP’, dakle spojevi glagola i predloške sintagme, koja dalje može biti raščlanjena na ‘prep.+ SNdet / SNindet’ ili ‘prep. + SNØ’. Naravno, u ovom odeljku ćemo predstaviti glagolske sintagme u čijem sklopu je SP sačinjena isključivo od predloga i SNØ (prep. + SNØ). Predloške sintagme dodate glagolima mogu biti i složene, te se SN pojavljuje sa atributskom dopunom ili drugom SP. Takve strukture ćemo označiti kao *složene strukture ustaljenih izraza*.

S obzirom na to da nisu svi glagoli jednako frekventni u ustaljenim izrazima, neki odeljci će obuhvatiti samo jedan, obično izuzetno frekventan glagol, a neki skup više manje frekventnih glagola. U oba slučaja, glagoli kao nosioci sintagmi će po odeljcima biti razvrstani po abecednom redosledu. Radi boljeg razumevanja značenja veoma sličnih ustaljenih izraza, kao i shvatanja konteksta upotrebe poslužili smo se primerima koje smo pronalazili pomoću istraživača *Google*. Primenili smo ovu vrstu pretrage, jer obezbeđuje znatno veći korpus i uvid kako u pisani tekst, tako i u virtuelni govorni jezik veoma blizak usmenom diskursu.

5.1.1. AFFIBBIARE, AGGIUNGERE

Ova grupa glagola je manje frekventna u ustaljenim izrazima, u kojima se javlja uglavnom u okviru složenijih struktura.

AFFIBBIARE + SN complesso (SNØ al Pl. + senza + SNØ al Pl.)

affibbiare *bottoni senza occhielli* – započeti dug i dosadan razgovor

Ovaj izraz veoma je sličan popularnijem obliku *attaccare bottone*, od kojeg i potiče.

AGGIUNGERE + SN complesso (SNØ al Pl. + SP (su + SNdet))

aggiungere *legna* sul fuoco – doliti ulje na vatru

Ovo je manje frekventna varijanta izraza *gettare olio sul fuoco.*

5.1.2. ANDARE, APRIRE, ATTACCARE

Andare kao glagol kretanja ima mali broj izraza tipa 'V+SNØ', ali zato čini deo veoma brojnih struktura 'V+SP' u kojima se pojavljuje SNØ. U daljem tekstu videćemo da ni ostali glagoli kretanja – *salire, saltare, scendere, venire, tornare, uscire* – nisu deo ustaljenih izraza sa konstrukcijom 'V+SNØ', već onih sa sintaksički složenijim strukturama.

ANDARE + SNØ

andare *buca* (fam.) – propasti, loše se okončati

Složene strukture ustaljenih izraza sa glagolom ANDARE

ANDARE + SP (prep.+ SNØ al Sg.)

andare *a fagiolo* – biti po volji, sviđati se
andare *a braccetto* – slagati se
andare *a canestro* – uspeti, dati koš
andare *a capo* – početi nov pasus
andare *a catafascio* – upropastiti, razbucati
andare *a dama* – doći na cilj
andare *a fagiolo* – biti po volji
andare *a fondo* – potonuti
andare *a fiuto* – postupati po osećaju, intuiciji
andare *a genio* – biti po volji
andare *a giornata* – raditi za dnevnicu
andare *a letto* – otići na spavanje
andare *a manetta* – žuriti, juriti
andare *a monte* – propasti
andare *a naso* – postupati po osećaju, intuiciji
andare *a pallino* – propasti, upropastiti
andare *a pennello* – savršeno pristajati, stajati kao saliveno (o odelu)
andare *a picco* – potonuti (o brodu)
andare *a ruba* – prodavati se kao alva, razgrabiti se
andare *a segno* – uspeti, pogoditi u cilj
andare *a spasso* – ići u šetnju

andare *a tavoletta* – ići punim gasom
andare *a zonzo* – skitati se, smucati

andare *di conserva* – slagati se
andare *di corpo* – vršiti nuždu
andare *di fretta* – žuriti, brzo ići

andare *in cavalleria* – otići u zaborav (o računima, novcu)
andare *in fregola* – snažno želeti, biti opsednut čime
andare *in fumo* – otići u vetar, propasti
andare *in galera* – otići na robiju
andare *in giro* – kružiti, šetati
andare *in malora* – pokvariti se
andare *in oca* – biti rasejan, zaboravan
andare *in onda* – biti emitovan
andare *in orbita* – otići u orbitu / na kružno putovanje u svemir; radovati se (fig.)
andare *in solluchero* – biti van sebe od radosti, topiti se od miline
andare *in tilt* – pokvariti se, izgubiti snagu
andare *in vacca* – loše završiti (o stvarima), ulenjiti se (o osobama)

Drugu varijantu ovog izraza obrazuje glagol *mandare* u istoj konstrukciji i istog značenja kada je reč o stvarima: *mandare in vacca* – propasti.

andare *in visibilio* – ushititi se, pasti u zanos

andare *per cliché* – slediti kliše
andare *per ordine* – ići redom
andare *per rane* – skrenuti sa teme razgovora

ANDARE + SP (prep. + SNØ al Pl.)

Znatno manji broj konstrukcija ‘V+SP’ obuhvata SNØ u obliku množine:

andare *a donne* – juriti žene
andare *a puttane* – ići u prostituciju
andare *a rotoli* – propasti

andare (dare, essere) *in cimbali* – preterano se veseliti, biti pijan

andare *in frantumi* – raspasti se, razbiti se na komade

andare *in pezzi* – raspasti se

andare *in briciole* – rasprsnuti se, pući, raspasti se

Ovde smo izdvojili još nekoliko konstrukcija među ustaljenim izrazima, koje su znatno složenije strukture. Predloškoj sintagmi može biti dodata atributska dopuna, neka druga predloška sintagma ili druga vrsta dopune.

ANDARE + SP (a + SNØ al Sg. + agg.)

andare *a colpo sicuro* – ići nasigurno

andare *a ruota libera* – slobodni hod na biciklu, napredovati

andare *a testa bassa* – ići pognute glave, posramljen

andare *a testa alta* – ići uzdignute glave

ANDARE + SP (a + SNØ al Pl. + agg.)

andare *a gonfie vele* – ići punom parom, uspešno

andare *a carte quarantotto* – propasti, otići do vraga

ANDARE + SP + e + SP

andare *a vela* e *a remo* – koristiti sva sredstva, koristiti se i štapom i kanapom

ANDARE + SP complesso

andare *a caccia di grilli* – baviti se koještarijama, tričarijama

andare (correre) *a rotta di collo* – ići navrat-nanos / strmoglavce

andare *in mare senza biscotto* – krenuti nepripremljen

andare *in paradiso in carrozza* – dobiti nešto bez po muke, 'stiglo k'o poručeno'

Polirematske lokucije sa glagolom ANDARE

- andare *a fuoco* – zapaliti, izgoreti

andare *al fuoco* – ići u borbu

Il granaio *è andato* ***a fuoco***. (Ambar je izgoreo.)

Noi dovremo nuovamente *andare* ***al fuoco***: spero di restare salvo e vittorioso.

(Moraćemo ponovo da idemo u borbu: nadam se da ću ostati živ i da ću slaviti pobedu.)

- andare *in porto* – ostvariti, postići

andare *nel porto* – otići u luku

Questo affare potrebbe andare ***in porto***. (Ovaj posao bi mogao da se ostvari.)

Per cambiare la nave in uso bisogna *andare* ***nel porto*** dove si trova la nave che volete pilotare e andare dall'Harbor Master.

(Da bi se promenio brod koji se koristi treba otići u luku u kojoj je brod kojim želite ploviti i potom otići u Harbor Master.)

APRIRE, ATTACCARE + SNØ

non aprire *bocca* – ne progovoriti

attacar *bottone* – započeti dug i dosadan razgovor (sa nepoznatim licima)

attacar *briga* – zapodenuti svađu

Polirematske lokucije sa glagolima APRIRE i ATTACCARE

- aprire *bocca* – progovoriti (češće u negaciji)

aprire *la bocca* – otvoriti usta (doslovno)

Quel giorno, invece, restai ancora per qualche istante, incapace di *aprir* ***bocca*** [...]. (CZ, str. 79)

(A tog dana, zastadoh na nekoliko trenutaka, nesposoban da progovorim ...)

Non riesco ad *aprire* ***la*** **bocca** e a deglutire. (Ne mogu da otvorim usta i da gutam.)

- attaccare (*un*) *bottone* – započeti dug i dosadan razgovor

attaccare *un / il* bottone – prišiti dugme

Ha attaccato ***bottone*** mentre eravamo in coda.

(Počeo je da nas zamara pričom dok smo bili u redu.)

Quello mangia un gelato, gli parte la nostalgia e ti *attacca* ***un bottone*** sui vecchi tempi che non finisce più.

(Taj pojede sladoled, obuzme ga nostalgija i počne da ti dugo priča o starim vremenima.)

Quanti di noi non hanno mai imparato a cucire o sanno a malapena come *si attacca* ***un bottone?***

(Koliko nas nije nikada naučilo da šije ili jedva zna da prišije dugme?)

5.1.3. AVERE

Glagol *avere* je veoma frekventan u svim segmentima upotrebe jezika, pa tako i u ustaljenim izrazima. Pored uobičajenih listi različitih struktura ovog glagola sa ustaljenim izrazima istaćićemo i specifične situacije u kojima dolazi do drugačije upotrebe člana.

AVERE + SNØ (Sg.)

avere *audacia* – imati hrabrosti
avere *bisogno* (di qcs.) – imati potrebu (za nečim)
avere *caldo* – biti toplo, osećati toplotu
avere *carattere* – imati karaktera
avere *conoscenza* (di qcs. / qn.) – poznavati, znati (nešto/ nekoga)
avere *coraggio* – imati hrabrost, biti odvažan
avere *desiderio* – želeti, imati želju za čim
avere *difficoltà* – imati teškoće
avere *domestichezza* (con qcs.) – biti upoznat sa čime, imati iskustva
avere *domestichezza* (con qn.) – biti blizak (sa nekim)
avere *esito* – završiti se
avere *fantasia* – imati maštu
avere *fiducia* (in qn./ qcs.) – imati poverenja (u nekoga/nešto)
avere *fine* – završiti se
avere *fortuna* – imati sreće
avere *forza* – imati snage
avere *freddo* – biti hladno, osećati hladnoću
avere *giudizio* – biti razuman / razborit
avere *importanza* – biti važan
avere *inizio* – početi
avere *influenza** – biti uticajan, imati moć; imati grip
avere *intenzione* – imati nameru, nameravati
avere *interesse* – zanimati se
avere *luogo* – dogoditi se, odigrati se
avere *manico* (a qcs.) – biti vešt u čemu
avere *modo* (di + V) – imati načina
avere *nausea* – imati mučninu

avere *nome* – zvati, nazvati

avere *nostalgia* – osećati nostalgiju

avere *pace* – mirovati, odmarati, ležati

avere *pazienza* – imati strpljenja

avere *paura* – plašiti se

avere *peso* – imati težinu / značaj

avere *presente* – znati, setiti se

non avere *prezzo* – nemati cenu, biti od neprocenjive vrednosti

avere *sede* – nalaziti se, imati prebivalište

avere *simpatia* (per qn.) – gajiti simpatiju (prema nekome)

avere *sonno* – biti pospan

avere *successo* – imati uspeha

avere *torto* – grešiti, ne biti u pravu

avere *vigore* – važiti

avere *voglia* di qcs. / qn.– imati želju (za nečim/nekim)

*Pojedini ustaljeni izrazi mogu biti polisemični, iako zadržavaju potpuno isti oblik, kao i nivo determinisanosti. Takvih ustaljenih izraza je ipak veoma malo:

- avere *influenza* – biti uticajan, imati moć
  – imati grip

  Il nostro stile di vita *ha influenza* su ogni cosa di noi.

  (Naš stil života utiče na svaku našu stvar.)

  Quando si *ha influenza* intestinale, cosa bisogna mangiare?

  (Kada neko ima stomačni grip, šta treba da jede?)

AVERE + SNØ (Pl.)

Za razliku od izraza sa SNØ u jednini u objekatskom položaju, koji su veoma brojni, oni sa SNØ u množini su već znatno ređe konstrukcije. Većina ovih izraza može da se javi i u potvrdnoj i u negativnoj strukturi, osim *non avere parole* za koji je karakteristična samo negativna forma:

(non) avere *colpe* – (ne) biti kriv

(non) avere *difficoltà* – imati poteškoća

(non) avere *dubbi* – sumnjati, imati sumnju

(non) avere *noie* – imati probleme

(non) avere *notizie* – dobiti vesti

(non) avere *obblighi* – imati obavezu, biti dužan

non avere *parole* – nemati reči, biti bez teksta

AVERE + SNØ (Sg.) **+ agg.**

avere *gioco facile* – imati dobre šanse za uspeh

avere *sangue freddo* – biti hladnokrvan, priseban

avere *vita breve* – kratko trajati

AVERE + agg. + SNØ (Sg., Pl.)

avere *buon fiuto*
avere *buon naso* } imati dobar njuh (i fig.), imati dobru intuiciju

avere *buon occhio* – imati dobar vid

avere *buone spalle* – biti jak i izdržljiv

5.1.3.1. 'avere +SNØ' i 'avere + SNindet'

Glagol *avere* u pojedinim slučajevima može da ima SNØ i SNindet u objekatskoj funkciji, ali uz manju promenu značenja. Struktura '*avere* + SNØ' ima neutralno značenje, dok '*avere* + SNindet' ima emfatično značenje. Strukturama '*avere* + SNindet' i 'avere + SNØ' mogu biti dodati drugi modifikatori, kao što su pridevi, predloške ili predikativne dopune:

- avere *fame* – biti gladan
  avere *una fame* – biti veoma gladan

  Ho ***fame***. (Gladan sam.)

  Ho ***una fame***. (Mnogo sam gladan.)

  I u izrazu: Ho ***una*** **fame** da lupo. (Gladan sam kao vuk.)

- avere *fretta* – žuriti
  avere *una fretta* + agg. – žuriti (na poseban način)

  L'uomo la toccava, ma con prudenza, come se non *avesse* ***fretta***. (QS, str. 249)

(Čovek ju je dodirivao, ali obazrivo, kao da ne žuri.)

Un giorno venne in vettura ed *ebbe* ***fretta*** di andarsene. (CZ, str. 52)

(Jednog dana je došao kolima i požurio da ode.)

Se uno non *ha* ***una fretta*** esagerata, credo si possa aspettare un mesetto.

(Ako neko nije u velikoj žurbi, verujem da može sačekati oko mesec dana.)

- avere *paura* – plašiti se
  avere *una paura* – mnogo se plašiti

Ho ***paura***. (Bojim se.)

Ho ***paura*** dei ragni. (Plašim se paukova.)

Ho ***una paura*** tremenda / terribile / folle / incontrollabile.

(Imam strahovito jak / užasan / ludački / nekontrolisan strah.)

- avere *sete* – biti žedan
  avere *una sete* – biti veoma žedan

Ho ***sete***. (Žedan sam.)

Ho ***una sete***! (Mnogo sam žedan!)

Ho ***una sete*** tremenda / fortissima. (Strahovito mnogo / jako sam žedan.)

5.1.3.2. Razlika u determinisanosti uslovljena sintaksičkim i manjim semantičkim razlikama

Pojave različite determinisanosti kod ustaljenih izraza sa SNØ zapazili smo i u drugim primerima, u kojima se u objekatskom položaju nalaze SNØ, ali isto tako i SNdet ili SNindet. Razloge za promenu determinisanosti pronašli smo na sintaksičkom i / ili semantičkom nivou.

- avere *carattere* – biti od karaktera, imati jaku ličnost
  avere *un / il carattere* – imati (neki poseban) karakter

Struktura ‘avere + SNØ’ koristi se kada je izrazu dodata atributska dopuna (1) ili predikativna dopuna sa *per* (2). Struktura ‘avere + SNdet’ će se pojaviti ako je reč o dopuni u vidu specifikativne odredbe (3) ili predikativne odredbe sa *di* (4). Struktura ‘avere + SNindet’ nastaje uz dodatak atributskih dopuna, ali samo kada se ističe jedna određena vrsta karaktera naspram postojanja mnogih drugih (5).

1) Ha ***carattere*** difficile. (Ima težak karakter.)

2) La squadra *ha* ***carattere*** per superare i propri limiti tecnici.

(Tim je dovoljno jak da savlada sopstvena tehnička ograničenja.)

3) Mario *ha* ***il carattere*** di papà. (Mario ima očev karakter.)

4) Non *ha* ***il carattere*** di litigare con qualcuno. (Nema svađalački karakter.)

5) *Ha* ***un*** forte ***carattere.*** (Ima jak karakter.)

- avere *fegato* – biti hrabar

  avere *il fegato* + agg./ di + infinito – imati jetru (u opisu organa)

  – imati petlje (u isticanju faktora hrabrosti za nekim delom)

Roberto non *ha* ***fegato***. (Roberto nije hrabar.)

Ho ***il fegato*** ingrossato. (Imam uvećanu jetru.)

Non *ho* ***il fegato*** di farlo. (Nemam petlju da to uradim.)

- avere *piacere* – imati zadovoljstvo

  avere *il piacere* + di + V – imati (neko posebno) zadovoljstvo u nečemu

Avere ***piacere*** e dare piacere può rendere la nostra vita più calda.

(Imati zadovoljstvo i pružiti zadovoljstvo drugima može naš život učiniti toplijim.)

Posso *avere* ***il piacere*** di conoscerti? (Mogu li imati zadovoljstvo da te upoznam?)

- (non) avere *tempo* – (nemati) imati vremena

  (non) avere *il tempo* – (nemati) imati tačno određeno vreme za neku aktivnost

Nei prossimi giorni avrò delle lenti e *avrò* ***tempo*** a sofferarmi meglio sui libri. (NDR, str. 180)

(Narednih dana ću imati naočare, a i vremena da se podrobnije pogledam knjige.)

Ma Giovanni, dacché era malato anche lui, non *aveva* ***tempo*** per nessuno [...]. (CZ, str. 159)

(Ali Đovani, otkada je i on bio bolestan, nije imao vremena ni za koga ...)

Però, quando ho cominciato a vivere con lui, *non avevo* ***il tempo*** di lamentarmi [...]. (GDM, str. 164)

(Međutim, kada sam počela da živim sa njim, nisam imala vremena da se žalim ...)

Poi *avremmo avuto* ***il tempo*** necessario per provvedere saggiamente all'altra liquidazione [...]. (CZ, str. 360)

(Tako bismo dobili neophodno vreme da se mudro postaramo za drugi obračun ...)

Pojava ovog ustaljenog izraza sa članom ukazuje na vreme koje se posebno odvaja za određene aktivnosti. Izraz bez člana ukazuje na vreme koje je jednako trenutku govora, odnosno sinhrono.

Među nekim izrazima sa *avere* možemo izdvojiti one koji zahtevaju SD ako dobiju atributsku dopunu, predlošku dopunu, predikativnu dopunu sa *di* ili relativni veznik *che* u sklopu relativne rečenice:

- avere *caldo* – osećati toplotu
  avere *un / il caldo* – osećati (određenu) toplotu

  Ho ***caldo***! (Toplo mi je!)
  Ho ***un caldo*** terribile / estremo / micidiale.
  (Užasno mi je toplo./ Izuzetno mnogo mi je toplo./ Ubistveno je toplo.)
  In pochissimi minuti *ho* ***il caldo*** che mi serve.
  (Za par minuta dobiću toplotu koja mi je potrebna.)

- avere *colpa* – biti kriv
  avere *la* colpa – imati posebnu krivicu

Struktura 'avere + SNØ' koristi se i kada je izrazu dodata odredba ili atributska dopuna kao u (1), a struktura 'avere + SNdet' kada se sintagmi dodaju predikativne dopune sa *di* (2) i kada je reč *colpa* iskorištena u pravnom kontekstu (3):

1) Chi *ha* ***colpa*** della strage di Viareggio? (Ko je kriv za pokolj u Vjaređu?)
La società *ha grande* ***colpa*** per il lassismo ed il permissivismo degli studenti.
(Društvo je poprilično krivo za nedisciplinu i popustljivost prema studentima.)
2) Il comune di Napoli *ha* ***la colpa*** di non promuovere la raccolta differenziata.
(Opština Napulj je kriva za nepodržavanje diferencijalnog skupljanja smeća.)
3) *Si* **ha** la colpa in tutti i casi in cui il soggetto ha agito con scarsa attenzione o leggerezza.
(Krivica postoji u svim slučajevima u kojima je dato lice nepažljivo postupilo.)

- avere *fama* – biti slavan / poznat

  avere *fama* + SP (di + SNØ)
  avere *la fama* + di + infinito } biti slavan, biti na glasu (po nečemu)

  Ha ***fama*** di galantuomo. (Poznat je kao džentlmen.)

  Ha ***la fama*** di essere un tipo difficile. (Na glasu je da je on težak tip.)

Neki ustaljeni izrazi mogu da se pojave i u obliku 'avere + SNØ' ili 'avere + SNdet' u istim strukturama, i to bez promene značenja. U takvim izrazima pojava člana ima emfatičnu funkciju.

- avere *bisogno*
  avere *il bisogno* } imati potrebu (za nečim ili nekim)

  Più che per la cura *aveva avuto* ***bisogno*** di un lungo permesso dalla banca [...].
  (CZ, str. 97)
  (Više je imao potrebe za dugačkim odsustvom od banke nego za lečenjem ...)
  Egli trasalì ed *ebbe* ***il bisogno*** di una pausa per assuefarsi alla sua disgrazia [...].
  (CZ, str. 349)
  (On se trgnu i oseti potrebu za pauzom kako bi se privikao na svoju nesreću ...)

- avere *coraggio*
  avere *il coraggio* } imati hrabrosti

  Chi *ha* ***coraggio*** di rispondere? (Ko ima hrabrosti da odgovori?)

  Ha ***coraggio*** per andare contro la corrente. (Ima hrabrosti da se opire.)

  Ma escludo assolutamente, assolutamente capite, che un famiglio *abbia avuto* ***il coraggio*** di penetrarvi la notte. (NDR, str. 42)

  (U potpunosti isključujem, ali shvatite, u potpunosti, da je jedan sluga imao hrabrosti da vam noću provali u kuću.)

  Israele non *ha* ***il coraggio*** per attaccarci. (Izrael nema hrabrosti da nas napadne.)

- avere *desiderio*
  avere *il desiderio* } želeti

  Non *ho* ***desiderio*** per il regno. (Nemam želju za vladavinom.)

  Ho ***il desiderio*** di viaggiare. (Želim da putujem.)

- avere *diritto*
  avere *il diritto* } imati pravo (na nešto)

L'extracomunitario che perde il lavoro **ha** diritto al rinnovo del permesso di soggiorno.

(Doseljenik van Evropske zajednice koji izgubi posao ima pravo na obnovu boravišne dozvole.)

Berlusconi *ha **diritto*** di governare. (Berluskoni ima pravo da vlada.)

Ogni bambino **ha** il diritto **a** un'educazione senza il ricorso alla violenza.

(Svako dete ima pravo na vaspitanje bez pribegavanja nasilju.)

Israele *ha **il diritto*** di difendersi da ogni minaccia.

(Izrael ima pravo na odbranu od svake pretnje.)

- avere *motivo*
  avere *il motivo* } imati motiva / razloga

Dicevano questo per metterlo alla prova e per *avere **motivo*** di accusarlo.

(To su govorili da bi ga stavili na probu i da bi imali razloga da ga optuže.)

Vorrei gentilmente *avere **il motivo*** della vostra scelta.

(Ljubazno bih vas zamolio da iznesete razlog vašeg izbora.)

- avere *occasione*
  avere *l'occasione* } imati priliku

Anni dopo, [...], *ebbi **occasione*** di compiere un viaggio in Italia [...]. (NDR, str. 501)

(Nakon nekoliko godina, ..., dobio sam priliku da otputujem u Italiju.)

Ancora non *ha avuto **l'occasione*** di giocare con i nuovi compagni.)

(Još uvek nije dobio priliku da igra sa novim saigračima.)

5.1.3.3. Složene strukture ustaljenih izraza sa glagolom AVERE

AVERE + SP (prep. + SNØ)

avere qn. *a carico* – izdržavati koga

avere *a cuore* – držati do nekoga / nečega

avere *a dispiacere* – smetati, negodovati

avere *a disposizione* – raspolagati, imati na raspolaganju

avere *a fuoco* – setiti se; imati u fokusu (fot.)

avere *a grado* (qcs.) – rado prihvatiti nešto
avere *a mente* – pamtiti, setiti se

avere *di grazia* – smatrati se zadovoljnim/ zadovoljiti se
avere *di mira* qcs. – težiti ka čemu

avere *in abbondanza* – imati u izobilju
avere *in animo* – nameravati, smerati
avere *in antipatia* – ne simpatisati, mrzeti (nekoga)
avere *in bocca* – držati / imati u ustima
avere (qcs.) *in cantiere* – pripremati nešto, raditi na nečemu
avere *in carico* – voditi računa, voditi brigu o nekome/nečemu
avere *in cuore* – imati nameru
avere *in custodia* – čuvati; dobiti na čuvanje
avere *in disegno* – nameravati
avere *in dispregio* – prezirati, omalovažavati
avere *in dominio* – vladati, posedovati
avere *in dono* – dobiti na poklon
avere *in fastidio* – smetati, dosađivati
avere *in forza* – zaposliti
avere *in governo* – imati na vlasti; vladati
avere *in mano* – držati / imati u rukama
avere *in mente* – imati na pameti/ na umu
avere *in odio* – mrzeti
avere *in onore* – izraziti poštovanje, duboko poštovati
avere *in ordine* – imati nešto poslagano po redu
avere *in orrore* – gnušati se, užasavati se
avere *in potere* – biti na snazi / vladati
avere (qn. / qcs.) *in pugno* – imati (nekoga / nešto) u šaci
avere *in serbo* – čuvati, držati u rezervi (v. *tenere in serbo*)
avere *in simpatia* – gajiti simpatiju prema nekome
avere qn. *in tasca* – ne podnositi nekoga
avere *in testa* – imati u glavi / na umu
avere *in vista* – imati u vidu

avere qn. *per amante* – imati nekog za ljubavnika / ljubavnicu

avere qn. *per amico* – imati nekoga za prijatelja

AVERE + SNØ + e + SNØ

avere *alti* e *bassi* – imati uspone i padove

AVERE + SNØ + SP

avere *voce* in capitolo – učestvovati u odlučivanju, imati uticaja

avere *paglia* in becco – sakrivati tajnu

avere *parte* in causa – imati koristi od nekog poduhvata

(non) AVERE + SNØ (Pl.) **+ SP**

avere *frasche* per la testa – biti hirovit, lakomislen

non avere *peli* sulla lingua – nemati dlake na jeziku

avere *grilli* per la testa – imati bube u glavi

non avere *scarpe* ai piedi – biti siromašan

AVERE + agg. + SNØ + SP

avere buone *carte* in mano – imati dobre karte u rukama (i fig.)

avere poco *sale* in testa / in zucca – imati malo pameti

NON + AVERE + né + SNØ + né + SNØ

non avere *né arte né parte* – nemati ni položaj ni imovinu

non avere *né bocca né orecchie* – ne hteti ni govoriti ni slušati

non avere *né capo né coda* – bez logičkog redosleda, ni od glave ni od repa

5.1.3.4. Polirematske lokucije sa glagolom AVERE

Kao što smo videli, ima dosta izraza sa glagolom *avere* i SNØ u objekatskoj funkciji, a u ovom odeljku ćemo izdvojiti one sa promenom značenja usled promene člana. Brojne primere smo podelili na dve grupe: izraze sa leksemima koji označavaju delove tela i izraze sa leksemima drugog značenja. Smatrali smo da je ovakva podela neophodna zbog činjenice da glagol *avere* (imati) izražava posedovanje, odnosno posesivnost. Osnovne vrste posesivnog odnosa su otuđiva i neotuđiva posesivnost. Otuđiva posesivnost je posedovanje kod kojeg se

posesivni odnos može svakog trenutka prekinuti, dok je neotuđiva posesivnost posedovanje delova tela, (fakultativnih) delova celine, društvenih ili drugih odnosa, pri čemu se ukazuje na neotuđivost datog predmeta u određenoj jezičkoj situaciji. Odnos posesora i posesuma u neotuđivoj vrsti posesije je neraskidiv, te u mnogim jezicima takav posesum ne traži obaveznu posesivnu referenciju, ali zato traži prisustvo člana, kao što je slučaj u romanskim jezicima[132].

Naše istraživanje je pokazalo da, ako je leksem koji označava deo tela determinisan (SNdet), onda se zaista i misli na određen deo tela, koji pripada apsolutno neotuđivoj svojini. Ako je taj isti leksem predstavljen u obliku SNØ, onda je reč o ustaljenom izrazu proste strukture 'avere + SNØ (parte del corpo)'. Eventualna dopuna sintagme u vidu prideva ili odredbe odražava se na pojavu određenog člana, pa takve strukture imaju uglavnom doslovno značenje.

'AVERE + parti del corpo'

- *avere culo* – imati mnogo sreće
  avere *il culo* (+ agg.) – u opisu dela tela

  Ha il cuore forte, diceva il padre. *Ha **culo***, diceva la madre. (QS, str. 23)
  (Ima jako srce, govorio bi otac. Ima sreće, govorila bi majka.)
  *Ho **il culo*** grande e va benissimo così.
  (Imam veliku zadnjicu i tako mi odgovara.)

- avere *cuore* – imati srca (dušu)
  avere *il cuore* + agg. / SP – u opisu dela tela

  Dimostrate di *avere **cuore*** per i più deboli del mondo!
  (Pokažite da imate dušu za najslabije ljude na svetu!)
  Quanti battiti dovrebbe *avere **il cuore*** di un bambino di un anno e mezzo?
  (Koliko otkucaja bi trebalo da ima srce detetta od godinu i po dana?)

- avere *orecchio / orecchie* – imati sluha
  avere *l'orecchio* + agg. – u opisu dela tela

  È un quiz per chi *ha **orecchio.*** (To je kviz za one koji imaju sluha.)

[132] Više o tome u: G. Terić, *Strukture i vrednosti posesiva u italijanskom jeziku*, Beograd, 1991.

Chi *ha* orecchie per intendere, intenda. (Ko ima sluha da razume, razumeće.)

Ho ***l'orecchio*** tappato. (Imam začepljeno uho.)

Chi *ha* ***l'orecchio*** assoluto usa anche tecniche inconsce.

(Ko ima apsolutni sluh koristi tehnike na nesvesnom nivou.)

- avere *naso* – imati nos za nešto, imati jaku / dobru intuiciju

  avere *il naso* + agg. – u opisu dela tela

Lui *ha* ***naso*** per gli affari. (Ima dobru intuiciju za poslove.)

Mio figlio di sette anni *ha* sempre ***il naso*** chiuso.

(Moj sin od sedam godina uvek ima začepljen nos.)

Ukoliko je reč o izrazu složene strukture 'avere + SN (parte del corpo) + SP', tada se SN javlja sa određenim ili neodređenim članom, a konstrukcija ima metaforično značenje. Pojava člana je u ovim izrazima opravdana: 1. indirektnim poređenjem određenog dela tela sa istim delom tela neke životinje (*avere gli occhi di lince*), 2. figurativnim postavljanjem određenog dela tela na drugo mesto (*avere il cervello in vacanza*), 3. pripisivanjem drugih osobina nekom delu tela koji time postaje dodatno determinisan (*avere i nervi d'acciaio*).

AVERE + SNdet / SNindet (Sg, Pl.) **+ SP**

avere *il cuore* in gola – imati knedlu u grlu

avere *il cervello* in vacanza – imati praznu glavu

avere *gli occhi* fuori dalle orbite – imati izbuljene / izbečene oči

avere *le mani* in pasta – imati udela u nekom poslu

avere *i nervi* d'acciaio – imati dobre / čelične živce

avere *gli occhi* di aquila
avere *gli occhi* di falco } imati oštar vid
avere *gli occhi* di lince

avere *gli occhi* di bove – preuveličavati

avere *un osso* in gola – imati kost u grlu (fig.)

avere *lo stomaco* di struzzo – imati dobar stomak, moći sve svariti

avere *la testa* fra le nuvole / per aria – previše maštati, biti nepraktičan

Pojavu člana zapazili smo i među strukturama ‘avere + SNdet (parte del corpo) + agg.’:

AVERE + SNdet (Sg, Pl.) **+ agg.**

avere *la lingua lunga* – imati dugačak jezik

avere *le mani bucate* – imati šuplje ruke, biti trošadžija

avere *la mano felice* – biti srećne ruke

avere *le mani legate* – biti vezanih ruku (fig.)

avere *le mani libere* – imati razrešene ruke, biti slobodan u odlučivanju

avere *le mani pulite* – imati čiste ruke (fig.)

avere *le mani sporche* – imati prljave ruke (fig.)

avere *l’occhio clinico* – dobro procenjivati

avere *le ossa rotte* – biti kao polomljenih kostiju, umoran.

I u mnogim slobodnim konstrukcijama prilikom izražavanja neotuđive posesivnosti, pogotovo kod fizičkih opisa, posesum je određen, te se podrazumeva upotreba određenog člana (SNdet). Uz lekseme koji označavaju delove tela mogu da stoje i razni modifikatori:

Aveva ***i*** *piedi* nudi e faceva vedere nuda anche metà della gamba. (CZ, str. 398)

Aveva ***la*** *voce* rotta e non trovava le parole. (NHP, str. 162)

Ero prossimo al sonno, ma avevo ***gli*** *occhi* tuttavia pieni di sole e tardavo a perdere i sensi. (CZ, str. 7)

“Signorina Novelli, avevo ***gli*** *occhi* incollati alla strada!”, dice Alessio. (GDV, str. 48).

Upotreba partitivnog člana je moguća ako se dati leksem odnosi na psihičke ili karakterne osobine:

Perché solo chi aveva ***del*** *senno* poteva trattare con lei. (CZ, str. 336).

Ukoliko upotrebljen leksem predstavlja jedan deo tela koji se obično pojavljuje u paru, može se upotrebiti i Art. indet.:

Ho ***un*** *braccio* rotto.

Ukoliko se leksem za deo tela u paru koristi u množini i sa atributom, moguć je i oblik sa nultim članom, ali je ipak znatno dominantnija upotreba SNdet:

Ha *braccia magre*. / Ha ***le*** *braccia magre*.
Ha *labbre carnose*. / Ha ***le*** *labbra carnose*.

'AVERE + altri lessemi'

Pored leksema za delove tela uz glagol *avere* mogu da stoje i druge SNØ, koje promenom elementa determinisanosti menjaju značenje.

- avere *cura* – brinuti se o čemu
  avere *una / la cura* – imati terapiju, kuru, tretman

  [...] era il padre erborista, che *aveva* ***cura*** dei balnea, dell'ospedale e degli orti [...].
  (NDR, str. 73).
  (... to je bio otac travar, koji je brinuo o javnim kupalištima, bolnici i povrtnjacima ...)
  Lei non ha detto che *ha* ***la cura*** per il cancro.
  (Vi niste rekli da imate terapiju za rak.)

- avere *fede* (in qn./ qcs.) – imati poverenja (u nekoga / nešto)
  avere *la fede* – imati veru (najčešće relig.)

  Chi *ha* ***fede*** è meno stressato e più felice.
  (Ko ima poverenja, oseća manji stres i srećniji je.)
  Nessuno può essere gradito a Dio se non *ha* ***la fede***.
  (Bog nikoga ne može prihvatiti ako nema veru.)

- avere *memoria* – imati pamćenje
  avere *la memoria* + agg./+ SP – imati (određeno) pamćenje
  – imati memoriju (teh.)

  Cosa si deve fare per *avere* ***memoria***? (Šta treba raditi da bi se pamtilo?)
  A volte succede di *avere* ***la memoria*** <u>corta</u>.
  (Ponekad se desi da imamo kratko pamćenje.)
  Lui *ha* ***la memoria*** <u>di un elefante</u>. (On ima izvrsno pamćenje.)

Il Samsung ha il vantaggio di *avere* ***la memoria*** da 8 GB integrata sul chipset.
(Prednost Samsunga je što ima memoriju od osam gigabajta integrisanu u set čipova.)

- non avere *presenza* – biti neugledan
  non avere *una presenza* (+ agg.) – nemati (neki određen) izgled
  – nemati značajno prisustvo (u nekoj oblasti)
  non avere *la presenza* – nemati prisustvo (u školi, na nastavi, na kursu, na fakultetu)

È carina, ma non ha ***presenza***. (Draga je, ali neugledna.)
La metà dei venditori *non ha* ***una*** *presenza significativa* su Facebook.
(Polovina prodavaca nema značajno prisustvo na Fejsbuku.)
Non ha ***la presenza***. (Nema prisustvo (na času u školi)).

Ukoliko je upravna reč SN u objekatskoj funkciji polisemična reč kao *presenza*[133], onda se može naći u strukturama sa određenim i neodređenim članom, u različitim značenjima.

- avere *ragione* – biti u pravu
  avere *una / la ragione* – imati jedan razlog / imati neki poseban razlog
  avere *la ragione* – imati razum

Aveva ***ragione*** mamma quando diceva che [...]. (NHP, str. 153)
(Bila je u pravu mama kada je govorila da ...)
Ho ***una ragione*** per vivere. (Imam jedan razlog da živim.)
Ora *ho* ***la ragione*** per comprare il burro bavarese.
(Sada imam razloga da kupim bavarski puter.)
L'uomo *ha* ***la ragione*** come strumento. (Čovek ima razum kao sredstvo.)

- avere *relazione* (con) – imati vezu (sa nekim / nečim)
  avere *la relazione* – imati izveštaj
  avere *la relazione* + agg./ SP – imati vezu (sa nekim)

Egli doveva aver saputo dalle labbra di qualcuno qualche particolare peccaminoso che poteva *avere* ***relazione*** con la tragica fine di Adelmo. (NDR, str. 42)
(Mora da je pročitao sa nečijih usana neki poseban greh koji je mogao imati veze sa Adelmovim tragičnim završetkom.)

[133] V. više o značenjima ove lekseme na stranici: www.grammatiche.com/presenza2.htm gde je prikazano čak 43 različita značenja (20.02.2010).

Il tribunale *ha* ***la relazione*** di servizio di Valerio. (Sud ima Valerijev službeni izveštaj.)
Il figlio del giudice *ha* ***la relazione*** con Elena. (Sudijin sin ima vezu sa Elenom.)

- avere *rilievo* – biti značajan
  avere *il rilievo* – imati reljef / bareljef / model

Nella determinazione del valore venale di terreni edificabili deve *avere* ***rilievo*** lo stato e i costi di urbanizzazione.
(U određivanju prodajne vrednosti terena za izgradnju značajni su stanje i troškovi urbanizacije.)
È sempre di grande aiuto *avere* ***il rilievo***, cioè un disegno che riporti le dimensioni essenziali e le caratteristiche del manufatto.
(Uvek je od velike pomoći imati model, to jest crtež sa osnovnim dimenzijama i karakteristikama ručnog rada.)

- avere *termine* – završiti
  avere *il termine* – imati zakazan/ predviđen termin

Quando una guerra *ha* ***termine,*** quel che rimane è morte, distruzione, silenzio.
(Kada se završi rat, ono što ostane je smrt, uništenje, tišina.)
Dovresti *avere* ***il termine*** di gravidanza per il 4 gennaio.
(Trebalo bi da je tvoj termin predviđen za porođaj 4. januar.)

- avere *vita* – živeti
  avere *vita* + agg. – imati (nekakav) život
  avere *la vita* + agg./ frase relativa – imati (neki određen način života)
  – imati (određen) struk

Il giocattolo non *ha* ***vita***, finché Geppetto non esprime un desiderio assurdo: che diventi un bimbo vero!
(Igračka ne zaživi, sve dok Đepeto ne izrazi apsurdnu želju: da postane pravi dečak!)
La Sampdoria *avrà* ***vita*** dura. (Sampdorija će imati težak život.)
Dovresti *avere* ***la vita*** che meriti. (Trebalo bi da imaš život kakav zaslužuješ.)
Vorrei *avere* ***la vita*** sottile. (Htela bih da imam tanak struk.)

5.1.4. BATTERE, BUTTARSI, CADERE, CAMBIARE

BATTERE, CAMBIARE + SNØ (Sg.)

battere *moneta* (veoma retko sa SNdet) – kovati novac

cambiare *aria* – promeniti sredinu / ambijent

cambiare *casa* – promeniti kuću, preseliti se

cambiare *colore* – prebledeti ili pocrveneti, promeniti boju

cambiare *discorso* – promeniti temu razgovora

cambiare *idea* – promeniti mišljenje

cambiare *parere* – predomisliti se

cambiare *pelle* – promeniti držanje / stav

cambiare *quartiere* – promeniti kvart stanovanja

cambiare *treno* – ići drugom linijom

cambiare *vita* – promeniti stil života

NON + BATTERE + SNØ (Sg.)

non batter *chiodo* – ništa ne uraditi, ne dovršiti

non batter *ciglio* – ne trepnuti

Složene strukture ustaljenih izraza sa glagolima BUTTARSI i CADERE

BUTTARSI, CADERE + SP (prep. + SNØ)

buttarsi *a pesce* – biti zdrav kao dren

buttarsi *a capofitto* – baciti se svim silama na nešto

cadere *in disgrazia* (di qn.) – pasti u nemilost

cadere *in mano* (a qn.) – pasti u nečije ruke

Polirematske lokucije sa glagolima BATTERE i CAMBIARE

Za razliku od *battere* sa glagolom *cambiare* postoji mnogo izraza u kojima je SN u objekatskoj funkciji: ukoliko je objekat iza ovog glagola SNØ, onda je reč o ustaljenom izrazu; ukoliko je iza *cambiare* SNdet, onda se radi o određenom i poznatom pojmu, što ćemo prikazati u sledećim primerima:

BATTERE

- batter *cassa* – tražiti novca, zarađivati
  battere *la cassa* – kucati na kasi

Radio Radicale torna a *batter* ***cassa*** e chiede 10 milioni.

(Radio Radikale ponovo traži novac i zahteva deset miliona.)

Ci vuole velocità nell'ordinare le pizze ai clienti e nel *battere* ***la cassa***.

(Potrebna je brzina prilikom poručivanja pice za mušterije i prilikom kucanja na kasi.)

CAMBIARE

- cambiare *bandiera* – preći u drugi tabor
  cambiare *la bandiera* – promeniti zastavu

Il generale *ha cambiato* ***bandiera.*** (General je prešao u drugi tabor.)

L'esempio è applicabile a tutti i Paesi che *hanno cambiato* ***la bandiera*** nella loro storia.

(Primer važi za sve zemlje koje su promenile zastavu tokom istorije.)

- cambiare *disco* – promeniti temu razgovora (*fig.*), promeniti ploču, hard disk kompjutera
  cambiare *il disco* – promeniti ploču, hard disk, kočioni disk (meh.)

Primetili smo da se izraz *cambiare disco* pojavljuje uvek u strukturi 'V + SNØ' ukoliko ima figurativno značenje. Ukoliko je značenje doslovno, tj. ako je reč o promeni kompjuterskih ili mehaničkih delova, onda se mogu koristiti konstrukcije 'V + SNØ' ili 'V+SD', što zavisi i od ostalih sintaksičkih uslova.

È una vita che dice le stesse cose, non *cambia* mai ***disco***.

(Već dugo govori iste stvari, ne menja temu razgovora.)

Ho cambiato ***disco*** e ho rifatto la formattazione da capo.

(Promenio sam disk i ispočetka formatirao.)

Ho cambiato ***disco*** e pastiglie.

(Promenio sam kočioni disk i pločice.)

Ho cambiato ***il disco*** fisso del portatile Acer Aspire 1693 con un wd2500beve.

(Promenio sam hard disk laptopa A.A. 1693 sa wd2500beve.)

- cambiare *lavoro* – promeniti posao (posao kao opšti pojam, ne neki određeni)
  cambiare *il lavoro* – promeniti način poslovanja

  Penso che dopo il corso avanzato *cambierò* ***lavoro***.
  (Mislim da ću posle naprednog kursa promeniti posao.)
  La grande crisi che stiamo attraversando *cambierà* ***il lavoro*** o cambierà i lavoratori?
  (Velika kriza kroz koju prolazimo promeniće način rada ili radnike?)

- cambiare *registro* – promeniti način rada
  cambiare *il registro* – promeniti stil govora; promeniti regulator (kod aparata) ili registraciju (kod PC kompjutera)

  È ora di *cambiare* ***registro***. (Vreme je da promenimo način rada.)
  Nella traduzione italiana la sostanza non cambia, ma *cambia* ***il registro***.
  (U italijanskom prevodu suština se ne menja, ali se menja stil govora.)
  Dobbiamo *cambiare* ***il registro*** di sistema del pc.
  (Treba da promenimo registraciju PC kompjutera.)

5.1.5. CAMMINARE, CAMPARE, CANTARE, CAPITARE, CAVARE, CHIAMARE, CHIEDERE, CHIUDERE, CERCARE, COMANDARE, COMMETTERE, CONDURRE, CORRERE, CUOCERE

Glagoli *cantare, cercare, chiedere* i *commettere* se u ustaljenim izrazima pojavljuju uglavnom u jednostavnim strukturama, sa SNØ u objekatskoj poziciji. Ostali glagoli se sreću i u ustaljenim izrazima složenijeg tipa.

CANTARE, CERCARE, CHIEDERE, CHIUDERE + SNØ (Sg.)

cantare *vittoria* – likovati, slaviti pobedu
cercare *scampo* – tražiti spas / izlaz
cercare *tigna* – tražiti probleme (v. *cercare rogne*)
chiedere *scusa* – tražiti oproštaj / izvinjenje
chiedere *conto* (di qcs.) – tražiti objašnjenje (o nečemu)
chiedere *giustizia* – tražiti pravdu
chiedere *perdono* – tražiti oproštaj
chiedere *soccorso* – tražiti pomoć
chiedere *strada* – pitati za put

chiudere *bottega* – zatvoriti radnju, obustaviti posao

non chiudere *occhio* – oka ne sklopiti

CERCARE, CHIEDERE, COMMETTERE, CORRERE + SNØ (Pl.)

cercare *rogne* – tražiti vraga

chiedere *lumi* – tražiti objašnjenje

Ovaj izraz sreće se i sa SNØ u jednini **–** chiedere *lume.*

chiedere *notizie* – pitati, tražiti vesti (o nekome / nečemu)

commettere *errori* – grešiti

correre *rischi* – rizikovati

Složene strukture ustaljenih izraza sa glagolima CAMMINARE, CAMPARE, CAVARE, CHIAMARE, CHIUDERE, COMANDARE, CORRERE, CUOCERE

CAVARE + **SNØ** (Sg.) **+ SP** (prep. + SD)

cavare *sangue* da una rapa
cavare *sale* dalle rape
cavare *sale* dalle zucche
cavare *sangue* dal muro
} činiti nešto nemoguće, tražiti nemoguće

CAMPARE, CAPITARE, CHIAMARE, CHIUDERE, COMANDARE, CORRERE + SP (prep. + SNØ)

campare *d'aria* – živeti od vazduha, sa malo sredstava

capitare *a fagiolo* – doći kao poručen

capitare *a tiro* – doći na nišan, kao poručen

chiamare *in causa* – pozvati pred sud; umešati

chiamare *per nome* – zvati po imenu

chiudere *a chiave* – zaključati

chiudere (finire) *in bellezza* – briljirati, dovršiti na lep način

comandare *a bacchetta* – strogo zapovedati, komandovati

correre *in soccorso* – trčati da se pomogne

CAMMINARE, COMPRARE, CUOCERE + SP complesso

camminare *in punta di piedi* – hodati na vrhovima prstiju

comprare *a scatola chiusa* – kupiti bez prethodne provere

cuocere qn. *a fuoco lento* – držati nekoga u neizvesnosti

CORRERE, CAMMINARE + SNØ complesso (SNØ + a+ SNØ)

correre *ventre a terra* – brzo trčati

Polirematske lokucije sa glagolom CONDURRE

- condurre *in porto* – sprovesti do kraja

  condurre *nel porto* – odvesti u luku

Lo hanno fatto per paura che potessimo *condurre* ***in porto*** alcune importanti realizzazioni.

(To su uradili iz straha da bismo mogli sprovesti do kraja neka važna ostvarenja.)

Insieme ad un fratello tentava di *condurre* ***nel porto*** d'Ischia il peschereccio durante una furiosa mareggiata.

(Sa bratom je pokušavao da odveze u luku Iskje ribarski brodić tokom naleta snažnih talasa.)

5.1.6. DARE

DARE / DARSI + SNØ (Sg.)

dare *adito* – dati povoda za nešto

darsi *appuntamento* – ugovoriti sastanak

dare *aria* – provetriti

dare *ascolto* – poslušati; obratiti pažnju

dare *buca* – ne pojaviti se na sastanku; dati korpu, ispaliti nekog (žarg.)

dare *dolore* – prouzrokovati bol

dare *fastidio* – smetati

dare *fondo* – iscrpsti nešto, dovesti do kraja; zabaciti sidro

dare *fuoco* (a qcs.) – zapaliti nešto

dare *luogo* (a qcs.) – ustupiti mesto nečemu; dovesti do čega

dare *lustro* – ovenčavati slavom, sjajem

dare *noia / noie* – dosađivati

dare *notizia / notizie* – obavestiti

dare *ombra* – smetati kome; zaseniti; izazivati ljubomoru

darsi *pace* – smiriti se, utešiti se

darsi *pena* – mučiti se, truditi se

non dar *peso* (a qcs.) – ne pridavati značaj

darsi *prigioniero* – predati se u ropstvo

dare *ragione* – obrazložiti, opravdati nešto

dare *retta* a qn – poslušati koga

dare *rilievo* – istaći, naglasiti

dare *spago* – ohrabrivati koga, podsticati koga da govori

dare *spettacolo* – napraviti scenu

dare *torto* (a qn.) – opovrgnuti koga, dokazati kome da nije u pravu

DARE + **SNØ** (Sg.) **+ agg.**

dare *carta bianca* – dati punu slobodu odlučivanja

dare *mano libera* – dati slobodu delovanja, odobriti

dare *man forte* – priteći u pomoć

dare *scacco matto* a qn. – matirati koga

dare *via libera* – dozvoliti

Izraz sa determinantom 'dare *il via'* ima sasvim drugo značenje – dati znak za start (sport.), ali ne postoji oblik 'dare *il via libero'**.

DARE + agg. + SNØ (Pl.)

dare buoni *frutti* – dati dobre rezultate

Zapazili smo da se SNØ u pojedinim ustaljenim izrazima sa glagolom *dare* javljaju jednako frekventno u obliku jednine, kao i u obliku množine, pri čemu ne menjaju značenje:

Non desidero *dare* ***noia*** a nessuno.

Non desidero *dare* ***noie*** a nessuno.

È dovere di ogni buon cittadino *dare* ***notizia*** all'autorità giudiziaria di qualsiasi reato venga a conoscenza.

[...] e chiese come mai egli aveva saputo *dar* ***notizie*** tanto sicure di una bestia che non aveva mai vista. (NDR, str. 37)

Glagol *dare* u konstrukciji 'dare + SNØ' sa leksemom *ombra* (u gornjem spisku) ukazuje na pojavu polisemije, koja u ovom slučaju ne utiče na semantički nivo.

- dare *ombra* – praviti senku
  dare *ombra* – smetati

Il pino marittimo mi *ha dato* ***ombra*** in un caldo pomeriggio di riposo.
(Primorski bor mi je jednog toplog popodneva za vreme odmora napravio senku.)
E la mediocrità, che a quel giovane non *dava* ***ombra,*** *a* me faceva orrore.
(A prosek, koji onom mladiću nije smetao, mene je užasavao.)

U relativnoj rečenici izraz *dare ombra* može da se pojavi u obliku sa SNdet, ali i tada bez značajnih semantičkih promena:

Gli alberi invece non possono crescere e *dare* ***l'ombra*** che tutti cerchiamo in estate.

Izraz *dare fondo* je takođe polisemičan, ima tri različita značenja (dva u spoju sa SNØ i jedno u konstrukciji sa SNdet):

- dare *fondo* – iscrpsti / potrošiti nešto, dovesti do kraja
  dare *fondo* – zabaciti sidro (pom.)
  dare *il fondo* – premazati osnovnom bojom (u lakiranju)

Ho dovuto *dare* ***fondo*** alle risorse economiche che mi erano rimaste dopo aver pagato le tasse.
(Trebalo je da potrošim preostali rezervni novac nakon plaćanja poreza.)
La manovra classica consiste nel *dare* ***fondo*** fermandosi con vento in prua, ...
(Klasični manevar sastoji se u zabacivanju sidra prilikom zadržavanja sa vetrom na pramcu...)
I ricambi di carrozzeria non sono pronti alla verniciatura, meglio *dare* ***il fondo***.
(Rezervni delovi za karoseriju nisu spremni za lakiranje, bolje je premazati ih samo osnovnom bojom.)

Složene strukture ustaljenih izraza sa glagolom DARE

DARSELA + SP (prep. + SNØ)

darsela *a gambe* – pobeći

DARE + SNØ + SP (prep. + SNdet)

dare *aria* ai denti – pričati u prazno

dare *fiato* alle trombe – zatrubiti, rastrubiti

dare *corpo* alle ombre – imati neosnovane strahove

dare *esca* al fuoco – pružiti povoda za nešto

dare *olio* di gomito – mnogo raditi, grdno se založiti

dare *botte* da orbi – teške batine, bezobzirno premlatiti

DARE + SP (prep. + SNØ)

dare *in ciampanelle* – bulazniti, buncati

dare *in dono* – pokloniti

dare *in lettura* – dati na čitanje

dare *in pegno* – založiti

DARSI + **SNØ** (Sg.) **+ e + SNØ** (Sg.)

darsi *anima e corpo* – dati dušu i telo, posvetiti se

Polirematske lokucije sa glagolom DARE

- dare *atto* – zvanično priznati (u dokumentima i spisima), dopustiti
  dare *l'atto* – uručiti spis, zakonski akt

Devo *dare* ***atto*** a questo governo di aver fatto la scelta giusta.

(Moram priznati ovoj vladi da je napravila pravi izbor.)

La giunta comunale delibera di *dare* ***atto*** che il piano delle risorse potrà essere variato in qualunque momento in caso si verifichino maggiori o minori disponibiltà di cassa.

(Opštinski odbor doneo je odluku da dozvoli promene plana finansijskih sredstava u bilo kom trenutku u kojem se ustanovi povećanje ili smanjenje raspoloživih sredstava.)

L'ufficiale dello stato civile si farà *dare* ***l'atto*** di nascita di ciascuno dei futuri sposi.

(Matičaru će se uručiti izvod iz matične knjige rođenih oba buduća supružnika.)

- dare *conto* – polagati računa; opravdati, obavestiti
  dare *il conto* – izdati račun (u hotelu, restoranu, baru, za usluge...)

  Non devo *dare* ***conto*** a nessuno. (Ne treba nikome da polažem račune.)

  Le pagine del libro nascono dall'esigenza di *dare* ***conto*** di una vita cambiata a seguito di un viaggio in Perù.

  (Stranice ove knjige nastale su iz potrebe da se opravda jedan život promenjen usled putovanja u Peru.)

  Mi *ha dato* ***il conto*** delle cure che mi ha fatto.

  (Dao mi je račun za lečenje koje je sproveo.)

- dare *corso* – pokrenuti, započeti
  dare *il corso* – položiti kurs

  Dobbiamo *dare* ***corso*** al piano di salvataggio. (Treba da pokrenemo plan spašavanja.)

  Nello stesso anno *ho dato* ***il corso*** di cucina argentina.

  (Iste godine položio sam kurs iz argentinske kuhinje)

- dare *corda* a qn. – saslušati koga
  dare *la corda* all'orologio – naviti sat
  dare *la corda* – dati uže / kanap

  Lui rispondeva con un cenno della testa, senza *dar troppo* ***corda***. (QS, str. 46)

  (On bi odgovarao klimanjem glave, a da ne bi ni saslušao.)

  Continuerò a *dare* ***la corda*** fino a quando avrò la forza di salire le scale: Caprile non può vivere senza il suo orologio.

  (Nastaviću da navijam sat sve dok budem imao snage da se popnem uz stepenice: Kaprile ne može da živi bez svog sata.)

  Anche a me piaceva la Fiat 500 ma per quei soldi non mi possono *dare* ***la corda*** per chiudere il bagagliaio.

  (I meni se sviđao Fijat 500, ali za te novce mi ne mogu dati uže za zatvaranje prtljažnika.)

Idiomi *dare corda, dare filo* i *dare spago* (v. dalje u tekstu) imaju slično značenje, sa kojim se ne slažu svi istraživači. Ipak, semantička razlika je dosta tanka pa dolazi do upotrebe ovih idioma kao da su sinonimni.

- dare *licenza* (a qn.) – dopustiti kome da ode
  dare *la licenza* (+ agg; + di + SN) – dati dozvolu / svedočanstvo (određeno)

[...] mio padre mi *aveva dato* ***licenza*** di visitare Firenze [...]. (NDR, str. 236)

(... moj otac mi je dopustio da odem da posetim Firencu...)

Non è una soluzione *dare* ***la licenza*** *media* a un ragazzino che sa appena leggere e scrivere.

(Nije rešenje dati svedočanstvo srednje škole momku koji jedva čita i piše.)

In Africa non mi vollero *dare* ***la licenza*** di cacciatore.

(U Africi nisu želeli da mi daju lovačku dozvolu.)

- dare *vita* – stvoriti, oživeti; prelaziti / prerasti u nešto (fig.)
  dare *la vita* – dati život (za nekoga); roditi

[...] riconobbi Pietro e Paolo, Geremia e Isaia, [...] le pieghe delle vesti lunghissime agitate dalle lunghissime gambe *dando* ***vita*** a onde e volute, [...]. (NDR, str. 51)

(... prepoznao sam Pjetra i Paola, Jeremiju i Izaja, ... nabore njihovih dugačkih odela kako preko dugačkih nogu prelaze u talase i spirale, ...)

Nessuno ha un amore più grande di questo: dare ***la vita*** per i propri amici.

(Niko nema veću ljubav od davanja života za svoje prijatelje.)

- dare *filo* (*del filo)* da torcere[134] – zasmetati kome, praviti probleme
  dare *il filo* – dati žicu

Io devo fare i conti ogni giorno con due multinazionali tedesche che mi *danno* ***filo*** da torcere.

(Moram da obrađujem račune sa dve multinacionalne nemačke kompanije koje mi prave probleme.)

Vai da un elettricista e ti fai *dare* ***il filo*** di rame intrecciato piatto.

(Idi kod električara i neka ti da ravno upletenu bakrenu žicu.)

- dare *fondo* – iscrpsti, dovesti do kraja; zabaciti sidro
  dare *il fondo* – obezbediti sredstva, fondove

Per fare questo istituto *ha dato* ***fondo*** a tutte le sue risorse.

(Da bi osnovao ovaj institut iscrpeo je sve svoje zalihe.)

[134] Ovaj izraz pojavljuje se u oba oblika, sa SNØ ili SNpart.

Bisogna sempre fare attenzione quando si *dà* ***fondo*** all'ancora.

(Uvek treba paziti kada se zabacuje sidro.)

Ci *ha dato* ***il fondo*** necessario a fare il film.

(Dao nam je neophodna sredstva za snimanje filma.)

- dare *prova* – dokazati, pokazati nešto
  dare *la prova* – dati / podneti dokaz (obično u pismenom obliku)

Spesso gli inquisitori per *dare* ***prova*** di solerzio, strappano a ogni costo una confessione all'accusato, [...]. (NDR, str. 37)

(Kako bi dokazali svoju revnost inkvizitori često izvlače priznanje od optuženog po svaku cenu ...)

Il possessore spogliato deve *dare* ***la prova*** che egli era possessore prima dello spoglio.

(Opljačkan vlasnik treba da podnese dokaz o vlasništvu pre krađe.)

- dare *spago* – ohrabrivati koga da govori, podsticati ga
  dare *lo spago* – dati uže

Sono contenta di aver trovato persone come voi che mi *danno* ***spago.***

(Zadovoljna sam što sam našla osobe kao što ste vi koji me ohrabrujete.)

Ci *ha dato* ***lo spago*** rosso da tenere al collo come portafortuna.

(Dao nam je crveno uže da ga nosimo oko vrata kao amajliju.)

- dare *spettacolo* – (na)praviti scenu
  dare *lo spettacolo* – prikazati predstavu

Maradona continua a *dare* ***spettacolo***. (Madona i dalje pravi scene.)

Se facessimo uno show a settimana non potremmo *dare* ***lo spettacolo*** che abbiamo dato questa sera.

(Ako bismo pravili jedan šou nedeljno, ne bismo mogli da prikazujemo predstavu koju smo večeras odigrali.

5.1.7. DETTARE, DIFENDERE, DIRE, DORMIRE, ENTRARE

DETTARE + SNØ (Sg.)

dettare *legge* – zapovedati, biti neprikosnoven

NON + DIRE + SNØ (Sg.)

non dire *verbo* – ćutati, ne progovarati

(NON) DIRE + SNØ (Pl.)

SN u objekatskoj funkciji u ustaljenim izrazima sa glagolom *dire* ima obično negativno značenje kada je u obliku množine, te su česte negativne forme tih izraza. Ipak, za razliku od primera u obliku jednine (*non dire verbo*), izrazi u donjem spisku mogu da se koriste i u potvrdnom obliku.

(non) dire *balle* – (ne) lagati
(non) dire *bestialità* – (ne) klevetati
(non) dire *bugie* – (ne) lagati
(non) dire *eresie* – (ne) klevetati
(non) dire *fesserie* – (ne) govoriti gluposti
(non) dire *frottole* – (ne) govoriti izmišljotine
(non) dire *menzogne* – (ne) govoriti laži
(non) dire *sciocchezze* – (ne) pričati koješta, pričati gluposti

Objekatski položaj SN i oblik množine SN u negaciji su sintaksički veoma povoljni uslovi za pojavu nultog člana. Mnogi od navedenih primera se u negativnoj formi koriste u svakodnevnom jeziku kao gotove rečenice. Tako se već ustaljen izraz *Non dire bugie* koristi kao vrsta reakcije na izgovorene laži. Sa semantičke tačke gledišta izrečene laži bi trebalo da nam budu poznati pojmovi, što bi rezultiralo upotrebom determinante, a uprkos tome upotrebljava se nulti član.

Non dire *bugie*!

Poređenja radi navešćemo i drugi kontekst upotrebe ovog izraza, i to sa određenim članom:

Come educare i bambini a non dire ***le*** *bugie*?
I bambini di 4 anni non sanno dire ***le*** *bugie*.

U datim primerima za određeni član se vezuje oznaka ‘opšteg’ pojma, što je jedna od uobičajenih upotreba determinante. Sa druge strane, izostavljanje člana u kontekstu u kojem su izgovorene laži ne može se objasniti na semantičkom nivou, tj. činjenicom da dati pojam (izgovorene laži) nosi oznaku ‘nepoznato’ ili oznaku ‘nebitne referencije’. Semantički elementi nisu dovoljni za objašnjavanje ove gramatičke pojave, te smo pokušali da potražimo bolje objašnjenje za upotrebu nultog člana u ovom, ali i drugim sličnim izrazima. Ustanovili smo da su se u italijanskom jeziku neki izrazi prvobitno pojavili u svom odričnom obliku (i to obliku sa nultim članom), da bi kasnije analogijom došlo do nastanka potvrdnih oblika, ali sa veoma varijabilnom upotrebom člana.

Jedan od takvih primera je i izraz ‘non avere *sale* in zucca’ (ne biti pametan, biti šašav), koji je postojao samo u negativnoj formi. Kasnije su u jezik ušli i potvrdni oblici, ali u nekoliko varijanata: avere *del sale* in zucca, avere (*poco) sale* nella zucca, avere *il sale* nella zucca. Varijabilnost u determinisanosti SN u ovom izrazu ogleda se i u dopuni *in zucca / nella zucca*, a ovaj primer nam pomaže da shvatimo razloge koji su doveli do upotrebe nultog člana u iskazima kao što su *Non dire bugie* i ostali.

Pojava nultog člana u kontekstima koje ne možemo objasniti ni sintaksički ni semantički samo dokazuje da je reč o veoma složenoj jezičkoj pojavi, koju treba posmatrati sa više aspekata.

Složene strukture ustaljenih izraza sa glagolima DIFENDERE, DIRE, DORMIRE, ENTRARE

DIRE + SNØ + e + SNØ

dire *peste* e *corna* (di qn.) – osuti koga drvljem i kamenjem

DORMIRE + SNØ complesso (SNØ al Pl. + agg.)

dormire *sonni tranquilli* – mirno spavati

DIRE, DORMIRE, ENTRARE + SP (prep. + SNØ)

dire *in faccia* – reći u lice, reći otvoreno

dire *in giro* – razglasiti

dire *in soldoni* – janso, jednostavno rečeno

dormire *in piedi* – spavati stojeći

entrare *in azione* – delovati

entrare *in crisi* – stupiti u krizu

entrare *in funzione* – prodelovati, stupiti u funkciju

entrare *in gioco* – umešati se, uzeti učešća; ući u igru

entrare *in lizza* – upustiti se u borbu, izaći na megdan

entrare *in scena* – stupiti na scenu

entrare *in vigore* – stupiti na snagu

DIFENDERE + SP complesso (prep. + SNØ + agg.)

difendere *a spada tratta* – braniti svim silama

DIRE + SP complesso (prep. + agg. + SNØ)

dire *a mezza bocca* – ne biti jasan, ne izraziti se jasno

ENTRARE + SNØ + SP + e + V + SNØ

entrare *papa* in conclave e tornare *cardinale* – ambiciozno započeti i ništa ne postići

Polirematske lokucije sa glagolom ENTRARE

- entrare *in ballo* – umešati se, uplitati se, imati udela

  entrare *nel ballo* – ući u igru / ples

  Esaminiamo ora alcuni casi in cui l'aggressività può *entrare* ***in ballo***.

  (Sada ćemo ispitati nekoliko slučajeva u kojima agresivnost može imati udela.)

  Il Cerchio del ballo è la metafora della vita, ciascuno può *entrare* ***nel ballo***, apre il cerchio e subito lo ricompone.

  (Plesni obruč je metafora života, svako može da uđe u igru, otvori obruč i odmah ga ponovo sastavi.)

- entrare *in contatto* – stupiti u kontakt/ vezu

  entrare *nel contatto* – ući u rubriku kontakata (društvene mreže na Internetu)

  La prima cosa da fare è *entrare* ***in contatto*** con i sentimenti negativi di cui non si è consci.

  (Prvo što treba uraditi je da se ostvari veza sa negativnim emocijama kojih nismo svesni.)

Devo *entrare* ***nel contatto*** di mio fratello che è in America.
(Moram ući u rubriku kontakata mog brata koji je u Americi.)

5.1.8. ESSERE

O determinisanosti SN u objekatskom položaju iza glagola *essere* već je bilo govora u IV poglavlju rada. U ustaljenim izrazima se SNØ u takvom položaju uglavnom ne javlja, i to iz tri razloga:

1) koristi se SNindet, pri čemu Art.indet ima prizvuk emfatičnog značenja, dok ceo izraz ima preneseno značenje:

essere *una* volpe (biti lukav), essere *un* vulcano (biti kreativnog i dinamičnog duha).

2) koristi se SNdet, pri čemu SN ima značenje tačno određenog pojma, koji je poznat kao kulturološki, religijski ili istorijski fenomen:

essere *il* beniamino[135] (biti mezimac, omiljen)
essere *il* pomo della discordia (biti jabuka razdora, mitol.).

3) koristi se SNdet u složenoj strukturi, sa odredbama ili drugim modifikatorima:

essere *il* braccio destro di qn. – biti nečija desna ruka.

Iz gore navedenih razloga veoma je mali broj primera ustaljenih izraza tipa 'essere + SNØ', nešto ih je više sa pridevom, ali je uglavnom reč o složenim strukturama.

ESSERE + SNØ

essere *fico* – biti sposoban (žarg.)
essere *giocoforza* – biti neizbežan

ESSERE + SNØ + agg.

essere *farina* schietta – biti iskren
essere *acqua* fresca – biti nevažan

[135] Reč je o biblijskoj priči u kojoj je dvanaesto dete Rakel i Jakoba nosilo naziv *Beniamino*, a bilo je opšti miljenik cele porodice (Postanje, 35, 18-20). Prema: G. Pittano, *nav. delo*, str. 95-96.

essere *acqua* passata – biti davno prošla stvar

Složene strukture ustaljenih izraza sa glagolom ESSERE

ESSERE + tutto + SNØ

Postoji dosta ustaljenih izraza sa pridevom *tutto* i SNØ u kojima dolazi do kršenja pravila o obaveznom određenom članu između *tutto* i imenice.

essere *tutt'orecchi* – biti pretvoren u uho, pažljiv slušalac

essere *tutto pepe* – biti živahan, temperamentan

ESSERE + tutto + SNØ + e + SNØ

essere *tutto casa e famiglia* – biti porodičan

essere *tutto fiori e baccelli* – biti drag i ljubazan

essere *tutto latte e miele* – biti sav med i mleko

essere *tutto rose e fiori* – biti sve sjajno i bajno

essere *tutto santi e Madonne* – biti naglašeno pobožan

essere *tutto voce e penne* – biti malen, a živahan

essere *tutto zucchero e miele* – biti sav sladak, sladunjav

Među ustaljenim izrazima pronašli smo i strukturu sa semantički kontrastnim pridevima u paru – *tutto* i *niente*, koji stoje uz SNØ:

essere *tutto fumo e niente arrosto* – biti mnogo priče ni oko čega

ESSERE + SP (prep. + SNØ)

essere *a cavallo* – biti na konju (i fig.)

essere *a terra* – biti depresivan (fig.)

essere *di ghiaccio*[136] – biti hladan, neosetljiv

essere *di mano* – biti na redu za deljenje (u kartanju)

[136] Postoji veliki broj izraza sa '*essere di + materia*', ali smo ovde uključili samo one koje imaju frazeološko značenje.

essere *di parola* – biti od reči

essere *di pietra* – biti neosetljiv, ravnodušan, hladnokrvan

essere *di ramazza* – zadužen za čišćenje (vojnik)

essere *in auge* – biti popularan, na vrhuncu slave

essere *in ballo* – biti upleten, umešan u nešto

essere *in gamba* – biti sposoban

essere *in gioco* – biti u igri; biti umešan (fig.)

essere *in grado* – biti sposoban, kadar

essere *in palla* – biti u odličnoj formi

essere *in panne* – biti zaglavljen, biti u teškoći

essere *in parola* con qn. – voditi pregovore

essere *in rodaggio* – uhodavanje, pripremni pogon

essere (sentirsi) *in vena* – biti raspoložen za nešto

essere *in voga* – biti moderan

ESSERE + SP complesso

essere *in buone mani* – biti u dobrim rukama, biti poveren odgovarajućoj osobi

essere *in prima linea* – biti izložen opasnosti

essere *in stato interessante* – biti u drugom stanju

essere *di ampie (larghe) vedute* – biti širokih pogleda

essere *di buccia dura* – biti snažan, otporan

essere *di manica larga* – biti blagonaklon, tolerantan

essere *di manica stretta* – biti strogih nazora

essere *di madre lingua* – biti izvorni govornik

essere *di pasta grossa* – biti grub, neotesan

ESSERE + SNØ + SP complesso

essere *figlio* di primo letto – biti dete iz prvog braka

NON + ESSERE + SNØ (Sg.) **+ agg.**

non esserci *anima* viva – ne biti žive duše

NON + ESSERE + né + SNØ (Sg.) **+ né + SNØ** (Sg.)

non essere *né carne né pesce* – 'niti smrdi niti miriše', biti neodređen

non essere *né guelfo né ghibellino* – ne biti ni na čijoj strani

NON + ESSERE + SNØ (Sg.) **complesso**

non essere *farina* del proprio sacco – 'nije to njegovo delo', 'nije to on smislio'

non essere *farina* da far ostie – biti ništarija

ESSERE + prep. + SNØ + e + prep. + SNØ

essere da *sella* e da *soma* – biti prilagodljiv

essere senza *puzzi* e senza *odori* – nemati karaktera ('niti smrdi niti miriše')

Polirematske lokucije sa glagolom ESSERE

- essere *in porto* – biti u luci, biti na cilju, stići do odredišta (fig.)
  essere *nel porto* – biti u luci

La spedizione deve *essere* ***in porto*** franco e indirizzata presso la nostra sede di Roma.

(Pošiljka treba da sa plaćenom poštarinom stigne na odredište i da se adresira na naše sedište u Rimu.)

I guidatori devono *essere* ***nel porto*** almeno tre ore prima della partenza.

(Vozači moraju biti u luci bar tri sata pre polaska.)

- essere *in vista* – biti vidljiv, pred očima; biti ugledan
  essere *nella vista* – biti vidljiv

Il guinzaglio non dovrebbe *essere* ***in vista*** anche se sempre disponibile all'uso, gli educatori lo tengono al collo.

(Uzica ne bi trebalo da je pred očima, a iako je uvek spremna za upotrebu, dreseri je drže oko vrata.)

I metadati della tabella *sono* ***nella vista*** del catalogo.

(Meta podaci tabele su vidljivi u katalogu.)

5.1.9. FARE

FARE / FARSI + SNØ (Sg.)

fare *acqua* (da tutte le parti) – propuštati vodu, prokišnjavati

fare *amicizia* – sklopiti prijateljstvo

farsi *animo* – ohrabriti se

fare *anticamera* – čekati na prijem

fare *bancarotta* – bankrotirati

fare *barriera* – sprečiti, blokirati

fare *becco* – prevariti (obično muža)

fare *benzina* – sipati gorivo (o prevoznim sredstvima)

fare *bisboccia* – lumpovati, bančiti

fare *branco* – udružiti se, grupisati se (u sportu)

fare *breccia* – ubediti, pridobiti nekog

fare *capolino* – proviriti, pojaviti se

fare *centro* – postići pogodak, uspeti

fare *cilecca* – zatajiti, kiksirati; ne opaliti (o oružju)

fare *colazione* – doručkovati

farsi *coraggio* – ohrabriti se

fare *dono* – pokloniti

fare *epoca* – biti epohalan, značiti preokret

fare *fascina* } pokupiti prnje,
fare *fagotto* } spakovati se

fare *fede* – svedočiti, dokazivati

fare *fiasco* – doživeti fijasko, propast

fare *figura* – istaći se, dobro se prikazati

fare *flanella* – ašikovati, gluvariti

farsi *forza* – ohrabriti se, uzdržati se, savladati se

fare *fronte* (a qn./ a qcs.) – odupreti se nekome / nečemu, suočiti se sa nekim / nečim

fare *furia* – požurivati

fare *furore* – doživeti veliki uspeh

fare *ginnastica* – raditi gimnastiku

fare *gioco* – biti koristan

fare *gola* – izazivati zazubice

fare *giustizia* – isterati pravdu

fare *impressione* – ostaviti utisak

fare *legge* – imati snagu zakona, biti merodavan

fare *leva* – oslanjati se na nekoga, iskoristiti nešto

fare *lezione* – držati čas

fare *menzione* (di qcs.) – pomenuti nešto

fare *notizia* – pobuditi interes publike

fare *notte* – smračiti se, dočekati mrak

fare *numero* – popuniti broj

fare *ombra* – zaseniti, baciti u zasenak

fare *orrore* – plašiti

fare *pace* – sklopiti mir

fare *padella* – promašiti cilj (u lovu)

fare *parte* – biti deo (nečega)

fare *paura* – strašiti, uplašiti

fare *pena* – izazivati sažaljenje

fare/ farsi *piedino* – dodirivati se nogom ispod stola

farsi *pietra* – skameniti se

fare *presa* – ostaviti utisak na koga, pogoditi (*su qn.);* zalepiti, primiti se (o biljkama)

fare *rumore* – galamiti, privući pažnju

fare *scuola* – poučavati, steći sledbenike, služiti kao uzor

fare *senso* – ostaviti neprijatan utisak, izazivati neprijatan osećaj

fare *silenzio* – ćutati

fare/ farsi *solecchio* – zakloniti oči od sunca

fare *spavento* – plašiti, strašiti

fare *sport* – baviti se sportom, trenirati

fare/ farsi *strada* – prokrčiti (sebi) put

fare *teatro* – napraviti pozorište

fare *tela* – šmugnuti (retko)

fare *torto* (a qn.) – učiniti kome nepravdu

fare *vista* – pretvarati se

FARE + SNØ (Pl.)

Imeničke sintagme SNØ koje stoje u objekatskoj poziciji uz glagol *fare* mogu da imaju oblik množine, mada je broj takvih izraza upadljivo manji. U pojedinim ustaljenim izrazima sa ovim glagolom, iza imeničke sintagme SNØ u objekatskom položaju pojavljuju se i pridevi ili druge dopune, ali uglavnom bez promene u upotrebi člana.

fare *bambini* – praviti decu
fare *complimenti* – davati komplimente
ALI: non fare *complimenti* – ne oklevati iz ljubaznosti ili uzdržanosti (pri obedovanju u gostima)

Ovaj izraz je semantički potpuno drugačiji od *fare complimenti*, od kojeg se razlikuje i po negativnoj formi u kojoj se upotrebljava i u kojoj ima značenje podstreka za goste da se posluže.

(non) fare *domande* – postavljati pitanja
fare *faville* – zaiskriti, zasijati; imati briljantne ideje (fig.)
fare *fesserie* – praviti gluposti
fare f*ollie* – činiti ludosti (obično za nekoga)
fare *miracoli* – postići čudo
fare *palanche* – zgrtati pare
fare *problemi* – praviti probleme
fare *salsicce* di qn. – pretući nekoga
fare *scene* – svađati se, dramiti
fare *soldi* – zarađivati
fare *spallucce* – slegnuti ramenima
fare *scintille* – varničiti; zasijati (fig.)

FARE + SNØ (Sg.) **+ agg.**

fare *man bassa* – sve pokupiti, opljačkati
fare *mente locale* – usredsrediti se na nešto
fare *pollice verso* – osuditi, odbaciti
fare *scena muta* – zanemeti
fare *terra bruciata* – napraviti pustoš, uništiti

FARE + SNØ (Pl.) **+ agg.**

fare *carte false* – služiti se svim sredstvima radi postizanja cilja

FARE + agg. + SNØ (Sg.)

fare buona *caccia* – postići dobar ulov

fare buona *cera* – ljubazno primiti koga

U gore navedenim ustaljenim izrazima glagola *fare* i imenice sa pridevom zapazili smo da pridev može da se nađe i u prenominalnom položaju, iako je ta pozicija znatno ređa u italijanskom jezičkom sistemu.

5.1.9.1. Polisemičnost pojedinih izraza i rekcija glagola FARE

Zbog polisemičnosti izraza ovde ćemo navesti nekoliko osnovnih konteksta u kojima se koriste pojedini ustaljeni izrazi sa *fare*:

- fare *cilecca* – zatajiti, kiksirati
  fare *cilecca* – ne opaliti (o oružju)
  Il sistema informativo automatizzato "Elezioni" in Moldavia *ha fatto* ***cilecca.***
  (Automatizovan informativni sistem "Izbori" u Moldaviji je zatajio.)
  La pistola alla tempia di Fli *ha fatto* ***cilecca***.
  (Pištolj na Fliovoj slepoočnici nije opalio.)

- fare *colpo* – ostaviti utisak, impresionirati
  fare *il / un colpo* – zadati udarac, pogoditi; ukrasti (žarg.)
  "Lo sapete che *avete fatto* ***colpo*** sul barone?" (M. Prisco, *La dama di piazza*)[137]
  („Znate li da ste ostavili utisak na barona?")
  Ieri *ho fatto* ***il colpo*** da 200 punti. (Juče sam ostvario pogodak od 200 poena.)
  Tre malviventi ieri *hanno fatto* ***un colpo*** in banca del valore di 300.000 euro.
  (Tri provalnika su juče opljačkala banku u vrednosti od 300.000 evra.)

[137] Preuzeto iz: I. Tonkin, *Dizionario fraseologico italiano-bulgaro*, Romanistika, Sofia 2004.

- fare *presa* (*su qn.)* – ostaviti utisak na koga, pogoditi
  fare *presa* – zalepiti, primiti se (o biljkama); usvojiti (o običajima)

Ecco la tecnica più antica del mondo per *fare* ***presa*** sulla gente!
(Evo najstarije tehnike na svetu kako da ostavite utisak na druge ljude!)
I nuovi innesti *non hanno fatto* ***presa***.
(Novi kalemi se nisu primili.)
Anche qui le cose iniziano a *fare* ***presa***.
(I ovde neke stvari počinju da se usvajaju.)

Pojedini izrazi sa *fare* iz gornjeg spiska mogu da grade i drugačije strukture (*fare* + SNdet, *fare* + SNindet) ali pod drugačijim sintaksičkim uslovima. Neophodno je da dobiju atributsku dopunu ili da se istakne značenje broja korišćenjem neodređenog člana.

Vorrei *fare* ***una*** *stretta amicizia* con te.
Inoltre puoi *fare* ***un*** *bello sport* che ti faccia aumentare anche in massa muscolare.
Ho fatto ***una*** *colazione abbondante*.
Oggi *ho fatto* ***una*** *bella / brutta figura*.
Lo yoga *ha fatto* ***un*** *bell'effetto* su di me.
Mi *ha fatto* ***un'****impressione positiva / pessima / ottima / buona / pazzesca*.
Il sole *fa* ***un*** *capolino svogliato* tra spiragli di nubi.
Mi *ha fatto* ***una*** *paura* tremenda / immensa.
Mi *fa* ***una*** *pena* immensa.

Videli smo da pojedini izrazi mogu da zadrže isto značenje, bez obzira na to da li je SNØ u jednini ili množini. Ipak, postoje i potpuno drugačiji izrazi kao npr. *fare notizia*, koji sa SN u množini dobija determinantu i menja značenje. Navešćemo za primer jedan aforizam Vinstona Čerčila:

Meglio ***fare*** **le notizie** che riceverle.
Bolje je praviti vesti nego ih dobijati.

FARE + SNØ (Sg.) **+ prep.**

Glagol *fare* je veoma frekventan u ustaljenim izrazima, a u nekima smo zapazili nepotpun semantički izraz glagola i SN u objektu. U takvim strukturama je veoma važna rekcija glagola *fare*, tj. dalji sintaksički odnos koji upotpunjuje ukupno značenje izraza.

fare *lega* con qn. – udružiti se s kim
fare *luce* su qcs. – objasniti
fare *caso* (a + qn./ qcs.) – obratiti pažnju (na nekoga/nešto)
fare *conto* su qn. – računati na koga
fare *combutta* con qn. – udružiti se s nekim, biti u dosluhu,
fare *comunella* con qn. – tajno se dogovoriti, biti u dosluhu
fare *corona* a qn. – okruživati koga
fare *fronte* a qn., qcs. – odupreti se čemu, suočiti se sa kim, čim
fare *incetta* di qcs. – pokupovati nešto (radi dizanja cena)
fare *pressione* su qn. – vršiti pritisak

5.1.9.2. Složene strukture ustaljenih izraza sa glagolom FARE

FARE + SNØ (Sg., Pl.) **+ e + SNØ** (Sg., Pl.)

fare *fuoco e fiamme* – razgalamiti se, dići uzbunu
(non) fare *figli e figliastri* – favorizovati, davati jednom prednost nauštrb drugog
fare *tuoni e fulmini* – naljutiti se
fare *fulmini e saette* – planuti, razbesneti se

FARE + SNØ (Sg.) **+ SP** (prep. + SNØ)

fare *atto* di presenza – zvanično prisustvovati, pojaviti se forme radi
fare *gioco* di squadra – timski igrati / raditi
fare *razza* a parte – biti posebna vrsta, izolovan od ostalih
fare *sega* a scuola – bežati sa časova u školi

FARE + SNØ (Pl.) **+ SP** (prep. + SNØ)

fare *soldi* a palate – zarađivati mnogo
fare *passi* da gigante – napredovati krupnim koracima
fare *orecchie* da mercante – praviti se gluv

fare *promesse* da marinaio – dati lažno obećanje

fare *fuochi* d'artificio – imati sjajne ideje

fare *affari* d'oro – obavljati isplative poslove

fare *castelli* in aria – graditi kule u vazduhu

fare *castelli* in Spagna – graditi kule u vazduhu

fare *questioni* di lana caprina – raspravljati o besmislenim stvarima, presipati iz šupljeg u prazno

FARE + SNØ (Sg.) **+ avv.**

fare *marcia* indietro – odstupiti, uzmaći; ići u rikverc

FARE / FARSI + SP (prep. + SNØ al Sg.)

fare *a gara* – takmičiti se; utrkivati se

fare *di testa* – raditi po svom nahođenju, svojevoljno

farsi *di ghiaccio* – skameniti se od straha

FARE + SP (prep. + SNØ al Pl.)

fare *a botte* – potući se

fare *a cazzotti* – potući se

fare *a fette* qn. – ubiti (nekoga)

fare *a gomitate* – gurati se laktovima

fare *a scaricabarilli* – prebacivati krivicu jedan na drugog

FARE + SP complesso (prep. + SNØ + e + SNØ)

fare *a bocca e borsa*[138] – platiti svako za sebe

fare *a testa e croce* – baciti novčić (pismo ili glava)

5.1.9.3. Polirematske lokucije sa glagolom FARE

- fare *appello* a qualcuno – pozvati nekoga na učešće, apelovati

  fare *appello* – podneti žalbu (prav.)

  fare *l'*appello – prozvati (u grupi, među više osoba)

[138] U nekim delovima Italije običaj je da se celokupan račun podeli na jednake delove, dok se u nekim regijama drže pravila da svako plati svoj deo.

È lecito *fare* ***appello*** al boicottaggio.

(Po zakonu je dozvoljeno pozivati na učešće u bojkotu.)

Il mio avvocato invece mi dice che questa cosa non è vera, e che avrei 30 giorni dalla notifica per *fare* ***appello.***

(A moj advokat mi kaže da to nije tačno i da imam 30 dana od prijema obaveštenja da podnesem žalbu.)

I ragazzi si siedono e la prof comincia a *fare* ***l'appello***.

(Učenici sedoše, a profesorica počne da ih proziva.)

Ovaj primer pokazuje da određenost / neodređenost nekih konstrukcija zavisi, ne samo od upotrebe različitih članova (nulti, određeni ili neodređeni), već i od vrste sintaksičkog odnosa. Tako ovde *fare appello* za razliku od *fare l'appello* omogućava i pojavu indirektnog objekta.

- fare *cappotto* – sasvim potući suparnika, ubedljivo pobediti
  fare *il cappotto* – napraviti kaput

  Al Palalido di Milano l'Italia *fa* ***cappotto*** alla Germania.

  (U milanskom Palalidu Italija je ubedljivo potukla Nemačku.)

  Non *si fa* ***il cappotto*** all'interno come all'esterno.

  (Ne pravi se kaput iznutra kao spolja.)

- fare *civetta*[139] – spustiti glavu da bi uzbegao udarac
  fare *la* civetta – koketirati

  Crossi gli tira un calamaio e gli *fa* ***civetta***, e il calamaio va a colpire il maestro che entrava.

  (Krosi mu je bacio jednu lignju i spustio glavu da izbegne udarac, a lignja je pogodila učitelja koji je ulazio.)

  Fino a due giorni fa piangeva per il suo Marco e adesso *fa* ***la civetta*** con Rossano.

  (Sve do pre dva dana plakala je za svojim Markom, a sada koketira sa Rosanom.)

- fare *conto* – pretpostaviti
  fare *conto* su qn./ qcs. – računati na nekoga/ nešto
  fare *il conto* – sračunati, sabrati račun

[139] Ptica ćuk poznata je po pokretu koji pravi uvlačenjem glave među ramena, te otud pojava ovog idioma.

Faccio ***conto*** che questa fortuna continui in eterno e mi piacerebbe tentare il passettino in più.

(Pretpostavljam da će ova sreća večno trajati, pa bi mi se svidelo da pokušam da napravim koji korak više.)

Ho fatto ***conto*** *su* me stesso e sulle mie potenzialità.

(Računao sam na sebe samog i na svoje mogućnosti.)

Dobbiamo *fare* ***il conto*** delle spese.

(Moramo sabrati troškove kupovine.)

- fare *festa* a qn. } radosno dočekati nekoga,
  fare *le feste* a qn. } praznovati
  fare *la / una* festa a qn. – doći kome glave, smrsiti mu konce
  – napraviti žurku[140]

Qual è la migliore musica per *fare* ***festa***?

(Koja je muzika najbolja za doček?)

Era una cucina piena di gatti e di cani che si affollavano intorno alla vecchietta, *facendole* ***le feste*** e le fusa. (I. Calvino, *Fiabe italiane*)[141]

(To je bila kuhinja puna mačaka i pasa koji su se okupljali oko starice, radosno je dočekujući i predeći.)

Sto cercando un locale a Cagliari per *fare* ***la festa*** <u>della mia laurea</u>.

(Tražim lokal u Kaljariju kako bih napravio žurku povodom diplomiranja.)

Il presidente della città gli rispose: "*Ha fatto* ***la festa*** alla figlia del re".

(Predsednik grada mu odgovori: “Naredio je da se kraljevoj ćerki odrubi glava.”

- fare *fiasco*[142] – doživeti neuspeh, propast
  fare *il fiasco* – praviti pletenu bocu, balon

Veltroni vuole guidare l'Italia ma a Roma *ha fatto* ***fiasco.***

(Veltroni želi da predvodi Italiju, ali u Rimu je doživeo neuspeh.)

Quale film *ha fatto* ***il fiasco*** <u>più clamoroso</u> al botteghino?

(Koji je film doživeo najveći neuspeh na blagajnama?)

---

[140] U današnje vreme sve češće se koristi izraz *fare la festa* u značenju ‘organizovati žurku, napraviti proslavu’, pogotovo ako je tom izrazu dodata atributska ili priloška dopuna. Na značenje ‘doći kome glave, odrubiti glavu’ nailazi se više u pisanom jeziku, uglavnom u bajkama i pričama.

[141] Primer je preuzet iz: I. Tonkin, *Dizionario fraseologico italiano-bulgaro*, Romanistika, Sofia, 2004.

[142] Ovaj idiom nastao je zbog običaja koji se praktikovao u Italiji priligom društvenih igara. Gubitnik je trebalo da plati celu bocu vina – *fiasco*, pa je stoga nastalo značenje ‘ne uspeti, propasti, izgubiti’.

Io potrei *fare* ***il fiasco*** di vino, se tu sei daccordo.
(Mogao bih napraviti pletenu bocu za vino, ako se slažeš.)

Idiom *fare fiasco* u značenju 'doživeti neuspeh' može da dobije član samo ako je reč o superlativnoj konstrukciji, kao što smo videli u gore navedenom primeru. *Fare il fiasco* u značenju 'praviti pletenu bocu' je sve ređi, jer je i ovaj zanat u zamiranju.

- fare *finta* – pretvarati se
  fare *la finta* – finta u sportu, potez-varka
  Hai fatto ***finta*** di volere entrare nella sua setta [...]. (NDR, str 64)
  (Pretvarao si se da želiš da uđeš u njegovu sektu ...)
  Come si *fa* ***la finta*** di tiro? (Kako se lažira pucanje na gol?)

- fare *forca* – izbegavati, bežati (sa časova u školi)
  fare *la forca* a qn. – nekome raditi iza leđa
  fare *le forche* – praviti se nevešt, simulirati
  È sempre più difficile *fare* ***forca*** da scuola.
  (Sve je teže bežati sa časova u školi.)
  Nel nostro cantone ci sono parlamentari che cercano di *fare* ***la forca*** ai giornalisti d'assalto e alle testate scomode.
  (U našem kantonu postoje poslanici koji pokušavaju da rade iza leđa glavnih novinara i neprijatnih naslova.)
  Molti a scuola copiavano la firma dei genitori e la falsificavano sul libretto delle assenze per *fare* ***le forche***.
  (Mnogo njih u školi je kopiralo potpis roditelja i falsifikovalo ga u knjižici odsustva radi simulacije prisustva.)

U ovom primeru smo zapazili da pored razlike u upotrebi ili izostavljanju člana semantička razlika između više idioma može nastati i usled razlike u broju SN:

- fare *fuoco* – založiti; pucati, opaliti (o oružju)
  fare *il fuoco* – napraviti / stvoriti vatru određenog tipa

Il destino *fa* ***fuoco*** con la legna che c'è[143].

(Sudbina založi vatru od drva koja ima.)

Un ubriaco *ha fatto* ***fuoco*** contro due clienti.

(Jedan pijanica je opalio oružjem u dve mušterije.)

Come *si fa* ***il fuoco*** greco / dell'accampamento / di carbone?

(Kako se pravi grčka vatra / logorska vatra / vatra od uglja?)

- fare *mostra* – pretvarati se / napraviti se

  fare *la mostra* – napraviti izložbu

Ma frate Guglielmo *fece* ***mostra*** di non raccogliere l'insinuazione. (NDR, str. 87)

(Ali brat Guljelmo se napravi da nije shvatio tu zlobnu aluziju.)

Ad un certo punto ho deciso di *fare* ***la mostra***.

(U jednom trenutku sam odlučio da napravim izložbu.)

- fare *muro* – isprečiti se, odbraniti

  fare *un* / *il* muro – podići / napraviti zid

Fin dall'inizio della storia Fiumicino *ha fatto* ***muro*** contro ogni sorta di contestazione o collaborazione.

(Od samog početka Fjumičino se branio protiv svake vrste polemike ili saradnje.)

Dovrei assumere l'imbianchino che *ha fatto* ***il muro*** in questa foto!

(Trebalo bi da zaposlim molera koji je napravio zid na ovoj fotografiji!)

- fare *notte* – o noći kada se spušta

  fare *la* notte – provesti noć budan, radeći ili učeći

Fa ***notte*** presto ormai. (Odavno se rano spušta noć.)

Così *ha fatto* ***la notte*** scorsa, ma è stato svegliato di soprassalto dai rumori dei malviventi che stavano entrando in casa.

(Tako je proveo budan prošlu noć, ali ga je naglo probudila buka provalnika koji su ulazili u kuću.)

[143] Aforizam italijanskog pisca Alesandra Barika (http://wellthiness.wordpress.com/2010/08/16/il-destino-fa-fuoco-con-la-legna-che-ce-alessandro-baricco/).

- fare *ordine* – spremiti, počistiti, napraviti reda
  fare *l'ordine* – izvršiti porudžbinu

C'era chi pregava, ... e chi incolonnava le proprie cose, come per *fare* ***ordine*** [...]. (QS, str. 82)

(Neko se molio, ... a neko je slagao svoje stvari, kao da pravi red ...)

Chi può dirmi come *fare* ***l'ordine*** sul sito Internet?

(Ko mi može reći kako se vrši porudžbina preko Internet sajta?)

- fare *orecchie* (da mercante) – pretvarati se da ne čuje
  fare *le orecchie* – praviti uši na stranicama knjige / sveske

Sul decreto 'agricoltori-panettieri' la Coldiretti *fa* ***orecchie*** *da mercante* e fornisce una replica inesatta.

(U vezi sa dekretom 'poljoprivrednici-pekari' Koldireti se pretvarala da ne čuje i dala je netačnu izjavu.)

Odio vedere il menefreghismo di chi sottolinea o *fa* ***le orecchie*** per i segni.

(Mrzim kada zapazim potpunu nehajnost onog ko podvlači ili pravi uši da označi strane.)

- fare *pietà* – izazivati sažaljenje
  fare *la pietà* – napraviti pijeta (prikaz Bogorodice s mrtvim Isusom)

Ad ogni modo *faceva* ***pietà*** e non ira ed io mi sentii molto buono. (CZ, str. 322)

(Na svaki način je izazivao sažaljenje, a ne bes, te sam se osećao kao veoma dobra osoba.)

Non bastano martello e scalpello per *fare* ***la Pietà*** di Michelangelo.

(Nisu dovoljni čekić i dleto da bi se napravila Mikelanđelova pijeta.)

- fare *salotto* – okupiti društvo radi razgovora
  fare *il salotto* – napraviti salon

Fare ***salotto*** era un'arte che nelle famiglie nobili si imparava fin da bambine.

(Okupiti društvo je bila veštinu koju su još kao devojčice učile u plemićkim porodicama.)

Fra pochi mesi mi trasferisco ed ho proprio in mente di *fare* ***il salotto*** come il tuo!

(Za par meseci se selim i nameravam da napravim salon kao što je tvoj!)

- fare *scena* – privući pažnju, ostaviti dobar utisak
  fare *la* scena – podići binu (u pozorištu, na filmskom setu)

Ci sono quelle che ti piace usare per *fare* ***scena***, e magari non hai mai capito fino in fondo il loro significato. Parole vuote, parole profonde, parole dure, […]

(Postoje reči koje ti se sviđaju da bi ostavio dobar utisak, pa makar i ne shvatio nikada njihovo pravo značenje. Prazne reči, duboke reči, teške reči ...)

Doveva andare a *fare* ***la scena*** alle 5.30 del mattino ed era molto stanco.

(Trebalo je da ide da podigne binu u pola šest ujutro, a bio je veoma umoran.)

- fare *segno* – signalizirati
  fare *il* segno – napraviti / ostaviti neki određen znak

Ho visto altri uomini *fare* ***segno*** di tacere.

(Video sam druge ljude koji signaliziraju da se ćuti.)

Come si fa a non *fare* ***il segno*** delle pinze sui vestiti?

(Kako ne ostaviti znak štipaljki na odeći?)

Mi ha insegnato a *fare* ***il segno*** della croce.

(Podučio me je da se prekrstim.)

- fare *teatro* – napraviti pozorište; igrati se pozorišta
  fare *il teatro* – izvesti scenu

È assurdo *fare* ***teatro*** in 3 metri quadrati.

(Apsurdno je praviti pozorište na tri kvadratna metra.)

Si dovrebbe riscoprire il valore del *fare* ***teatro*** a scuola, dalle materne alle medie.

(Trebalo bi ponovo otkriti vrline pozorišta u školi, od predškolskog uzrasta do VI razreda osnovne škole.)

Al limite un attore da solo può *fare* ***il teatro.***

(Ako ništa drugo, jedan glumac može sam da izvede scenu.)

- fare *tempo* (3. lice jedn.) – za pitanje "kakvo je vreme?"
  fare *il* tempo – ostvariti dobar rezultat u vremenu (u sportu, pogotovo trkama)

Che ***tempo*** *fa*? (Kakvo je vreme?)

Hamilton *ha fatto* ***il tempo*** con le dure.

(Hamilton je uz teškoće ostvario dobar rezultat.)

Kao što vidimo u datim primerima, neki ustaljeni izrazi se javljaju samo u pojedinim licima, dakle imaju veoma ograničenu upotrebu (*fare tempo*), a drugi se opet više koriste u određenoj oblasti ili sektoru (*fare il / un tempo*).

- fare *testo* – biti merodavan, važiti kao autoritet
  fare *il testo* – oblikovati tekst (grafički), napisati tekst (muzički)

  Questa sentenza milanese può *fare* ***testo*** contro le multe truffa.
  (Ova milanska presuda može da bude merodavna protiv lažnih kazni.)
  Lei *ha fatto* ***il testo***, la canzone e tutto. (Ona je oblikovala tekst, pesmu i sve.)

- fare *visita* (a qn.) – posetiti nekoga
  fare *la visita* (+ agg.) – ići na pregled

  Dapprima *feci* ***visita*** alle sue signore una volta alla settimana [...]. (CZ, str. 75)
  (Prvo sam posećivao njegove dame jednom nedeljno …)
  Devo *fare* ***la visita*** medica.
  (Moram otići na lekarski pregled.)

- fare *vita* (+ agg.; di + SN) – voditi/ imati (nekakav) život
  fare *la vita* – baviti se prostitucijom

  Lì è difficile *fare* ***vita*** <u>sociale</u>.
  (Tamo je teško imati društven život.)
  [...] forse era stato anche in Grecia, ma a *fare* ***vita*** <u>di delicatezza</u> in bei palazzi vescovili [...] (NDR, str. 348)
  (... možda je bio i u Grčkoj, ali da raskošno živi u lepim biskupskim palatama ...)
  Questa donna è costretta a *fare* ***la vita***.
  (Ova žena je prisiljena da se bavi prostitucijom.)

5.1.10. FICCARSI, FIDARSI, FINIRE, GETTARE, GIOCARE, GUADAGNARE, GUARDARE

U ovoj grupi glagola dominiraju složene konstrukcije ustaljenih izraza, dok se među jednostavnijim strukturama izdvaja samo primer sa *guadagnare*.

GUADAGNARE + SNØ (Sg.)

guadagnare *terreno* – napredovati, širiti se

Složene strukture ustaljenih izraza sa glagolima FICCARSI, FIDARSI, FINIRE, GETTARE, GIOCARE

FICCARSI, FINIRE, GIOCARE, GUARDARE + SP (prep. + SNØ)

ficcarsi *in mente* – uvrteti sebi nešto u glavu

finire *in gloria* – srećno se okončati

giocare *in casa* – igrati na domaćem terenu (sport)

– biti u povoljnom položaju, raditi na svom terenu (fig.)

giocare *in borsa* – baratati akcijama na tržištu

guardare *in faccia* (qcs.) – hrabro se suočiti sa nečim

FIDARSI, GIOCARE + SP complesso

fidarsi *a(d) occhi chiusi* – uzdati se u potpunosti

giocare *a mosca cieca* – igrati se žmurke

giocare *a carte scoperte* – igrati otvorenih karata

GETTARE + SNØ (Sg.) **+ SP**

gettare *acqua* sul fuoco – smiriti

gettare *benzina* sul fuoco – dolivati ulje na vatru

(savremena verzija za *gettare olio sul fuoco*)

gettare *fango* su qn./ qcs. – blatiti nekoga, ogovarati ga

gettare (buttare) *fumo* negli occhi – zamagliti nekom oči

gettare *olio* sul fuoco – baciti ulje na vatru

5.1.11. LASCIARE, LEGGERE, LUCIDARE, MANCARE, MANDARE, MARCHIARE, MANGIARE, MARCARE, MUTARE

I ova grupa glagola je slična prethodnoj, te izdvajamo uglavnom sintaksički složenije strukture izraza:

MARCARE, MUTARE + SNØ (Sg.)

marcare *visita* – prijaviti se na lekarski pregled (voj.)

mutare *casacca* – promeniti stav, preći u drugi tabor

LASCIARE + SNØ + agg.

lasciare *campo libero* (a qn.) – dati slobodu odlučivanja i delovanja

Složene strukture ustaljenih izraza sa glagolima LEGGERE, LUCIDARE, MANCARE, MANDARE, MARCHIARE, MANGIARE / MANGIARSI

LEGGERE, LUCIDARE, MANCARE, MANDARE, MARCHIARE, MANGIARSI + SP (prep. + SNØ)

leggere *in faccia* – čitati sa lica, videti na tuđem licu

lucidare *a specchio* – izglancati

mancare *di fede* – izneveriti koga

mandare *a effetto* – ostvariti, sprovesti

mandare *a fondo* – upropastiti, dovesti do potonuća

mandare *a mente*
mandare *a memoria* } upamtiti

mandare *a monte* – pokvariti, osujetiti

mandare qn. *a spasso* – dati otkaz nekome, otpustiti ga, oterati

mandare *a rotoli* – upropastiti, razbucati

mandare *in fumo* – osujetiti, upropastiti

mandare *in onda* – emitovati

mandare *in solluchero* – silno obradovati, oduševiti (koga)

mangiarsi (qn.) *in insalata* – lako savladati nekoga, smožditi ga

marchiare *a fuoco* – žigosati; oklevetati nekog

MANGIARE + SNØ (Sg.) **+ e + SNØ** (Sg.)

mangiare *pane e cipolla* – jesti hleba i luka, siromašno živeti

mangiare *pane e veleno* – svakodnevno se gristi od jeda

5.1.12. METTERE

Ukoliko se uz glagol *mettere* pojavljuje SN apstraktnog značenja, onda ne postoji mogućnost pojave određenog ili neodređenog člana u drugom kontekstu, već samo nultog.

C'è una canzone che vi *mette* ***tristezza***?

Il Carnevale è una festa colorata che *mette* ***allegria***.

Prilažemo spisak najfrekventnijih sintagmi sa nultim članom u objekatskom položaju iza glagola *mettere*. Neki primeri obuhvataju i povratni oblik tog glagola *mettersi*, koji se češće u pojavljuje uz SNØ u predloškim sintagmama – SP.

METTERE + SNØ (Sg.)

mettere *allegria* – razveseliti

mettere *conto* – vredeti, biti koristan

mettere *fame* – izazvati glad / apetit

mettere *fine* – završiti, dokrajčiti

mettere (fare) *furia* – žuriti, požurivati

mettere *giudizio* – urazumiti se

mettere *K.O.* – nokautirati (od eng. *knockout*)

mettere *paura* – strašiti

mettere *piede* – stupiti, kročiti

mettere *sete* – izazvati žeđ

mettere *tristezza* – rastužiti

mettere su *casa* – zasnovati porodicu

METTERE + SNØ (Pl.)

mettere *radici* – ukoreniti se

Složene strukture ustaljenih izraza sa glagolom METTERE / METTERSI

METTERE / METTERSI + SP

mettere *a morte* – pogubiti

mettere *a punto* – precizirati, jasno formulisati, podesiti (mašinu)

mettere *a repentaglio* – ugroziti, izložiti riziku

mettere *a segno* – ostvariti, pogoditi cilj

mettere *a soqquadro* – ispreturati, napraviti darmar

mettersi *a tavola* – sesti za sto

mettersi *d'accordo* – dogovoriti se

mettere *da parte* – ostaviti na stranu, prištedeti

mettere *in atto* – ostvariti
mettere (qcs.) *in bocca* (a qn.) – stavljati reči drugome u usta
mettersi *in cammino* – krenuti na put
mettere (qcs.) *in cantiere* – započeti rad na nečemu
mettere *in carta* – napisati
mettere *in corpo* – uneti u organizam, pojesti i popiti
mettere *in crisi* – dovesti u teškoću, ugroziti
mettere *in croce* – razapeti na krst
mettere *in dubbio* – dovesti u sumnju
mettere *in evidenza* – predstaviti, izložiti
mettere *in fuga* – naterati u bekstvo
mettere *in fumo* – pokvariti, osujetiti
mettere *in gattabuia* – strpati u zatvor / buvaru
mettere *in ginocchio* – gospodariti, vladati, dominirati
mettersi *in ginocchio* – potčiniti se; kleknuti
mettere *in giro* – proširiti, proneti, pustiti u promet
mettere *in guardia* – upozoriti
mettere *in imbarazzo* – dovesti u neprijatnu situaciju
mettere *in mostra* – izložiti
mettere *in musica* – komponovati na dati tekst
mettere *in naftalina* – zanemariti, ostaviti u zapećku
mettere *in onda* – emitovati, pustiti u program
mettersi *in piedi* – ustati
mettere *in prigione* – baciti u tamnicu
mettere *in regola* – regulisati, prijaviti
mettere *in relazione* – stupiti u vezu
mettere *in rilievo* – istaći, naglasiti
mettersi *in salvo* – spasiti se
mettere *in scena* – prikazati, izneti na scenu
mettersi *in tasca* qn. – potčinjavati, tlačiti nekoga
mettere *in tavola* – izneti na sto
mettersi *in viaggio* – poći na put

mettere *in vendita* – pustiti u prodaju

mettersi *in viaggio* – krenuti na put

METTERE + SNØ (Sg.) **+ SP**

mettere *becco* in qcs. – mešati se u tuđe stvari

mettere *bocca* in qcs. – umešati se u raspravu

METTERE + SNØ (Sg., Pl.) **+ SP**

mettere *legna* al fuoco – potpirivati vatru (fig. diskusiju, raspravu)

mettere *mano* al portafoglio – latiti se novčanika

METTERE + SP (in + agg. + SNØ)

mettere (qcs.) *in buona luce* – prikazati u dobrom svetlu

METTERE + SP (a + SNØ al Sg. + e + SNØ al Sg.)

mettere *a ferro e fuoco* – žariti i paliti; pobiti ognjem i mačem

mettere *a pane e acqua* – kazniti, izgladnjivati

Polirematske lokucije sa glagolom METTERE

- mettere *capo* a qcs. – završiti, ulivati se

  mettere *il capo* – staviti komad odeće

  Il fiume del Nilo fa foce in Egitto e *mette* ***capo*** nel nostro mare.

  (Reka Nil izvire u Egiptu, a uliva se u naše more.)

  Se la macchia persiste, *mettere* ***il capo*** in una pentola con acqua e detersivo.

  (Ako je mrlja tvrdokorna, stavite komad odeće u šerpu sa vodom i praškom.)

- mettere *germogli* – proklijati

  mettere *i germogli* – staviti klice / izdanke

  Fino a quando la pianta non *mette* ***germogli*** nuovi conviene ripetere il trattamento.

  (Sve dok biljka ne proklija poželjno je ponavljati postupak.)

  Mettere ***i germogli*** raccolti in una ciotola con dell'acqua e agitarli.

  (Staviti pokupljene izdanke u jednu posudu sa vodom i protresti je.)

- mettere *zeppe* – stavljati umetke; sejati razdor (fig.)
  mettere *una zeppa* – staviti umetak; naći privremeno rešenje (fig.)

  Era alto meno di un metro e settantacinque, faceva *mettere* ***zeppe*** e tacchi persino alle pantofole, per acquistare statura.
  (Bio je niži od metar i sedamdesetpet, davao je da mu se stave umeci i potpetice čak i u papuče kako bi dobio na visini.)
  Ho dovuto *mettere* ***una zeppa*** sotto la scarpa sinistra dopo che mi sono rotto il piede destro giocando a calcio.
  (Morao sam staviti jedan umetak u levu cipelu kada sam polomio desno stopalo igrajući fudbal.)
  "Invenzioni, cercano di *mettere* ***zeppe*** tra di noi" smentisce Scajola[144]. (fig.)
  ("Izmišljotine, pokušavaju da naprave razdor među nama" demantuje Skajola.)
  È qui che la sentenza del Consiglio di Stato sembra voler *mettere* ***una zeppa***[145]. (fig.)
  (Ovde izgleda da presuda Saveta Države želi da nađe privremeno.)

U ovom idiomu, pored razlike u upotrebi člana, primetili smo i razliku između izraza u prenesenom značenju i izraza u doslovnom značenju. Tako *mettere zeppe* i u slobodnoj kombinaciji reči može imati oblik SNØ, jer je reč o imenici u obliku množine, i to u funkciji objekta, što stvara povoljne uslove za izostavljanje člana. Pored SN *zeppe* u rečenici stoji obično još jedna SN, što pravi konstrukcijsku razliku između lokucije i slobodne kombinacije reči. U izrazu *mettere una zeppa*, neodređeni član ima značenje broja, tako da takođe može biti deo slobodnih konstrukcija, a ne ustaljenog izraza.

- mettere *in corpo* – jesti i piti
  mettere *nel corpo* – ubaciti u telo / korporaturu nekog predmeta

  Cerco di *mettere* ***in corpo*** qualcosa prima di fare pesi.
  (Pokušavam da nešto pojedem i popijem pre dizanja tegova.)
  Solo nella mia home vorrei *mettere* ***nel corpo*** dell'articolo un' immaginetta sulla destra.
  (Želeo bih samo da u svojoj *home* rubrici ubacim jednu sličicu desno u tekstu članka.)

- mettere *a fuoco* – izoštriti, fokusirati; zapaliti
  mettere *al fuoco* – staviti da se peče

[144] Primer preuzet sa: http://archiviostorico.corriere.it/2003/febbraio/09/
[145] Primer preuzet sa: http://eddyburg.it/article/articleview/13826/0/298/

L'occhio è in grado di *mettere* ***a fuoco*** sulla retina un'immagine proveniente da qualunque distanza.

(Oko je u stanju da na mrežnjači izoštri sliku sa bilo koje udaljenosti.)

Vuoi *mettere* ***a fuoco*** la biblioteca? (NDR, str. 462)

(Želiš da zapališ biblioteku?)

Non mettere tanta carne ***al fuoco***.

(Ne stavljaj toliko mesa da se peče.)

- mettere *in gabbia* – baciti u kavez, baciti koga u zatvor (žarg.), zarobiti (fig.)
  mettere *nella gabbia* – staviti u krletku/ kavez

Non puoi *mettere* ***in gabbia*** un animale che è nato libero.

(Ne možeš baciti u kavez životinju koja je rođena u slobodi.)

Non permettere mai a nessuno di *mettere* ***in gabbia*** la tua fantasia.

(Nikada nikome ne dozvoli da zarobi tvoju maštu.)

È utile *mettere* ***nella gabbia*** una o due volte la settimana una fettina di tuorlo d'uovo sodo.

(Korisno je staviti u krletku parče žumanceta tvrdo kuvanog jajeta jednom-dvaput nedeljno.)

- mettere *in gioco* – uvesti u igru, rizikovati
  mettere *nel gioco* – uneti u igru (danas se uglavnom misli na video igrice)

Chiunque mi conosca sa perfettamente che sono il primo a *mettere* ***in gioco*** tutto.

(Ko god me poznaje zna odlično da sam prvi koji sve rizikuje.)

Non riesco a *mettere* ***nel gioco*** i file .rar.

(Ne uspevam da unesem u igru fajlove .rar.)

- mettere *in piazza* – objaviti, javno izneti
  mettere *nella piazza* – postaviti na trg

È un grossissimo errore *mettere* ***in piazza*** quello che deve restare nello spogliatoio.

(Veoma je velika greška javno izneti ono što treba da ostane u svlačionici.)

L'amministazione comunale ha deciso di *mettere* ***nella piazza*** un cippo commemorativo.

(Opštinska administracija je odlučila da postavi na trg nadgrobni komemorativni spomenik.)

- mettere *in riga* – disciplinovati (nekoga)
  mettere *nella riga* – staviti u red

Come *mettere* ***in riga*** sette piccole canaglie?
(Kako disciplinovati sedam malih pokvarenjaka?)
Il codice che *ho messo* ***nella riga*** è quello in grassetto.
(Šifra koju sam stavio u red je boldovana.)

- mettere *in tavola* – izneti na sto
  mettere *nella tavola* – staviti u tabelu / rubriku; izneti na sto

Evitate di *mettere* ***in tavola*** piatti da portata ingombranti, ma servite direttamente nei piatti.
(Izbegavajte da iznesete na sto velike porcije hrane, već je servirajte direktno u tanjire.)
Ho fatto una serie di calcoli in Excel, ora li vorrei *mettere* ***nella tavola*** in Autocad.
(Napravio sam niz proračuna u Ekselu, sada bih želeo da ih stavim u tabelu u Autokedu.)
Non so cosa ci devo *mettere* ***nella tavola*** di requisiti ambientali.
(Ne znam šta treba da stavim na sto ekoloških rekvizita.)

- mettersi *in testa* – uvrteti sebi nešto u glavu (fig.); staviti na glavu
  mettersi *nella* testa (di qn.) – postaviti se na tuđe mesto

Bisogna anche *mettersi* ***in testa*** che qualcuno deve cucinare per tutti e due, e apparecchiare la tavola per poi sparecchiarla.
(Potrebno je utuviti u glavu da neko treba da kuva za oboje i da postavi sto kako bi ga potom opet raspremio.)
Per le cerimonie, torna di moda *mettersi* ***in testa*** qualcosa di capriccioso, classico, romantico.
(Vraća se u modu da se za ceremonije stavi na glavu nešto provokativno, klasično, romantično.)
Bisogna *mettersi* ***nella testa*** degli utenti che comprano.
(Potrebno je ući u glavu / postaviti se na mesto kupaca.)

5.1.13. MESCOLARE, MORIRE, MOSTRARE, MUTARSI, NAUFRAGARE, NAVIGARE, ODIARE, PAGARE

Navedeni glagoli su manje frekventni u ustaljenim izrazima, a uglavnom se pojavljuju u složenijim konstrukcijama sa SNØ.

MESCOLARE + **SNØ + e + SNØ**

mescolare *ebrei* e *samaritani* – mešati žabe i babe

MORIRE, MOSTRARE, NAUFRAGARE, NAVIGARE, ODIARE, PAGARE + SP (prep. + SNØ)

morire *di fame* – umreti od gladi

mostrare *a dito* – pokazivati prstom

naufragare *in porto* – propasti, promašiti na kraju poduhvata

navigare *a vista* – ići naslepo

odiare *a morte* – smrtno mrzeti

pagare *in natura* – platiti u naturi

MUTARSI + SP complesso

mutarsi *da bruco in farfalla* – pretvoriti se od gusenice u leptira

mutarsi *da brutto anatroccolo in cigno* – pretvoriti se od ružnog pačeta u labuda

PAGARE + SP complesso

pagare *a babbo morto* – dugo isplaćivati dug

5.1.14. PARLARE, PASSARE, PIANGERE, PIANTARE, PORTARE

PARLARE, PIANGERE, PORTARE, PIANTARE + SNØ (Sg., Pl.)

parlare *arabo* – pričati nerazumljivo

parlare *turco* – pričati nerazumljivo

Kada ovi izrazi imaju doslovno značenje (govoriti arapski / turski) kao i kod drugih jezika (*parlare il francese / il russo / il serbo*) obavezna je upotreba određenog člana: *parlare l'arabo, parlare il turco*. Već kod izraza *parlare italiano* zapažamo drugačija, manje jasna

pravila u vezi sa upotrebom člana. Naime, postoji mnogo primera kako sa SNØ tako i sa SNdet iza glagola *parlare*, bez jasne razlike u upotrebi. Izvorni govornici italijanskog jezika i pojedini italijanski lingvisti ističu razliku u značenju: *parlare italiano* je tako izraz koji se odnosi na govor izvornog govornika, a *parlare l'italiano* na govor stranca[146].

piangere *miseria* – kukati, žaliti se na siromaštvo
piantare *grane* – praviti probleme
portare *disgrazia* – doneti nesreću

Složene strukture ustaljenih izraza sa glagolima PARLARE, PARTIRE, PASSARE, PIANGERE, PIANTARE

PARTIRE, PIANGERE + SNØ complesso (SNØ + di + SNØ)

piangere *lacrime di coccodrillo* – roniti krokodilske suze
partire *lancia in resta* – krenuti u napad svim silama

PIANTARE + SNØ + e + SNØ

piantare *baracca e burattini* – dići ruke od svega

PARLARE, PASSARE, PIANTARE + SP (prep. + SNØ)

parlare *a casaccio* } pričati proizvoljno, napamet
parlare *a vanvera* } pričati proizvoljno, napamet
parlare *da avvocato* – pričati kao advokat
passare *in cavalleria* – biti zaboravljen, nepovratno izgubljen
passare *in testa* – preuzeti prvo mesto (u trci, na takmičenju)
passare *di moda* – izaći iz mode
passare *di testa* – zaboraviti
piantare (lasciare) *in asso* qn. – ostaviti (nekoga) na cedilu

PARLARE + SP complesso (prep. + SNØ + agg.)

parlare *a lettere maiuscole* – pisati jasno
parlare *a ruota libera* – govoriti nepovezano

[146] http://www.corriere.it/Rubriche/Scioglilingua/2005/01aprile2005.shtml (20.03.2010)

PARLARE, PIANGERE + SP complesso (prep. + agg. + SNØ)

parlare *senza mezzi termini* – jasno i otvoreno govoriti

piangere *a calde lacrime* – liti gorke suze

PARLARE, PASSARE + **SP** (prep. + SNØ) + **SP** (prep. + SNØ)

parlare *in punta di forchetta* – govoriti izveštačeno, afektirano

passare *di bocca in bocca* – proneti vest od usta do usta

passare *di casa in casa* – prenositi od kuće do kuće

passare *di città in città* – prenositi iz grada u grad

passare *di figlio in padre* – preći sa oca na sina

passare *di mano in mano* – preneti / prebaciti neku stvar od jednog do drugog

5.1.15. PIOVERE, PERDERE

PERDERE + SNØ (Pl.)

perdere *colpi* – slabiti

Složene strukture ustaljenih izraza sa glagolom PERDERE / PERDERSI i PIOVERE

PERDERE/ PERDERSI + SP (di + SNØ al Sg.)

perdersi *d'animo* – izgubiti volju, obeshrabriti se

perdere *di vista* – izgubiti iz vida, izgubiti kontakt s kime

PIOVERE + SP (prep. + SNØ al Pl.)

piovere *a catinelle* – kišiti kao iz kabla

Polirematske lokucije sa glagolom PERDERE

- perdere *tempo* – gubiti vreme trošeći uzaludno energiju
  perdere *il tempo* – gubiti vreme (određeno)
  – gubiti ritam (u plesu, muzici, sa ostalima)

perdere *un tempo* (retko) – izgubiti poluvreme utakmice (u sportu)

Perdere tempo i *perdere il tempo* su izrazi koji se na srpski jezik jednako prevode 'gubiti vreme', te ćemo ovo značenje temeljnije objasniti. *Perdere tempo* označava uzaludno trošenje vremena i istovremeno gubljenje energije na nebitne stvari: Non farmi *perdere tempo*!

Perdere il tempo takođe označava gubljenje vremena, ali nekog određenog, te se javlja kao izraz sa SNdet u objekatskoj funkciji. Uz ovaj izraz mnogo češće nego uz prethodni stoje:

1) atributske dopune kao dodatni opis – *perdere il tempo* prezioso, *perdere il tempo* invano,
2) glagolske dopune: *perdere il tempo* ad ascoltare la musica, ...
3) predloške dopune: *perdere il tempo* con ragazzini ed avventurieri, *perdere il tempo* nei giochi, ...

Perdere il tempo, kao i *perdere un tempo* imaju i druga značenja, koja navodimo u sledećim primerima:

> L'altra sera, quando cantando "Ricomincio da qui" facevo gesti all'orchestra per non *perdere* ***il tempo***, mi è scattato il mio "dito inquisitore"[147].
> (Sinoć, kada sam pevajući "Ponovo počinjem odavde" davao znake orkestru da ne gubi ritam, odskočio mi je moj "ispitivački prst".)
> Al 50' Luca Serra scodella una palla invitante al centro ma Ruggeri *perde* ***il tempo*** e l'azione sfuma[148].
> (U 50. minutu Luka Sera uputio je loptu centru ali Ruđeri je izgubio vreme i akcija je propala.)
> Abbiamo *perso* ***un tempo***, il primo. Mentre nel secondo abbiamo creato qualcosa di buono, ma non basta.
> (Izgubili smo jedno poluvreme, prvo. U drugom smo napravili nešto dobro, ali nije bilo dovoljno.)

- perdere *quota* – izgubiti važnost / vrednost (*aeron.* spuštati se, gubiti visinu)
  perdere *la quota* – izgubiti ulog / kotizaciju

Alitalia continua a *perdere* ***quota***. (Alitalija i dalje gubi na vrednosti.)
Giocare a blackjack non serve a niente, se non per *perdere* ***la quota*** di partecipazione.
(Igrati na blekdžeku ničemu ne služi, osim za gubljenje uloga učešća.)

[147] Primer je preuzet sa: www.iltempo.it/spettacoli/2010/02/18

[148] Primer je preuzet sa: http://edicola.unionesarda.it; 09.01.2011.

- perdere *terreno* – povlačiti se, gubiti oslonac
  perdere *il terreno* – izgubiti zemlju / tlo (i fig.)

Lo yen continua a *perdere* ***terreno*** nei confronti dell'euro.
(Jen nastavlja da se povlači pred evrom.)
Questa ragazza *ha perso* ***il terreno*** sotto i piedi.
(Ova devojka je izgubila tlo pod nogama.)

5.1.16. PORRE, PORTARE, PRENDERE

PORTARE + SNØ (Sg.)

porre *fiducia* (in qn.) – uzdati se u koga
porre *fine* (a qcs.) – dokrajčiti, završiti sa nečim
porre *mente* (a qcs.) – razmotriti nešto
porre *mano* (a qcs.) – latiti se čega
portare *fortuna* – donositi sreću
portare *rancore* (a qn.) – biti kivan na nekoga
portare *rispetto* (a qn.) – gajiti poštovanje prema nekome
portare *sfortuna* } donositi nesreću
portare *sventura* } donositi nesreću

PRENDERE + SNØ (Sg., Pl.)

prendere *appunti* – hvatati beleške, zapisivati
prendere *atto* – primiti k znanju, imati u vidu
prendere *coraggio* – ohrabriti se
prendere *corpo* – otelotvoriti se, konkretizovati se
prendere *cura* (di qn. / qcs.) – brinuti se o nekome / nečemu
prendere *decisione/ decisioni* – odlučiti
prendere *fiato* – uzeti vazduha, predahnuti
prendere *fuoco* – zapaliti se
prendere *licenza* (da qn.) – oprostiti se, otići od koga
prendere *paura* – uplašiti se
prendere *piede* – ustaliti se, ukoreniti se
prendere *quota* – napredovati, poboljšati se
prendere *riparo* – naći sklonište, zakloniti se

prendere *riposo* – odmoriti se

prendere *sonno* – uspavati se

prendere *vendetta* – osvetiti se

Složene strukture ustaljenih izraza sa glagolima PORRE / PORSI, PORTARE, PRENDERE / PRENDERSELA

PORRE / PORSI, PORTARE, PRENDERE /PRENDERSELA + SP (prep. + SNØ al Sg.)

porsi *a tavola* – sesti za trpezu

porre *in effetto* – sprovesti u delo

porsi *in cammino* – poći na put

porsi *in difesa* (di qn.) – ustati u čiju odbranu

portare *a cavalluccio* – nositi nekoga na leđima

portare *a termine* – dovršiti, završiti

portare *in dono* – darovati

portare *in dote* – doneti u miraz

prendersela *a cuore* – primiti k srcu

prendere *di mira* – uzeti na nišan

prendere (qn.) *di punta* – oštro postupiti pre kome, napasti ga

prendere *in esame* – ispitivati

prendere *in parola* - uzeti za reč

prendere *in pugno* (*avere, tenere*) – držati u šaci; vladati

prendere *sotto gamba* qn./ qcs. – potcenjivati

PORTARE, PRENDERE + SP (prep. + SNØ al Pl.)

portare *a pentole* – nositi nekoga na leđima

prendere *a calci* – išutirati

prendere *a pugni* – izudarati pesnicama

prendere *a scappellotti* – išćuškati koga

prendere *a spintoni* – odgurati, udarati nekoga gurkanjem

PORTARE + SNØ complesso

portare *coccodrilli* in Egitto – raditi nešto beskorisno

portare *vasi* a Samo[149] – raditi beskorisne stvari, učiti ribu da pliva (fig.)

PRENDERE + SNØ (Pl.) **+ SP** (per + SNØ al Pl.)

prendere *fischi per fiaschi* – pogrešno shvatiti

prendere *lucciole per lanterne* – prodavati rog za sveću

PRENDERE + SP complesso (SNØ al Sg. + agg.)

prendere *per moneta sonante* – smatrati autentičnim

Polirematske lokucije sa glagolom PRENDERE

- portare *a conclusione* – dovršiti, ostvariti
  portare *alla conclusione* – dovesti do zaključka

  Il 70% *ha portato* ***a conclusione*** il corso.

  (Sedamdeset posto polaznika je završilo kurs.)

  Questo non deve *portare* ***alla conclusione*** che un auto più pesante tiene meglio la strada.

  (Ovo ne bi trebalo da dovede do zaključka da teži automobil bolje prianja uz drum.)

- prendere *aria* – izaći na vazduh, biti na vazduhu
  prendere *aria* – uzimati vazduh (meh.)
  prendere *l'aria* – udisati vazduh (određen vazduh, iz posebnog prostora)

  Non abbiamo avuto la possibilità di venire fuori per *prendere* ***aria***.

  (Nismo imali priliku da izađemo na vazduhu).

  L'intercooler originale *prende* ***aria*** da sotto.

  (Međuhladnjak uzima vazduh za dalje rashlađivanje od dole.)

  Essi hanno altre parti che vengono usate per *prendere* ***l'aria*** dall'acqua che li circonda.

  Queste parti si chiamano "branchie".

  (Imaju druge delove tela koji se koriste za udisanje vazduha koji ih okružuje. Ti delovi se zovu "škrge".)

[149] Ovaj izraz potiče još od doba antičke Grčke, kada je smatrano potpuno nepotrebnim donositi vaze i grnčariju na ostrvo Samos (it. *Samo*), na kojem je ovaj zanat tada bio u najvećem procvatu.

- prendere *congedo* (da qn.) – oprostiti se od koga
  prendere *il congedo* (+ agg, + di + SN) – ići na odsustvo

Alla signora Malfenti scrivevo una lettera semplice con la quale *prendevo* ***congedo*** [...]. (CZ, str. 95)

(Gospođi Malfenti sam pisao jedno jednostavno pismo kojim sam se opraštao od nje ...)

Ho deciso di *prendere* ***il congedo*** di maternità.

(Odlučila sam da odem na porodiljsko odsustvo.)

Il papà può *prendere* ***il congedo*** parentale, subito dopo la nascita del figlio.

(Otac može otići na odsustvo radi roditeljstva, odmah nakon rođenja deteta.)

- prendere *cappello* – uvrediti se
  prendere *il cappello* – uzeti šešir

Prende ***cappello*** e se ne va. (Uvredi se i ode.)

Prende ***il cappello*** e se ne va. (Uze šešir i ode.)

- prendere *moglie* – oženiti se
  prendere *la moglie* – otići po ženu

Per *prendere* ***moglie*** serve tempo e denaro. (Za ženidbu su potrebni vreme i novac.)

In moto stava andando a *prendere* ***la moglie***. (Išao je motorom po ženu.)

- prendere *nota* – zapaziti, zabeležiti
  prendere *la nota* – uzeti notu / ton (muz.), uzeti zapis / zabelešku

[...] e intanto ne *presi* ***nota*** in un libretto [...]. (CZ, str. 61)

(... u međuvremenu sam to zabeležio u jednu knjižicu ...)

Prende ***la nota*** del cameriere e si mette ad ordinare la cena.

(Uze zapis od konobara i poče da poručuje večeru.)

Quando si invertono gli intervalli *si prende* ***la nota*** più bassa e si mette sopra, o viceversa: risulterà un nuovo intervallo.

(Kada se preokrenu muzički intervali uzme se najniži ton e postavi gore, ili obrnuto: tako će nastati novi interval.)

- prendere *parte* – učestvovati
  prendere *la parte* – uzeti određen deo nečega
  prendere *la parte del leone* – uzeti lavovski deo

L’omicida è un giovane nevrotico che *ha preso* ***parte*** alla guerra civile. (GDM, str. 59)
(Ubica je jedan neurotičan mladić koji je učestvovao u građanskom ratu.)
Prendi ***la parte*** grande della cravatta e falla passare dal basso sotto il collo.
(Uzmi veliki deo kravate i provuci ga od dole ispod vrata.)
Solo un pugno di persone *si prende* ***la parte*** *del leone* delle ricchezze della società.
(Samo šačica ljudi uzme lavovski deo društvenog bogatstva.)

- prendere *posizione* – zauzeti stav
  prendere *la posizione* – preuzeti položaj

Mozilla Firefox *prende* ***posizione*** contro Google.
(Mozila Fajerfoks zauzima stav protiv Gugla.)
Prende ***la posizione*** che Mauro Tedeschini, che lascia l'azienda, aveva ricoperto dal 2000.
(Preuze položaj koji je Mauro Tedeskini, koji je ostavio firmu, pokrivao od 2000. godine.)

- prendere *posto* – sesti, zauzeti mesto
  prendere *il posto* – preuzeti (tuđe) mesto ili položaj

Prego tutti i colleghi di *prendere* ***posto***. (Molim sve kolege da sednu.)
Una volta i figli di disabili potevano *prendere* ***il posto*** lavorativo dei genitori.
(Nekada su deca invalida mogla preuzeti radno mesto roditelja.)

- prendere *servizio* – stupiti u službu
  prendere *il servizio* – poslužiti se nečijom uslugom (iz oblasti uslužne delatnosti); preuzeti servis (sport.)

L’hanno licenziato perché aveva rifiutato di *prendere* ***servizio*** in altra sede.
(Dali su mu otkaz, jer je odbio da stupi u službu u drugom sedištu preduzeća.)
Dall'aeroporto di Napoli Capodichino, *prendete* ***il servizio*** navetta Alibus e scendete a Piazza Garibaldi.
(Iskoristite uslugu autobusa Alibus sa napuljskog aerodroma Kapodikino i siđite na Trg Garibaldi.)

Nadal *prende* ***il servizio***, e dopo aver ceduto il primo 15, incappa in un doppio fallo: il primo di tutta la finale[150].

(Nadal je preuzeo servis i nakon što je prepustio prvih 15 poena, napravio je duplu grešku: prvu tokom celog finala.)

- prendere *tempo* – ne žuriti, odugovlačiti
  prendere *il tempo* – meriti vreme

Berlusconi *prende* ***tempo*** sulla bozza di riforma Distensione sulla giustizia.

(Berluskoni ne žuri sa nacrtom reforme Detanta pravde.)

L'orologio *prende* ***il tempo*** e il tempo batte per noi.

(Sat meri vreme, a vreme kuca za nas.)

- prendere *terra* – pristati, stići do kopna
  prendere *la terra* – uzeti zemlju

Le escursioni in gommone permettono di *prendere* ***terra*** nelle meno esplorate regioni del nord del pianeta.

(Izleti u gumenom čamcu omogućavaju da stignete do kopna najmanje istraženih severnih krajeva planete.)

Sarebbe perfetta quella foto dove Michele *prende* ***la terra*** con le mani.

(Savršeno bi odgovarala ona fotografija na kojoj Mikele rukama uzima zemlju.)

- prendere *in giro* – ismejati (nekoga)
  prendere (qcs.) *nel giro di* – uraditi nešto u određenom vremenskom roku

Una persona la prendi in giro finchè essa vuole farsi *prendere* ***in*** *giro.*

(Možeš da ismevaš nekog dokle god taj dozvoljava da ga drugi ismevaju.)

La decisione più dolorosa della nostra vita l'abbiamo dovuta *prendere* ***nel*** *giro* di poche ore. (Moramo doneti najbolniju odluku u našem životu u roku od par sati.)

5.1.17. PRESTARE, PROMETTERE, RACCONTARE, RENDERE, RESTARE, RIDARE, RIDERE, RIMANERE, RIMETTERSI, RIPRENDERE, RISPONDERE

PRESTARE, RENDERE / RENDERSI, RIDARE, RIPRENDERE + SNØ (Sg.)

prestare *aiuto* – pružiti pomoć

[150] Primer preuzet sa: www.repubblica.it/2006/05

prestare *attenzione* – pokloniti pažnju

prestare *orecchio* – (sa)slušati

prestare *fede* – verovati, poverovati

rendersi *conto* (di qcs.) – uvideti

rendere *conto* (di qcs.) – polagati računa o čemu

rendere *giustizia* (a qn.) – pravedno postupati prema kome

rendere *omaggio* – odati priznanje, iskazati poštovanje

rendere *onore* – odati počast

rendere *ragione* (di qcs.) – opravdati nešto

ridare *fiato* – predahnuti, zastati

riprender *fiato* – doći do daha, odahnuti dušom

RACCONTARE, RISPONDERE + SNØ (Pl.)

raccontare *panzane* – lagati, izmišljati

rispondere (dare) *picche* – odgovoriti negativno, odbiti

RESTARE + SNØ complesso (SNØ + agg.)

restare (rimanere) *lettera morta* – ostati bez efekta, mrtvo slovo na papiru

Složene strukture ustaljenih izraza sa glagolima PROMETTERE, RENDERE, RESTARE, RIDERE, RIMANERE, RIMETTERSI

PROMETTERE + SNØ (Pl.) **+ e + SNØ** (Pl.)

promettere *mari e monti* – obećavati brda i doline

RENDERE + SNØ (Sg, Pl.) **+ per + SNØ** (Sg, Pl.)

rendere *pane per focaccia* – vratiti milo za drago

rendere *frasche per foglie* – uzvratiti milo za drago

RESTARE, RIMANERE, RIMETTERSI + SP (prep. + SNØ)

restare *a galla* – održavati se, dobro plivati (fig.)

restare (rimanere) *di sasso* } ostati bez reči

restare (rimanere) *di stucco* } ostati bez reči

restare (sedere) *in panchina* – ostati na klupi (sport)

restare *in mutande* – sve izgubiti

restare *in sella* – zadržati položaj

rimanere *in asso* – ostati na cedilu

rimettersi *in sella* – ponovo uzjahati

RESTARE, RIDERE + SP complesso (a + SNØ + agg.)

restare (rimanere) *a mani vuote* – ostati praznih šaka

ridere *a denti stretti* – smejati se kroz zube (stisnutih zuba)

Polirematske lokucije u složenim strukturama sa glagolom RIMANERE

- rimanere *in gola* – ostati neispunjene želje
  rimanere *nella gola* – ostati u klancu
  rimanere *nella gola* + di + SNdet – ostati u grlu (nečijem)

L'importante è quello di aver fatto *rimanere* ***in gola,*** questa vittoria ai fiorentini.

(Najvažnije je što je Firentincima ova pobeda ostala neispunjena želja.)

Ed è per questo che si trova un piacere perverso nel *rimanere* ***nella gola*** tra le montagne, sotto alla nebbia e al buio.

(Zbog toga se prilikom ostajanja u klancu između planina, u magli i mraku, oseća neko izopačeno zadovoljstvo.)

Le piccole ossa possono invece *rimanere* ***nella gola*** del cane e causarne il soffocamento.

(Sitne kosti mogu ostati u grlu psa i prouzrokovati gušenje.)

5.1.18. SALIRE, SALTARE, SALVARE, SAPERE, SCENDERE

Glagoli *salire, saltare* i *scendere* su glagoli kretanja, te ih nismo pronašli u ustaljenim izrazima, iako na primer glagoli *saltare* i *scendere* mogu da bude tranzitivni i da ostvaruju strukture 'V+SN' (*saltare gli ostacoli, scendere le scale, ...*).

Složene strukture ustaljenih izraza sa glagolima SALIRE, SALTARE, SALVARE / SALVARSI , SAPERE, SCENDERE

SALVARE + SNØ (Sg.) **+ e + SNØ** (Pl.)

salvare *capra e cavoli* – učiniti da bude i vuk sit i koze na broju

SALIRE, SALTARE, SALVARSI, SAPERE, SCENDERE + SP (prep. + SNØ)

salire (montare, stare) *in cattedra* – popovati, držati lekcije

saltare *in mente* – pasti na pamet

salvarsi *in corner* – spasiti se u poslednjem trenutku

sapere *a memoria* } znati napamet
sapere *a mente* }

scendere *a patti* (con qn.) – dogovoriti se sa nekim

scendere *a terra* – sići na kopno

scendere *in lizza* – upustiti se u borbu, izaći na megdan

scendere *in pista* – izaći na pistu, izaći na megdan

SALVARSI, SALTARE + SP complesso

salvarsi *in calcio d'angolo* – spasiti se u poslednjem trenutku

saltare *di palo in frasca* – skakati s predmeta na predmet, govoriti nepovezano

Polirematske lokucije sa glagolima SALTARE i SCENDERE

- saltare *in aria* – eksplodirati
  saltare *nell'aria* – odskočiti uvis, baciti uvis

  L'allarme anti-incendio ha costretto alla fuga i malviventi che volevano far *saltare* ***in aria*** il bancomat che si trova all'interno del centro.

  (Protivpožarni alarm je naterao u bekstvo provalnike koji su hteli da dignu u vazduh bankomat u trgovačkom centru.)

  Non può levitare, ma può *saltare* ***nell'aria***.

  (Ne može da levitira, ali može da odskače uvis.)

- saltare *in testa* – pasti na pamet (fig.)
  – skočiti na glavu (a qn.)
  – skočiti na vrh (tabele, klasifikacione liste, ...)

  saltare *nella testa* (di qn.) – uskočiti u tuđe misli

Le *è saltato* ***in testa*** di scrivere una lettera anonima.

(Palo joj je na pamet da napiše anonimno pismo.)

Il Principe può acquisire il potere di caricare un colpo estremamente potente, *saltare* ***in testa*** agli avversari e colpirli dall'alto.

(Princ može dobiti ovlašćenje da izuzetno snažno napadne, da se baci na protivnike i napadne ih od gore.)

Barcellona fermato, il Real *salta* ***in testa***[151]**.**

(Barselona se zaustavila, a Real skočio na vrh tabele.)

Ci divertiamo però a *saltare* ***nella testa*** del protagonista da un ricordo all'altro, partecipando con lui agli eventi della sua storia con Clementine.

(Zabavlja nas da uskačemo u misli glavnog junaka, od jednog do drugog sećanja, učestvujući sa njim u njegovim doživljajima sa Klementinom.)

- scendere *in campo* – upustiti se u borbu, izaći na megdan
  scendere *nel campo* – pojaviti se na (nekom odred.) polju

Sarà Bersani a *scendere* ***in campo*** per una nuova legge sulla cittadinanza.

(Izgleda da će se Bersani upustiti u borbu za novi zakon o državljanstvu.)

Nel 1990 decide di *scendere* ***nel campo*** della politica, aderendo al Fronte Nazionale fondato da Franco Freda.

(U 1990. godini je odlučio da se pojavi na političkoj sceni, pristupajući Nacionalnom Frontu koji je osnovao Franko Freda.)

- scendere *in piazza* – izaći na ulicu, javno demonstrirati
  scendere *nella piazza* – izaći na trg (određeni)

Le associazioni intendono *scendere* ***in piazza***, organizzare scioperi e cittadini per dire "no" alla centrale a carbone.

(Udruženja nameravaju da izađu na ulice, organizuju štrajkove i spreme građane da kažu "ne" električnoj centrali na ugalj.)

Chiedete al conducente di *scendere* ***nella piazza*** principale di Sant'Agnello di Sorrento, di fronte al Municipio.

(Tražite od vozača da siđete na glavni trg Sant Anjelo u Sorentu, preko puta Gradske kuće.)

[151] Primer preuzet sa: www.intopic.it/notizia/1918711/

5.1.19. SEMINARE, SENTIRE / SENTIRSI, SERBARE, SERVIRE, SCAPPARE, SCOPPIARE, SCRIVERE, SMUOVERE, SPARARE, SPRECARE

SEMINARE, SERBARE, SPRECARE + SNØ (Sg.)

seminare *zizzania* – sejati razdor

serbare *rancore* (verso qn.) – biti kivan na nekoga

sprecar *fiato* – uzalud govoriti

ALI: tirare *il fiato*, togliere *il fiato*, trattenere *il fiato*.

NON + SENTIRE + SNØ (Pl.)

non sentire *ragioni* – ne popuštati

Složene strukture ustaljenih izraza sa glagolima SCAPPARE, SCOPPIARE, SENTIRSI, SERVIRE, SMUOVERE

SMUOVERE + SNØ (Pl.) **+ e + SNØ** (Pl.)

smuovere *mari e monti* – pomerati brda i planine

SCAPPARE, SCOPPIARE, SENTIRSI, SPARARE + SP (prep. + SNØ)

scappare *di mano* – pobeći

scoppiare *di salute* – pucati od zdravlja

scoppiare *in pianto* – rasplakati se

sentirsi *a disagio* – osećati se neprijatno

sentirsi *in colpa* – osetiti se krivim

sparare *a vista* – pucati bez opomene

SCRIVERE, SERVIRE + SP complesso (prep. + SNØ + prep. + SNØ)

scrivere *a lettere di scatola* – pisati ogromnim slovima

servire *di coppa* e *di coltello* – biti veoma uslužan (retko)

5.1.20. SOGNARE, SPUTARE, STARE, SUDARE

SPUTARE, SUDARE + SNØ (Sg, Pl.)

sputare *bile* – besneti, sipati pogrde

sputare *sentenze* – deliti mudre savete, popovati

sudare *sangue* – grdno se namučiti

Složene strukture ustaljenih izraza sa glagolima SOGNARE, STARE i SUDARE

SUDARE + SNØ complesso (agg.+ SNØ)

sudare *sette camicie* – grdno se naraditi, kupati se u znoju lica svog

Bilo je potrebno dosta vremena da se ovaj izraz ustali sa brojem 7, prethodne varijante su obuhvatale broj 1 – *sudare una camicia*, 4 – *sudare quattro camicie*, pa se javljao oblik i za neodređenu količinu – *sudare più camicie*[152], ali je ipak oblik *sudare sette camicie* postao dominantan zbog snažne simbolike broja 7, često tumačenog kao broja savršenstva i velike količine.

SUDARE + SNØ (Pl.) **+ e + SNØ** (Sg.)

sudare *lacrime* e *sangue* – grdno se namučiti

STARE + SP (prep. + SNØ)

stare *in croce* – biti na mukama

stare *a cuore* (a qn.) – biti važan, ležati na srcu

SOGNARE + SP complesso (prep. + SNØ + agg.)

sognare *a occhi aperti* – sanjati otvorenih očiju, fantazirati

Polirematske lokucije sa glagolima SPUTARE i STARE

SPUTARE

- sputare *veleno* – sipati pogrde, besneti

  sputare *il veleno* – ispljunuti otrov

La Guzzanti sfila da diva e *sputa* ***veleno*** sull'Italia.

(Gucantijeva se ponaša kao diva i sipa pogrde o Italiji.)

Questo serpente *sputa* ***il veleno*** attraverso i fori davanti le zanne come difesa.

(Ova zmija u odbrani bljuje otrov kroz rupice ispred zuba.)

[152] Navedeni oblici su zabeleženi kod Bernija u Rimama (Rima 1, 5). Prema: G. Pittano, *Frase fatta capo ha, Dizionario dei modi di dire, proverbi e locuzioni*, Zanichelli editore S.P.A., Bologna, 1992, str. 263

STARE

- stare *in pensiero* – biti zabrinut

  stare *nel pensiero* (di qn.) – zamisliti se, uneti se u misli (nekog drugog)

Non *stare* ***in pensiero*** per me, sto bene. (Ne brini za mene, dobro sam.)

Stare ***nel pensiero*** non è chiudersi in qualcosa, ma aprirsi al tutto ciò che non ha nulla al di fuori di sé.

(Uronuti u misli ne znači zatvoriti se u nešto, već otvoriti se prema svemu što ne poseduje ništa izvan sebe.)

Si deve *stare* ***nel pensiero*** di una tigre in gabbia per capire cos'è la noia.

(Čovek mora da se unese u misli jednog tigra u kavezu da bi shvatio šta je dosada.)

5.1.21. TENERE / TENERSI

TENERE + SNØ (Sg.)

tenere *banco* – voditi glavnu reč

tenere *compagnia* (a qn.) – praviti društvo

tenere *fede* (a qn.) – održati zadatu reč

tenere *mano* (a qn.) – biti kome saučesnik

Složene strukture ustaljenih izraza sa glagolom TENERE / TENERSI

TENERE / TENERSI + SP (prep. + SNØ)

tenere *a bada* – držati na oku

tenere *a battesimo* – krstiti, biti čiji kum

tenersi *a galla* – održavati se na površini

tenere *a freno* – držati pod kontrolom, obuzdavati

tenere *a mente* – pamtiti

tenere *d'occhio* – držati na oku, nadzirati

tenere *in bilico* – držati u ravnoteži

tenere *in braccio* – držati u naručju

tenere *in conto* – ceniti, uvažavati

tenere qn. *in pugno* – držati koga u šaci

tenere *in scacco* – držati u šahu

tenere *in serbo* – držati u rezervi

tenere *sotto vetro* – brižno čuvati, čuvati pod staklenim zvonom

tenersi *per mano* – držati se za ruke

Polirematske lokucije sa glagolom TENERE

- tenere *bordone* – pomagati koga u nečistim poslovima

  tenere *il bordone* – biti muzička pratnja

  – držati putnički štap

Dammi retta, evita di *tenere* ***bordone*** a certa gente.

(Poslušaj me, nemoj da pomažeš neke ljude u nečistim poslovima.)

Fondamentale è il tambura che *tiene* ***il bordone***.

(Osnovna je tambura kao muzička pratnja.)

La statua è mutila della mano sinistra, quella che *teneva* ***il bordone.***

(Ovaj kip ima osakaćenu levu ruku, onu u kojoj je držao putnički štap.)

- tenere *conto* (di qcs.) – voditi računa o čemu

  tenere *il conto* – zadržati nalog

[...] volli fargli credere che io avessi avuto delle notizie [...] e che m'avevano indotto a non *tener* ***conto*** del suo consiglio. (CZ, str. 62)

(... želeo sam da ga ubedim da sam primio vesti ... koje su me navele da ne povedem računa o njegovom savetu.)

Se si ha la possibilità di *tenere* ***il conto*** o in euro o in dollari vi sono due opzioni.

(Ako je moguće zadržati nalog ili u evrima ili u dolarima, postoje dve opcije.)

- tenere *mano* a qn. – biti saučesnik, pomagati

  tenere *la mano* – držati ruku

Tenere ***mano*** a chi pensa soltanto ai propri profitti è complicità.

(Pomagati onome ko misli samo na svoju korist je saučesništvo.)

Ci sono cento diversi modi di *tenere* ***la mano*** di una persona.

(Postoje razni načini na koje se jednoj osobi može držati ruka.)

- tenere *testa* (a qn.) – odolevati kome, nositi se s kime
  tenere *la testa* – držati glavu (i fig.)

Il mio ragazzo non mi sa per nulla *tenere* ***testa,*** sarà che lui è taciturno, chiuso e introverso.

(Moj momak ne ume da se nosi sa mnom, možda zato što je ćutljiv, zatvoren i introvertan.)

Nico ha riconosciuto e compreso che *tenere* ***la testa*** in due posti differenti non è facile.

(Niko je prepoznao i shvatio da nije lako držati glavu na dva različita mesta.)

A quanti mesi i neonati cominciano a *tenere* ***la testa*** alta da soli?

(Sa koliko meseci novorođenčad sama drže glavu?)

5.1.22. TIRARE, TOCCARE, TORNARE, TRARRE, TRINCIARE, TROVARE

TRARRE, TROVARE + SNØ (Sg.)

trarre *diletto* (da qcs.) – uživati u čemu

trarre *partito* (da qcs.) – izvući korist iz čega

trovare *conforto* – odahnuti dušom

TIRARE, TRINCIARE + SNØ (Pl.)

tirare *bestemmie* – psovati

tirare *calci* (*calcetti*) – šutati, šutirati

ALI: tirare ***i*** *calci* <u>*di rigore*</u> (izvesti jedanaesterac / penal), ***i*** <u>*calci d'angolo*</u> (izvesti korner)

tirare *moccoli* – psovati

trinciare *giudizi* – prenagljeno suditi, seći kao na panju

Složene strukture ustaljenih izraza sa glagolima TIRARE, TORNARE, TROVARE / TROVARSI

TIRARE, TORNARE, TROVARSI + SP (prep. + SNØ)

tirare *a sorte* – izvlačiti žrebom

tirare *in ballo* qn. – umešati nekog

tirare *in porta* – pucati na gol (sport.)

tornare *a bomba* – vratiti se na suštinu razgovora

trovarsi *in necessità* – zapasti u bedu

TIRARE + SNØ + SP (prep. + SNØ)

tirare *sassi* in colombaia – naneti štetu sopstvenoj strani

TROVARE + SNØ + SP complesso

trovare *pane* per i propri denti – naići na teškog protivnika

Polirematske lokucije sa glagolom TOCCARE

- toccare *ferro* – kucnuti u drvo (kod Italijana u gvozdeni deo predmeta, radi otklanjanja nesreće)

  toccare *il ferro* – dodirnuti gvozdeni deo nečega

  Strano ma vero, per scaramanzia gli inglesi toccano legno, mentre noi *tocchiamo* ***ferro***.

  (To je čudno, ali istinito, iz sujeverja Englezi kuckaju u drvo, dok mi kuckamo u metal.)

  Molti miei compagni che sono nella mia squadra, anche più bassi di me, riescono a *toccare* ***il ferro*** del canestro.

  (Mnogi moji drugari iz ekipe, čak i oni koji su niži od mene, uspevaju da dotaknu obruč od koša.)

5.1.23. VENDERE, VIVERE, VENIRE, VESTIRSI, VOLGERE

I u ovoj skupini glagola nailazimo na mali broj jednostavnih struktura ustaljenih izraza, a zapazili smo i da izrazi sa glagolom *vendere* preuzimaju isključivo figurativno, a ne doslovno značenje.

VENDERE + SNØ

vendere *fumo* – pričati prazne priče

Složene strukture ustaljenih izraza sa glagolima USCIRE, VENDERE, VIVERE, VENIRE, VESTIRSI, VOLGERE

VENDERE + SNØ (Sg.) **+ per + SNØ** (Sg.)

vendere *crusca per farina*
vendere *semola per farina* } prevariti u vrednosti robe

VIVERE + SNØ (Sg.) **+ per + SNØ** (Sg.)

vivere *giorno per giorno* – živeti od danas do sutra

USCIRE, VESTIRSI, VOLGERE + SP (prep. + SNØ)

uscire *di mente* – poludeti

uscire *di carreggiata* – skrenuti sa puta (i *fig*.)

uscire *di scena* – sići sa scene, povući se iz javnog života

vestirsi *in borghese* – biti obučen u civilu

volgere *in scherzo* – preobratiti u šalu

VENIRE+ SP (prep. + SNØ)

venire *a capo* (di qcs.) – izaći nakraj sa čime; dovršiti nešto

venire *a conoscenza* (di qcs.) – saznati nešto

venire *a contesa* – posvađati se

venire *a galla* – izaći na videlo, isplivati na površinu

venire *a morte* – umreti

venire *a noia* – dosaditi

venire *a parole* – sporečkati se

venire *a patti* – dogovoriti se

venire *a pennello*
venire *a proposito* } doći kao poručen
venire *a puntino*

venire *a tempo* – doći na vreme

venire *in aiuto* – pripomoći

venire *in auge* – steći popularnost, pročuti se

venire *in capo* – pasti na pamet

venire *in disgrazia* (di qn.) – pasti u nečiju nemilost

venire *in fama* – proslaviti se

venire *in luce* – pokazati se

venire *in mente* – pasti na pamet

venire *in odio* – postati omrznut

venire *in soccorso* – pritrčati u pomoć, pomoći

venire *in taglio* – dogoditi se u pravom trenutku; ukazati se pogodnim

venire *in tempo* – doći na vreme

Posmatrajući izraze sa glagolom *venire* primetili smo da postoje: 1. grupice izraza istog značenja i strukture, ali sa različitim leksemom SNØ (*venire a pennello / a proposito / a puntino; venire in aiuto / in soccorso*), kao i 2. više izraza sa različitim predlogom, ali istom SNØ (*venire a / in tempo*).

Zaključak

Prilikom istraživanja nultog člana u ustaljenim izrazima u okviru glagolskih sintagmi zapazili smo da je struktura 'V+ SNØ (Sg.)' više zastupljena od 'V + SNØ (Pl.)', iako je u slobodnim konstrukcijama oblik množine češći od oblika jednine. Ovu pojavu možemo pripisati specifičnosti ustaljenog izraza u kojem SN mora na neki način da predstavi nedostatak referentnosti pojma na koji se odnosi, a to se postiže upotrebom Ø. Među analiziranim glagolima bilo je onih koji nisu tvorili jednostavne strukture u ustaljenim izrazima, tipa 'V+SN', već su činili deo mnogo složenijih struktura. Pored glagola kretanja, za koje takve strukture nisu uobičajene, izdvojili smo i nekoliko tranzitivnih, ali manje frekventnih glagola u jeziku, samim tim i manje prisutnim u ustaljenim izrazima. Struktura 'V+SNØ' se javlja i u negativnim oblicima, ali najviše kod glagola *dire* npr.: non dire *verbo*, non dire *bugie*, non chiudere *occhio*.

Među složenim strukturama ustaljenih izraza izdvojili smo oblike SNØ sa dodatim pridevima u obe lokacije, ali sa većom frekventnošću oblika u uobičajenoj desnoj lokaciji. Primetili smo da prisustvo prideva ili drugog modifikatora (odredbe ili predikatske konstrukcije) u velikoj većini slučajeva doprinosi pojavi člana, jer se detaljnijim opisom datog predmeta ili pojave povećava nivo referentnosti. Pojava imeničkih parova uz određene glagole takođe utiče na upotrebu nultog, a ne nekog drugog člana: mangiare *pane e cipolla*, mangiare *pane e veleno*.

U pojedinim slučajevima, npr. sa glagolom *avere*, u ustaljenim izrazima dolazi do upotrebe člana koji preuzima funkciju naglašavanja određene pojave: Ho *desiderio* di tornare a casa: Ho *il desiderio* di viaggiare; Ho fame: Ho *una* fame. Ukoliko složena struktura uključuje pojavu SP, u ustaljenim izrazima ili izrazima prenesenog značenja uobičajena je pojava Ø, dok se Art.det. i Art. indet. javljaju u slobodnim konstrukcijama sa tačno određenom referencijom pojma na koji se SN odnosi. Ako se glagolom *avere* izražava

neotuđiva posesivnost, koja podrazumeva odnos deo–celina, prisutan kod leksema sa značenjem delova tela, onda je imenička sintagma determinisana, kako u ustaljenim izrazima tako i u slobodnim konstrukcijama. Izuzetaka ima malo i odnose se na delove tela koji se javljaju u paru ili sa modifikatorima (SNindet), priloškim dopunama i u množini kada nije obavezna upotreba člana: Ho *un braccio* ferito, Ho *gambe magre*.

U polirematskim lokucijama pokušali smo da ukažemo na semantičku (eventualno i sintaksičku) razliku između oblika ustaljenih izraza u kojima se javlja Ø i slobodnih konstrukcija u kojima se pojavljuju drugi članovi. Semantička razlika se ostvaruje na relaciji figurativno – doslovno: mettere *in piazza* (objaviti) – mettere *nella piazza* (postaviti na trg); opšte – stručno: perdere *quota* (izgubiti važnost, *aeron*. gubiti visinu): perdere *la quota* (*ekon*. izgubiti ulog). U pojedinim polirematskim lokucijama veliku ulogu igra i polisemičnost pojedinih leksema, npr.: mettere *capo* a qcs. (završiti, ulivati se): mettere *il capo* (staviti komad odeće).

5.2. PREDLOŠKE I PRILOŠKE SINTAGME

U ovom odeljku analiziraćemo izraze sa predloškim i najvažnijim priloškim sintagmama u okviru kojih dolazi do upotrebe SNØ. Predloškim sintagmama (SP) smatramo spojeve reči u kojima je predlog upravna reč, a priloškim sintagmama (SAvv) spojeve u kojima je prilog upravna reč. Pošto se u italijanskom jeziku član spaja sa predlogom, među predloškim sintagmama možemo izdvojiti one koje se uvek pojavljuju sa nultim (SPØ), a ne nekim drugim članom. Kao i u odeljku glagolskih sintagmi i ovde ćemo isticati složene i polirematske izraze. S obzirom na široku upotrebnu vrednost predloga u italijanskom jeziku, skrenućemo pažnju na pojavu nultog predloga u slobodnim jezičkim strukturama, kao i na njegove najučestalije sintaksičko-semantičke funkcije.

5.2.1. SNØ sa predlogom A u ustaljenim izrazima

Ovde ćemo predstaviti priličan broj ustaljenih izraza sa predlogom *a*, uz koji stoje SNØ, u jednini ili množini. Ove imeničke sintagme mogu dobiti pridevske ili predloške dopune, koje će u daljem tekstu biti svrstane među složene konstrukcije. Uz pojedine izraze u zagradama ćemo prikazati najfrekventnije glagole ili imenice uz koje se pojavljuju.

A+SNØ (Sg.)

ad *agio* (*essere, sentirsi, stare*) – prijatno, udobno

a *braccio* (*recitare, parlare, ...*) – improvizovano

a *bruciapelo* – iznenada

a *caso* – nasumice

a *catena* – lančano

a *cavallo* – na konju

a *disagio* (*essere, sentirsi, stare*) – neprijatno, neudobno

a *distanza* – na udaljenosti

ad *esempio* – na primer

a *farfalla* (*nuoto, cravatta*) – leptirastog oblika

a *festa* (*suonare, vestirsi; vestito, parato, ...*) – svečano

a *fatica* – s mukom, jedva

a *fondo* (*conoscere, sapere*) – temeljno

a *forza* (+ di + SN / V) – silom

a *gogò* – na pretek (fr., preko engl. *go-go*)

a *gomito* – pod uglom, kolenast

a(d) *olio* (*quadro, colori*) – uljani

a *mano* (*lume, lampada*, ...) – prenosiv

a *mano* (*lavorato, fatto*, ...) – ručno rađen

a *memoria* (*imparare, conoscere*, ...) – napamet

a *morte* (*condannare, mettere, odiare*, ...) – na smrt; smrtno

a *muro* (*armadio, specchio*) – zidni

a *naso* – instinktivno

a *pelle* – na prvi utisak

a *pera* (*lavoro, discorso, intervento; parlare* ...) – naopako, nesuvislo

a *perdifiato* – do besvesti, iz petnih žila

a *posto* – biti na mestu, biti u redu (*fig*.)

a *raffica* (*scioperi, tiro*) – na mahove

a *ragione* – s pravom

a *stecchetto* – sa malo hrane; oskudno

a *stento* – jedva

a *strapiombo* – strmo, nagnuto nad nečim

a *tiro* – na domašaju

a *valle* – niže, nizvodno; naknadno (fig.)

a *vantaggio* (di + SN / V) – uz prednost

a *vicenda* – naizmenično

a *vita* – doživotan

a *volontà* – po želji

A + SNØ (Pl.)

SNØ u okviru predloških sintagmi može da se javi i u obliku množine, ali su takve strukture manje brojne:

a *bizzeffe* – u izobilju, na pretek

a *branchi* – u čoporima, u jatima

a *fiumi* – u izobilju

a *frotte* – u grupama, masovno

a *gesti* – gestovima

a *gruppi* – u grupama

a *parole* – rečima

a *pezzi* – u komadima, iskidani

a *rotelle* (*valigia*) – na točkiće

a *tastoni* – pipajući, naslepo

A+ SNØ (Sg.) **+ agg.**

U ustaljenim izrazima sa predlogom *a* nije neuobičajeno prisustvo prideva, koji ipak ne utiču na determinisanost SN uz koju stoje. SNØ u predloškim sintagmama ovakvih izraza pojavljuju se u jednini i množini, i to sa pridevom u prenominalnom i postnominalnom položaju:

a *bocca* aperta – otvorenih usta

a *botta* calda – odmah posle bitke, pod svežim utiskom događaja

a *briglia* sciolta – iz petnih žila

a *corpo* morto – iz sve snage, žestoko

a *cuore* aperto – iskreno

a *cuor* leggero – bezbrižno

a *fondo* perduto – u nepovrat, bespovratno

a *fronte* alta – uzdignuta čela

a *getto* continuo – neprekidno

a *mano* armata – naoružan

a *mano* destra – desno, zdesna

a *mano* sinistra – levo, sleva

a *man* salva – nekažnjeno, bez posledica

a *mente* fresca / riposata – posle odmora, duhovno svež

a *muso* duro – grubo, hladno

a *notte* alta / fonda – usred noći, duboko u noć

a *occhio* nudo – golim okom

a *pancia* piena – na pun stomak

a *pancia* vuota – na prazan stomak

a *piede* libero – slobodno, bez ograničenja

a *ragion* veduta – posle zrelog razmišljanja, uzevši sve u obzir

a *scartamento* ridotto – umanjen

a *spron* battuto – u trku; odmah, smesta

a *tamburo* battente (*cominciare, lavorare, diffondere,...*) – smesta, žurno, navrat-nanos

a *tempo* debito – u pravo vreme

a *tempo* perso – u slobodno vreme

a *testa* alta – uzdignute glave

a *testa* bassa – spuštene glave

a *testa* scoperta – gologlav

a *voce* alta – glasno

a *voce* bassa – tiho

A + SNØ (Pl.) **+ agg.**

a *braccia* aperte – raširenih ruku, srdačno

a *conti* fatti – na kraju krajeva, kad se sve uzme u obzir

a *denti* stretti (*ridere, parlare, combattere,...*) – stisnutih zuba, silom

a *labbra* chiuse – zatvorenih usta

a *gambe* levate (*fuggire, scappare, ...*) – veoma brzo, glavom bez obzira

a *mani* nude – nenaoružan

a *occhi* chiusi – zatvorenih očiju

a *piedi* nudi – bos

A+ agg. + SNØ (Sg.)

ad alta *voce* – glasno

a buon *mercato* – jeftino

a bassa *voce* – tiho

a breve / lunga *distanza* – sa male / velike udaljenosti

a maggior *ragione* – utoliko više

a tutta *birra* (od fr. *a toute bride*, (it. *a tutta briglia*)

a tutto *gas* punom parom, punom brzinom

a tutto *spiano* bez prestanka, sve u šesnaest (žarg.)

a viva *voce* – u direktnom razgovoru

A+ agg. + SNØ (Pl.)

a grandi *tratti* – u opštim crtama

a piene *mani* – punih ruku

a pochi *passi* – na par koraka, blizu

a quattro *ganasce* – kao gladna godina, kao mećava

a quattro *palmenti* – kao gladna godina, za trojicu

(često uz glagol *mangiare*: mangiare *a quattro ganasce / a quattro palmenti*)

5.2.1.1. Složene strukture ustaljenih izraza sa predlogom A

Među predloškim sintagmama ima struktura sa parovima imenica koje su uvek bez člana, ali je broj takvih ustaljenih izraza relativno mali:

A + SNØ (Sg, Pl.) **+ e + SNØ** (Sg, Pl.)

a *occhio* e *croce* – otprilike, odoka

a *spizzichi* e *bocconi* – malo po malo

U regiji Trentino češće se koristi varijanta *a pezzi e bocconi*.

A + SNØ (Sg.) **+ A + SNØ** (Sg.)

a *mano* a *mano* – malo po malo

a *passo* a *passo* – korak po korak, polako

a *petto* a *petto* – prsa u prsa

Prilično frekventna kombinacija u složenim predloškim sintagmama je struktura 'a+ SNØ + di + SNØ', u kojoj se u položaju iza predloga nalaze imeničke sintagme bez člana. Predlog *di* u drugom delu konstrukcije ima značenje materijala ili pripadnosti:

A + **SNØ** (Sg.) **+ di + SNØ** (Sg., Pl.)

a *colpo d'occhio* – na prvi pogled

a *fior d'acqua* – na samoj površini vode

a *fior di labbra* – tiho, nerazgovetno

a *fior di pelle* – jedva dodirujući kožu

a *furor di popolo* – po želji naroda

a *memoria d'uomo* – od pamtiveka

a *pelo d'acqua* – na površini vode

a *portata di mano* – na dohvat ruke, blizu

a *perdita d'occhio* – u nedogled

a *prova di bomba* – čvrst, otporan

a *prova di fuoco* – vatrostalan, nesagoriv; na vatrenom iskušenju

a *rigor di termini* – precizno rečeno, u strogom smislu reči

a *rotta di collo* (*rotta* = *rottura*) – glavom bez obzira, žurno

a *vista d'occhio* – brzo, vidljivo, naočigled

U ovoj grupi ustaljenih izraza možemo istaći primere predloških sintagmi u kojima se SN uvek pojavljuje bez člana u položaju iza predloga *a*, dok iza predloga *di* SN može da preuzme različite oblike determinisanosti (nulta, određena, neodređena). Ovde ćemo istaći i izraze bliske po obliku, kod kojih razlika u značenju nastaje zbog pojave drugih predloških dopuna, kao što je npr. u slučaju *a cavallo / a cavallo di*:

- *a cavallo* – na konju

  a cavallo +*di / tra* + SNdet / SNindet / SNØ – na prelazu, između

  Andare *a cavallo* non è così semplice come può sembrare.

  (Jahati nije tako lako kao što može da izgleda.)

  Il teleobiettivo venne inventato da Francesco Negri, fotografo italiano attivo *a cavallo* <u>*di secoli*</u> XIX e XX.

  (Teleobjektiv je bilo otkriće Frančeska Negrija, italijanskog fotografa koji je živeo i radio na prelazu između XIX i XX veka.)

  Per un lato lo devo alla misericordia del Signore, che ha posto il nostro altopiano *a cavallo di* <u>una catena</u> che vede a meridione il mare, [...]. (NDR, str. 74)

  (Sa jedne strane to dugujem milosrđu Gospoda, koji je postavio našu visoravan između planinskog lanca koji sa juga gleda na more...)

  ”Conversazioni *a cavallo* <u>dei millenni</u>" è il libro di Giovanni Paolo.

  (“Razgovori na prelazu milenija” je knjiga Jovana Pavla.)

  E, infine, la terza, anch'essa ricca di grandi maestri: quella *a cavallo* <u>*fra* le due guerre</u>, [...]. (GDM, str. 151)

  (I najzad, treća, takođe bogata epoha velikim učiteljima: ona na prelazu između dva rata, ...)

Neke predloške sintagme su složene strukture, te traže dopunu u kojoj je druga imenička sintagma SNindet, SNdet, ili SNØ, ali ne dolazi do promene značenja:

- *a causa* di + SNindet / SNdet / SNØ – zbog

Il pedone che cade *a causa* di un tombino pericolante non segnalato deve essere risarcito.

(Pešaku koji upadne u neobezbeđen i neoznačen šaht mora da se isplati obeštećenje.)

A causa dei molti rimbalzi che il corpo aveva subito precipitando, non era facile dire da qual punto esatto fosse caduto. (NDR, str. 40)

(Zbog mnogih odskoka koje je telo pretrpelo survavajući se, nije bilo lako reći sa kog mesta je pao.)

Seimila persone muoiono ogni giorno *a causa* di acqua sporca e contaminata.

(Šest hiljada ljudi umire svaki dan zbog prljave i zagađene vode.)

- *a favore* di + SNindet / SNdet / SNØ – u korist

E penso che sarebbe meraviglioso se, umilmente, distruggessimo questi prototipi *a favore* di una tolleranza e di un liberalismo reciproci. (GDM, str. 41)

(Mislim da bi bilo divno kada bismo ponizno uništili ove prototipe u korist uzajamne tolerancije i liberalizma.)

L'assicurazione *a favore* dei datori di lavoro (Osiguranje u korist davaoca posla)

Interventi *a favore* di anziani (Posredovanje u korist starijih ljudi)

- *a nome* di + SNindet / SNdet / SNØ – u ime

Vengo *a nome* di una coalizione. (Dolazim u ime jedne koalicije.)

Vengo *a nome* del nostro signore su questa terra [...]. (NDR, str. 33)

(Dolazim u ime našeg gospodara na ovoj zemlji ...)

Vengo *a nome* di Poste italiane. (Dolazim u ime Italijanske pošte.)

- *a petto* di + SNindet / SNdet / SNØ – naspram

A petto di un siffatto scenario le tradizionali politiche culturali mostrano la loro inadeguatezza.

(Naspram takvog jednog scenarija tradicionalna kulturološka politika pokazuje svoju neprikladnost.)

La Cina non è una grande esportatrice in Russia, almeno *a petto* del Giappone.

(Kina nije veliki izvoznik u Rusiju, barem naspram Japana.)

So che i seimila codici che vantava Novalesa cento e più anni fa sono poco *a petto* dei vostri [...]. (NDR, str. 43)

(Znam da je šest hiljada kodeksa kojima se hvalila Novaleza pre više od sto godina malo naspram vaših...)

- a *scapito* di + SNindet / SNdet / SNØ – nauštrb, na štetu

L'abito ha così perso importanza *a scapito di* una *"atmosfera*".
(Odelo je tako izgubilo značaj nauštrb "atmosfere".)
[...] gli oggetti si impossessano della nostra coscienza *a scapito* dei rapporti umani e ciò crea problemi. (GDM, str. 54)
(... predmeti zaposednu našu svest nauštrb odnosa sa ljudima i to stvara probleme.)
Avrai il volume *a scapito di* pettinabilità.
(Imaćeš bujnost kose na štetu mogućnosti raščešljavanja.)

Pored izraza sa nestabilnom upotrebom člana u strukturama tipa 'a + SNØ + di +SNdet / SNØ' kao što smo videli u prethodnim primerima, postoje i izrazi u kojima se imenička sintagma iza predloga *di* uvek pojavljuje sa nultim članom, a koji pripadaju slobodnim jezičkim konstrukcijama. Ovde je reč o predloškim sintagmama tipa 'A+ SNØ' koje dobijaju dopunu u vidu brojne imenice ili prideva:

- *a distanza* – na udaljenosti

a distanza di + agg. numerale / sost. numerale – na rastojanju od (prost.)
– u razmaku od (vrem.)

a distanza di tre anni (u razmaku od tri godine)
a distanza di migliaia di chilometri (na rastojanju od nekoliko hiljada kilometara)
Oggi, *a distanza* di più di mezzo secolo, come è giudicata la figura di Pétain?
(GDM, str. 153)
(Danas, nakon pola veka, kako je ocenjena figura Petena?)

5.2.1.2. Sintaksičko-semantičke vrednosti predloga A

Predlog *a* ima veliki broj sintaksičko-semantičkih funkcija, ali je samo u nekima učestala pojava ovog predloga sa SNØ. Tako se na primer predlog *a* modalnog značenja češće pojavljuje uz SNØ, a ne SNdet ili SNindet. U ovom odeljku ćemo na primerima iz korpusa predstaviti i ostale upotrebne vrednosti predloga *a*, i to u okviru slobodnih konstrukcija nastalih po uzoru na brojne ustaljene izraze.

Modalna vrednost nultog predloga A

Imeničke sintagme smo grupisali prema strukturi koju čine sa predlogom *a*, te tako razlikujemo SNØ u jednini i množini, SNØ sa dodatim pridevima u levoj i desnoj lokaciji koje uvodi predlog *a*:

A + SNØ (Sg.)

[...] e che entrambi, quel giorno, erano stati feriti *a morte*. (QS, str. 67)

[...] con tutt'altra freddezza e gioia, urlava, sorprendentemente, il proprio nome, *a squarciagola*. (QS, str. 38)

A + SNØ (Pl.)

La fattoria cadeva *a pezzi* e il tetto era stato riparato alla meglio [...]. (NHP, str. 12)

A + agg. + SNØ (Sg.)

A mala pena sentii i primi colpi che mi piovevano sulle costole. (QS, str. 133)

A + SNØ (Sg.) **+ agg.**

Non era mica *a sangue freddo* che egli faceva quegli esperimenti. (CZ, str. 112)

A un certo punto vide Lafontaine che *a passo deciso* andava verso l'uscita [...]. (QS, str. 46)

A + SNØ (Pl.) **+ agg.**

Libero Parri non l'aveva mai visto, di persona, ma sapeva tutto di lui, compresa quella storia che di notte amava guidare *a fari spenti*, [...]. (QS, str. 46)

Sono rimasto immobile, *a occhi chiusi*, [...]. (NHP, str. 31)

Ballava *a braccia spalancate* (NHP, str. 105)

Invece continuo a camminare senza avere il coraggio di fermarmi perché accanto a me camminano mio fratello e il capitano Skodel, *a grandi passi*, [...]. (QS, str. 206)

Finché suo padre non intravide una piccola figura femminile risalire il vento della corsa *a piccoli passi*, sul ciglio della strada: [...]. (QS, str. 45)

Nessun poeta avrebbe potuto improvvisare *a rime obbligate* meglio di me. [...]. (CZ, str. 102)

Ostale vrednosti nultog predloga A

Predlog *a*, pored modalne, ima brojne druge sintaksičke i semantičke funkcije, a u strukturi 'a + SNØ' izražava sledeće vrednosti:

- **kvalitet**

Imeničke sintagme sa nultim predlogom *a* u ovoj funkciji javljaju se u oba broja, sa pridevima u obe lokacije ili bez prideva:

> Rimasero un po' li, lui Florence e Ultimo, a giocare con le briciole sulla tovaglia *a quadretti* bianchi e blu. (QS, str. 33)
> Una curva *a gomito*, la strettoia di un ponte, [...]. (QS, str. 9).

Predlog *a* u funkciji odredbe za kvalitet često zamenjuje manje frekventne strukture sa *con*:

> albergo *a quattro stelle*
> cambio *a cinque marce*
> crema *ad azione intensiva*
> sedia *a rotelle*
> tavolino *a tre gambe*
> valigia *a doppio fondo*
> vitamine *a rilascio prolungato*.

U ovu grupu svrstali smo i strukture 'SN + a + SNØ' kvalifikativne ili instrumentalne vrednosti u kojima se pojavljuje predlog *a* bez člana: casa *a riscatto*, motore *a reazione*, riscaldamento *a gasolio*, itd.

> Parlarono dei motori *a metano*, delle fabbriche di Torino [...]. (QS, str. 33)
> [...] tutt'e quattro eravamo seduti intorno al fine tavolo veneziano su cui ardeva una grande lampada *a petrolio* [...]. (CZ, str. 141).

- **mesto**

Predlog *a* u funkciji odredbe za mesto javlja se uglavnom u već ustaljenim izrazima, kao što su *a casa, a teatro,* ali i u brojnim slobodnim strukturama sa SNØ. Pri tome izražava:
a) mirovanje u mestu

Guido si coricò *a poppa* ed io *a prua*. (CZ, str. 342)
– Tutto *a posto* – scandì il conte, strofinandosi le mani. (QS, str. 40)
Secondo lei stare *a letto* è contro natura. (LBMN, str. 64)
Si fermò *a metà strada* tra il fiume e gli alberi. (QS, str. 75)

b) kretanje ka mestu

Intanto la gruccia appoggiata al sofà su cui sedevamo, scivolò *a terra* [...]. (CZ, str. 96)
[...] che essa sarebbe stata disposta a venirmi incontro *a mezza strada* come si usa nei romanzi d'amore a conclusione felice. (CZ, str. 74)
Forse, prima o poi, ci portava *a mare*[153] a fare il bagno. (NHP, str. 46).

Predlog *a* se koristi i uz nazive gradova i pojedinih ostrva, što ćemo detaljnije prikazati u VI poglavlju, u kojem je istaknuto koji geografski nazivi sadrže član, a koji ne: Vado *a Roma*, Sono *a Malta*.

- **vreme (određeno)**

a *mezzogiorno*, a *mezzanotte, a notte* fonda, *a giugno, a colazione, a pranzo, a cena*

A tarda notte ero ritornato a casa e invece che coricarmi mi ero recato nel mio studiolo [...]. (CZ, str. 99)
A fine primavera aveva piovuto tanto, [...]. (NHP, str. 5)
A colazione, senz'alcun sforzo, fui lieto ed affettuoso con Augusta. (CZ, str. 202)
A cena Augusta ed io assistemmo muti ai festeggiamenti che ci venivano fatti. (CZ, str. 129)

Ako predlog *a* stoji uz brojeve koji označavaju sate, onda će dobiti određeni član i to od izostavljene SN – *ora / ore*:

[153] Iako je ustaljen oblik sa članom (*al mare*), može da se upotrebi i oblik predloga sa nultim članom (*a mare*).

All'una inizia la partita.

Ci vediamo *alle undici*.

- **starosno doba**

Ako uz osnovni broj stoji i SN, onda će se upotrebiti nulti predlog: *a* 13 anni.

A dodici anni sono stato in Inghilterra per la prima volta.

- ***complemento di termine***

U ovoj najfrekventnijoj funkciji predloga *a* veoma je mali broj slučajeva u kojima se javlja nulti oblik imeničke sintagme. Za izražavanje relacije ili odnosa prema nekome / nečemu u latinskom jeziku se koristio dativ, a u savremenom italijanskom predlog *a* sa članom. Ipak, u pojedinim slučajevima može doći do pojave strukture 'a + SNØ'*:* ako je reč o posesivnoj strukturi koja ne zahteva član (v. IV poglavlje), ili ličnom imenu i nazivu (v. VI poglavlje):

Lo dici anche *a tuo fratello*?

Lo dici anche *a Marco*?

- **sredstvo**

Vrednost upotrebljenog sredstva se uglavnom postiže upotrebom predloga *a* bez člana:

La porta era chiusa *a chiave*. (NHP, str. 134)

A spada guainata, si trovò a galoppare per la piana [...]. (VD, str. 10)

Se non andavamo in bicicletta ce ne stavamo in strada a giocare *a pallone* [...]. (NHP, str. 10).

- **uzrok**

Ukoliko je uzrok izražen strukturom 'a + SN + di', onda će biti upotrebljen nulti član u sintagmi koju uvodi predlog *a*. U ostalim slučajevima, kao u primeru (*c*), javiće se član:

a)

È così che *a forza* di correr dietro a quelle immagini, io le raggiunsi. (CZ, str. 382)

b)

A forza di desiderio, io proiettai le immagini, che non c'erano che nel mio cervello [...]. (CZ, str. 382)

c)

Rise *alla battuta*.

- **zamena**

I u ovoj vrednosti predloga *a* javlja se struktura 'a + SN + di', u okviru koje će biti upotrebljen nulti predlog:

Vengo *a nome* del nostro signore su questa terra [...]. (NDR, str. 33).

- **kazna i krivica**

Zapazili smo da se u ustaljenim izrazima sa predlogom *a* u ovoj vrednosti koristi nulti oblik, kao i oblik sa članom. Identična situacija je i u slobodnim strukturama. Oblik sa članom se najčešće javlja ako je struktura proširena pridevima ili dopunama.

ustaljeni izrazi:

condannato *a morte*, condannare *all'ergastolo / all'esilio / alla fucilazione*

[...] ovvero rendere giustizia a mio figlio, condannato *a morte*, per diserzione, [...]. (QS, str. 93)

proširene i slobodne strukture:

condannato *alla morte* di croce

condannato *alla morte* di fucilazione

condannato *al lavoro* di pubblica utilità.

- **udaljenost, mera, cena**

Zbog činjenice da se za izražavanje ovih vrednosti koriste osnovni brojevi, uz koje uglavnom stoji nulti član (v. IV poglavlje), i upotrebljeni predlog *a* će stajati uz SNØ:

Abito *a cento metri* da casa tua.

Il prossimo distributore di benzina è *a tre chilometri* da qui.

Te lo vendo *a trenta euro*.

U strukturi ‘a + SN + di’ takođe se koristi nulti član u sintagmi: *a prezzo di, a costo di*, ...

Io volevo la salute per me *a costo* d’appioppare ai non patriarchi la malattia [...]. (CZ, str. 148).

Sa ovom vrednošću zapazili smo i strukturu ‘a + SNØ + (a + SNdet) / SNdet’ u kojoj je druga sintagma determinisana, čak i ako se javi sa predlogom *a*:

Questa macchina va *a duecentocinquanta chilometri* l’ora.
Vendo il caffè *a tre euro* al chilo.

Ukoliko je reč o osnovnom broju jedan, onda imenička sintagma ima oblik SNindet, te semantički predstavlja broj, a ne član:

Vendo le mele *a un euro*.

Ukoliko je reč o mernom sredstvu, a ne novcu, onda se opet koristi predlog *a* sa SNØ:

Voi per esempio il vino lo misurate *a boccali*? O *a rubbie*? (NDR, str. 273).

- **suženi opseg dejstva**

Predlog *a* se u ovoj funkciji javlja najčešće kao nominalni deo predikata (*a*); u izrazima sa značenjem skromnosti i ograničenja, veoma često sa posesivom bez člana, što smo videli i u IV poglavlju (*b*); u kolokvijalnoj upotrebi (*c*):

a)

bravo *a parole* – dobar na rečima
generoso *a parole* – velikodušan na rečima
valoroso *a chiacchiere* – hrabar na rečima

b)

a mio parere } po mom mišljenju
a mio giudizio }
a tuo agio – po tvojoj volji, kako tebi odgovara

Non mi sono mai trovata *a mio agio*, io, coi bambini. (LBMN, str. 62)

(Nikada se nisam dobro osećala u društvu dece.)

c)

A soldi siamo messi maluccio. (Što se tiče novca, prilično loše stojimo.)

- **distribucija**

U ovoj vrednosti predlog *a* se pojavljuje uz osnovne brojeve (*a*), ali i opšte imenice, koje su uglavnom u množini i bez člana (*b*):

a)

ad uno ad uno

b)

a decine

a scatole

a mucchi

a gruppi

Incidenti stradali, se ne contano *a decine*.

5.2.2. SNØ sa predlogom DA

S obzirom na to da predlog *da* nema kontinuitet iz latinskog jezika, i u savremenom italijanskom jeziku je prisutan u manjem broju ustaljenih izraza, i to uglavnom onih složene strukture. Stoga ćemo u ovom odeljku izdvojiti izraze sa nultim predlogom *da* koji su najviše zastupljeni u upotrebi, kao i slobodne kombinacije koje su nastale po uzoru na njih, vodeći računa o konkretnoj funkciji ovog predloga. U daljem tekstu istaćićemo pojedine funkcije koje dozvoljavaju upotrebu predloga *da* sa SNØ, kao i sa SD.

‘da + SNØ’

da *capo* – iz početka

da *tempo* – dugo

‘da + SNØ + a + SNØ’

da *capo* a *piedi* – od glave do pete

da *cima* a *fondo* – od vrha do dna, sa kraja na kraj

da *galeotto* a *marinaio* – od galijaša do mornara; neko ko je mnogo napredovao

‘SN + da + SNØ’

abito *da sera* – večernje odelo, večernja haljina

abito *da sposa* – venčanica

animale *da palcoscenico* – pozorišni čovek, glumac koji se dobro oseća na sceni

arma *da fuoco* – vatreno oružje

biglietto *da visita* – vizit karta

busta *da lettera* – koverta za pismo

camera *da letto* – spavaća soba

cane *da caccia* – lovački pas

carte *da gioco* – karte za igru

crema *da barba* – krema za brijanje

dose *da cavallo* – ogromna doza

fame *da lupi* – velika glad

roba *da chiodi* – grozota, besmislica

sindrome *da foglio bianco* – težak početak, sindrom neispisanog lista

spazzolino *da denti* – četkica za zube

tazzina *da caffè* – šoljica za kafu

tempo *da lupi* – vučje vreme (fig.), veoma hladno vreme

Polirematske lokucije sa predlogom *da*

- *d’altra* parte – sa druge strane (fig.)
  dall’altra parte – sa druge strane (doslovno)

D’*altra parte* neppure le finestre che si aprivano nel refettorio parevano facilmente raggiungibili [...] (NDR, str. 79)

(Sa druge strane ni prozori koji su se otvarali u trpezariji nisu izgledali da se lako mogu dohvatiti ...)

Abita *dall’altra parte* della strada. (Stanuje sa druge strane ulice.)

5.2.2.1. Sintaksičko-semantičke vrednosti nultog predloga DA

- **svrha, namena i način**

Kada predlog *da* u funkciji svrhe i namene traži dopunu u vidu imenice, uvek uvodi SNØ. U ovim strukturama imeničke sintagme se javljaju u oba broja, a član ne dobijaju ni kada se imenici doda atributska dopuna (sindrome *da foglio* *bianco*). Veoma je veliki broj struktura tipa 'da + SNØ' kako u ustaljenim izrazima tako i u slobodnim kombinacijama. Ovde ćemo navesti samo nekoliko primera strukture sa funkcijom namene 'da + SNØ':

> Una signora aveva trovato un paio di mocassini *da uomo* e ... un uomo aveva trovato due scarpette *da tennis* e [...]. (LBMN, str. 66).

Struktura 'da + SNØ' može da bude i postverbalna, da ima modalno značenje ili značenje namene, a broj slobodnih struktura tog tipa je neograničen:

agire *da persona onesta* – pošteno raditi
parlare *da avvocato* – pričati kao advokat
comportarsi *da mascalzone* – ponašati se kao bitanga

- značenje namene:

> Arrivai [...] a ridosso della colonna che faceva *da stipite destro* [...]. (NDR, str. 178)
> (Stigoh ... tik uz stub koji je služio kao desni dovratak ...)

- modalno značenje:

> [...] aveva agito *da fato*. (CZ, str. 72)
> (... postupio je onako kako je to sudbina htela.).

- **vreme (trajanje)**

Među slobodnim kombinacijama tipa 'da + SNØ' izdvajamo i one sa vremenskom vrednošću, jer označavaju određen životni period čoveka:

da *bambino / a* – kao dete
da *ragazzo / ragazza* – u momačko / devojačko doba
da *soldato* – u doba kada je bio vojnik.

Struktura za izražavanje vremenskog trajanja može da sadrži SNØ u množini – ‘da + SNØ (Pl.)’, koja je pojačana ponavljanjem iste SN:

da ore, da mesi, da anni, da secoli, ...
da ore e ore, da anni e anni, ...

Ti aspetto *da ore e ore*.
Inutile cercare di aprire queste finestre, troppo alte e forse chiuse *da decenni*.
(NDR, str. 179).

Izrazi identične sintaksičke strukture kao prethodni primeri, ali različite semantičke vrednosti su ‘da + SNØ’ sa oznakom tačke vremenskog početka. Ovakve strukture mogu biti proširene i drugim parom SNØ koji ukazuje na tačku završetka. Druga SNØ se uvodi predlogom *a*:

Vremensko počinjanje i završavanje u pojedinim primerima može da se izrazi strukturom bez člana ili sa članom:

da *mattina* a *sera*	ili	***dalla*** *mattina* ***alla*** *sera*
da *mezzogiorno* a *mezzanotte*	ili	***dal*** *mezzogiorno* ***alla*** *mezzanotte*.

Ako se ističe samo trenutak početka jedne radnje i to izražene brojem određene godine, onda se koristi član:

Dal 1993 è membro della Académie Universelle des Cultures. (GDM, str. 179).

Ako je početak radnje izražen imenicama koje označavaju dane u nedelji ili mesece, koristi se nulti član uz predlog *da*, čije značenje može biti istaknuto strukturom ‘a partire da’:

Da lunedì mi metto a dieta.
Da marzo non lavoro più.
A partire da maggio per andare a Palermo si dovrà pagare un pedaggio autostradale.

- **mesto** (kretanje od mesta, kretanje ka mestu, udaljavanje)

Slično strukturi za izražavanje vremena, u strukturi sa značenjem kretanja od jednog ka drugom mestu 'da + SN + a + SN' predlozi uvode nulte imeničke sintagme. Pojam mesta može biti figurativno shvaćen, a SN koja ga izražava u oba broja ostaje bez člana, ali samo pod uslovom da je nebitna referencija datih pojmova. Veoma često se koriste iste SN u strukturi 'da ... a':

Diventa sempre più forte, almeno quello europeo, diverso *da Paese a Paese*, [...]. (GDM, str. 88)

E il professore aveva ricordato come il cloruro di sodio passava *da organismo ad organismo* [...]. (CZ, str. 343)

[...] sentì il bisogno di congedarsi da Ada, che passava *da pianti disperati ad abbatimenti* [...]. (CZ, str. 373).

Ako je reč o parovima SN čija je referencija jasna i determinisana, onda se ipak koriste SNdet u istoj strukturi 'da + SNdet + a + SNdet':

Soluzioni d'arredo per la casa, *dalle piastrelle alle vasche idromassaggio*.

Ako mesto izražava udaljavanje ili odvajanje, onda se obično koristi predlog sa članom:

Ultimo si alzò e uscì *dalla sua fila*, chiedendo scusa. (QS, str. 65)

Per me è ancora una grande sorpresa pensare che qualcuno che è stato costretto a fuggire *dalla Germania*, come ha fatto lui, sia poi diventato cancelliere. (GDM, str. 93)

Scarafaggi, cimici e millepiedi che gli camminavano addosso, sulla pelle e sangue, e vermi che gli uscivano *dalle labbra* livide. (NHP, str. 44)

Non c'è politica che non parta *dal nucleo familiare*. (GDM, str. 135)

L'ho guardato uscire *dalla camera* in preda a un furore che lo rendeva paonazzo. (LBMN, str. 63).

- **količina, mera i cena**

Predlog *da* u ovoj funkciji često stoji uz osnovne brojeve kojima se iskazuje količina ili cena, što utiče na pojavu nultog člana:

un sacco di farina *da cinquanta chili*

un'automobile *da duecento mila euro*

una banconota *da 10 dollari*.

- **agens i uzročnik**

U pasivnoj strukturi agens kao pravi vršilac radnje ili logički subjekt uvodi se predlogom *da*, koji može da stoji sa članom ili bez njega. Nulti oblik će se upotrebiti ukoliko je uzročnik nekog stanja nešto neživo, što važi za SN u jednini i množini (*a*). Ako je uzročnik radnje ili stanja apstraktna imenica u jednini, moguća je pojava određenog, neodređenog i nultog člana (*b*). Ako je uzročnik radnje apstraktna imenica sa dopunama u vidu atributa, odredbi ili predikata, ili ako zauzima preverbalni položaj u rečenici, onda će se upotrebiti predlog *da* sa članom (*c*). Uz opšte imenice u množini kao uzročnike radnje može da stoji predlog *da* sa SNØ, pogotovo ako je reč o još uvek hipotetičkom uzročniku, što može biti istaknuto pridevima *eventuali, possibili, simili* itd. (*d*). Ako je agens živo biće, onda se obavezno koristi determinanta (*e*), jer je reč o poznatom subjektu, jasne referencije.

a)

Le spiegai che spesso io venivo preso *da gravi mali di testa* [...]. (CZ, str. 208)

Fui colto *da brividi* [...]. (CZ, str. 194)

[...] ed era poi venuto a Trieste ove aveva la fortuna di lavorare per il nostro maggiore compositore colpito *da cecità*. (CZ, str. 231)

[...] è come se negli ultimi due secoli, e ancora prima, questo nostro mondo fosse stato percorso *da soffi di insofferenza, speranza* e *disperazione*, [...]. (NDR, str. 200)

b)

Fui preso *da compassione* e, visto che non c'era altro tempo da perdere [...]. (CZ, str. 179)

Essa alzò gli occhi dilatati *dalla sorpresa*. (CZ, str. 126)

[...] fino a raggiungere il punto più lontano della casa donde la sua voce affievolita *dalla lontananza* ci sarebbe sembrata perfino gradevole. (CZ, str. 283)

Ada non era più bella con quegli occhi che sembravano spalancati *dal terrore*. (CZ, str. 321)

Ci sono state personalità minori non famose ma connotate da *un grande coraggio civile* [...]. (GDM, str. 95)

c)

Immagini le strade trasformate *dalle piogge* autunnali in fiumi di fango. (QS, str. 115)

Fui trattenuto solo *dalla dolcezza* di averla tanto vicina a me [...]. (CZ, str. 110)

Ricordai la direzione segnatami *dalla luce* che pochi giorni prima aveva illuminato il mio animo. (CZ, str. 322)

Augusta, *dalla compassione*, ebbe le lagrime agli occhi, e mi pregò di correre subito dal nostro povero amico. (CZ, str. 205)

d)

Stanco di veder intralciato ogni altro lavoro *da discussioni simili*, protestai: [...]. (CZ, str. 330)

Si chiede se lo spessore dei suoi vestiti sia in grado di isolarla *da possibili pulci o zecche o batteri o virus dormienti* [...]. (GDV, str. 83)

e)

[...] per meriti patriottici vennero assunti *dallo Stato*, [...]. (GDM, str. 177)

[...] e andai poi a cercare ad Amburgo le ville quiete sull'Elba, nascoste tra i faggi e i larici, abitate sempre *dagli stessi armatori*: [...]. (GDM, str. 83).

- **ograničenje**

Predlog *da* u ovoj funkciji može da se pojavi sa SNØ ili SD. U slobodnim strukturama se ipak najčešće javlja neodređeni član:

zoppo da *un piede* – ćopav na jednu nogu
cieco da *un occhio* – slep na jedno oko
sordo da *un orecchio* – gluv na jedno uho.

Određeni, kao i nulti član pojavljuju se u ustaljenim izrazima:

Dal *canto* mio, vi prometto che non ripeterò a nessuno la vostra proposta. (CZ, str. 126)

[...] e ***da*** *parte* mia sarebbe stato onestissimo di consigliare alla povera fanciulla di lasciare lo studio del canto [...]. (CZ, str. 176).

Veoma je zanimljiva činjenica da u slobodnim strukturama predlog *da* sa SNØ ne može da se pojavi upravo u jednoj od svojih najzastupljenijih funkcija. Tako je prilikom izražavanja kvalitativnosti, pogotovo u strukturama koje obuhvataju neotuđive odnose 'deo-celina', neophodno postojanje determinante, kao i u veoma često zastupljenim strukturama kvalifikacije i atribucije:

> Io, invece, elessi la fanciulla *dalla voce* tanto grave e *dalla capigliatura* un po' ribelle [...]. (CZ, str. 74).

5.2.3. SNØ sa predlogom DI

Pojedine predloške sintagme sa *di* koriste se u rečenici ili kao prilozi ili kao atributske dopune, a da li će biti upotrebljene sa članom ili bez njega zavisi od opštih uslova za pojavu člana u imeničkoj sintagmi koje smo ranije opisali. Na primer izraz *d'epoca* može da ostane u tom obliku ukoliko je pojam kojem se dodaje veoma uopšteno shvaćen, ali ako je određen, onda će se iskoristiti oblik *dell'epoca*:

> Riproduzione *mobili* ***d'epoca*** su misura. (Reprodukcija antikvarnog nameštaja po meri.)
> Le linee strutturali sono assai simili a quelle dei *mobili* ***dell'epoca*** di Luigi XVI.
> (Osnovne konture su slične nameštaju iz doba Luiđija XIV.).

U sledećem spisku navodimo samo one predloške sintagme koje se pod svim sintaksičkim uslovima pojavljuju u obliku sa izostavljenim članom:

DI + SNØ (Sg.)

di *botto* } naprasno,
di *colpo* } iznenada
di *colore* – obojen, tamne boje kože
di *concerto* (*agire, andare*) – sporazumno, po dogovoru
di *corsa* (*andarsene, uscire*) – trkom
di *furia* (*andare*) – žurno
di *getto* – otprve, u jednom dahu
di *regola* – po pravilu
di *straforo* – potajno, ispod žita

di *volata* – u letu, brzo

Za razliku od ostalih predloških sintagmi, kod onih sa *di* dominiraju izrazi sa pridevom u prenominalnom položaju, mahom u obliku jednine:

DI + agg. + SNØ (Sg.)

di bassa *lega* – loš, lošeg kvaliteta
di bassa *mano* – siromašnog porekla, plebejski
di buon *animo* – drage volje, rado
di buon *mattino* – u rano jutro
di buon *passo* – brz
di buon *umore* – dobre volje, raspoložen
di cattivo *umore* – loše volje, neraspoložen
di buona *voglia* – dobre volje, rado
di grosso *calibro* – moćan, važan
di mala *voglia* – loše volje, nerado
di mezza *mano* – osrednji
di piccolo *cabotaggio* – nevažan, od malog značaja (fig.)
di prima *classe* – prvoklasan
di prima *mano* – nov; iz prve ruke
di primo *mattino* – rano ujutro
di santa *ragione* – svojski
di seconda *mano* – korišćen, polovan

DI + SNØ + agg.

di *buzzo* buono – poletno, orno

DI + agg.+ SNØ (Pl.)

di facili *costumi* – neveran, lak

5.2.3.1. Složene strukture ustaljenih izraza sa predlogom DI

U predloškim sintagmama sa *di* i SNØ malobrojne su izrazito složene konstrukcije, ali postoje izrazi sastavljeni od parova imeničkih sintagmi SNØ, izrazi sa ponovljenim

predlogom *di* pred drugom SNØ, izrazi sa parovima SNØ i pridevima, kao i izrazi sa parovima SNØ i drugim predlogom pored *di*.

DI + SNØ + e + SNØ

di *cappa* e *spada* (*romanzo, film, genere*) – pustolovni,viteški

U nekim strukturama dolazi do ponavljanja predloga *di:*

di *nome* e di *fatto* – potpuno; i rečju i delom.

U pojedinim ustaljenim izrazima nailazimo na složene strukture, proširene dodavanjem atributskih dopuna uz svaku SNØ:

DI + SNØ +agg.+ e + SNØ + agg.

di *bocca* larga e *mano* stretta – velikodušan samo na rečima

DI + SNØ + prep. + SNØ

di c*apo* in *collo* – odmah, iznebuha.

U složenim strukturama sa *di* može da se nađe i drugi predlog koji uvodi SNdet, SNindet ili SNØ, što zavisi od konkretnog primera:

DI + SNØ + prep. + SNdet / SNindet / SNØ

di *fronte* a – preko puta, naspram.

5.2.3.2. Sintaksičko-semantičke vrednosti predloga DI

Predlog *di,* zahvaljujući svojoj generičkoj vrednosti, najfrekventniji je i najelastičniji predlog u savremenom italijanskom jeziku, što ćemo i prikazati u ovom odeljku na primeru brojnih funkcija i mogućnosti zamene drugim predlozima u istom kontekstu.

- **specifikacija**

Iako postoji više vrsta specifikacija, za našu temu je najvažnija samo apozitivna u kojoj dolazi do upotrebe predloga *di* sa SNØ:

Che splendore *di ragazza*.

Che bellezza *di fiore*.

Che bastardo *di veterinario*, rivolgiti ad un altro!

Ostale vrste specifikacije uglavnom zahtevaju determinisane imeničke sintagme:

posesivna:

la gamba *del tavolo* (odnos deo – celina)

l'automobile *del mio amico Carlo* (vlasništvo)

il libro *di Manzoni* (rezultativna posesija)

objekatska:

il timore *della guerra*

subjekatska:

la partenza *del treno* (il treno parte)

l'arrivo *dei genitori* (i genitori arrivano).

- **partitivnost**

Predlog *di* ukazuje na celinu iz koje se izdvaja jedan njen deo, tako da se u ovoj funkciji javlja uglavnom sa SD:

Faceva parte *della sua teoria* [...]. (CZ, str. 137)

E la sera mi dissero che molti *dei frati* amici del vescovo [...]. (NDR, str. 237).

Predlogom *di* uvodi se SNØ samo ako je reč o brojnoj imenici:

una decina *di studenti*

migliaia *di operai*

- **denominacija**

U ovoj funkciji predlog *di* se oslanja na opšti pojam, a precizno imenuje osobe, geografske nazive, mesece i dane u godini, nazive praznika itd. Imeničke sintagme uz koje stoji predlog *di* su bez člana:

il mese di *aprile*

il lago di *Garda*

la città di *Milano*

la provincia di *Venezia*

l'isola di *Capri*

la festa di *Pasqua*

il titolo di *dottore.*

- **kvalitet**

Za izražavanje kvaliteta predlog *di* stoji uz SNØ:

Il cellario era uomo pingue e *di aspetto volgare* ma gioviale, [...]. (NDR, str. 35)

Era un giovane *di ingegno acutissimo* [...]. (NDR, str. 228)

L'Abate era uomo, lo dissi, *di grande e diplomatica compostezza*, [...]. (NDR, str. 40)

Le dissi di avere un affare *di premura*. (CZ, str. 185)

[...] ma la maggioranza di loro ha raggiunto posti *di rilievo*. (GDM, str. 149)

[...] sedette con una certa sollecitudine *di obbedienza* accanto a me, per guardare. (CZ, str. 186).

U starom jeziku predlog *di* se mnogo više koristio u ovoj funkciji, ali sa članom. Međutim, u savremenom italijanskom jeziku predlog *di* funkciju kvaliteta deli sa predlogom *da,* s tom razlikom da istu vrednost kvaliteta predlog *di* postiže pomoću nultog, a predlog *da* pomoću određenog člana:

una ragazza *di capelli* lunghi e neri

una ragazza *dai capelli* lunghi e neri.

- **tema ili predmet razgovora**

Predlogom *di* ova vrednost može da se iskaže uvođenjem imeničke sintagme sa nultim oblikom i oblikom sa članom. Nulti član se obično koristi kada je reč o: apstraktnim imenicama u jednini (*a*), opštim imenicama u množini (*b*), imenicama u jednini koje označavaju predmete razgovora shvaćene uopšteno (*c*), generičkom pojmu *cosa* u jednini i množini, sa ili bez prideva (*d*).

Predlog sa članom će se upotrebiti kada je predmet razgovora uveden posesivom koji traži prisustvo člana u datom kontekstu, ali isto tako i kada se datoj SN pripišu svojstva koja je bliže određuju (atributima, participima ili relativnim rečenicama) (*e*):

a)

Si parlò *di amore*. (CZ, str. 217)

Parlavano *di spiritismo* [...]. (CZ, str. 102)

b)

Due vecchi parlavano *di affari*, e Giovanni ascoltava attentamente [...]. (CZ, str. 183)

[...] parlano solo *di affari*. (GDM, str. 139)

E si tratta *di buche*, non *curve* – aveva aggiunto. (QS, str. 262)

c)

Di contabilità si continuò a parlare per lungo tempo, in quell'ufficio. (CZ, str. 330)

Non parliamo *di politica*, ma *di gare di bellezza* sulle spiagge e questo è quello che tutti guardano. (GDM, str. 138)

d)

[...] e disse che doveva parlare a Guglielmo, in privato, *di cosa* assai grave. (NDR, str. 37)

[...] parlavano *di cose domestiche*: biancheria, servitù, eccetera. (CZ, str. 297)

Peraltro parlava sempre *di cose* così buone e sagge che era come se un monaco ci leggesse le vite dei santi. (NDR, str. 35)

e)

Forse non parlai *della* <u>*mia*</u> *virtù* [...]. (CZ, str. 162)

Altre volte lo avevo udito parlare con molto scetticismo *delle idee* <u>universali</u> [...]. (NDR, str. 36)

Parlò *delle medicine* <u>che gli erano state propinate</u> [...] (CZ, str. 160)

[...] non solo gli parlava *della missione* <u>affidata a Guglielmo dall'imperatore</u> [...]. (NDR, str. 37).

Nekada se u naslovima književnih, filozofskih i pravnih dela koristio oblik predloga *di* sa članom:

Dei delitti e *delle pene* (Č. Bekarija)

Dei sepolcri (U. Foskolo).

Danas se predloški član zadržao samo u pravnim i formalnim spisima, dok se u ostalim delima izbegava:

Dei reati in generale, *Delle persone* e *della famiglia* (Građanski i Krivični zakonik).

- **način**

Predlog *di* je izražavao način i u latinskom jeziku, iz kojeg potiču dva pravna izraza – *di fatto* (dē făcto) i *di diritto* (dē iūre). U savremenom italijanskom danas postoji veliki broj ustaljenih izraza kojim se izražava način strukturom 'di + SNØ', a po uzoru na njih je nastao i veliki broj slobodnih varijanti:

Andava *di fretta*. (NHP, str. 70)
Dovevo andarmene via *di corsa*, [...]. (NHP, str. 105)
[...] e la signora Malfenti risero *di cuore*. (CZ, str. 71)
Sono atterratto *di schiena*. (NHP, str. 31).

U malom broju slučajeva, i to u sklopu izraza, moguća je upotreba SNindet, i to sa značenjem broja:

bere *d'un fiato*.

U predikativnoj strukturi 'essere + di + SNØ' predlog *di* ima takođe modalno značenje. Postoji veliki broj ustaljenih, ali i slobodnih struktura ovog tipa:

essere *di casa* – biti domaći, osećati se kao kod kuće
essere *di scena* – biti na sceni / scenskog ponašanja
essere *di guardia* – biti na oprezu / oprezan.

- **materija**

Za izražavanje materije u savremenom italijanskom jeziku se uvek koristi predlog *di* sa SNØ. I u starom italijanskom ovaj predlog se upotrebljavao u funkciji odredbe za materiju, ali isključivo u spoju sa određenim članom: "la corona *del ferro*" (Migliorini 1957: 156-174)[154]. Danas je ipak obavezna upotreba nultog člana:

Così furono anni di fatica, passati a risparmiare su tutto, e ad aspettare nubi *di polvere* che non arrivavano. (QS, str. 30)
Sapeva *di cane*. (NHP, str. 164)
[...] l'aria odorava *di menta* e *di aranci*, [...]. (GDM, str. 189)

[154] Prema: L. Serianni, *Grammatica italiana*, Torino, UTET, 2005, str. 333

C'era puzza *di fumo*. (NHP, str. 163)

C'è odore *di legno secco* e *di terra umida* e *di cacca* di gallina e *di vino rovesciato* e *di formaggio* di capra e *di olio* [...]. (GDV, str. 209)

[...] e questa pianeta o corazza era incrostata *di pietre* dure rosse e gialle. (NDR, str. 244)

In qualche modo Gherardo sbagliò e si macchiò *di eresia* [...]. (NDR, str. 225).

Veoma retko predlog *di* može da stoji uz član (neodređeni), koji tada ima emfatični prizvuk:

[...] il terreno era *coperto di **un** velo* fresco non più alto di tre dita. (NDR, str. 29)

- **količina, mera**

S obzirom na to da je količina numerički merljiva, u ovoj funkciji predlog *di* se koristi sa brojevima ili jedinicama za meru bez člana:

l'appartamento con superficie *di 80 metri quadri*

il palazzo *di nove piani*

uno sconto *di 50%* (cinquanta percento)

un uomo *di trenta anni*

un libro *di cinquecento pagine*

Hai sentito che l'Extérier è caduto *di due punti*? (CZ, str. 216).

- **uzrok**

Predlog *di* će u ovoj funkciji stajati uz SNØ ukoliko je SN apstraktna imenica ili imenica koja označava stanje, osećanje i bolest:

[...] cieco *di furore* o *di stanchezza*, [...]. (QS, str. 14)

Mi hai fatto morire *di paura*. (NHP, str. 82)

Sto arrivando – mi ripetevo ansimando *di fatica*. (NHP, str. 202)

Gli occhi di Carla brillavano *di malizia* [...]. (CZ, str. 222)

[...] s'era ammalato *di reumatismi* che avevano finito col danneggiargli la gamba. (CZ, str. 96).

U istoj funkciji uz glagol *morire* postoji preklapanje sa strukturom 'da+Art.det.', koja se koristi umesto 'di+Ø':

morire *di freddo*
morire *dal freddo.*

Upotreba predloga *di* i *da* sa imeničkim sintagmama različite determinisanosti je moguća i uz prideve:

rosso *di vergogna*
rosso *dalla vergogna.*

Predlog *di* će se pojaviti sa SNØ i ako su imeničke sintagme u množini:

[...] aveva gli occhi inteneriti *di lacrime* [...]. (NDR, str. 234).
[...] una solida seconda chiesa [...] traforata *di severe finestre*. (NDR, str. 48).

- **lokativna vrednost**

Predlogom *di* ukazuje se na mesto, a ovde ćemo predstaviti udaljavanje iz unutrašnjeg prostora ka spoljašnjem. Ako se *di* koristi uz glagol *uscire*, onda stoji uz SNØ. Imenička sintagma označava fizički prostor ili eventualno imaginarni, koji je zastupljeniji u ustaljenim izrazima:

uscire *di casa / di camera / di prigione / di scuola / di bocca*
uscire *di mente / di senno.*

Figurativno predstavljanje udaljavanja od nekog mesta pronalazi se i u poslovičnim izrazima u kojima je zapažena ista struktura 'di + Ø':

togliersi il pan *di bocca.*

Uz *uscire* može da se koristi i predlog *da*, ali sa SNdet, osim u najustaljenijim konstrukcijama, u kojima su dozvoljene obe varijante (uscire *da casa / dalla casa*):

uscire *dall'ospedale / dal carcere / dalla scuola / dal cortile / dalla chiesa.*

Predlog *di* može da gradi posebne konstrukcije sa predlogom *in*, pri čemu se naglašava prelazak iz jednog mesta u drugo ili iz jednog stanja u drugo stanje. Pri tome oba predloga stoje uz SNØ:

E invece gli pseudo apostoli asserivano che anche le donne potessero andare *di città in città* a predicare [...]. (NDR, str. 227).

[...] e che vagando per il mondo era passato *di gruppo in gruppo* [...]. (NDR, str. 194).

- **vreme (određeno)**

Predlogom *di* iskazuje se određeno vreme uz pomoć SNØ ako je reč o opštim imenicama, nazivima dana u nedelji i nazivima meseci:

lavorare *di giorno / di notte* / *di sabato*
per chi è nato *di gennaio / febbraio / marzo*

Era una bella mattina *di fine novembre*. (NDR, str. 29)
[...] e il sole *di buon mattino* poteva sorgere risvegliando direttamente i monaci [...]. (NDR, str. 34).

Predlog *di* i u funkciji iskazivanja određenog vremena može biti zamenjen drugim predlogom – *in*, bez člana ili sa članom, ako mu je dodata odredba:

in aprile
nel mese di aprile.

- **obilje ili nedostatak**

Predlog *di* u ovoj funkciji izražava intenziviranu ili negiranu posesivnost, a upotrebljava se sa nultim članom. Predlošku sintagmu uvode najčešće pridevi, ali i imenice i glagoli, o čemu je bilo reči u odeljku o kvantifikaciji (v. 4.6.1.):

La nostra casa <u>è piena</u> *di quadri*. (QS, str. 179)
La piccola borghesia si è quindi trovata <u>priva</u> *di rappresentanti*. (GDM, str. 90)
Il tradimento del suo popolo lo <u>riempì</u> *di sgomento*. (GDM, str. 84)
Luca ha un <u>difetto</u> *di memoria*.

U manjem broju slučajeva predlog *di* može da uvede SNindet ukoliko neodređeni član ima funkciju isticanja neodređenosti:

[...] era dotato *di uno spirito* che si potrebbe dire manzoniano [...][155].

- **krivica ili kazna**

Za uopšteno izražavanje krivice ili kazne predlog *di* stoji uglavnom uz SNØ (Sg, Pl.):

accusato *di truffa*, colpevole *di furto*, imputato *di omicidio*

[...] gli accusati erano colpevoli *di atti delittuosi, di venefici, di corruzione* di fanciulli innocenti, [...]. (NDR, str. 38).

Ako je počinjeno krivično delo poznato od ranije (samim tim determinisano) ili dodatno opisano, predlog *di* će stajati uz SNdet ili SNindet:

Il colpevole ***del furto*** non venne mai trovato.
È accusato ***di un omicidio*** commesso 12 anni fa.
È colpevole ***del furto*** della collana da 2 500 dollari.

- **ograničenje**

U funkciji ograničenja predlog *di* se javlja sa SNØ u oba broja, pa čak i sa atributom. Uvode ga pridevi ili imenice:

giovane *d'animo* – mlad u duši
svelto *di mano* – veštih i brzih ruku
ancora agile *di gambe* – pokretan, na nogama
duro *di modi* – grubo postupati
duro *di comprendonio* – sporo shvatati
un ragazzo *di cor gentile* – momak plemenitog srca.

[155] Primer preuzet iz: L. Serianni, *nav. delo*, str. 333

- poreklo

Predlog *di* kojim se izražava poreklo stoji uglavnom uz nazive geografskih pojmova koji uglavnom nemaju član (v. VI poglavlje), ali i uz nazive roditelja od kojih su posle nastala prezimena:

Sono *di Napoli*.

Di Nella, Di Marco, Di Pietro, Di Mambro, ...

5.2.4. SNØ sa predlogom IN

IN + SNØ (Sg.)

in *cambio* } zauzvrat
in *compenso* }

in *disparte* (*stare, mettere, tirarsi*, ...) – po strani

in *divisa* – u uniformi

in *dono* (*avere, dare, portare, inviare*, ...) – na poklon

in *faccia* (*guardare, dire, sputare*,...) – u lice

in *fondo* – u suštini

in *fretta* – žurno, u žurbi

in *forze* – uz veliki napor

in *gamba* – sposoban

Kao uzvik ovaj izraz ipak ima drugačije značenje: *In gamba*! Beži(te)!

in *genere* – generalno, uopšteno

in *ginocchio* (*stare, mettersi*) – na kolenima

in *gioventù* – u mladosti

in *grado* (di + V) – sposoban (za nešto)

in *lontananza* – u daljini

in *ordine* (*mettere, tenere*, ...) – u red (staviti, držati u redu)

in *pace* (*lasciare, stare, lavorare*, ...) – na miru

in *passato* – u prošlosti

in *pensiero* (*stare, essere*) – u mislima

in *persona* – lično

in *principio* – u načelu / principu

in *pubblico* – javno, u javnosti

in *questione* – u pitanju, dotični

in *rimonta* – u zaostatku

in *seguito* – potom, kasnije

in *tempo* – na vreme

in *trappola* – u zamci

in *viaggio* – na putovanju

in *verità* – uistinu

IN + SNØ (Pl.)

in *contanti* – u kešu

in *fiamme* – u plamenu, u vatri

in *ghingheri* (*mettersi, andare, essere*, ...) – nakićen, nakinđuren

in *piedi* (*rimanere, stare*, ...) – na nogama

IN + SNØ (Sg, Pl.) **+ agg.**

in *carne* viva – na sopstvenoj koži, lično

in *fila* indiana – jedan iza drugog

in *parole* povere – s malo reči

IN + agg. + SNØ (Sg, Pl.)

in cattive *acque* – u teškoj situaciji, u nevolji

in breve *tempo* – za kratko vreme

in gran *parte* – velikim delom

in comode *rate* – po povoljnim ratama

in piena *coscienza* – potpuno svestan

5.2.4.1. Složene strukture ustaljenih izraza sa predlogom IN

IN + SNØ + SP (a + SD)

in *capo* al mondo
in *culo* al mondo
in *culo* ai lupi
in *culo* alla balena
} na kraj sveta

IN + SNØ + SP (a / con + SNdet / SNindet / SNØ)

in *armonia* con – u skladu sa

in *base* a – na osnovu (nečega)

in *capo* a – nakraj; u roku od

(*in capo al mondo, in capo a una settimana*)

in *calce* a – u dnu

(*in calce alla pagina*)

in *conformità* a – u skladu sa

in *confronto* a – u poređenju sa

in *mezzo* a – posred, nasred čega

in *preda* a – obuzet čime

in *relazione* con / a – u vezi sa

in *seguito* a – usled čega

IN + SNØ (Sg.) **+ SP** (di + SN)

in *attesa* di – u očekivanju

in *cambio* di – u zamenu za

in *cerca* di – u potrazi za

in *compagnia* di – u društvu

in *conseguenza* di - usled

in *considerazione* di – s obzirom na

in *guisa* di – na način

in *onore* di – u počast

in *premio* di – u nagradu za

in *presenza* (di + N) – u prisustvu (nekoga / nečega)

in *procinto* (di + V) – spreman za; spremati se za nešto

in *punta* di (+ N) – na vrhu

in *veste* (di qn.) – u svojstvu

Među strukturama ovog tipa razlikuju se one koje u delu sa drugom SP mogu imati SNØ, SNindet i SNdet, kao i one koje dozvoljavaju samo jednu vrstu takvih sintagmi:

in *fin* <u>dei conti</u> – na kraju krajeva

in *fin* <u>di vita</u> – na kraju života.

5.2.4.2. Polirematske lokucije sa predlogom IN

- *in codice* – šifrirano
  nel codice – u kodeksu / zakoniku

L'indomani il maggiordomo si reca presso l'abitazione dei due nobili e, sul tavolo della cucina, trova un messaggio ***in*** *codice* dei padroni.

(Sutradan se upravitelj dvora uputi ka kući dva plemića i na kuhinjskom stolu pronađe šifriranu poruku vlasnika.)

Che c'entra l'AIPA ***nel*** *codice* della protezione dei dati personali?

(Kakve veze ima AIPA[156] sa zakonom zaštite ličnih podataka?)

- *in effetti* – stvarno, zaista
  negli effetti – sa nekim određenim efektom

Ed era perfino difficile capire se fosse, ***in*** *effetti*, intelligente. (QS, str. 39)

(I bilo je teško shvatiti da li je zaista inteligentan.)

È partita oggi a Torino l'importante conferenza che durerà 4 giorni sul mondo della tecnologia ***negli*** *effetti speciali*.

(Danas u Torinu je otvorena konferencija o svetu tehnologije sa specijalnim efektima koja će trajati 4 dana.)

La maggior parte di questi primi antipsicotici "convenzionali" differiva ***negli*** *effetti collaterali* prodotti.

(Najveći deo ovih prvobitnih "konvencionalnih" antipsihotika razlikovao se u nuspojavama.)

- in *erba* – u klici, u zametku; neiskusan; početnik
  nell'erba – u travi

È un prontuario per giovani scrittori ***in*** *erba.*

(To je priručnik za mlade i neiskusne pisce.)

Fran dice che Schiuma aveva visto un serpente ***nell'****erba. (La sfera del buio, Stephan King[157])*

(Fran kaže da je Skjuma video zmiju u travi.)

---

[156] Ovlašćeni centar za informatiku u javnoj administraciji (it. *Autorità per l' informatica nella pubblica amministrazione*).

[157] Primer preuzet sa:
http://www.docstoc.com/docs/54934659/Stephen-King-----La-Sfera-Del-Buio; 19.01.2011.

- in *fiore* – u procvatu, punom sjaju
  nel fiore – u cvetu (doslovno); u središnjem ili najlepšem delu (vremenski)

Al termine della visita un trenino panoramico ci porterà tra i frutteti ***in*** *fiore*.
(Na kraju obilaska panoramski vozić će nas sprovesti kroz voćnjake u cvatu.)
Nel *fiore* degli anni morì mia madre.
(Moja majka je umrla u najlepšim godinama.)
È un dolore enorme per una famiglia a perdere un figlio ***nel*** *fiore* della gioventù.
(Ogroman je bol za porodicu kada izgubi dete u cvetu mladosti.)

- *in fondo* – u suštini
  nel fondo – na dnu, u dnu

In *fondo*, per certa gente, la vera colpa di un uomo e di una donna consiste nell'amarsi in un letto. (LBMN, str. 31)
(U suštini, za neke ljude, istinska krivica muškarca i žene sastoji se u vođenju ljubavi.)
Ho dormito male e avevo dolori giù ***in*** *fondo* al ventre: eri tu? (LBMN, str. 26)
(Loše sam spavala i u donjem tbuhu sam imala bolove: to si bio ti?)
Vivono ***nel*** *fondo* del mare.
(Žive na dnu mora.)

- *in privato* – privatno, bez prisustva drugih lica (u direktnom kontaktu), nasamo
  nel privato – u sferi privatnog života; u privatnom sektoru

E trovò il coraggio di dire al signor Gardini che aveva bisogno di parlare un attimo con lui, ***in*** *privato*. (QS, str. 52)
(I smogao je hrabrosti da kaže gospodinu Gardiniju da treba da nasamo razgovara sa njim.)
Preferisco il lavoro ***nel*** *privato*.
(Više volim posao u privatnom sektoru.)

- *in realtà* – u stvari, zapravo
  nella realtà – u stvarnosti

In *realtà* Hitler è salito al potere con un numero molto basso di voti, comunque in maniera democratica, attraverso elezioni regolari. (GDM, str. 89)
(Hitler je zapravo došao na vlast uz pomoć malog broja glasova, doduše demokratski i na redovnim izborima.)

Sono le storie per sperare ***nella*** *realtà*.

(To su priče za održavanje nade u stvarnosti.)

- *in senso* (+ agg.) – u pravcu

  nel senso (di + SN) – u smislu (određenom)

  Oppure basterebbe andare ***in*** *senso contrario*, [...]. (NDR, str. 216)

  (Ili bi bilo dovoljno ići u suprotnom smeru, ...)

  Lo strutturalismo, ***nel*** *senso del termine* reso popolare da Claude Lévi-Strauss [...]

  (Strukturalizam, u smislu termina koji je popularizovao Klod Levi-Štraus ...)

- *in sintesi* – ukratko

  nella sintesi (+agg; +di + SN) – u spoju (određ.); u sažetom izlaganju / sintezi (određ.)

  La vita più intensa è raccontata ***in*** *sintesi* dal suono più rudimentale, [...]. (CZ, str. 57).

  (Najintenzivniji život je ukratko prepričan prostim rečima, ...)

  Scienza e arte ***nella*** *sintesi* <u>organica</u>.

  (Nauka i umetnost u organskoj sintezi.)

  Angeli e demoni ***nella*** *sintesi* patristica di Isidoro di Siviglia (Naziv knjige Atilija Karpina: Anđeli i demoni u svetootačkoj sintezi Isidora iz Sevilje.)

- *in verità* – uistinu

  nella verità – u stvarnosti

  Ma tu Guglielmo parli così perché ***in*** *verità* non credi all'avvento dell'Anticristo [...]. (NDR, str. 71).

  (Ali ti, Guljelmo, zboriš tako zato što uistinu ne veruješ u dolazak Antihrista ...)

  Per rimanere persone spiritualmente libere, bisogna vivere ***nella*** *verità*.

  (Da bi čovek ostao duhovno slobodan, potrebno je da živi u stvarnosti.)

Razlike među pojedinim izrazima sa predlogom IN su slabije izražene, jer se radi o razlici ostvarenoj u istom semantičkom polju.

- *in lontananza* – u daljini (fizički opis)

  nella lontananza (fizička daljina uz psihičko i emotivno doživljavanje daljine)

  In *lontananza* una luce fioca è apparsa nelle tenebre. (NHP, str. 202)

(U daljini se pojavila slaba svetlost u mraku.)

[...] ma quando vide ***in*** *lontananza* i fari delle auto che [...]. (QS, str. 252)

(... ali kada u daljini ugleda farove automobila koji ...)

Nella *lontananza* l'amore brilla come una stella lontana[158].

(Ljubav u daljini sija kao daleka zvezda.)

- *in silenzio* – u tišini (shvaćenoj kao mir)

  nel silenzio – u tišini (shvaćenoj kao prostor)

Il cellario stette qualche istante ***in*** *silenzio*, [...]. (NDR, str. 377).

(Čuvar ćelije na trenutak zastade u tišini, ...)

Si abbracciano forte, ma ***in*** *silenzio*. (QS, str. 211).

(Snažno se grle, ali u tišini.)

Viaggio ***nel*** *silenzio* (naslov romana *Putovanje u tišinu*[159])

Nel *silenzio* i tuoi vestiti ballano (stih pesme - *U tišini plešu tvoja odela*[160]).

- *in teoria* – teoretski

  nella teoria – u teoriji (teorija shvaćena kao sistem principa neke nauke, filozofske doktrine, umetnosti ili drugog oblika znanja)

In *teoria* non fa una grinza. (GDV, str. 151) (Teoretski je savršeno logično.)

Recenti sviluppi ***nella*** *teoria* monetaria. (Savremeni razvoj u monetarnoj teoriji)

Nuove prospettive ***nella*** *teoria* e nella clinica psicoanalitica.

(Nove perspektive u teoriji i psihoanalitičkoj klinici)

Među većim brojem izraza sa predlogom *in* i SN ne nalazimo značajnu semantičku razliku, već razliku u determinisanosti određenog pojma. Primetili smo da na sintaksičkom nivou ima promena: tako se SNdet javlja uz još neku odrednicu (pridev ili odredbu), koja je jasno determiniše.

- *in contatto* – u vezi / dodiru sa

  nel contatto + agg./ compl. – u vezi (određenoj)

[...] cerco di mettermi ***in*** *contatto* con i compagni [...]. (GDM, str. 113)

---

[158] Primer preuzet sa: http://www.italiagroup.com/carmen/poesie/poesiedamore.htm; 10.01.2011.

[159] Autor navedenog naslova je Gaito Vanija (G. Vania).

[160] Reč je o pesmi *Nel silenzio*, autora Paolo Benvenjua (P. Benvegnù).

(...pokušavam da se povežem sa drugarima...)

A partire da considerazioni sulle difficoltà ***nel*** *contatto* interculturale, durante il seminario si lavorerà con una prospettiva di pratica sociale critica su situazioni cliniche[161].

(Počev od razmatranja teškoća u međukulturnom dodiru, na seminaru će se obrađivati klinička situacija sa kritičkim osvrtom na društvenu praksu.)

A causa di queste variazioni ***nel*** *contatto* tra ruota e strada, la maneggevolezza del veicolo e le capacità di frenata possono essere ridotte.

(Zbog ovih razlika u dodiru točka i druma, sposobnosti upravljanja vozilom i kočenja mogu biti smanjene.)

- *in crisi* – u krizi

  nella crisi + agg./ di+SNdet – u krizi (određenoj)

Ogni tanto si dice che la famiglia è ***in*** *crisi*. (GDM, str. 131)

(S vremena na vreme se kaže da je porodica u krizi.)

Si può parlare di Stati Uniti ***nella*** *crisi iraniana* solo in relazione al contesto della Guerra Fredda.

(Može se govoriti o SAD u iranskoj krizi samo u kontekstu hladnog rata.)

I manager che hanno avuto delle responsabilità ***nella*** *crisi* dei mercati finanziari sono stati penalizzati.

(Kažnjeni su menadžeri koji su bili na odgovornim položajima u krizi finansijskih tržišta.)

- *in funzione* – u funkciji; u službi

  nella funzione + agg./ compl. – u funkciji (određenoj), u službi

Alcuni circuiti erano tuttora ***in*** *funzione* [...]. (QS, str. 262)

(Neke automobilske piste su sve do sada bile u funkciji ...)

Didattica ***nella*** funzione orchestrale.

(Didaktika u službi orkestra)

[161] Primer preuzet sa: http://www.naturalismedicina.it/articolo.asp?i=665; 11.01.2011.

- *in libreria* – u knjižari (bilo kojoj / bilo kojoj određene izdavačke kuće)
  nella libreria + agg./ compl. – u knjižari (određenoj), u kućnoj biblioteci

  Si possono comprare ***in*** *libreria*.
  (Mogu se kupiti u knjižari.)
  Nel 1990 è uscito ***in*** *libreria* Jurassic Park che, [...]. (GDM, str. 131).
  (U 1990. godini izašla je u knjižari *Jurasssic Park* ...)
  È possibile importare brani CD ***nella*** *libreria* personale in modo semplice.
  (Pesme sa CD-a se mogu jednostavno prebaciti u ličnu biblioteku.)

5.2.4.3. Polisemičnost pojedinih ustaljenih izraza sa predlogom IN

Neke fiksne jezičke strukture mogu biti naglašeno polisemične, pogotovo ako su sastavljene od polisemičnih leksema. Takvi izrazi imaju nekoliko različitih značenja u obliku sa SNØ, kao i u obliku sa SD.

- *in complesso* – u celini, ukupno uzevši
  nel complesso – u celini, ukupno uzevši
  nel complesso (+ agg.; + di + SN) – u kompleksu (zgrade, rezidencije, ...)
  – u kompleksu (psih.)

  In *complesso* ero ben modesto [...]. (CZ, str. 74)
  (U celini sam bio veoma skroman...)
  I cittadini europei sono ***nel*** *complesso* soddisfatti di come vivono.
  (Evropljani su sveukupno uzevši zadovoljni kako žive.)
  Bilocale in vendita ***nel*** *complesso residenziale* Meridiana.
  (Prodaje se dvosobni stan u rezidencijalnom kompleksu Meridijana.)
  Se qualcosa non funziona, il senso di inferiorità può sprofondare ***nel*** *complesso di inferiorità*.
  (Ako nešto nije u redu, osećaj niže vrednosti može da se produbi u kompleks niže vrednosti.)

- *in fila* – u redu
  nella fila – na (nečijoj) strani, sa strane; u redu (horizontalni)

  Odio stare ***in*** *fila* alle poste.
  (Mrzim da stojim u redu u pošti.)

Splendida villa ***nella*** *prima* *fila* sul mare.

(Prelepa vila u prvoj liniji na moru.)

Alassio, il consigliere Luca Villani ***nella*** *fila* della Lega Nord

(Alasio, savetnik Luka Vilani na strani Lige za sever)

Informazioni sui posti ***nella*** *fila* dell'uscita di emergenza

(Informacije o mestima su sa strane izlaza u slučaju opasnosti.)

- *in grembo* – u krilu

  nel grembo +agg./ +di + SN – u krilu / naručju (određenom); u utrobi; pod okriljem

[...] la piccina andò a coricarsi *in grembo* alla sorella [...]. (CZ, str. 68).

(.. malena ode do sestre da se zavuče u njeno krilo ...)

Forse ***nel*** *grembo* della donna che mi dormiva accanto già si iniziava un'altra vita di cui sarei stato responsabile. (CZ, str. 181)

(Možda je već u utrobi žene koja je spavala kraj mene nastajao drugi život za koji ću biti odgovoran.)

Voleva portarli tutti ***nel*** *grembo* della chiesa.

(Želeo je da ih sve odvede pod okrilje crkve.)

- *in testa:*

- na vrhu / na čelu: È ***in*** *testa* alla classifica. (Na vrhu liste je.)

Enrico cammina ***in*** *testa* al piccolo gruppo [...]. (GDV, str. 101)

(Enriko je na čelu male grupe...)

- u mislima: Cos'hai ***in*** *testa*? (Šta misliš?)

- na glavi: Indossava uno strano cappello ***in*** *testa*. (Nosio je jedan čudan šešir na glavi.)

- *nella testa:*

- u glavi (kao delu ljudskog tela): Ha cattivi pensieri ***nella*** *testa*. (Ima crne misli u glavi.)

- u glavi (meh.): C'è una crepa ***nella*** *testa* del motore. (Postoji jedna pukotina u glavi motora.)

5.2.4.4. Sintaksičko-semantičke vrednosti predloga IN

Najvažniji semantički nukleus predloga *in* je lokalizacija (prostorna i vremenska), ali je upravo u toj funkciji najteže utvrditi jasna pravila u kojima dolazi do upotrebe SNØ ili SD, što ćemo prikazati i na primeru poređenja ustaljenih izraza i slobodnih konstrukcija.

- **mesto** (boravak u mestu, kretanje ka mestu, kretanje po mestu)

boravak u mestu:

U ovoj vrednosti predlog *in* može da stoji uz SNØ ukoliko je reč o pojmu nebitne referencije ili o ustaljenom izrazu (*a*) ili uz SD ako se radi o jasno determinisanoj lokaciji (*b*):

a)

E anche a me è toccato vivere *in terra straniera*. (GDM, str. 117)

Stavamo tutti *in cerchio* a guardarlo. (NHP, str. 104)

Ormai erano *in trappola*. (QS, str. 150)

In cima a un carro, seduta su una sedia, c'era una vecchia che [...]. (QS, str. 124)

b)

E io gli ricordai che *nell'opera* <u>del grande Aristotele</u> avevo trovato parole assai chiare [...]. (NDR, str. 90)

kretanje ka mestu:

Siamo i più severi nel deprecare gli evasori fiscali, ma non abbiamo mai votato una legge per mandarli *in galera* [...]. (GDM, str. 173)

Florence sentì lo spavento piegarle le gambe e si lasciò cadere *in ginocchio* per terra. (QS, str. 60).

Mesto ne mora uvek biti realno, već i figurativno predstavljeno, što je naročito često u ustaljenim izrazima:

Ma come mi è venuta *in mente*. (QS, str. 177)

kretanje po mestu:

> [...] andando *in giro* mi domandava quale fosse la dote più apprezzabile dei miei compatrioti [...]. (GDM, str. 175).

Za oznaku mesta pomoću predloga *in* često se koriste geografski nazivi, što je izuzetno kompleksna materija, jer neki nazivi sadrže član, a neki ne, te ćemo ova pravila detaljno prikazati u VI poglavlju.

- **vreme (određeno i kontinuirano)**

Ukoliko se predlog *in* koristi uz godine, onda će uz broj stajati i određeni član, a ako je reč o nazivima godišnjih doba i meseca u godini, onda ovaj predlog stoji uz SNØ:

> Sono nato *nel 1967*.
> Vengo *in estate / in primavera / in agosto / in gennaio.*

Ako se naziv meseca uvodi opštom imenicom *mese*, onda ta imenica mora da dobije određeni član, jer nastaje struktura koja jasno ukazuje na određen pojam 'nel + mese + di + nome del mese':

> Ci rivediamo *nel mese* di giugno.

Prilikom izražavanja kontinuiranog vremena predlog *in* može da stoji uz SNØ ili SD, čak i kada je reč o osnovnom broju. Upotreba predloga *in* uz kvantifikator sa članom ima funkciju isticanja svakog dela vremena koje je prošlo ili koje treba da prođe da bi se neka radnja ostvarila:

> Devo finire questo lavoro *in due settimane*.
> La sanzione non si applica se, *nei trenta giorni successivi*, viene eseguito il versamento dell'imposta.

Ako je reč o ustaljenom izrazu, onda *in* stoji uz SNØ:

> [...] perché *in breve tempo* avrebbe potuto vedere ciò che dicono le scritture [...].
> (NDR, str. 238).

Po uzoru na ustaljene izraze grade se slobodne strukture koje uglavnom preslikavaju ista sintaksička pravila, ako nema drugačijih zahteva na semantičkom planu:

Oh, voi sapete bene, viviamo ora *in tempi* molto oscuri [...]. (NDR, str. 44).

- **transformacija**

Transformacija i promena stanja zahtevaju upotrebu predloga *in* u najvećem broju slučajeva sa SNØ. Pri tome se koriste glagoli koji ukazuju na promene: *trasformare/ trasformarsi, convertire / convertirsi, ...*

Poi una stanzuccia accanto al tinello fu convertita *in stanza da caffè*. (CZ, str. 154)
Invece io, quando leggo un giornale, mi sento trasformato *in opinione pubblica* [...]. (CZ, str. 61)
Non parlo di quelle che, purtroppo, si sono trasformate *in covi di ghiottoni* [...]. (NDR, str. 101).

- **sredstvo**

Predlog *in* se uvek upotrebljava sa nultom imeničkom sintagmom ukoliko ona označava neko prevozno sredstvo, ali u ovoj funkciji može da bude zamenjen predlogom *con* sa članom:

viaggiare *in macchina / aereo / treno*
viaggiare *con la macchina / con l'aereo / con il treno*

andare *in bici / moto*
andare *con la bici / con la moto*

Mi ricordo che una sera, a Venezia, si passava *in gondola* [...]. (CZ, str. 152).

Ukoliko je reč o drugim sredstvima, koristi se predlog *in* sa SNØ:

[...] tutto veniva pagato *in contanti*. (GDM, str. 77).

- **način**

Uz predlog *in* u ovoj funkciji obično stoje SNØ (*a*), ali se pomoću SNindet postiže isticanje određenog načina vršenja radnje (*b*):

a)

Quando si hanno pochi giorni bisogna agire *in fretta*. (QS, str. 147)

[...] disse il vecchio *in tono* brusco. (NDR, str. 87)

Con quelli egli poteva leggere manoscritti vergati *in lettere sottilissime*, [...]. (CZ, str. 82)

[...] un partito che non esiste più, che morì lottando *in condizioni terribili* [...]. (GDM, str. 115)

Ci è arrivato *in maniera legale*, [...]. (GDM, str. 90)

b)

[...] si veste *in un modo diverso* e si comporta *in modo differente*, improvvisamente nascano problemi. (GDM, str. 139).

- **ograničenje**

Iskazujući vrednost ograničenja, predlog *in* uglavnom zahteva SNØ u oba broja:

Sono bravo *in matematica*.

È diventato dottore *in lettere*.

Reggeva la tazzina come se fosse un gioiello, esagerava *in premura*. (LBMN, str. 54).

- **količina**

Ukoliko se količina izražava brojčano ili uz pomoć nekog kvantifikatora, onda se uz predlog *in* neće javiti član, kao ni kada je reč o opisnom prikazu količine.

Eravamo *in quindici*.

[...] somministrate con cautela sono ottimi medicamenti, ma *in dosi eccessive* portano alla morte [...]. (NDR, str. 266).

- **materija**

Predlog *in* u ovoj vrednosti može biti zamenjen predlogom *di*, koji se takođe koristi sa SNØ. Predlog *in* je ipak manje frekventan, a pri upotrebi češća je kvalifikacija materije.

il letto *in ferro battuto* il tavolo *di legno*
le ruote *in lega leggera* la borsa *di vera pelle.*

Uz glagol *consistere* predlog *in* može uvesti SD:

Le nostre cene di solito consistevano *in una minestrina* di Liebig. (N. Ginzburg, Lessico famigliare, 72).

- **cilj**

Izražavajući vrednost cilja i svrhe, predlog *in* stoji uz SNØ uglavnom u ustaljenim izrazima:

in onore di qn.
in memoria di qn./ qcs.
mandare *in omaggio*

Che stagione del cuore è questa, in cui si trova a correre *in soccorso* di anni dimenticati, [...]. (QS, str. 194).

- **predikativnost**

U ovoj funkciji predlog *in* stoji sa SNØ, uglavnom u ustaljenim izrazima:

prendere / dare *in moglie* – uzeti / dati za ženu
portare *in dono* – doneti u dar, darovati
offrire *in sacrificio* – ponuditi kao žrtvu, žrtvovati

[...] e ringraziò riconoscente quando Guido le offerse *in dono* il biglietto [...]. (CZ, str. 291).

5.2.5. SNØ sa predlogom PER

Predlog *per* ima više značenja, među kojima se najviše ističu finalno i kauzalno, a među sintagmama sa ovim predlogom pronašli smo dosta razlika između izraza sa članom i nultim članom. Uz sledeće primere pojava SNØ je uobičajena u kauzalnoj funkciji predloga *per*, dok

je upotreba SD frekventnija uz *per* sa finalnim značenjem. Stoga ćemo u donjem spisku prikazati oblike ‘per + SNØ’ i ‘per + SNdet’:

PER + SNØ (Sg.) ➞ **PER + SNdet** (Sg.)

- per *amore* – zbog / iz ljubavi
  per *l’amore* – za ljubav

  Si arriva all’assassinio *per amore* o per odio [...]. (CZ, str. 32).
  (Ubija se iz ljubavi ili mržnje.)
  Un giorno *per **l’**amore* è poco. (Jedan dan za ljubav je malo.)
  Faccio tutto *per **l’**amore* vero. (Sve činim za pravu ljubav.)

- per *cautela* – iz predostrožnosti
  per *la cautela* – za predostrožnost / obzirnost

  Lo vide che si voltava e gli dava ancora un’occhiata, come il nuotatore che va verso il lago e getta uno sguardo alla riva, *per cautela*. (QS, str. 126)
  (Ugleda ga kako se okreće i upućuje mu još jedan pogled, kao plivač koji pliva ka jezeru i iz predostrožnosti baci pogled na obalu.)
  Wall Street opta *per **la** cautela* dopo la delusione del PIL[162].
  (Wall Street se izjašnjava za predostrožnost nakon razočarenja PIL-a.)

- per *paura* – iz straha
  per *la paura* – za strah (određeni)
  zbog straha (specifikovani)

  Lo chiamava per nome, a bassa voce, *per paura* di disturbare. (QS, str. 65)
  (Dozivao ga je imenom, tiho, iz straha da ne smeta.)
  Quali sono i rimedi *per **la** paura*?
  (Koji su lekovi za strah?)
  Pamela Prati: rinuncia all' Isola dei famosi 7 *per **la** paura* degli spazi aperti.
  (Pamela Prati: odustaje od Ostrva poznatih 7 zbog straha od otvorenog prostora.)

[162] Ovo je skraćenica koja se koristi za označavanje svih ekonomskih sredstava i proizvoda (it. *PIL = prodotto lordo interno*). Primer preuzet sa: http://www.trendonline.com/?stran=stessoautore&id=8&page=313; 10.02.2011.

U primeru *per la paura* upotreba determinante nastaje usled finalnog značenja predloga *per*, ali SNdet u ovoj SP može da se pojavi i ako predlog ima kauzalno značenje, s tim da je tada neophodno prisustvo i nekog modifikatora.

U nekim izrazima pojava detreminante ne utiče na promenu značenja, već samo bliže određuje pojam na koji se odnosi, te je uz njih česta pojava modifikatora, ali nije obavezna, ukoliko se misli na pojam o kojem je već bilo govora.

- per *difetto* – usled manjka / greške
  per *il difetto* – zbog određene mane
  Obesità *per difetto* di comunicazione tra neuroni.
  (Gojaznost usled greške u vezi između neurona.)
  Concessionari Toyota in allerta *per* ***il*** *difetto* <u>*del pedale.*</u>
  (Ovlašćeni zastupnici Tojote na oprezu zbog greške na gas pedali.)

- per *esperienza* – iz iskustva / radi iskustva / iz iskustva
  per *l'esperienza* – zbog iskustva
  Parlo *per esperienza*. (Govorim iz iskustva.)
  Offerte di lavoro *per esperienza*. (Ponude za posao radi iskustva.)
  Chi ne sa qualcosa, *per esperienza* personale?
  (Ko o tome nešto zna, iz ličnog iskustva?)
  Sono soddisfatto *per* ***l'****esperienza* <u>di Siviglia.</u> (Zadovoljan sam zbog iskustva u Sevilji.)

Izraz *per esperienza personale* je takođe ustaljen i veoma čest u upotrebi, te se u takvoj SP pojavljuje SNØ. Bilo koji drugi modifikator (pridev ili druga SP) utiču na pojavu SD.

- per *odio* – zbog mržnje, iz mržnje
  per *l'odio* – zbog mržnje
  Non *per odio* ma per differenza. (QS, str. 139)
  (Ne zbog mržnje već zbog različitosti.)
  Mi dispiace anche *per* ***l'****odio* verso chi vive all'estero.
  (Žao mi je i zbog mržnje prema onom ko živi u inostranstvu.)

- per *prudenza* – iz / radi obazrivosti
  per *la prudenza* – zbog obazrivosti (sa specifikacijom)

Era venuto a dare un saluto, così, *per prudenza*. (QS, str. 30)

(Došao je da se pozdravi, čisto radi obazrivosti.)

I giovani soffrono meno per i propri errori che *per **la** prudenza* dei vecchi.

(Mladi pate manje zbog sopstvenih grešaka nego zbog opreznosti starijih.)

- per *sbaglio* – greškom
  per *lo sbaglio* – zbog greške (određene)

"[...] e io l'ho scoperto per sbaglio". (NDR, str. 494)

("... a ja sam to greškom otkrio".)

Il finlandese si scusa *per **lo** sbaglio*. *Per **lo** sbaglio* che fece quel giorno.

(Finac se izvinjava zbog greške. Zbog greške koju je napravio tog dana.)

- per *scherzo* – u šali
  per *lo scherzo* – zbog šale (određene)

Non lo dica nemmeno *per scherzo*. (QS, str. 191)

(To nemojte ni u šali / nipošto / ni slučajno govoriti.)

Mi sono scusato con lui *per **lo** scherzo* riuscito fin troppo bene.

(Izvinuo sam mu se zbog isuviše uspele šale.)

- per *terra* – po zemlji / kopnu, na zemlju (teren)
  per *la terra* – za / u Zemlju (planeta), za (odred.) zemlju u svetu (često i fig.)

Non so se viaggiare per mare o *per terra*.

(Ne znam da li da putujem po moru ili po kopnu.)

Florence sentì lo spavento piegarle le gambe e si lasciò cadere in ginocchio *per terra*. (QS, str. 60)

(Florens se uplašio savijajući joj noge i baci se na kolena na zemlju.)

Lo svedese ha buttato la medaglia di bronzo *per terra* per protestare ad una punizione.

(Šveđanin je bacio bronzanu medalju na zemlju protestujući zbog kazne.

In questo momento sono in viaggio *per **la** terra* del Sol Levante.

(U ovom trenutku sam na putu za Zemlju izlazećeg sunca.)

Gli ex-abitanti del pianeta Golgafrincham, sono una popolazione del passato in *viaggio per **la** Terra*.

(Bivši stanovnici planete Golgafrinham su naseljenici iz prošlosti na putovanju za Zemlju.)

Neki izrazi ipak ne ostavljaju mogućnost izbora i ne pojavljuju se u drugim varijantama sa određenim članom, npr.:

per *dispetto* – iz inata
Il mio profilo Facebook, cancellato *per dispetto*, è tornato online.
(Moj Fejsbuk profil, iz inata izbrisan, ponovo je postavljen na sajt.)

per *favore* – molim vas
Un caffè, *per favore*. (Jednu kafu, molim vas.)

Ne postoji oblik *per il favore di qn.,* jer se u tu svrhu koriste konstrukcije *a favore di* ili *in favore di:*

Servizi e iniziative *a favore dei* bambini e delle loro famiglie.
(Usluge i inicijative u korist dece i njihovih porodica.)
Mio suocero deciso subito *in favore dell'Olivi*. (CZ, str. 158)
(Moj tašt je odmah doneo odluku u korist Olivija.)

PER + SNØ (Pl.)
per *anni* – godinama
per *chilometri* – kilometrima
per *ore* – satima
per *mesi* – mesecima
per *settimane* – sedmicama
per *secoli* – vekovima

U spisku strukture 'per + SNØ (Pl.)' naveli smo samo nekoliko mogućih primera izraza ovog tipa, ali njih može biti mnogo više. SNØ u ovakvim izrazima ima značenje vremenske i prostorne dužine, te postoje brojne slobodne varijante ovakvog tipa.

Alle botteghe si restava *per ore* sulla soglia, a scuotere la testa. (QS, str. 14)

La strada carrabile, che *per chilometri* veniva dalla campagna costeggiando l'acqua, lì girava bruscamente a destra, [...]. (QS, str. 44).

5.2.5.1. Složene strukture ustaljenih izraza sa predlogom PER

Među složenim strukturama sa ovim predlogom prepoznaje se složena varijanta konstrukcije 'per + SNØ (Pl.)'u kojoj se ista SN ponavlja dva puta ('per + SNØ + e + SNØ'), čime se postiže emfatičnost izraza:

PER + SNØ (Pl.) **+ e + SNØ** (Pl.)

per *anni e anni* – godinama
per *ore e ore* – satima
per *mesi e mesi* – mesecima
per *miglia e miglia* – miljama

Per anni e anni il silenzio e il mistero hanno soffocato l'ultima vicenda del drammaturgo di Yerma. (GDM, str. 188).

Ukoliko se u ovakvim strukturama nalazi broj ispred SN, onda će doći do ponavljanja broja, a ne SN:

Se *per cento e cento anni* ciascuno avesse potuto liberamente toccare i nostri codici, la maggior parte di essi non esisterebbe più. (NDR, str. 46).

Ostale složene strukture su ipak prisutne u znatno manjem broju:

PER + agg. + SNØ

per sommi *capi* – ukratko, u glavnim crtama

SNØ (Sg.) **+ per + SNØ** (Sg.)

punto per *punto* (*raccontare, seguire*) – potanko, detaljno
giorno per *giorno* (*vivere*) – od danas do sutra

PER + SNØ + e / o + per + SNØ

per *forza* o per *amore* – silom ili milom

per *filo* e per *segno* – detaljno

per *mare* e per *terra* – po moru i po kopnu, svuda.

5.2.5.2. Polirematske lokucije sa predlogom PER

Sintagme sa nultim članom su uglavnom ustaljeni izrazi, te češće dobijaju figurativno značenje. Oblici sa članom, sa druge strane, imaju uglavnom doslovno značenje. Prikazaćemo nekoliko takvih primera:

- per *avventura* – slučajno
  per *l'avventura* – zbog / za / radi avanture

  Se *per avventura* l'autrice ha leso i diritti di qualcuno si prega di segnalarlo.
  (Ako je autorka slučajno povredila nečija prava, molimo da nas na to upozori.)
  Il governo ha scelto i dieci siti *per **l'**avventura* nucleare.
  (Vlada je odabrala deset mesta za nuklearnu avanturu.)
  Si parte *per **l'**avventura*.
  (Polazi se radi avanture.)

- per *caso* – slučajno
  per *il caso* – za slučaj

  Signor Le Carré, si entra nello spionaggio *per caso* o per vocazione? (GDM, str. 30)
  (Gospodine Le Kare, u špijunažu se ulazi slučajno ili zbog sklonosti?)
  Proseguono le indagini *per **il** caso* Bologna.
  (Nastavlja se istraga u slučaju Bolonja.)

- per *cortesia* – molim vas
  per *la cortesia* – za ljubaznost

  Mi potrebbe *per cortesia* dare il menu?
  (Molim vas, da li biste mi dali jelovnik?)
  Grazie mille *per **la** cortesia* mostrata con noi in questi 2 anni di lavoro.
  (Mnogo vam hvala na ljubaznosti koju ste nam ukazali u ove dve godine rada.)

- per *eccellenza* – u pravom smislu reči / par ekselans
  per *l'eccellenza* – za izvrsnost / kvalitet / izuzetnost

Camomilla, l'antistress *per eccellenza*.

(Kamilica, antistres u pravom smislu.)

Federturismo Confindustria e Italia Turismo Spa hanno istituito un premio *per **l**'eccellenza* nell'industria turistica[163].

(Federturizmo Konfindustrija i Italija Turizam Spa uveli su nagradu za kvalitet u turističkoj industriji.)

- per *forza* – silom / silom prilika / nužno
  per *la forza* – zbog snage / za snagu

Per fare consulenza devo *per forza* aprire una partita IVA.

(Da bih se bavio davanjem saveta, silom prilika moram otvoriti PDV.)

Allenamento *per **la** forza* esplosiva e per la resistenza.

(Trening za eksplozivnu snagu i za izdržljivost)

Esportatori svizzeri preoccupati *per **la** forza* del franco svizzero.

(Švajcarski izvoznici zabrinuti zbog jačanja švajcarskog franka.)

- per *piacere* – molim vas, za uživanje
  per *il piacere* – iz / zbog zadovoljstva

Aiutatemi, *per piacere*! (Pomozite mi, molim vas!)

Libri *per piacere*. (Knjige za uživanje.)

Fotografo *per **il** piacere* di farlo. (Fotograf iz zadovoljstva što se time bavi.)

*Per **il** piacere* di leggerlo, una storia molto americana, ma che pone interrogativi sull'accesso all'assistenza sanitaria anche da noi in Italia.

(Za uživanje u čitanju, to je jedna potpuno američka priča, koja postavlja pitanja o uvođenju zdravstvene pomoći i kod nas u Italiji.)

- per *vocazione* – po sposobnostima i sklonostima
  per *la vocazione* – zbog određene sklonosti, predodređenosti (za svešteničkі poziv)

Francesco Di Gennaro presenterà il suo "Infermiere di professione, comico *per vocazione*" sabato 4 dicembre alle 18 nella libreria Gagliano[164].

[163] Primer preuzet sa: http://www.confindustria.it/Aree/NewsPub.nsf/tuttiDoc ; 10.03.2011.

(Frančesko Di Đenaro predstaviće svoje delo "Bolničar po profesiji, komičar po sklonosti" u subotu 4. decembra u 18 časova u knjižari Galjano.)

Della preghiera di ringraziamento *per **la** vocazione* religiosa è possibile scaricare anche il file audio mp3.

(Molitvu zahvalnosti, zbog religiozne vokacije, moguće je presnimiti putem audio fajla mp3.)

5.2.5.3. Sintaksičko-semantičke vrednosti predloga PER

- **mesto**

U lokativnoj vrednosti predlog *per* može da se stoji uz SNØ, SNdet ili SNindet izražavajući pri tom kretanje ka mestu i kretanje po mestu:

kretanje ka mestu:

Ako je reč o geografskim pojmovima koji predstavljaju države, regije i ostrva koja inače poseduju član, onda se predlog *per* javlja sa SNdet:

Domani partiamo *per la Spagna / per gli Stati Uniti / per la Sardegna*.

kretanje kroz i po nekom mestu:

U ovom značenju *per* može da stoji uz različito determinisane SN. Ako je u pitanju ustaljeni izraz, onda uz ovaj predlog stoji SNØ:

Camminare *per strada* dopo tanti giorni in un letto! (LBMN, str. 55).

Ukoliko se imeničkoj sintagmi pripišu još neka svojstva atributima ili odredbama, onda će biti determinisana:

Centinaia di macchine, una dopo l'altra, su e giù *per **le** strade* d'Italia. (QS, str. 228)

Bisogna passare *per **una** via stretta*.

[164] Primer preuzet sa: http://libri-bari.blogautore.repubblica.it/2010/12/03/infermiere-di-professione-per-comico-per-vocazione; 02.01.2011.

Ako mesto kroz koje se prolazi ima disperzivno-spacijalnu vrednost, uz *per* će obavezno stajati SD:

Facciamo un giro *per **la** campagna*.

- **način i sredstvo**

U ovoj vrednosti pronalazimo predlog *per* uz imeničke sintagme sa nultim, neodređenim i određenim članom. Ukoliko nema atributivnih ili drugih dopuna, onda se imenice u jednini javljaju sa nultim članom, a one u množini sa određenim:

Libero Parri se ne stette in un angolo, tenendo Florence *per mano* [...]. (QS, str. 46)
Mio fratello mi tiene *per mano*. (QS, str. 205)
A un dato punto, per iniziare il lavoro di commissione, lanciammo *per posta* un migliaio di circolari. (CZ, str. 263)
Tutto il tempo era legato *per **i** piedi*.

Pojava SNindet uz predlog *per* u ovoj funkciji je vezana za neodređenu referenciju pojma koji predstavlja ili značenje broja:

Mi ha mandato la torta *per **una** bambina* sconosciuta.

- **vreme (određeno i kontinuirano)**

Kada predlog *per* služi za označavanje određenog vremena, pogotovo datuma, onda se koristi određeni član:

Ho fissato l'appuntamento *per il 10 giugno*.

Ako je reč o kontinuiranom vremenu, *per* obično stoji uz SNØ, a često se ista sintagma ponavlja radi naglašavanja. Među strukturama 'per + SNØ' ima i dosta ustaljenih izraza:

[...] uomini devoti hanno lavorato *per secoli*, seguendo regole di ferro. (NDR, str. 45)
Se *per cento e cento anni* ciascuno avesse potuto liberamente toccare i nostri codici, la maggior parte di essi non esisterebbe più. (NDR, str. 46)

Mi seccò *per lungo tempo* perché prendessi due sedie ad un teatro [...]. (CZ, str. 238)

Poi, *per parecchio tempo*, non parlammo più del solfato [...]. (CZ, str. 278).

Predlog *per* u ovoj funkciji može da stoji uz SNindet, ako neodređeni član ima značenje broja, ali i uz SNdet, ako je reč o opštim imenicama:

Forse *per **un** attimo* pensai di diventare aereo e uccello, [...]. (QS, str. 132)

Sarebbe bello vivere *per **l'**eternità*.

- **uzrok**

Kada ovaj predlog ima kauzalnu vrednost, onda može da stoji uz imeničke sintagme različite determinisanosti, što zavisi od određenosti ili uopštenosti pojma koji predstavljaju.

'per + SNØ'

Prima la condanna a tre anni di esilio *per cospirazione*, poi [...]. (GDM, str. 61)

Se Libero Parri era ateo e socialista era solo *per mancanza* di tempo. (QS, str. 25)

Među ustaljenim izrazima ima dosta struktura sa predlogom *per* u kauzativnoj vrednosti i SNØ:

condannato *per furto*

arrestato *per oltraggio*.

'per + SNdet'

Mi batteva il cuore non *per paura*, ma *per **il** timore* <u>di non comportarmi bene</u>. (CZ, str. 251)

Trovo tristissima la vita di tante persone che sono obbligate, *per **il** mestiere* <u>che fanno</u>, a vivere soltanto con gente della loro età. (GDM, str. 178)

'per + SNindet'

Quel mattino la bella signoria si lamentava *per **una** faccenda* <u>di soldi</u>. (LBMN, str. 42).

- **cilj, namera**

U finalnoj vrednosti predlog *per* stoji uz imeničke sintagme različite determinisanosti. Uz SNØ stoji u ustaljenim izrazima (*a*) i slobodnim kombinacijama imenica u jednini i množini, sa dopunama (*b*):

a)

per esempio

b)

Così esistono *per disegno divino* anche i libri dei maghi, [...]. (NDR, str. 46)

[...] e che il suo nome non venisse più ritenuto buono *per impegni ulteriori*. (CZ, str. 367)

S'associavano *per scopi di beneficienza* [...]. (CZ, str. 70).

Uz apstraktne imenice u jednini član se češće javlja:

Gli Stati Uniti sono un Paese dove non c'è spazio *per **la** religione*, [...]. (GDM, str. 131)

Ci lottiamo *per **la** libertà*.

Do promene člana u sintagmi u ovoj funkciji može da dođe i u istoj rečenici. Tako u donjem primeru prva predloška sintagma ima uopšteno značenje – pista *per cavalli*, ali u navođenju konkretne upotrebe spomenute piste – per *le auto*, per *i cavalli*, dolazi do determinisanja:

Primo: quella è una pista *per cavalli*. La usano *per **le** auto* ma è lì *per **i** cavalli*. (QS, str. 164).

- **količina, mera, cena**

Uz predlog *per* i imeničku sintagmu stoji nulti član:

Ho venduto la macchina *per pochi soldi / per mille euro.*

U ostalim slučajevima pojava SNØ ili SD zavisi od referencije upotrebljene imenice ili ustaljenog izraza:

Ho comprato la macchina *per **un** sacco di soldi*.

- **distribucija**

Predlog *per* u distributivnoj vrednosti stoji uz SNØ ako su opšte imenice (*a*), ili uz brojeve (*b*), kako u ustaljenim izrazima, tako i u slobodnim strukturama:

a)

vivere *giorno per giorno*

dividere *per classi*

b)

50 *per cento*

in fila *per due*

due *per tre* (u matematičkoj operaciji množenja)

Mi rivedevo in pensiero, *visita per visita*, durante quei cinque mesi, intento a spiare Ada. (CZ, str. 85)

Gardini li conosceva uno ad uno e li salutava *per nome*. (QS, str. 52).

- **zamena**

Na ovu vrednost predloga *per* sa SNØ najčešće nailazimo u ustaljenim i poslovičnim izrazima (*a*), dok se u slobodnim strukturama pored SNØ sreće i SNindet, pogotovo u negativnom kontekstu (*b*):

a)

prendere fischi *per fiaschi* – pogrešno shvatiti

prendere lucciole *per lanterne* } prodavati rog za sveću

vendere crusca *per farina* } prodavati rog za sveću

b)

[...] ed è spesso accaduto che i depositari di questa scienza siano stati scambiati *per maghi* legati da patto col demonio [...]. (NDR, str. 95)

Mi ha preso per *un idiota*.

- **predikativnost**

U ovoj funkciji predlog *per* stoji sa SNØ:

Mi vorresti *per marito*?

Samo uz redne brojeve može da se pojavi član:

Lui pensa di arrivare *per **il** primo*.

- **ograničenje**

U ovoj funkciji *per* stoji obično uz SNØ, čak i u nekim ustaljenim izrazima sa posesivom bez člana (v. 4.8.2.):

L'avvocato aveva detto che non occorreva pagare perché *per legge* non vi si era obbligati. (CZ, str. 356)

Per mia fortuna non mi diede il tempo di parlare perché continuò. (CZ, str. 326)

Pojava SNdet uz *per* u ovoj funkciji je ređa, ali se može očekivati uz zbirne i apstraktne imenice:

[...] e risparmiano preparando quegli abietti longevi che appariscono quale un peso *per **la** società*. (CZ, str. 300)

Nome e cognome, *per **l'**esattezza*. (QS, str. 38).

5.2.6. SNØ sa predlogom CON

Spojevi predloga *con* i SN su veoma brojni i česti, tako da bi spisak primera takvih struktura bio isuviše dugačak, a verovatno i dalje nepotpun. Stoga smo odlučili da grupišemo primere i pojave koje smo zapazili tokom istraživanja. Tako smo primetili da se struktura 'con + SNØ' javlja ukoliko je reč o apstraktnoj imenici u jednini (1), opštoj ili apstraktnoj imenici sa pridevom (2), imenici antecedentu koja uvodi determinativni relativni odnos (3), kao i u strukturi 'con + SN + da + SN' (4):

1)

[...] tutti si erano adattati al volere del Führer e lo servivano *con devozione* [...]. (GDM, str. 84)

(... svi su se prilagodili da žele Firera i *odano* su ga služili...)

Ed Helene Weigel, *con sdegno*: Il problema è trascurabile, direi volgare. (GDM, str. 85)

(A Helena Vajgel će *gnevno*: Problem je zanemarljiv, rekla bih vulgaran.)

La critica non la tratta *con benevolenza*. (GDM, str. 135)

(Kritika joj nije *blagonaklona*.)

Parlò sottovoce, che solo lui sentisse, ma scadendo le parole. *Con dolcezza*. (QS, str. 41)

(Govorio je tiho, da samo on čuje, ali ispuštajući reči. *Nežno*.)

Infilò una mano tra i capelli dell'uomo, e glieli baciò, molte volte, *con leggerezza*, come si fa con i bambini. (QS, str. 250)

(Prošao je rukom kroz kosu čoveka i poljubio je, mnogo puta, *nežno*, kako se već radi sa decom.)

Era come un animale che si era portato le proprie vittime nell'oscuro della tana, e adesso le divorava *con calma*, [...]. (QS, str. 122)

(Bio je kao životinja koja je odnela žrtve u tamu svoje jazbine i sada ih *mirno* proždirala.)

2)

In realtà intrapresi quel viaggio *con* <u>estremo</u> *timore*, [...]. (GDM, str. 116)

(U stvari krenuo sam na taj put *sa ogromnim strahom*, …)

[...] Libero Parri ripensava a quei momenti *con* <u>struggente</u> *nostalgia*. (QS, str. 48)

(... Libero Pari je uvek iznova razmišljao o tim trenucima *sa dubokom nostalgijom*.)

Rientrò nella locanda *con passo* <u>svelto</u>. (QS, str. 230)

(Ponovo je ušao u pansion *hitrim korakom*.)

In effetti interruppe la corsa, il governo di Francia, *con decreto* <u>fulmineo e solenne</u>. (QS, str. 17)

(Vlada Francuske je zaista prekinula tu trku, *brzim i svečanim dekretom*.)

[...] si vestiva *con giacche* <u>militari</u> e *pantaloni* <u>mimetici.</u> (NHP, str. 75)

(... oblačio je *vojničke jakne* i *maskirne pantalone*.)

3)

[...] bisognerebbe parlare *con persone* <u>che hanno vissuto quei giorni</u>. (GDM, str. 90)

(... trebalo bi razgovarati *sa osobama koje su doživele te dane*.)

Rividi, *con occhi* <u>che non avevo più da anni,</u> la prima lettera del mio nome [...]. (QS, str. 132)

(Ponovo ugledah, *očima koje nisam godinama imao*, prvo slovo svog imena...)

4)

Poi un uomo seduto incredibilmente in alto, dritto nella polvere, *con occhi* giganti da insetto. (QS, str. 27)

(A onda i čovek koji je neverovatno uspravno sedeo u prašini, *krupnih očiju kao kod insekata*.)

U ovoj grupi smo zapazili primere strukture 'con + SNindet + da + SNØ' u kojima neodređeni član ima emfatičnu funkciju. Naravno, uslov za nastanak ove strukture je da uz predlog *con* bude upotrebljena SN u Sg.:

[...] e un signore con il cappello lo stava oliando *con una serietà* da chirurgo. (QS, str. 62)

(... a jedan gospodin sa šeširom ga je premazivao uljem *ozbiljnošću hirurga*.)

5.2.6.1. Polirematske lokucije sa predlogom CON

Sa predlogom *con* ima veoma malo polirematskih lokucija, jer pojava SNØ ili SD zavisi isključivo od pojma determinisanosti. Primer koji dole navodimo 'con dolcezza' se koristi kao muzički termin, ali je sve ređi u upotrebi, jer je zamenjen jednostavnijim oblikom 'dolce', 'suonare dolce' ili čak 'dolcissimo'. Ovi savremeni oblici su frekventniji u ostalim jezicima, koji su inače preuzeli italijansku muzičku terminologiju[165], dok se u italijanskom jeziku 'con dolcezza' još uvek smatra tradicionalnim terminom:

- con *dolcezza* – blago, nežno (muz.)
  con *la dolcezza* – na lep način, pomoću lepih manira

Si può suonare *con dolcezza*, ma non con molta forza un pezzo orchestrato.

(Jedan muzički komad sa orkestrom se može svirati nežno, a ne prejako.)

Con ***la*** *dolcezza* si ottiene tutto. (Na lep način se sve dobije.)

[165] Videti na: http://www.worldlingo.com/ma/enwiki/it/Italian_musical_terms_used_in_English ; 31.12.2010, http://www.worldlingo.com/ma/enwiki/de/Glossary_of_musical_terminology ; 31.12.2010, http://www.worldlingo.com/ma/enwiki/ru/Glossary_of_musical_terminology ; 31.12.2010.

5.2.6.2. Sintaksičko-semantičke vrednosti predloga CON

U ovom odeljku ćemo prikazati osnovne semantičke vrednosti predloga *con,* kao i uslove pod kojima najčešće stoji uz SNØ. Videćemo da se nulti član najviše pojavljuje u sintagmama sa *con* modalnog značenja, dok je u ostalima frekventnija SD.

- **društvo, zajedništvo, spajanje**

U ovoj funkciji predlog *con* može da stoji uz SD, kao i uz SNØ. Ipak je determinisana imenička sintagma češća, jer nam je osoba sa kojom smo u vezi poznata (SNdet), kao što se vidi u primeru (*a*), u kojem je SD antecedent sa determinativnom (restriktivnom) relativnom rečenicom. Ukoliko je imenica u množini, onda je veća mogućnost da se uz predlog *con* u ovoj funkciji pojavi SNØ kao u primeru (*c*), u kojem predloška sintagma *con nuovi prepotenti* takođe uvodi restriktivnu relativnu rečenicu. Ako nam nije poznata osoba sa kojom smo u društvu ili u nekoj vezi, onda se to ističe pomoću neodređenog člana (SNindet) (*b*):

a)

Camminavano uno dietro l'altro, *con* ***il*** *piccolo* <u>che faceva strada</u>. (QS, str. 77)

b)

L'ho vista parlare *con* ***un*** *vecchietto*.

c)

Ma venne settembre ed essi tornarono, *con nuovi prepotenti* <u>che parlavano tedesco</u> [...]. (LBMN, str. 46).

Uz *con* može da stoji i imenica koja označava neživo; tada je *con* u funkciji modifikatora i stoji sa SD:

L'uomo ***col*** *cappello* è andato al cinema.

- **kvalitet**

Za izražavanje kvaliteta uz predlog *con* najčešće stoji SD, jer je referencija određena, pogotovo ako je reč o fizičkim osobinama. Predlogom *con* se tako izražava neotuđiva posesija (odnos deo - celina), koja je tesno vezana za kvalitativnost:

Nello studio del medico c'era una fila di donne *con* ***la*** *pancia gonfia*. (LBMN, str. 56)

Il babbo stava a letto anche di giorno, ***col*** *viso giallo* e ***gli*** *occhi lucidi*. (LBMN, str. 41).

U prethodnim odeljcima smo videli da se u ovoj funkciji koristi i predlog *da*, takođe sa SNdet:

la ragazza *dai capelli rossi* = la ragazza *con i capelli rossi.*

- **način**

Ukoliko se predlogom *con* i imeničkom sintagmom uz koju stoji označava duševno stanje, onda će se upotrebiti SNØ. Takve sintagme su obično u jednini i bez dopuna:

[...] la portò sul balcone reggendola *con delicatezza*. (LBMN, str. 43)
La bambina capì e si mise a fissare il soffitto *con dignità*. (LBMN, str. 43)
E ogni giorno aspettavo la loro risposta, *con angoscia*, [...]. (LBMN, str. 33)
Lavori sempre *con fatica*, mai *con gioia*. (LBMN, str. 37).

Ako uz SN stoji pridev *grande* u levoj lokaciji, onda će se takođe javiti oblik SNØ:

[...] e noi tutte restavamo allo steccato, vestite con *grande eleganza*, [...]. (QS, str. 173)
So che vengono tradotti e pubblicati con *grande interesse* all'estero [...]. (GDM, str. 79)
Senza nemmeno aspettare una risposta, salutò *con grande cortesia* e se ne uscì in cortile. (QS, str. 40)
Ciò provava che avevo agito *con grande accortezza*. (CZ, str. 129)
S'informava *con grande curiosità* della storia dei miei amori con Augusta. (CZ, str. 133).

U strukturi sa pridevom ipak može da se pojavi SNindet, ali samo ako neodređeni član ima funkciju isticanja:

Oggi lavoriamo *con* ***una*** <u>gran</u> *voglia*!

Camminiamo *con* ***un*** *passo* <u>tranquillo</u>.

[...] alla fine ha raggiunto la sacca e *con* ***un*** <u>ultimo</u> *sforzo* tremendo ci si è buttato dentro a capofitto. (LBMN, str. 27).

- **sredstvo**

U ovoj funkciji predlog *con* stoji obično uz SNdet, pogotovo ako je reč o tačno određenim ili prevoznim sredstvima uopšte:

arrivare *con **l'**aereo*, viaggiare *con **la** macchina*, fare un giro *con **la** moto.*

Ako je reč o drugoj vrsti sredstva, uz *con* će takođe stajati SD:

scrivere *con **la** penna*
battere *con **un / il** martello*
cucire *con **un** piccolo ago.*

Nekada je teško jasno odvojiti modalna i instrumentalna značenja, ali se i u takvoj funkciji predloga *con* češće javlja SNdet:

[...] si fece onore sia *con **le** armi*, sia per come elaborò l'ideologia della rivolta. (GDM, str. 118).

U ovoj funkciji predlog *con* može da stoji i sa SNØ, i to kada označava deo tela (neotuđiva posesija), a iz konteksta je jasna pripadnost:

[...] e cominciai a scrivere *con mano tremante*. (CZ, str. 155).

- **uzrok**

U funkciji označavanja uzroka predlog *con* obično stoji uz SD, jer je reč o poznatom ili determinisanom uzroku neke radnje ili pojave. Imenička sintagma može da sadrži član ili neku drugu vrstu determinatora:

*Con **la** pioggia* non si guida velocemente.
*Con **questo** caldo* è difficile lavorare.
"In realtà Hitler è salito al potere *con **un** numero* molto basso di voti, [...]. (GDM, str. 89)
*Con **l'**inflazione* che c'è il denaro vale sempre meno.

- **okazionalna pripadnost**

U ovu svrhu uz predlog *con* mogu da se koriste SNindet, SD ili kvantifikatori uz koje takođe stoji član. U okazionalnoj posesiji posesoru se najčešće pripisuju delovi odeće ili drugi predmeti:

Aria torna *con **un** fagotto* di vestiti [...]. (GDV, str. 148)
Arrivò al tavolo *con **il** piatto* di carne che fumava. (QS, str. 234).

5.2.7. SNØ sa predlogom TRA / FRA

Ovaj predlog ima najmanje dva leksema kojima se izražava prostorna ili vremenska veza, osim ako je reč o terminima čije bi ponavljanje bilo suvišno, npr. *la casa fra due alberi*, a ne **.la casa fra un albero e un albero.* Ukoliko pak prevagne ekspresivna vrednost izraza, onda je moguće ponavljanje dva ista leksema, i to u obliku SNØ:

camminare *tra solco e solco* – hodati između brazda
le differenze *tra individuo e individuo* – razlike između osoba.

Za označavanje veze između konkretnih pojava u prostoru ili vremenu koriste se oblici SD ili brojevi (pogotovo za izražavanje temporalnosti):

il computer *tra **il** libro* e ***la** stampante*
l'appuntamento *fra **un**'ora / **due** ore / **tre** giorni*.

SNØ se najčešće pojavljuje uz ovaj predlog pod sledećim uslovima:

a) ako je reč o više SN u nizu

Per quanto riguardava le cose terrene valeva la divisione *tra clero, signori laici e popolo* [...]. (NDR, str. 151).

Ovo pravilo važi i za geografske nazive, koji se u takvom odnosu pojavljuju bez determinante:

Nel 1793, la Polonia viene definitivamente divisa *tra Austria, Russia, e Prussia*, e Danzica passa alla Prussia. (GDM, str. 89)

b) ako je reč o opštim imenicama u jednini koje su uopšteno shvaćene i predstavljaju vrstu ili pripadnika klase

[...] un desiderio intenso *tra uomo e donna*. (NDR, str. 328).

Za pojavu člana kod ovakvih pojmova neophodni su elementi koji doprinose determinisanosti, kao što su atributi i dopune. Ovde ćemo navesti primer u kojem je jasno predstavljena razlika u determinisanosti različitih pojmova:

Poi, spenta la candela, ciascuno si gettò sulla sua vicina, senza far differenza *tra* ***la*** *sposa leggittima* e ***la*** *nubile*, tra vedova e vergine, *tra padrona e serva*, né [...] *tra figlia e sorella*. (NDR, str. 156).

c) ako se u međusobni odnos postavljaju pojave izražene množinom

Gli arcieri frugarono la ragazza, *tra risate maliziose e mezze parole lascive* [...]. (NDR, str. 331).

Ukoliko su SN u množini na neki način determinisane ili čak povezane relativizatorom, onda će dobiti član:

[...] non ci sono divinità *tra* ***i*** *boschi*, <u>che una volta furono rifugi</u> di banditi o di perseguitati. (GDM, str. 159).

d) ako je reč o jednini apstraktnih imenica, pod uslovom da im nisu dodate dopune, kao u poslednjem primeru:

Adesso la differenza *tra ricchezza e povertà* si è accentuata moltissimo [...]. (GDM, str. 121)

Credo che l'equilibrio *tra libertà e restrizione* sia oggi un problema molto importante [...]. (GDM, str. 135)

- Merci -, borbottava Libero Parri, incerto *tra **l'**ammirazione e **l'**incazzatura* pura e semplice. (QS, str. 29).

e) u ustaljenim izrazima u kojima su leksemi pojmovno predstavljeni:

capitare *tra capo e collo* – desiti se iznebuha, neočekivano.

f) prilikom ponavljanja iste SN radi naglašavanja:

Fra boccone e boccone devo averne inventate di magnifiche e resto stupito quando mi vengono ricordate [...]. (CZ, str. 143)

Protestai che *fra gioco e gioco* c'era una differenza. (CZ, str. 351).

5.2.7.1. Sintaksičko-semantičke vrednosti predloga TRA / FRA

Iako su lokativna i temporalna vrednost ovog predloga najčešće, ovde ćemo istaći još nekoliko manje frekventnih, ali ne i manje bitnih vrednosti za našu temu istraživanja:

- **mesto**

Predlog *tra / fra* ističe na nekoliko načina lokativnu vrednost. Za izražavanje boravka u mestu i kretanja ka nekom mestu uz ovaj predlog najčešće stoji SNdet, jer nam je lokacija uglavnom poznata.

a) boravak u mestu

[...] e andai poi a cercare ad Amburgo le ville quiete sull'Elba, nascoste *tra **i** faggi e **i** larici*, [...]. (GDM, str. 83)

b) kretanje ka mestu

Mi sono infilato *tra **i** rovi* [...]. (NHP, str. 49)

c) kretanje kroz mesto

I za izražavanje ove semantičke vrednosti uglavnom se koristi SNdet:

Un raggio di sole passava *tra **le** imposte socchiuse*.

Mesto može biti i figurativno predstavljeno, u obliku stanja, a i tada će se koristiti SNdet, ako je reč o imenicama u jednini:

Si trovava *fra* ***il*** *riso e* ***il*** *pianto* e mi guardò. (CZ, str. 129).

Ova semantička vrednost obuhvata i radnju koja se odvija između dve tačke odstojanja, a ako su one uopšteno shvaćene, onda se javlja oblik SNØ. Član se veoma često izostavlja i kod naziva geografskih pojmova i strana sveta:

Tra Russia e Norvegia ci sono 196 chilometri di frontiera, [...]. (GDM, str. 47)

Stessa cosa in Italia: forse i conflitti *tra Nord e Sud* sarebbero meno acuti. (GDM, str. 91)

[...] dico che dieci anni dopo la caduta del Muro ci sono ancora grandi problemi in materia di equità sociale *tra Est e Ovest* che non hanno trovato una soluzione. (GDM, str. 87).

d) udaljenost

S obzirom na to da se udaljenost izražava uglavnom numerički, predlog *fra / tra* u ovoj funkciji će stajati uz SN sa brojem, ali bez člana:

Fra due chilometri troverai un distributore di benzina.

- **vreme**

Vreme može biti izraženo numerički, kada se koristi SNØ, osim ako brojem izražavamo tačno određen pojam. Tada se ipak javlja SNdet:

Ci vediamo *fra due ore / fra tre mesi.*

E, infine, la terza, anch'essa ricca di grandi maestri: quella a cavallo *fra* ***le*** *due guerre,* [...]. (GDM, str. 151).

Ukoliko se vreme izražava satima, onda će se uz njih koristiti određeni član:

Lavoro *fra* ***le*** *otto* e ***le*** *quattro.*

- **društvo i reciprocitet**

Predlog *tra / fra* u ovoj vrednosti stoji uglavnom uz SNØ, ako je reč o imenicama u množini:

Ho trascorso una serata *fra amici*.

Semplificavamo troppo, riducendo tutto alla lotta di classe *tra sfruttatori e sfruttati*. (GDM, str. 117)

[...] perché le guerre non avvengono *tra Stati* ma *tra tribù.* (GDM, str. 121)

Mi pareva ridicolo perché veramente il violino *fra esseri umani* non avrebbe potuto contare nella scelta di un marito [...]. (CZ, str. 108).

Odnos između osoba i stvari može da se prikaže i upotrebom dve SN u jednini, ali bez jasne referencije:

Avevo così nei miei stessi suoceri un esempio d'integrazione *fra marito e moglie* [...]. (CZ, str. 67).

Upotreba SNindet uz predlog *tra / fra* u ovoj vrednosti ima emfatičnu funkciju:

Ho trovato ciò che cercavo, bambino: *tra* ***un*** *uomo e* ***una*** *donna* ciò che chiamano amore è una stagione. (LBMN, str. 55).

- **partitivnost**

Za izražavanje partitivnosti ipak je neophodna determinanta, tako da se *tra / fra* u ovoj funkciji javlja uglavnom sa SNdet:

Alcuni *tra* ***i*** *presenti* protestarono.

Sei il migliore *tra* ***i*** *giovani cantanti*.

5.2.8. SNØ sa predlogom SU

S obzirom na lokativnost kao osnovnu semantičku vrednost predloga *su,* mali je broj primera ustaljenih izraza u kojima se javlja struktura 'su + SNØ'. Kako u ustaljenim izrazima, tako i u slobodnim kombinacija dominiraju strukture 'su + SD', sa SN u jednini i množini:

gettare olio *sul fuoco* – dolivati ulje na vatru
tenere (*fare, dare*) *sulla corda* – držati u neizvesnosti
venire come il cacio *sui maccheroni* – doći kao poručen
mettere i puntini *sugli i (sulle i*) – biti precizan.

Među ustaljenim izrazima možemo izdvojiti strukture u kojima je data lokacija dodatno determinisana priloškim odredbama za pripadnost:

essere *sulla cresta* dell'onda – biti na vrhuncu uspeha
essere *sull'orlo* dell'abisso – biti na ivici provalije
essere folgorato *sulla via* di Damasco[166] – biti na putu pokajanja / preobraćenja,
– biti na pravom putu (fig.).

Strukture sa determinisanom SN se javljaju i kod brojeva, ukoliko su nosioci približnih vrednosti. Ako je broj osnovni i izražava tačnu vrednost, onda člana neće biti:

portare il cappello *sulle ventitrè* – nakriviti šešir
tenere il piede *su due staffe* – sedeti na dve stolice
su due piedi (*decidere, fare*, ...) – odmah, smesta.

Po uzoru na malobrojne ustaljene izraze sa dve iste SNØ kojima se ukazuje na nizanje, nastaju i slobodne kombinacije tog tipa:

non restare *pietra su pietra* – biti potpuno uništen
commettere *errori su errori* – činiti grešku za greškom.

5.2.8.1. Sintaksičko-semantičke vrednosti predloga SU

Osnovne semantičke vrednosti ovog predloga su lokativna (viša pozicija) i temporalna (aproksimativna), u kojima se najčešće koristi determinisana SN. U ovom odeljku pokušaćemo da izdvojimo situacije u kojima može doći do upotrebe SNØ kako u više, tako i u manje frekventnim upotrebama predloga *su*.

[166] Ovaj izraz je biblijskog porekla, potiče iz dela *Atti degli Apostoli*, IX, 3-4.

- **mesto** (boravak u mestu, kretanje ka mestu)

S obzirom na to da već sam pojam određenog mesta traži determinisanu imeničku sintagmu, u ovoj funkciji predlog *su* ređe stoji uz SNØ, i to uglavnom u množini.

boravak u mestu:

Però subito dopo alzavan la zampa e facevano pipì ***sulla*** *grata*, [...]. (LBMN, str. 41)

Mi rimisi subito in equilibrio ***sul*** *mio treppiede*. (CZ, str. 111)

I poliziotti l'hanno raggiunta ***sulla*** *porta* di casa. (LBMN, str. 28)

In cima a un carro, seduta ***su una*** *sedia*, c'era una vecchia che [...]. (QS, str. 124)

Ma alla fine tutti trovarono posto ***sulle*** *vetture* per Versailles. (QS, str. 7).

Ukoliko predlog *su* stoji uz SN u množini, češća je pojava SNØ:

Il tuo pensiero, se esiste, agisce *su fatti* troppo diversi da quelli che troverai. (LBMN, str. 34)

[...] ma non sarò io a gettare l'ombra del sospetto *su uomini* così benemeriti. (NDR, str. 37)

La mafia russa non è imperniata *su rapporti* di parentela e si basa generalmente *su due principi*: [...]. (GDM, str. 70).

kretanje ka mestu:

[...] la portò ***sul*** *balcone* reggendola con delicatezza. (LBMN, str. 43).

- **tema**

U ovoj funkciji uz predlog *su* mogu da stoje različito determinisane imeničke sintagme, i to u zavisnosti od određenosti / neodređenosti pojma koji predstavlja temu razgovora:

Hanno discusso ***sulla*** *situazione* economica.

Florence disse qualcosa ***su un'****automobile* in fiamme. (QS, str. 66).

Oblik množine SN i u ovoj funkciji predloga *su* pogoduje pojavi nultog člana:

[...] non avrà difficoltà a ragionare *su luoghi* a cui non ha accesso. (NDR, str. 46).

- **vreme** (određeno, kontinuirano)

Zbog izražavanja aproksimativne temporalne vrednosti predlog *su* u ovoj funkciji uvek stoji uz SNdet, a član dobija i u strukturama sa pridevima, prilozima, glagolima i brojevima.

određeno vreme:

Ci vediamo ***sul*** *mezzogiorno*. - Vidimo se oko podneva.

sul *tardi* – kasnije, dosta kasno

sul *far* del mattino – u predskozorje

sul *far* della sera – u predvečerje.

kontinuirano vreme:

Rimarrò fuori casa ***sui*** *quindici giorni*. - Biću odsutan od kuće petnaestak dana.

Ho lavorato ***sulle*** *otto ore*. - Radio sam oko osam sati.

- **starosno doba**

Predlogom *su* izražava se samo približno, a ne tačno starosno doba, te se u tom kontekstu obavezno upotrebljava SNdet, uprkos numeričkoj vrednosti, koja obično blokira pojavu člana kod drugih predloga:

un uomo ***sui*** *cinquant'anni* – muškarca od oko 50 godina

una donna ***sulla*** *quarantina* – žena u četrdesetim godinama.

- **količina, mera, cena**

I u ovoj funkciji predlog *su* stoji uz SNdet, jer izražava nepreciznu količinu:

Pesa ***sui*** *sessanta chili*. – Težak je oko šezdeset kila.

Il pranzo costerà ***sui*** *30 euro*. – Ručak će koštati oko 30 evra.

- **način**

U ovoj funkciji uz predlog *su* stoje obično SNØ, ali u slučajevima jasne determinacije pojma moguća je i pojava SD:

un abito *su misura* – odelo po meri

lavorare *su ordinazione* – raditi po porudžbini

cucire ***sul*** *modello* – šiti po (nekom određenom) modelu.

- **distribucija**

Predlog *su* distributivne vrednosti obično stoji uz kvantifikatore. Ukoliko je reč o konstrukciji sa osnovnim brojevima bez imenice, člana neće biti:

In questo paese ci sono tre analfabeti *su cento*.

Questo negozio lavora 24 ore *su 24*.

Ipak, ako je reč o imenici, ona će dobiti član:

misurare i tempi *sul chilometro* – meriti vreme po kilometru.

5.2.9. SNØ sa predlogom SENZA

Sa ovim priloškim predlogom postoje ustaljene strukture u kojima se *senza* javlja uvek sa SNØ, i u jednini i množini:

senza + SNØ (Sg.)

senz'*anima* – bezdušan / bezdušno

senza *appello* – neopozivo; bez prozivke

senza *dubbio* – nesumnjivo

senza *frutto* – bez uspeha, bez rezultata

senza *macchia* – bez mane

senza *meta* – besciljno

senza *risultato* – bez rezultata, neuspešno

senza *scampo* – bez spasa / izlaza

senza *tetto* – bez krova nad glavom

Kao složena imenica *senzatetto* u značenju 'beskućnik' ima član: *È un senzatetto*.

senza + SNØ (Pl.)

senza *parole* – bez reči, ne govoreći

senza *scrupoli* – beskrupulozan

Složene strukture ustaljenih izraza sa predlogom SENZA

Predlog *senza* je nosilac negacije koja može biti pojačana prilogom *né* u vidu strukture 'senza + SNØ + né + SNØ'. U takvoj strukturi SN se pojavljuju uvek sa nultim članom:

senza + SNØ + né + SNØ

senza *capo* né *coda* – bez glave i repa

senza *arte* né *parte* – besposlen, bez znanja i imanja.

Sa predlogom *senza* javljaju se i imenički parovi u vidu ustaljenih izraza, ali je to ređa pojava. Strukturi 'senza + SNØ' mogu biti dodate druge dopune u vidu priloških odredbi, koje ne utiču na promenu stanja u smislu determinisanosti pojmova:

senza + SNØ (Sg.) **+ e + senza + SNØ** (Sg.)

senza *infamia* e senza *lode* – prosečan; ni dobar ni loš

senza + SNØ (Sg.) + compl. (di + SNØ)

senza *ombra* di dubbio – bez trunke sumnje

senza *soluzione* di continuità – bez prekida, neprekidno

senza *esclusione* di colpi (lotta) – nepoštedno.

5.2.9.1. Predlog SENZA u slobodnim strukturama

Senza je predlog koji obeležava nepostojanje predmeta ili pojave na koju se odnosi imenica uz koju stoji, te je u SP sa *senza* nulti član veoma čest. Pored ustaljenih izraza sa predlogom *senza* postoji i veliki broj slobodnih struktura u kojima se ovaj predlog javlja uz SNØ:

- uz imenice (opšte, apstraktne) u jednini – **SNØ** (Sg.)

L'inferno dev'essere una incredibile stanza *senza pavimento*. (GDM, str. 171)

Camminare il passo lungo degli adulti, *senza pietà*, ma un passo limpido e regolare. (QS, str. 26)

Ci avevano fatto una cosa *senza senso*. (QS, str. 263)

Il Tarìn tirò su col naso un paio di volte, ma *senza convinzione*. (QS, str. 31).

Samo u slučaju naglašavanja negacije, u pojedinim strukturama ovog tipa uz SN se može javiti neodređeni član. Neodređeni član u takvom kontekstu ima značenje broja, i to broja kojeg negiramo - *niti jedan / neanche un:*

Ovviamente **senza** un'**ombra di dubbio** Bocelli è un grande cantante.

Naglašavanje negativnog značenja može da se pojača i pridevom *alcuno*:

Senz'alcun malizia io penso che la sua compassione e la sua scienza non fossero grandi. (CZ, str. 299).

Struktura 'senza + SNdet' se ređe javlja, i to samo ako se misli na tačno određen pojam:

Hai fatto i conti *senza **l'**hostess*? (NHP, str. 151).

Navedeni primer je inače nastao po uzoru na ustaljen izraz, takođe sa SNdet:

fare i conti senza ***l'**oste* – praviti račun bez krčmara.

- uz imenice (opšte, apstraktne) u množini – **SNØ** (Pl.)

La moglie e la figlia lo abbracciarono *senza lacrime*. (GDM, str. 84)
Ma si poteva vivere *senza orecchie*? (NHP, str. 100)
A me sembravano tutti eroi, tutti *senza eccezioni*. (QS, str. 236)
Sono arrivato alla finestra *senza intoppi*. (NHP, str. 30)
Infatti io camminai quel giorno senza imbarazzo e *senza dolori* [...]. (CZ, str. 327).

Struktura sa predlogom *senza* i SNØ može biti u funkciji apozicije i tada se koristi bez determinante:

Per la prima, e *senza cautela*, pensò che era una donna bella. (QS, str. 41)
C'era da chiedersi come stesse su, *senza spalline*, e niente. (QS, str. 63)
Ora era offerta, *senza preavviso*, l'inabitabile esperienza di un caos *senza spiegazioni*. (QS, str. 103).

Nulti član ostaje i kada posle strukture ‘senza + SNØ’ dolazi implicitna ili eksplicitna rečenica:

Potevi sentire se lei era là, *senza bisogno* di vederla o di sapere che era rimasta a casa. (QS, str. 39).

5.2.10. SNØ i predlozi SOTTO i SOPRA

Sa predlogom *sotto* nema mnogo ustaljenih izraza u kojima se javlja SNØ, dok ih je sa *sopra* još manje. Ovde ćemo prikazati izraze u kojima se pojavljuje predloška sintagma sa *sotto* i SNØ, a radi poređenja i najfrekventnije izraze sa strukturom ‘sotto + SNdet’ .

V + sotto + SNØ

sotto braccio[167] (*prendere, tenere qn. / passeggiare con qn.*) – ispod ruke

sotto *chiave* (*mettere, tenere*) – pod ključem, zaključano / nedostupno

sotto *gamba* (*prendere / fare*) – olako; preko kolena

sotto *mano* – pod rukom, pri ruci / krišom

sotto *mercato* (*svendere*) – jeftino prodati

sott’*occhio* (*avere*) – imati nešto pred sobom

U množini se ipak koristi SNdet – *avere sotto **gli** occhi.*

sotto *occhio* (*tenere*) – držati na oku

sotto *scacco* (*tenere*) – dovesti nekoga u težak položaj, držati ga u šahu

Frekventna je i varijanta *tenere in scacco* istog značenja.

sotto *tiro* (*essere, restare*) – biti na udaru, biti kritikovan

sotto *silenzio* (*passare*) – proći neprimetno

V + (SNdet) + sotto + SNdet

avere il fuoco *sotto i piedi* – goreti pod nogama

avere la puzza *sotto il naso* – biti uobražen, dizati nos

chiamare *sotto le armi* – pozvati u boj

fare *sotto il naso* – raditi nešto pred nosom

mettere il capo *sotto la terra* – zabiti glavu u pesak; sakriti se

[167] Veoma su česti spojevi *sotto* i imenice, te pored oblika *sotto braccio* postoji i *sottobraccio*. U daljem tekstu, na str. 301 nalazi se kompletna lista ovakvih složenica.

ridere *sotto i baffi* – krišom se smejati

Prilikom poređenja ovih izraza ustanovili smo da ako SN označava deo tela, onda će se koristiti oblik SNdet. Ipak, ako se uz *sotto* nađe SN koja ukazuje na parne delove tela (*le mani, i piedi, le braccia, ...*), a u izrazu se koristi samo jednina, onda će takve SN biti bez člana:

avere *sotto mano*
avere il fuoco *sotto **i** piedi*.

Kao što smo već istakli, zbog ustaljenosti pojedinih izraza sa 'sotto + SNØ' dolazi do nastanka složenica:

sottobraccio (andare, passeggiare, ...) – ići ruku pod ruku, slagati se (fig.)
di *sottechi* (guardare) – gledati *ispod oka / krišom*.

Pored spojeva *sotto* i SN koje označavaju delove tela, postoje i složenice sa leksemima koji predstavljaju druge pojmove. Složenice koje navodimo imaju prilošku vrednost, a jednako se koriste i kao dve odvojene reči.

sottobanco (*sotto banco*) – ispod tezge; krišom
sottobraccio (*sotto braccio*) – pod ruku; ispod ruke
sottocchio (*sott'occhio*) – pred očima
sottochiave (*sotto chiave*) – pod ključem
sottocosto (*sotto costo*) – ispod cene (koštanja)
sottofascia (*sotto fascia*) – u omotu (o poštanskim pošiljkama)
sottogamba (*sotto gamba*) – olako; preko kolena
sottolio (*sott'olio*) – u ulju
sottomano (*sotto mano*) – pod rukom; krišom (fig.)
sottomisura (*sotto misura*) – potcenjeno
sottopelle (*sotto pelle*) – pod kožom; u duši, intimno (fig.)
sottovoce (*sotto voce*) – tiho, poluglasno

S obzirom na to da je moguće i doslovno značenje strukture ‘sotto + SNØ’, ovde smo istakli nekoliko takvih ustaljenih predloških sintagmi.

SOTTO + SNØ (Sg.)

- sotto *olio / sale / aceto* (*conservare, mettere,* ...) – u soli / ulju / sirćetu

  Conservare i peperoncini *sotto aceto* è un procedimento estremamente semplice.

  (Konzervisati feferone *u sirćetu* je krajnje jednostavan postupak.)

  Prima di mettere *sotto olio* qualsiasi ortaggio ricordati di lavarlo bene e assicurati che non ci siano residui di terra.

  (Pre nego što bilo koje povrće staviš *u ulje*, seti se da ga dobro opereš i očistiš od ostataka zemlje.)

- sotto *controllo* (*essere*) – pod kontrolom

  Stai tranquillo, è tutto *sotto controllo*.

  (Budi miran, sve je *pod kontrolom*).

- sotto *processo* – na sudu (*finire, essere,* ...)

  Lui potrebbe finire *sotto processo*.

  (On bi mogao završiti *na sudu*.)

- sotto *terra* – ispod zemlje

  Così gli uomini scesero *sotto terra*, [...]. (QS, str. 85)

  (Tako su muškarci sišli *ispod zemlje*, ...)

Kada je reč o doslovnom značenju koji ukazuje na prostorni odnos, onda se pojavljuje struktura ‘sotto + SNdet’:

Sotto ***gli*** *uccelli,* ***i*** *grilli e* ***le*** *cicale* si sentiva della musica. (NHP, str. 104)

(*Ispod ptica, cvrčaka i zrikavaca* čula bi se muzika.)

Mi sembrava di scorgere due occhi neri nel grano, proprio *sotto* ***la*** *cima*, ma erano solo macchie di luce, delle pieghe del terreno. (NHP, str. 174)

(Činilo mi se da vidim dva crna oka u žitu, baš *ispod vrha*, ali su to bile samo mrlje od svetlosti i prevoja terena.).

5.2.10.1. Polirematske lokucije sa predlogom SOTTO

- sotto *banco* – krišom, ispod žita (*fare, lavorare, ...*)
  sotto *il banco* – pod školskom klupom

In fondo non faceva altro che lavorare *sotto banco* per portare acqua al suo mulino.
(U suštini radio je samo *krišom* kako bi terao vodu na svoju vodenicu.)
Sotto ***il*** *banco* ci sono i libri di scuola ed i fumetti d'avventura.
(*Ispod klupe* su knjige za školu i avanturistički stripovi.)

- (*prendere*) sotto *gamba* qn. / qcs. – potcenjivati
  sotto *la gamba* – ispod noge

Meglio non prendere *sotto gamba* l'ipertensione.
(Bolje je *ne potcenjivati* hipertenziju.)
Si tratta semplicemente di piegare le gambe e di mettere le caviglie *sotto* ***la*** *gamba* opposta.
(Radi se jednostavno o tome da se noge ispruže i da se gležnjevi postave *ispod druge noge*.)

- sotto *mano* – pri ruci, na raspolaganju; tajno, krišom (*avere; fare*)
  sotto *la mano* – pod rukom

Volevo alcune precisazioni e magari avere *sotto mano* il testo dove se ne parla.
(Hteo sam više podataka, pa i da imam *pri ruci* tekst u kojem se o tome govori.)
È una manovra che garbatamente si cerca di fare *sotto mano* per non essere veduti dagli altri.
(To je potez koji se pokušava učtivo i *krišom* izvesti kako nas drugi ne bi videli.)
Sotto ***la*** *mano* non avevo più alcun punto d'appoggio.
(*Pod rukom* nisam više imao nikakav oslonac.)

- sotto *vetro* (*consevare, tenere, mettere*) – u staklenoj posudi; brižno, pod staklenim zvonom
  sotto *il vetro* – pod staklom / pod staklenom površinom

Cibi *sotto vetro*, fai da te. (Hrana *u staklenim teglama*, uradi sam.)

Sono al sicuro, *sotto vetro*, e non te li porta via nessuno.

(Na sigurnom su, *pod staklenim zvonom*, niko ti ih neće odneti.)

I giorni scorsi mi sono accorto che *sotto **il** vetro* della Peugeot 206, si sta formando un pochettino di ruggine.

(Prethodnih dana sam primetio da se *ispod prozora* Pežoa 206 stvara malo rđe.)

- sotto *voce* (*parlare, dire*) – tiho, poluglasno
  sotto *la voce* – u rubrici, pod rečju / odrednicom

Parlò *sotto voce*, che solo lui sentisse, ma scadendo le parole. (QS, str. 41)

(Govorio je *tiho*, da samo on čuje, ali ispuštajući reči.)

Magari nel nostro sito non c'è niente da dire *sotto **la** voce* "storia" o alla sezione "news".

(Možda na našem sajtu nema ništa da se kaže *u rubrici* "istorija" ili u odeljku "vesti".)

Pojedini primeri ipak pokazuju da su moguće strukture 'sotto + SNdet' ili 'sotto + SNØ', u kojima razlika u determinisanosti ne nastaje zbog razlike na relaciji preneseno - doslovno značenje, već je ona rezultat atributskih dopuna ili priloških dopuna sa *di*:

- sotto *pressione* (*essere, lavorare, ...*) – pod pritiskom
  sotto *la pressione* – pod pritiskom (uz atribut ili specifikativnu odredbu)

Essere *sotto pressione* non sempre ha delle conseguenze negative.

(Biti *pod pritiskom* nema uvek negativne posledice.)

La Birmania cominciò ad essere *sotto **la** pressione* internazionale e fu anche colpita da sanzioni economiche.

(Birmanija je počela da se nalazi *pod međunarodnim pritiskom*, a bila je i pogođena ekonomskim sankcijama.)

La Guardia di Finanza è un corpo militare indipendente, che non deve essere *sotto **la** pressione* di nessuno.

(Finansijska policija je nezavisno vojno telo koje ne mora da bude ni *pod čijim pritiskom*.)

Questo segnale avverte il nostro compagno in possesso palla di essere *sotto **la** pressione* di un avversario che si accinge ad attacarlo.

(Ovaj znak upozorava našeg saigrača koji poseduje loptu da je *pod pritiskom* protivnika koji se priprema da ga napadne.)

5.2.10.2. SNØ i predlog SOPRA

Osnovne semantičke vrednosti predloga *sopra* su lokalizacija "iznad", kao i označavanje teme, pri čemu podseća na predlog *su*. U obe funkcije *sopra* uglavnom stoji sa SD, jer označava determinisane pojmove:

Il libro è *sopra* ***il*** *tavolo*.
Questo è un giudizio *sopra* ***le*** *opere* di Manzoni.

Ovaj predlog se retko kada javlja sa SNØ, uglavnom u ustaljenim izrazima, ali i u slobodnim kombinacijama u značenju nizanja, tj. 'jedno za drugim':

raccontare *bugie sopra bugie* – pričati jednu laž za drugom

Ha il vizio di porre *parole sopra parole.* (Ima lošu naviku da previše priča.)

Iako u malom broju slučajeva stoji uz SNØ, ovaj predlog je deo brojnih složenica, koje su i nastale od spoja 'sopra + SNØ', te možemo reći da ima i morfološko-tvorbeni značaj. Navešćemo samo nekoliko takvih primera:

sopr*abito*, sopra*ccalza*, sopra*cciglio*, sopra*coperta*, sopra*luogo*, sopram*mobile*, sopra*porta*, sopra*scarpa*, sopra*ssoldo*, sopra*ttassa*, itd.

5.2.11. SNØ i prilozi DENTRO i FUORI

Prilozi *fuori* i *dentro* mogu da stoje sa SN i tada su u funkciji predloga sa značenjem 'van / izvan' i 'u / unutar'. *Fuori* se veoma često koristi sa pojedinim imenicama, te su tako nastale konstrukcije koje možemo smatrati ustaljenim izrazima. U ovakvom spoju predloga i imenice, dolazi do izostavljanja člana. Ovde ćemo navesti spisak najfrekventnijih spojeva tipa 'fuori + SNØ', a u daljem tekstu ćemo prikazati i slične strukture sa *dentro* koje su ipak manje brojne.

U SN koja stoji iza *fuori,* determinanta se pojavljuje kada imenica ima značenje tačno određenog pojma, a pogotovo kada se pojavi uz predloški par *dentro e fuori,* koji na semantičkom nivou nagoveštava postojanje poznatog i određenog pojma. Prikazaćemo primere sa različitim značenjem - polirematske lokucije (1), primere sa predloškim

sintagmama čije imenice imaju ili nemaju determinantu isključivo zbog pojma određenosti (2), kao i posebne slučajeve koji nastaju prilikom spoja predloga *fuori* i SN (3):

1)

- fuori *campo* – van vidnog polja, van kadra; van dometa (elektr., mobil. tel.)
  fuori *il campo* – van terena

  Nel cinema si intende per *fuori campo* tutto ciò che accade fuori del campo visivo del quadro.

  (U bioskopu se van kadra smatra sve ono što se događa van vidnog polja.)

  Sei e sarai sempre l'unico vero grande campione *dentro e fuori* ***il*** *campo* di calcio!

  (Ti jesi i uvek ćeš biti jedini pravi veliki šampion na fudbalskom terenu i izvan njega!)

  Il calcio d'agosto ha già i nervi a fior di pelle, dentro e fuori ***il*** *campo*.

  (Fudbal u avgustu već izaziva preosetljivost, na terenu i van njega.)

U poslednjem primeru se vidi da za determinisanost pojma nije neophodna pridevska ili neka druga dopuna, već i predznanje govornika i sagovornika. Stoga je dovoljno *fuori il campo* u kontekstu u kojem se razgovara o fudbalu, jer je tema razgovora određen i pre svega poznat pojam - *il campo di calcio*.

- fuori *corso* – van opticaja, nevalidno
  fuori *il corso* – van toka (reke,...)

  Marco è *studente fuori corso.*

  (Marko je student apsolvent)

  Cercano di eliminare gli idrocarburi in apposite vasche *fuori* ***il*** *corso* dell'acqua.

  (Pokušavaju da otklone ugljovodonik u odgovarajuće basene van vodenog toka.)

- fuori *fase* – neusklađen, raštimovan (teh.), van faze (autom.)
  fuori *la fase* – van (određene) faze

  Ho controllato la distribuzione e il motore era *fuori fase.*

  (Proverio sam razvod i motor je bio van faze.)

  Il "campo di applicazione" deve restare immutato e deve restare *fuori* ***la*** *fase* esecutiva.

  ("Polje primene" mora ostati nepromenjeno i van izvršilačke faze.)

  La diffusione dei soluti *dentro e fuori* ***la*** *fase* stazionaria.

  (Širenje rastvorenih materija unutar i van stacionarne faze.)

- fuori *luogo* – neumestan, neumesno
  fuori *il luogo* – van (određenog) mesta

  Non mi piace quando qualcuno ride *fuori luogo*.
  (Ne sviđa mi se kada se neko neumesno smeje.)
  Di solito si trovano i venditori *fuori* ***il*** *luogo* del concerto.
  (Obično se nađu prodavci van mesta koncerta.)
  La CISL è da sempre attenta a garantire e difendere i diritti delle donne *dentro e fuori* ***il*** *luogo* di lavoro.
  (CISL[168] je uvek bio pažljiv u obezbeđivanju i odbrani prava žena unutar i van radnog mesta.)

2)

Fuori kao i par *dentro e / o fuori* može da se pojavi kod drugih predloških sintagmi, kod kojih je jedina promena u značenju zasnovana na pojmu determinisanosti, te je obavezna pojava determinante:

- fuori *casa* – van kuće, na drugom mestu
  fuori *la casa* – van (određene) kuće

  Informazioni su come mangiare sano *fuori casa* al bar, ristorante, pizzeria o self service.
  (Informacije o tome kako se zdravo hraniti van kuće, u baru, restoranu, piceriji ili samouslužnom restoranu.)
  Grande Fratello, Massimo Scattarella un duro anche *fuori* ***la*** *casa.*
  (Veliki Brat, Masimo Skatarela težak momak i van kuće.)
  Grande Fratello 9, Vittorio protagonista *dentro* e *fuori* ***la*** *casa.*
  (Veliki Brat 9, Vitorio je glavni učesnik unutar i van kuće.)

- fuori *legge* – van zakona
  fuori *la legge* – van (određenog, poznatog) zakona

  La Nutella rischia di finire *fuori legge* dopo voto Parlamento UE.
  (Nutela rizikuje da se nađe van zakona posle glasanja Parlamenta EU.)
  Considerato che i comunisti erano già stati messi fuori *legge* [...]. (GDM, str. 90)
  (S obzirom na to da su komunisti već bili izbačeni iz zakona ...)

[168] CISL je italijanska organizacija po aktivnostima slična savezu žena.

O sei dentro o sei *fuori* ***la*** *legge*.

(Ili si u zakonu ili van zakona.)

- fuori *strada* – van puta; na pogrešnom putu

  fuori *la strada* – van određenog puta

Essere *fuori strada* fa parte della sperimentazione, l'importante è non scoraggiarsi.

(Naći se na pogrešnom putu je deo eksperimenta, najvažnije je ne biti obeshrabren.)

Il Bella Vista Hotel è situato appena *fuori* ***la*** *strada* principale in una piccola strada residenziale.

(Bella Vista Hotel je smešten van glavnog puta u jednoj malo naseljenoj ulici.)

3)

Malobrojne su ustaljene strukture 'fuori + SNØ' koje se ne javljaju u jeziku i u obliku sa SNdet, kao što vidimo u sledećim primerima:

fuori *forma* – van forme

fuori *mano* – udaljen, zabačen

fuori *tiro* – van domašaja

È che siamo un tantino fuori *mano* [...]. (QS, str. 47)

(Malo smo zabačeni.)

In questo periodo lo trovo un po' fuori *forma*.

(U ovom periodu mi deluje kao da je van forme.)

Kao što smo zapazili kod priloga *sotto*, tako i *fuori* može postati deo složenice, u čijem drugom delu se nalazi SNØ:

fuori*gioco* – van igre

fuori*serie* – vanserijski.

Za razliku od slobodnih struktura 'fuori + SNdet', ustaljeni izrazi tog tipa su izuzetno retki:

fuori *le mura* – van zidina

Il complesso monumentale di S. Agnese *fuori* ***le*** *mura*, situato lungo la Via Nomentana, costituisce una delle maggiori e più affascinanti testimonianze in Roma.
(Monumentalni kompleks Svete Agnese van zidina, smešten duž Ulice Nomentana, čini jedan od najvećih i najfascinantnijih spomenika Rima.).

Samo u oglasima, naslovima, reklamama i drugim oblicima redukovanog govora moguće ja naići na oblik bez člana - *fuori mura*, ali o takvim pojavama biće više govora u VI poglavlju:

Appartamento 4 camere *fuori mura* Treviso vendo.

Uz prilog *fuori* može da stoji predlog *di*, te nastaju strukture sa sintagmama bez člana 'fuori + di + SNØ'. Ove strukture mogu biti deo ustaljenih izraza ili slobodne kombinacije:

fuori *di testa* – poludeo
fuori *di melone* – pijan, lud
fuori *d'uso* – van upotrebe
fuori *di gangheri* – iznerviran
Era *fuori di posto*, *fuori di tempo* quella roba [...]. (CZ, str. 76).

Predlog *dentro* se ponaša slično kao predlog *fuori*, samo što ostvaruje manji broj ustaljenih izraza u kojima traži SNØ. Postoji par primera predloških sintagmi sa *dentro* koje su nastale kao pandan izrazima sa 'fuori + SNØ':

fuori *casa* – dentro *casa*
fuori *porta* – dentro *porta*

Quando ero bambino abitavo una grande casa *fuori porta*. (T. Varni, *Memorie di Eugenio Bravetti*)[169]
(Kao dete živeo sam u jednoj velikoj kući na periferiji.)
Oggi preferirei abitare *dentro porta*.
(Danas bih radije stanovao u gradu / gradskoj zoni.)

[169]Prema: I. Tonkin, *nav. delo*, str. 543

Strukture ‘dentro + SNdet’ nastaju kada je SN poznat pojam, kao što se vidi iz primera:

[...] quando gli facevi le carezze o lo portavi *dentro casa* si emozionava e si accucciava e faceva pipì. (NHP, str. 64)
(... kada bi ga milovao ili dovodio u kuću, bio bi uzbuđen, šćućurio bi se i piškio.)
Dentro ***la*** *casa* della vecchia signora (film *U kući stare gospođe,* snimljen 1973. godine)
Chiuso *dentro* ***il*** *suo camice bianco*, non più medico ma giudice [...]. (LBMN, str. 62)
(Zakopčan u svoj beli mantil, ne više kao lekar, već kao sudija...).

5.2.12. Nulti predlog i jukstapozicija

U savremenom italijanskom jeziku, jeziku analitičke sintaksičke strukture, veliki značaj za izražavanje odnosa među različitim komponentama rečenice imaju predlozi. Iako je italijanski, kao i ostali romanski jezici, dobrim delom nasledio upotrebu predloga iz latinskog jezika, ne treba zapostaviti značaj novih funkcija koje su rezultat progresivnog nestanka nekadašnjeg flektivnog nominalnog sistema.

Ono što nas u ovom odeljku najviše zanima je elipsa predloga, koja uzima sve više maha u savremenom jeziku, svodeći logičko-semantičke odnose između rečeničnih konstituenata na red reči. Tako nastaju brojne zavisne složenice u kojima su predlozi ‘kategorija koja se podrazumeva’, pa stoga biva izostavljena. To su jukstapozicije imeničkih sintagmi, a mogu da izraze različite odnose i bez upotrebljenog adekvatnog predloga. Ovde ćemo navesti nekoliko načina na koje dolazi do formiranja takvih struktura, tzv. jukstapozicija, u kojima se javlja SNØ, a skrenućemo pažnju i na pojavu nultog člana u štampi i reklamama u kojima se jezički oblici sažimaju iz ekonomskih razloga

Jukstapozicija

a)

U italijanskom jeziku postoji dosta složenica sastavljenih od dve SN, među kojima je ona druga uvek SNØ, koja je u potpuno izraženom sintaksičkom obliku uvedena predlogom:

angolo *cottura* – angolo *per la* cottura
carro *attrezzi* – carro *con* attrezzi
listino *prezzi* – listino *dei prezzi*
pausa *caffè* – pausa *per il* caffè

sala *professori* – sala *dei* professori
scolaro *modello* – scolaro *da* modello.

Među nazivima za boje ima dosta nominalnih sintagmi u jukstapoziciji koje izvorno izražavaju sintaksički odnos sa predlogom *di*:

color *avorio* – color *dell*'avorio (boja slonove kosti, beložuta boja)
color *cammello* – color *del* cammello (boja kamile, svetlosmeđa boja)
color *pistacchio* – color *dei* semi di pistacchio (pistaći boja, jasnozelena)
color *sabbia* – color *della* sabbia (boja peska).

Jukstapozicijom može da se izrazi i recipročan odnos između imenica, veoma čest u novinskim naslovima i štampi uopšte. U ovim primerima crtica u stvari zamenjuje predlog *fra*:

partita di calcio *Germania-Italia* (*fra* la Germania e l'Italia)
crisi *Italia-Libia* (*fra* l'Italia e la Libia).

b)

Pojedini spojevi imenica sadrže SNØ koja može biti zamenjena pridevom:

giornata *tipo* – giornata tipica (tipičan dan)
famiglia *tipo* – famiglia tipica (tipična porodica)
gol *partita* – gol che decide la partita / gol decisivo (odlučujući gol).

c)

U jukstapoziciji se nalaze i imenice koje ukazuju na ravnopravan, a ne zavistan odnos:

poltrona *letto* – fotelja na rasklapanje
studente *lavoratore* – student koji radi.

d)

Uz imena i prezimena se takođe javlja jukstapozicija u kojoj dolazi do izostavljanja člana i predloga:

casa Rossi

palazzo Chigi
via Manzoni
piazza Garibaldi
stile Luigi XVI.

Po uzoru na ovakve konstrukcije danas su veoma česti oblici sa *caso* ili *tipo* uz koje može takođe da stoji naziv bez člana, jer se misli na jedan izolovan i opšte poznati slučaj kao primer:

caso *Calciopoli* – fudbalska afera poput Kalčopoli[170]
tipo *Berlusconi* – poput Berluskonija.

Tendencija ka jukstapoziciji u reklamama, a pogotovo uz imena brendova je sve prisutnija u savremenom jeziku:

colori *Benetton*, abiti *Versace*, esperienza *Philips*, qualità *Nokia*.

e)

U novinarskom jeziku, kao i jeziku oglasa, zapaža se pojava nultih predloga u sintetičnim porukama, koje postaju sve češći oblik izražavanja, delom zbog ekonomičnosti, a delom zbog veće efektnosti. Ovde ćemo navesti par primera, koji ukazuju na pojavu nultih predloga u strukturama u kojima nam samo red reči pomaže u razumevanju poruke:

Ufficio estero, esperienza decennale, laureata lingue
L'ufficio *all'*estero, *con* esperienza decennale, laureata *in* lingue

Editore rivista informatica cerca giovane agente, esperienza telemarketing, per promozione convegni / sponsorizzazioni
Editore *di una* rivista informatica, cerca un giovane agente *con* esperienza *in* telemarketing *per la* promozione *di* convegni e sponsorizzazioni.

S obzirom na to da je ovo veoma široka tema, posvetili smo joj mnogo više prostora u VI poglavlju.

[170] Termin *Calciopoli*, skovan po uzoru na *Tangentopoli*, odnosi se na seriju fudbalskih afera u Italiji 2006. godine, u koju je bilo uključeno nekoliko klubova, ali i važnih fudbalskih udruženja i asocijacija. Ovaj termin se u većini jezika, pa i u srpskom ne prevodi, već se koristi u izvornom obliku.

5.2.13. SNØ i prilog COME u poređenjima

U nekim poređenjima iza priloga *come* javlja se nulti član. Veliki broj poređenja baziran je na poređenju pojava sa mentalno najbližom i najprihvatljivijom slikom druge pojave / predmeta / bića iz prirodnog ili društvenog konteksta, a SN uz koju stoji prilog *come* ima oblik jednine ili množine:

vivere come *fratello e sorella* – živeti kao brat i sestra
morire come *mosche* – masovno umirati.

Ovde izdvajamo SNØ u množini sa leksemima koji označavaju životinjske vrste, ali i ostale opšte pojmove:

Si spostavano lente come *tartarughe* sotto un tappeto. (NHP, str. 173)
E grandi se ne stavano rintanati in casa, come *rospi* che aspettano la fine del caldo. (NHP, str. 10)
Erano stipate come *sardine*. (NHP, str. 209)
E mezz'ora dopo erano a ungersi le idee sotto a cofani che pesavano come *vitelli*. (QS, str. 30)
Attraversavano l'abitato, come *bestie* al guinzaglio. (QS, str. 10)
Come *vecchie ossa rotte* quando cambia il tempo. (LBMN, str. 22)
Poi era sorta quest'alba, splendida come *campane di Pasqua* [...]. (LBMN, str. 46).

Ako je iza priloga *come* opšta imenica u množini, onda može da se javi i kao SNØ ili SNdet:

[...] possedere una culla prima che il bambino nasca porta disgrazia come ***i*** *fiori* sul letto. (LBMN, str. 66).

Ukoliko se poređenje vrši sa leksemima koji označavaju životinje u jednini, onda se javlja struktura sa neodređenim članom: 'come + SNindet', kako u ustaljenim izrazima tako i u slobodnim konstrukcijama:

essere *come* ***un*** *pesce* fuor d'acqua – biti kao riba van vode / na suvom
essere cieco *come* ***una*** *talpa* – biti slep kao krtica
essere secco / magro *come* ***un'****acciuga* – biti mršav kao čačkalica

andare come ***una*** *biscia* all'incanto – nešto nevoljno raditi.

Avevo ronzato intorno a mamma come ***una*** *falena*, per fare pace. (NHP, str. 86)
[...] ed era intrepido e invisibile e silenzioso come ***un*** *puma* [...]. (NHP, str. 49).

Prilog *come* stoji uz SNØ u slobodnim strukturama onda kada ima denominativnu funkciju:

Nel 1921 lo fucilano come *cospiratore rivoluzionario*. (GDM, str. 61)
Colpa anche dei socialdemocratici e dei comunisti, che si sono sempre designati come *partito proletario*; [...]. (GDM, str. 90)
Sono qui come *scrittore*, anche come *cittadino* impegnato politicamente, ma prima di tutto come *scrittore*. (GDM, str. 96)
Sono quelli che poi, alla fine, vorrebbero che io restassi, magari come *governante* dei figli. (QS, str. 146)
Molte persone pensano che tradizioni e morale siano come *vestiti passati* di moda e che di conseguenza si possano mettere in naftalina. (GDM, str. 136).

Ako SN iza poredbenog priloga *come* preuzme značenje neodređenosti ili broja jedan, onda se javljaju SNindet:

Il bambolottino era grande come ***un*** *crocifisso*, di quelli che si portano in tasca.
(LBMN, str. 28)
Era come ***una*** *foglia* che chiede rugiada. (GDM, str. 129)
[...] ed era diventato un grassone con una pancia gonfia come ***un*** *tamburo*. (NHP, str.64)
Fu con un certo stupore che si sorprese a dare gas come ***un*** *bambino*. (QS, str. 37)
L'enorme cofano a conchiglia lo sollevò da terra come ***uno*** *straccio* [...]. (QS, str. 14)
Aveva i capelli lunghi e teneva un prosciutto tra le mani, come ***un*** *trofeo*. (NHP, str. 170).

Ako je iza priloga *come* zbirna imenica u jednini ili jedan jedinstven ili poznat pojam, onda će se stvarati strukture sa determinantom 'come + SNdet':

essere amaro come ***il*** *fiele*
essere nero come ***il*** *carbone*

essere come ***l'****arca di Noè*

Il vecchio era come ***l'****imperatore.* (NHP, str. 89).

Zaključak

Pored ustaljenih izraza među predloškim sintagmama mogli smo da izdvojimo i slobodne strukture, nastale po istom modelu. Za razliku od SNØ u glagolskim sintagmama, SNØ se u pojedinim predloškim sintagmama češće javljaju sa pridevom u levoj dislokaciji (npr. kod SP sa predlogom *di*: di *seconda* mano). U SP sa predlogom *a* i dalje je dominantna desna lokacija prideva u odnosu na SNØ, dok u SP sa *in* ne preovladava nijedan od ova dva položaja prideva. Oblik jednine SNØ je frekventniji od oblika množine u ustaljenim izrazima u okviru SP, kao što je bio slučaj i u SV. U složenim strukturama SP primetili smo još jednu sličnost sa SV, a to je pojava SNØ u parovima različitih, ali i istih imenica: *per forza o per amore*; *per anni e anni,* itd. Pored parova imenica u SP uočili smo i složene strukture formirane od različitih parova predloga u kojima se javljaju SNØ: *a furor di popolo, da capo a piedi*. U manjem broju slučajeva dolazi do ponavljanja istog predloga u strukturi sa SNØ - *a mano a mano*, ali on nije obavezan, te su mogući oblici i sa jednim predlogom, ali dve iste SNØ – *mano a mano*.

Kod polirematskih lokucija uočili smo razliku u determinisanosti SN koja nastaje usled različite funkcije pojedinih predloga, kao što je to slučaj sa *per,* koji u kauzalnoj funkciji stoji uz SNØ, a u finalnoj uz SD. Predlog *in* sa druge strane ostvaruje konstrukcije u kojima dolazi do izražaja polisemičnost upotrebljenog leksema, te se dešava da u vidu SNØ imamo nekoliko različitih značenja istog leksema, a isto tako i u obliku SD: *in testa – nella testa*.

Zahvaljujući istraživanju semantičko-sintaksičkih funkcija italijanskih predloga došli smo do spoznaje o najfrekventnijim kontekstima u kojima dolazi do upotrebe SNØ, a ne SD. U skoro svim predloškim sintagmama koje izražavaju brojčane vrednosti stajaće SNØ. Ako imenica nije izražena, onda će uz broj da se pojavi član: *alle tre* (ore), a ako je u pitanju izražavanje aproksimativne vrednosti, kao što je to slučaj sa predlogom *su,* onda će takođe da se upotrebi SNdet: un uomo *sulla cinquantina*. Pojava atributa, dopuna, predikata i odredbi u SP doprinosi većoj determinisanosti SN, ali nije uvek dovoljan uslov za pojavu člana. Tako predlog *a* stoji uz SNØ ako izražava modalno značenje (*a passo deciso*) ili kvalitet (*valigia a doppio fondo*), dok za izražavanje kazne i krivice nailazimo na SD i SNØ (*condannare a morte / all'ergastolo*). Slično je i sa ostalim predlozima: *da* u funkciji svrhe i namene će

stajati uz SNØ, dok će se u ostalim upotrebama javljati različito determinisane imeničke sintagme. U strukturama sa predlogom *con* zapazili smo pojavu nultog člana kod apstraktnih imenica u jednini i u funkciji za način, zatim kod imenica koje uvode relativni odnos, pogotovo ako su u množini, kao i kod proširene konstrukcije sa predlogom *da*: con *occhi* da insetto. Neki predlozi dele iste semantičke funkcije, ali pod različitim sintaksičkim uslovima: tako *di* stoji uz SNØ, tamo gde *da* traži SNdet – u funkciji kvaliteta (ragazza *di occhi azzurri* / *dagli occhi azzurri*) i uzroka (morire *di fame / dalla fame*). Predlozi *in, tra* i *su* traže prisustvo različito determinisanih SN, ali u skladu sa opštim pravilom o referenciji i određenosti / neodređenosti. Pri tome, predlog *in* ostvaruje veliki broj polirematskih lokucija, u kojima oblik sa SNØ ukazuje na ustaljen ili frekventan izraz u jezičkoj upotrebi, dok oblik sa SD nastaje kao rezultat slobodnih kombinacija rečeničnih konstituenata. U ovom poglavlju smo utvrdili i da do pojave nultog člana imenica dolazi uporedo sa pojavom nultih predloga, uglavnom u jukstapoziciji, kao i u nekim specifičnim jezičkim upotrebama, kao što su jezik reklama, oglasa i novinskih naslova.

Od priloških sintagmi među ustaljenim izrazima izdvojili smo one sa *senza, sotto, sopra, fuori* i *dentro,* koji mogu da imaju i funkciju predloga. *Senza* zbog značenja negacije, tj. nepostojanja nekog pojma, veoma često stoji uz SNØ, dok ostali prilozi zbog naglašenog lokativnog značenja češće ostvaruju spojeve sa SD. Samo u nekolicini ustaljenih izraza javljaju se oblici SNØ, u retkim ustaljenim izrazima i u najučestalijim kombinacijama svakodnevnog govora (*fuori casa / dentro casa*). Ipak, kada su dva priloga suprotnog značenja u paru, obavezna je upotreba SNdet: *dentro e fuori il* campo.

U ustaljenim izrazima, kao i u slobodnim kombinacijama, ističe se još prilog *come,* uglavnom u poređenjima. Na determinisanost SN u poredbenim konstrukcijama veliki značaj ima da li je reč o apstraktnoj ili opštoj imenici, a bitno je i značenje imenica. Tako smo ustanovili da se leksemi u jednini sa značenjem životinjskih vrsta u poredbenim strukturama pojavljuju u vidu SNindet, dok su u množini SNØ. Pojava određenog člana iza priloga *come* moguća je samo ako se dati leksem odnosi na jedinstven ili poznat pojam (vecchio come *l'imperatore:* star kao *car koji je trenutno na vlasti*), ili ako je reč o zbirnoj imenici u jednini (nero come *il carbone:* crn kao *ugalj*).

5.3. Nulti član u poslovicama i poslovičnim izrazima

Odsustvo člana u poslovicama i poslovičnim izrazima je veoma često, jer u njima pojmovi ne preuzimaju neki određeni referent, već se odnose na univerzalne pojave. U svim gramatikama i gramatičkim priručnicima italijanskog jezika poslovice se uvek navode kao primeri rečenica koje počinju imeničkom sintagmom bez člana. Zbirke italijanskih poslovica, s druge strane, pružaju mnoštvo primera slučajeva sa SNØ u inicijalnom delu rečenice, ali isto tako i onih sa SNdet. To znači da se u samoj strukturi rečenice dešavaju promene i to sa jasnom i određenom svrhom, a pojedini primeri nas mogu navesti na pomisao da poslovica tokom vremena prolazi kroz faze oblikovanja, postepeno eliminišući rečenične konstituente nepotrebne za realizovanje komunikativnog koda.

Tako u poslovici (1) nedostaje glagol – *ha*, što povlači za sobom i izostavljanje člana *il*. Oba izostavljena elementa se, međutim, pojavljuju u drugoj varijanti iste poslovice (2), koja se odlikuje potpunim sintaksičkim oblikom:

(1) Contadino, scarpe grosse cervello fino.
(2) Il contadino *ha* le scarpe grosse e il cervel sottile[171].

Slične primere pronalazimo i među italijanskim poslovicama preuzetim iz latinskog jezika. Tako je današnja italijanska poslovica *Occhio non vede, cuore non sente* nastala od oblika latinske poslovice *Quod non videt oculus, cor non dolet*, što bi u prevodu na italijanski bilo: *Ciò che l'occhio non vede, il cuor non ne duole*. Međutim, sam prevod nije dovoljan; za opstanak poslovice neophodno je da ona sadrži samo osnovne, a često i veoma redukovane elemente sintaksičkog sistema, što na kraju dovodi do njihovog eliminisanja. Navedeni primer *Occhio non vede, cuore non sente* ima nulti član u obe SN, što je redukovan oblik u odnosu na prvobitnu varijantu sa pokaznim pridevom *ciò che* ispred.

5.3.1. Nulti član u poslovicama sa elipsom

Najveći broj italijanskih poslovica sa nultim članom ima elipsu, odnosno izostavljen predikat rečenice, a često i druge sintaksičke elemente. Nedostatak samo jednog bitnog rečeničnog elementa dovodi do građenja specifičnih sintaksičkih odnosa u okviru kojih

[171] Razlika među varijantama poslovica može da bude zasnovana i na sinonimima kao što su *sottile* i *fine*.

postaju redundantni i neki drugi rečenični konstituenti bez negativnih posledica na semantičkom nivou. U okviru ove grupe poslovica možemo izdvojiti više podgrupa, a to su eliptične poslovice sa nekoliko različitih funkcija.

1) Nulti član u eliptičnim poslovicama sa izostavljenim kopulativnim glagolom

Ovo su poslovice čija eliptičnost nastaje usled izostavljanja kopulativnog glagola *essere*. U desnoj koloni tabele prikazane su rečenice nastale transformacijom poslovica u pun sintaksičko-semantički oblik rečenice sa glagolom. Kao što se vidi u datim primerima, kopulativni glagol postaje redundantan, te dolazi do njegovog ispadanja, ali rečenica doživljava još jednu promenu, a to je izostavljanje člana, koji takođe postaje suvišan. Ono što ostaje su rečenični konstituenti nominalnog dela predikata, ključni za razumevanje iskaza uz praćenje specifičnog ritma ili rime poslovice. Samo pauza u govoru, odnosno interpunkcijski znak (zapeta) ukazuju na nedostatak kopulativnog glagola u ovim poslovicama.

poslovice sa elipsom	**poslovica kao rečenica sa kopulativnim glagolom**
(3) Frutto proibito, più saporito.	Il frutto proibito *è* più saporito.
(4) Gente accolta, gente stolta.	La gente accolta *è* gente stolta.
(5) Donna e luna, oggi serena e domani bruna.	La donna e la luna oggi *sono* serene e domani brune.
(6) Figlie da maritare, fastidiose da governare.	Le figlie da meritare *sono* fastidiose da governare.
(7) Febbre autunnale, o lunga o mortale.	La febbre autunnale *è* o lunga o mortale.
(8) Lacrime di donna, fontana di malizia.	Le lacrime di donna *sono* fontana di malizia.
(9) Latte e vino, veleno fino.	Il latte e il vino *sono* un veleno fino.
(10) Padre, padrone.	Il padre *è* padrone.
(11) Esperienza, madre di scienza.	L'esperienza *è* madre di scienza.
(12) Roba trovata, mezza rubata.	La roba trovata *è* mezza rubata.

2) Nulti član u eliptičnim poslovicama sa značenjem ‘najbolji’

Ove poslovice povezuje isto osnovno značenje koje je izostavljeno iz površinske strukture rečenice, a to je upućivanje na stvari najboljeg kvaliteta. Ovakvim iskazom izbegnuto je stvaranje dugačkih i nezgrapnih sintaksičkih konstrukcija, kao što se vidi u sledećem primeru:

eliptične poslovice	**pun sintaksički oblik poslovice**
(13) *Pesce cotto e carne cruda.*	*Il miglior pesce è quello cotto e la miglior carne è quella cruda.*

Podrazumevano značenje ‘najbolji’ imaju i ove poslovice, u kojima se nulti član javlja ne samo u prvoj imeničkoj sintagmi, već i u drugoj, pa i svim ostalim, naročito ako je u pitanju niz imenica (19).

(14) Piedi caldi e testa fredda.
(15) Pane bucato e cacio serrato.
(16) Consiglio di vecchio e aiuto di giovane.
(17) Parole di Santo e unghie di gatto.
(18) Pane di un giorno, vino di un anno.
(19) Pane padovano, vino vicentino, carne frulana, trippa trevigiana, donna veneziana.
(20) Carne giovane e pesce vecchio.

3) Nulti član u eliptičnim poslovicama u funkciji kondicionalne rečenice

U prvi mah ove poslovice deluju kao prosto nizanje reči (uglavnom imenica i prideva), bez vezivnih elemenata. Uprkos tome, njihov semantički nivo ostaje sasvim jasan, iako ovde nisu eliminisane samo funkcionalne reči kao što su determinante (član) i veznici, već i one koje su leksičke (glagoli).

eliptične poslovice	**pun sintaksički oblik poslovice**
(21) Mare bianco, scirocco in campo; mare crespo, vento fresco.	Se il mare è bianco, lo scirocco è in campo; se il mare è crespo, il vento è fresco.
(22) Luna bianca, tempo bello; luna rossa,	Se la luna è bianca, il tempo sarà bello; se la

vento; luna pallida, pioggia.	luna è rossa, sarà il vento; se la luna è pallida, sarà la pioggia.
(23) Lupo nominato, subito veduto.	Se il lupo è nominato, sarà subito veduto.
(24) Malattia lunga, morte sicura.	Se la malattia è lunga, la morte è sicura.
(25) Mani fredde, cuore caldo.	Se le mani sono fredde, il cuore è caldo.
(26) Testa grossa, cervello piccolo.	Se la testa è grossa, il cervello è piccolo.
(27) Natale verde, Pasqua bianca.	Se il Natale è verde, la Pasqua sarà bianca.
(28) Patti chiari, amicizia lunga.	Se i patti sono chiari, l'amicizia è lunga.
(29) Ricca cucina, miseria vicina.	Se la cucina è ricca, la miseria è vicina.

4) Nulti član u eliptičnim poslovicama u funkciji ostalih vrsta rečenica

U ovu grupu poslovica izdvojili smo eliptične, koje poprimaju raznovrsne funkcije, ali su manje zastupljene, te od njih ne možemo stvarati veće zasebne grupe. Među njima se nalaze eliptične poslovice sa funkcijom izjavne (30), (31), (32), (33), relativne (34), (35), (36), vremenske (37), (38), (39), (40) i zapovedne ili voljne rečenice (41).

eliptične poslovice	**pun sintaksički oblik poslovice**
(30) Paesi piccoli, scandali grandi.	Nei paesi piccoli, gli scandali sono grandi. (Gli scandali sono grandi nei paesi piccoli.)
(31) Parenti serpenti.	I parenti sono come (i) serpenti.
(32) Fratelli coltelli.	I fratelli sono come (i) coltelli.
(33) Casa senza abitanti nido di topi.	La casa senza abitanti è come il nido di topi.
(34) Giovane ozioso, vecchio bisognoso.	Chi da giovane è ozioso, da vecchio diventa bisognoso.
(35) Cuor contento gran talento.	Chi ha il cuor contento, ha gran talento.
(36) Bello in fasce brutto in piazza.	Chi è bello in fasce, sarà brutto in piazza.
(37) Figli sposati, guai raddoppiati.	Quando i figli sono sposati, i guai sono raddoppiati.
(38) Granata nuova, tre dì buona.	Quando la granata è nuova, tre dì è buona.
(39) Luna coricata, marinaio alzato.	Quando la luna è coricata, il marinaio è alzato.
(40) Vino dentro, senno fuori.	Quando il vino entra dentro, il senno esce fuori.
(41) Donne e buoi dei paesi tuoi.	Prendi le donne e i buoi dei paesi tuoi.

5.3.2. Nulti član u ostalim vrstama poslovica

U ovom poglavlju analiziraćemo pojavu SNØ u poslovicama koje nisu elipse, već potpuni sintaksički oblici. Videćemo takođe i da pojava nultog člana ne zavisi samo od vrste rečenica, već i od vrste sintaksičkih odnosa među rečeničnim konstituentima i njihovog položaja u rečenici.

1) Poslovice kao relativne rečenice

Neke italijanske poslovice imaju strukturu glavne i relativne rečenice. Ako se odmah posle SN nalazi relativizator uz antecedent, onda antecedent ima nulti član.

(42) Can che abbaia non morde.
(43) Gallina che canta ha fatto l'uovo.
(44) Gallina che non becca ha già beccato.
(45) Gallina che non razzola ha già razzolato.
(46) Ladro che ruba assai non è impiccato.
(47) Pecora che bela perde il boccone.
(48) Uomo che molto abbaia sa meno di quel che paia.
(49) Casa che ha buon vicino val più qualche fiorino.

Do pojave nultog člana uz antecedent dolazi i u onim poslovicama kod kojih je prošli particip preuzeo funkciju relativne rečenice.

uobičajen oblik poslovice	**proširen oblik poslovice**
(50) Lavoro fatto di notte non val tre pere cotte.	*Il* lavoro che è stato fatto di notte non val tre pere cotte.
(51) Scarpa cucita male dura poco.	*La* scarpa che è stata cucita male dura poco.
(52) Pentola guardata non bolle mai.	*La* pentola che è guardata non bolle mai.
(53) Ricchezza male acquistata se ne va in un soffio.	*La* ricchezza che è stata male acquistata se ne va in un soffio.
(54) Tempo rimesso di notte non vale tre pere cotte.	*Il* tempo che è stato rimesso di notte non vale tre pere cotte.

2) Poslovice kao emfatične rečenice

SNØ javlja se kod poslovica u kojima se na sintagmu ponovo ukazuje i to nenaglašenom zamenicom u funkciji objekta u jednini ili množini (*lo, la, li, le*). U ovim poslovicama reč je o inverziji, tj. dislokaciji objekta, koji se pozicionira na početak rečenice, a ne kao što je uobičajeno, iza glagola. Ova pojava, čiji je efekat intenzifikacija jednog dela rečenice, naziva se emfaza, a karakteristična je za govorni jezik. Najčešće se javlja u nezavisnim rečenicama, kao što su izjavne (57), (58) i zapovedne (59), (60), (61), ali se sreće i u poslovicama koje pripadaju složenim vrstama rečenica (55, 56).

(55) Casa propria non c'è oro che ***la*** paghi.

(56) Cuore che non duole, dal***lo*** a chi vuole.

(57) Roba a credito ***la*** paghi una volta e mezzo.

(58) Uomo allegro, il ciel ***l***'aiuta.

(59) Donna e fuoco, tocca***li*** poco.

(60) Figlie, vigne e giardini, guarda***li*** da vicini.

(61) Olivo e fico, tratta***li*** da nemico.

Videli smo da je za poslovice karakteristična pojava inverzije, odnosno emfaze, dok je promenjeni sled rečeničnih konstituenata bliži poetskim oblicima, a ne proznim. U poslovicama sa emfazom predikata, u kojima je glagol postavljen iza objekta i na sam kraj rečenice, takođe dolazi do izostavljanja determinante (člana):

(62) Cosa fatta capo *ha*.

(63) Granaio vuoto formica non *frequenta*.

(64) Acqua e dieta, ogni male *acqueta*.

(65) Ragazza vecchia fortuna *aspetta*.

(66) Signori *si nasce*.

(67) Rete nuova, uccel vecchio non *prende*.

(68) Pelo rosso, non confidarti se non lo conosci. [*Di pelo rosso*, non confidarti se non lo conosci]

U nekima gore navedenim poslovicama imenice u inicijalnom položaju nalaze se u funkciji objekta (63, 66, 67) ili objektoida (68), što nije tipičan sled konstituenata u standardnoj italijanskoj izjavnoj rečenici.

3) Poslovice u rečenicama sa vokativnim sintagmama

Među poslovicama ima gotovo svih vrsta rečenica[172], pa i onih sa inicijalnim imenskim sintagmama u funkciji vokativa. U njima imenica koja ukazuje na stvar ili osobu kojoj se obraćamo nema determinantu u vidu člana. Te imenice se javljaju u oba broja (jednini i množini), ali su uvek bez člana. Tako možemo uporediti poslovice sa inicijalnom imeničkom sintagmom u funkciji nominativa (69) sa onima u kojima je funkcija inicijalne imenice postala vokativna (70):

(69) *Il sole di marzo* muove ma non risolve.

(70) *Sole di marzo,* o ti pungo o ti ammazzo.

Analizirani korpus pokazuje da ovakvih primera ima među poslovicama koje pripadaju uglavnom zapovednim rečenicama (72-74), ali se mogu naći i druge vrste, kao na primer rastavne (75).

(71) *Gambe mie*, non è vergogna, camminar quando bisogna.

(72) *Medico,* cura te stesso!

(73) *Cavallo* non morire, che l'erba ha da venire.

(74) *Pane di grano,* saltami in mano.

(75) *Sole di marzo,* o ti pungo o ti ammazzo.

Mnogo su ređi slučajevi pojave nultog člana usled promene ne samo funkcije imenice, već i vrste reči, kao u primeru (77) gde je imenica *i guai* (teškoće) upotrebljena kao uzvik *guai* ('teško onom ko...'):

(76) *I guai* vengono a cavallo e se ne vanno a piedi.

(77) *Guai* al pescatore che teme l'acqua fredda.

[172] Među nezavisno složenim rečenicama nema primera zaključnih i eksplikativnih rečenica, a grupi zavisno složenih rečenica nedostaju dopunske i isključne, dok je irealna hipoteza među pogodbenim rečenicama pravi raritet. Prema:A. Blatešić, *Italijanske poslovice kao frazeološki i prevodilački problem*, magistarska teza, Beograd (2007:216).

5.3.3. Ostali slučajevi

1) Nizovi

Do pojave SNØ dolazi i zbog stvaranja nizova imenica (81) ili ponavljanja iste imenice (79), kao što se vidi u sledećim primerima:

(78) La gloria vana fiorisce e non grana.
(79) *Gloria* mondana, *gloria* vana, fiorisce e non grana.

(80) I cavalli di montagna cacciano quelli di stalla.
(81) *Cavalli*, *cani* e *servitori* rovinano i signori.

2) Struktura 'N + *fare* + N'

Poslovice veoma jednostavne površinske strukture 'N + *fare* + N' pokazuju da obe imenice ili zadržavaju ili izostavljaju član, a to ne zavisi od glagola koji može biti u potvrdnoj ili odričnoj formi.

(82) *L'abito* fa l'uomo.
⟹ ALI (89) (Ø) *Denaro* fa (Ø)denaro.
(83) *La catena* fa il cane.

(84) *L'abito* non fa il monaco.
(85) *La barba* non fa il filosofo.
(86) *La veste* non fa il dottore. ⟹ ALI (90) (Ø) *Errore* non fa (Ø)debito.
(87) *L'elmo* non fa il capitano.
(88) *La croce* non fa il cavaliere.

Dakle, koja je razlika između *L'abito fa l'uomo* i *Denaro fa denaro*, kao i *L'abito non fa il monaco* i *Errore non fa debito*? Zašto jedne poslovice traže član, a druge ne? Glagol *fare* često pravi konstrukcije sa SNØ u objekatskom položaju, što smo videli u prethodnim poglavljima. U navedenim poslovicama u objekatskom položaju ostaju bez člana samo *denaro* (zbirna imenica) i *debito* (opšta imenica), što su imenice koje imaju referenciju 'neživo'. Sve ostale SN u objekatskoj poziciji su SNdet, jer označavaju živa bića (ljude i

životinje). SNØ iz objekatskog položaja utiče na neiskazivanje determinisanosti SN u inicijalnom delu poslovice, te nastaju oblici tipa 'SNØ + fare + SNØ', ali samo pod uslovom da leksem imeničke sintagme ima referenciju 'neživo'.

Zaključak

Kao što smo videli, sintaksička struktura poslovice razlikuje se od strukture obične rečenice. U ovom ustaljenom jezičkom obliku dolazi do permutacije rečeničnih konstituenata i uspostavljanja posebnog ritma ili čak rime, koja doprinosi lakšem memorisanju poslovice. Pojava Ø u poslovicama vezuje se uglavnom za njen inicijalni deo, usled pomeranja informacionog fokusa poslovice ulevo. Zapazili smo da se stvaraju sintaksički redukovani oblici, najčešće metodom eliminacije pojedinih sintaksičkih konstituenata, i to u slučajevima kada takva vrsta promene ne utiče na značenje. Pri tom najčešće dolazi do izostavljanja glagola (uglavnom kopulativnog), što povlači za sobom eliminaciju funkcionalnih reči, koje svakako nisu nosioci glavne semantičke sadržine. Najveći broj primera SNØ nalazi se u eliptičnim poslovicama, ali i u drugim vrstama rečenica, kao što su relativne, emfatične, te one sa vokativnim sintagmama u incipitu. Poslovice modela 'imenički subjekat + predikat *fare* + objekat' ipak ukazuju na to da je pojava Ø uslovljena odnosom subjekta i objekta u rečenici, ali i vrstom upotrebljene imenice u datoj SN. Tako i u ovom polju istraživanja dolazimo do zaključka o značaju vrste imenica u pojavi nultog člana.

6. POSEBNI SLUČAJEVI POJAVE NULTOG ČLANA

6.1. NULTI ČLAN U IMENIMA

6.1.1. Nulti član u ličnim imenima i prezimenima

Lična imena su SNØ u jednini u položaju argumenta koja označavaju sasvim određen, specifičan i jedinstven entitet u domenu diskursa, kao i poseban iskustveni objekat[173]. S obzirom na to da lična imena označavaju uvek isti entitet u pojmljivom svetu i imaju maksimalni spoljni opseg, ponašaju se kao strogi označivači, tj. *designators*[174]. To je jedan od osnovnih razloga zbog kojeg se član po pravilu ne koristi uz lična imena:

Anna è una brava ragazza. Fra poco viene *Mario*.

Longobardi (Longobardi 2005) ističe nekoliko osnovnih osobina koje poseduju ovakve imenice:

a. brojiva imenica u jednini
b. određenost i specifičnost
c. slobodna distribucija
d. najširi mogući opseg (u svim intenzionim kontekstima)
e. strogo označavanje
f. leksički ograničen pristup konstrukcijama bez determinanti.

Sve navedene karakteristike reflektuju se u sledećem primeru:

Non credo che *Maria* verrà.

Odstupanja od osnovnog pravila nastaju zbog uticaja regionalnog ili dijalekatskog govora, kao i posebnih kulturoloških i istorijskih faktora. Stoga smo izdvojili i grupisali kontekste u kojima dolazi do pojave člana, kao i one u kojima upotreba člana nije još uvek stabilna.

[173] G. Longobardi, Toward a Unified Grammer of Reference. In: *Zeitschrift für Sprachwissenschaft* vol. 24, no. 1, 2005
[174] S.A. Kripke, *Naming and Necessity*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1980

➢ Uz ženska imena u familijarnom i regionalnom govoru često se koristi određen član. Uz ženska prezimena takođe se javlja određeni član, ali se danas sve više diskutuje o njegovom izostavljanju, pogotovo u političkom, sociološkom i kulturološkom ambijentu u kojem nema potrebe za isticanjem roda (1). Uz prezimena muških lica, neustaljena je upotreba člana, ali se zapaža dominantna tendencija ka njegovom izostavljanju (2):

1) Hai visto *la* Carolina?
Ho incontrato *la* Delli ieri sera.
(tendencija ka upotrebi Ø: Ho incontrato *Delli* ieri sera)

2) Stamattina non ho visto *Trifone.*
Stamattina non ho visto *il Trifone.* (retko)

➢ Prezimena ličnosti poznatih po delima koja su ostavila trajan trag u istoriji, umetnosti, nauci i kulturi pojavljuju se sa oscilirajućom upotrebom člana. Ukoliko se ime poznate ličnosti vezuje za XX i XXI vek, tada se uz prezime neće javiti član:

Mussolini, Einstein, Berlusconi, Fini, ...

Nel 1935, *Mussolini* decise di occupare l'Etiopia provocando l'isolamento internazionale dell'Italia[175].
In quegli anni *Einstein* cominciò a dedicarsi alla ricerca di teorie del campo unificate [...][176].

S druge strane, uz prezimena ličnosti poznatih po svojim delima iz XVIII i ranijih vekova najčešće se koristi član, ali smo primetili da se uz određena prezimena ipak češće javlja nulti nego određeni član:

l'Ariosto, il Tasso, ...

Per Galileo ***l'Ariosto*** è un gran maestro di disegno, ***il*** *Tasso* è un intarsiatore che lascia i confini tra pezzo e pezzo ben visibili [...][177].

[175] www.it.wikipedia.org/wiki/Benito_Mussolini; 25.10.2010.
[176] www.it.wikipedia.org/wiki/Albert_Einstein; 26.10.2010.

- Ukoliko se prezime poznate ličnosti javi uz opštu imenicu koja označava hotel, instituciju, školu ili udruženje i sl., onda će se u jukstapoziciji izostaviti član ispred prezimena:

Scuola *Petrarca*, Associazione *Ariosto*, ...

- Ispred prezimena istorijskih ličnosti ipak može da se pojavi i nedoređen član, koji tada

preuzima značenje prisustva kvaliteta date osobe:

È nato *un nuovo Einstein*.
Ci sarà sempre una nuova arte, ci saranno sempre *un nuovo Mozart* o *un nuovo Beethoven*.
Secondo me è *un Picasso* dei giorni nostri.

- Član (određeni ili neodređeni) može da se javi uz prezime ličnosti koja je poznata po svojim umetničkim radovima, književnim delima, freskama, slikama, skulpturama, kompozicijama, pri čemu se misli upravo na tipično delo datog umetnika:

Fu inoltre il primo museo americano ad acquistare *un Monet*, nonché il primo acquirente di una tela della serie delle *Ninfee*, nel 1910[178].

- Uz *Dio* i *Cristo* upotreba člana oscilira. Uz *Dio* stoji član samo ako su prisutne atributivne dopune i odredbe (1), ili ako je reč o bogu iz neke mnogobožanske religije (2). S druge strane, *Cristo* kao lično ime može da se pojavi u vidu SNØ ili SNdet (3), što su oscilacije koje je Žaklin Brine zapazila još u starom italijanskom jeziku[179]:

1)

il *buon Dio* (dobri Bog) , ***il*** *Dio di mio padre* (Bog moga oca), ***il*** *Dio di giustizia* (Bog pravde)

2)

[177] www.liceoberchet.it/ricerche/galileo/Tasso-Ariosto.htm; 20.10.2010.
[178] www.it.wikipedia.org/wiki/Worcester_Art_Museum; 28.10.2010.
[179] J. Brunet, *Grammaire critique de l'italien*, 2 (L'article), Università di Parigi VIII, Vincennes, Parigi, 1979:77-78.

il *Dio d'Abramo* (Bog Avramov), ***il*** *Dio di Babilonia* (Bog Vavilona), ***il*** *Dio di Isacco* (Bog Isakov), ***il*** *Dio di Giacobbe* (Bog Jakovljev)

Non poteva che avergliela conferita ***il*** *Dio degli eserciti*, ***il*** *Dio di Israele*, padre di nostro signore Gesù Cristo. (NDR, str. 358)

Io sono colui che è, disse ***il*** *Dio degli ebrei*. (NDR, str. 402)

3)

Daniele profetò anche su Gesù il Nazzareno che credeva fosse ***il*** *Cristo*, e che fu messo a morte per giudizio del Senato: (Dan. V.14)[180]

Il luogo del Cranio, dove *Cristo* fu crocifisso, ancora oggi è mostrato in Èlia, a settentrione del monte Sion [...][181].

6.1.1.2. Nulti član u titulama i apelativima

- Nulti član je čest u apelativima počasnih zvanja kojima prethode posesivni pridevi:

Suo / Sua:
Sua Grazia, Sua Eccellenza, Sua Maestà, Sua Santità, Sua Paternità
Vostro/a:
Vostro Onore, Vostra Altezza, Vostra Signoria, Vostra Eminenza
Nostro/a:
Nostro Signore, Nostra Signora, ... (u religioznom smislu).

Ukoliko je reč o indirektnom obraćanju, posesiv se pomera iza SN koja dobija član, te postaje SNdet (1). Član je obavezan i u sintagmi u obliku množine, bez obzira na položaj posesiva (2):

1)

la *Signoria Vostra* (la S.V.) è invitata a presentarsi.

2)

le *loro Eccellenze*

[180] www.cristianicattolici.net/gesu_cristo_nel_talmud.html; 23.10.2010.
[181] www.storialibera.it/epoca_antica/cristianesimo_e_storicita/resurrezione_di_gesu/sepolcro/articolo.php?id=2098&titolo=Il%20Golgota%20e%20il%20Santo%20Sepolcro; 25.10.2010.

Mi rivolgo ***alle*** *Loro Eccellenze* a nome mio personale e di tutta la scuola.

Scrivo ***alle*** *Vostre Eccellenze* ed *Eminenze* per attestare la mia solidarietà a Papàs Nicola Cuccia [...].

Pertanto, vorrei pregare ***le*** *Eccellenze Vostre* di voler consentire a Papàs Nicola Cuccia di proseguire la sua attività nella sua parrocchia [...].

- Nulti član se javlja i uz imenice koje upućuju na titule, crkvena ili društvena zvanja:

compare, comare	*compare Turiddu* e *comare Santa* (Cavalleria Rusticana)
don	Sin dall'inizio *Don Abbondio* ci viene presentato come un uomo tranquillo, sereno.
donna	Triste destino quello che fu riservato a *Donna* Laura di Carini!
fra' (frate)	*Fra Costanzo* Maria Roncato avrebbe compiuto 91 anni il 18 agosto 2009: *Frate Giuseppe* con alcuni giovani del suo gruppo dell'Annunziata di Bologna.
madama	*madama Pace* (Sei personaggi in cerca d'autore, L. Pirandello)
madonna monna (arh.)	Lettera *a Madonna Maddalena*, contessa della Mirandola. Raccomandami strettamente *a monna Giovanna* e a Currado.
madre	*Madre Teresa* è una figura talmente grande che a chi la osserva può apparire un aspetto diverso.
mastro[182]	Arriva Geppetto alla bottega e chiede a *Mastro Ciliegia* il legno per fare un burattino.
messere (arh.)	Lettere di Lucrezia Borgia a *messer Pietro* Bembo.
monsignor	Le idee "guelfe" di *monsignor Carbone*.
padre	Ogni venerdì *Padre Pio* veniva personalmente a cercarlo nella sua cella del Convento per la reciproca confessione.
suora	Il 13 febbraio 2008, giorno del terzo anniversario della morte di *Suor Lucia***.**

- *Nonna*, *Papa* i *Re* pokazuju oscilacije u upotrebi člana:

Auguri a *nonna Pina* da tutta la redazione.

Complimenti <u>*alla*</u> *nonna Pina* allora per questa squisitezza!!

[182] *Maestro* u današnje vreme može da označi profesiju, te je u tom slučaju uvek SNdet: *il maestro Abbado, direttore d'orchestra*.

Upotreba člana uz *Papa* zavisi i od prezimena koje prati titulu vrhovnog poglavara Katoličke crkve; ako je upotrebljeno svetovno prezime i ako je reč o neformalnom obraćanju, onda se član izostavlja (1), a ako je navedeno crkveno prezime, onda upotreba člana oscilira (2, 3):

(1) I documenti del Concilio Vaticano II sono stati più volte ripresi da *papa Ratzinger* nei suoi discorsi e documenti[183].

(2) Auguri del Presidente del Consiglio <u>*al*</u> *Papa Benedetto* XVI.

(3) Attualmente sulla Sede di Pietro siede *papa Benedetto* XVI, 265º vescovo di Roma.

(4) Il che era già stato riconosciuto da *papa Niccolò* II nella decretale *Exiit qui seminat*. (NDR, str. 345).

U većini slučajeva ispred titule *Re* stoji određeni član (1, 2). On se ipak izostavlja kada je *Re* upotrebljeno kao SN u predikativu (3, 4):

(1) Il signore che presta la sua barca <u>*al*</u> *Re di Spagna* è José Cusi[184].

(2) Il primo novembre 1700 moriva <u>*il*</u> *Re di Spagna* Carlo II.

(3) Il 22 novembre 1975 fu incoronato *Re di Spagna*[185].

(4) Divenuto *Re di Spagna* Carlo III lasciò Napoli al figlio Ferdinando IV.

6.1.1.3. Sintaksičke promene: Podizanje upravne reči imeničke sintagme (N°) do položaja upravne reči određene sintagme (D°)

U ranijim poglavljima smo videli da se većina SN u funkciji argumenta u italijanskom jeziku pojavljuje u obliku SNdet, i to po sledećem redosledu: D + SN. Ovde je osnovno pitanje da li se i SNØ pojavljuju u istoj strukturi i da li se ime pojavljuje u položaju SN ili determinante D. Ovo pitanje pokušao je da reši Longobardi u svom radu *Reference and proper Names* (Longobardi 1994). O njegovoj teoriji bilo je reči na stranama 36-37 ovog rada, a ovde ćemo prikazati još nekoliko teorijskih hipoteza važnih za obradu ličnih imena.

---

[183] www.it.wikipedia.org/wiki/Papa_Benedetto_XVI*;* 11.11.2010.

[184] www.luxury24.ilsole24ore.com/MotoriHighTech/2008/08/jose-cusi-armatore-juan-carlos-copa-del-rey_1.php;03.11.2010.

[185] *www*.it.wikipedia.org/wiki/Juan_Carlos_I_di_Spagna; 01.11.2010.

Naime, i uz lična imena i uz opšte imenice mogu da se pojave prisvojni i ostali pridevi u prenominalnom položaju između determinante i imenice ili u postnominalnom položaju, ali nikada pre determinante D. Ovu tezu Longobardi prikazuje na primeru koji ćemo ovde ponoviti još jednom[186]:

a) Il mio Gianni ha finalmente telefonato.
b) * Mio Gianni ha finalmente telefonato.
c) Gianni mio ha finalmente telefonato.
d) Il Gianni MIO ha finalmente telefonato.

Na iste položaje N, D i agg. nailazimo i u primerima bez prisvojnih prideva:

a. L'antica *Roma* fu la città più importante del Mediterraneo.
b. * Antica *Roma* fu la città più importante del Mediterraneo.
c. *Roma* antica fu la città più importante del Mediterraneo.
d. La *Roma* ANTICA fu la città più importante del Mediterraneo.

Nedostatak člana dovodi do postavljanja imenice (N) u inicijalni položaj (*c*). Ako je reč o posesivnoj SA, onda posesiv ne sledi uobičajeni položaj SD i postaje postnominalan samo kao rezultat pomeranja N u inicijalni položaj. Postnominalni posesiv ima značenje kontrastiranja (*d*) za razliku od prenominalnog koji je uobičajen. Prenominalni posesiv kao u (*a*), sa druge strane, može imati i afektivno značenje. Pojava kontrastiranja u italijanskom jeziku zahteva posesiv u postnominalnom položaju (posle strukture ˙D+N'), ali ne između D i N. Stoga se lično ime *Gianni* (N) pomera ka D (primer *c*) i to preko posesiva *mio*.

Pomeranje imenice u položaj prazne determinante čini osnovu Longobardijeve hipoteze, koja u italijanskom jeziku nalazi primenu i kod slučajeva sa drugom vrstom prideva, a ne samo posesiva: *Gianni* mio : *Roma* antica.

Pojedini pridevi imaju različito značenje. Tako Longobardi ističe pridev *solo,* koji ima dva značenja: 'jedini' ili 'usamljen'. Ako se koristi sa SNdet, onda *solo* ne može da zauzme postnominalni položaj, kao što vidimo u primeru (*d*), jer tada nema značenje ˙jedino, samo'. Za slučajeve (*b*) i (*c*) važi isto pravilo kao i za prethodna dva primera. Ukoliko je član uz lično ime izostavljen, onda se imenica pomera ka položaju prazne determinante (*c*).

[186] Ovaj primer je prikazan u *Uvodu*, str. 36.

a. La sola Maria gli crede. /Samo Marija mu veruje./

b. *Sola Maria gli crede. /Usamljena Marija mu veruje./

c. Maria sola gli crede. /Samo Marija mu veruje./

d.*La Maria sola gli crede. /*Marija usamljena mu veruje./

U svojim kasnijim radovima Longobardi (Longobardi 2005) je ipak zaključio da je pomeranje imenice ka determinanti obavezno samo u slučaju ličnih imena, a ne svih SNØ.

Samo u posebnim sintaksičkim uslovima lična imena se ponašaju kao opšte imenice. To je slučaj sa ličnim imenima u relativnom odnosu, koja zahtevaju upotrebu člana. Relativna rečenica sa ovakvim tipom antecedenta može se smatrati restriktivnom, jer se antecedent posmatra kao više različitih objekata među kojima postoji mogućnost izbora.

Il Christian che conoscevo non lavora più qui.

(Kristijan kojeg sam poznavao više ne radi ovde.)

**Christian* che conoscevo non lavora più qui.

6.1.2. Nulti član u nazivima država, ostrva i ostalih geografskih pojmova

Nazivi kontinenata, država, gradova-država, ostrva i kolonija su vrsta ličnih imena, koja ne slede opšta sintaksička pravila o upotrebi člana, niti se uklapaju u pravila koja smo izneli u prethodnom odeljku. Uz nazive nekih država član se pojavljuje, a uz neke se izostavlja. Upotreba člana oscilira i zavisi ne samo od sintaksičkih i semantičkih uslova, već i od vanjezičkog konteksta, pri čemu mislimo na sociološke, političke i kulturološke faktore. Prosečan čovek ne zna nazive svih zemalja sveta, već samo onih koje su politički i ekonomski prisutne na svetskoj sceni. Stoga dolazi do promena u upotrebi člana uz nazive pojedinih država, što ćemo videti u daljem tekstu.

Ovde ćemo se poslužiti rezultatima najveće studije imena država, gradova-država, ostrva i kontinenata koja je do sada rađena, a uključuje upotrebu člana[187]. Pošto podaci iz te studije dosežu do 1986. godine, a politička slika sveta je od tog doba do danas pretrpela izvesne promene, u ovaj pregled smo uključili i rezultate savremenijeg istraživanja, kao i nazive veoma mladih, nedavno osnovanih država.

[187] I.Arthur, *Uso e non-uso dell'articolo davanti a nomi di Stati e di Continenti nell'italiano contemporaneo*, Uppsala, 1995

6.1.2.1. Nulti član uz nazive ostrva, država-ostrva i gradova-kolonija

U ovom odeljku ćemo prvo predstaviti nazive država koji se uvek javljaju sa nultim članom, nezavisno od broja, roda i eventualne determinisanosti.

1) nazivi država, gradova-država, gradova-kolonija među kojima ima i dosta ostrva:

Ajman, Aden, Brunei, Ceylon, Cyrenaica, Cuba, Curaçao, Formosa, Gibilterra, Giava, Goa, Haiti, Hong-Kong, Israele, Macao, Malta, Maurizio, Monaco, Nauru, Niue, Pitcairn, Saint Pierre e Miquelon, San Marino, Sant'Elena, Santo Domingo, Sao Tomé e Príncipe, Singapore, Taiwan, Terranova, Trinidad e Tobago, Zanzibar

Ajman è il più piccolo dei sette emirati che formano gli Emirati Arabi Uniti.

Da Al Akhdar di Jabal, *Cyrenaica* estende diretto a sud attraverso una cinghia di pascolo sterile che conduce al deserto del Sahara.

Taiwan è un'isola indipendente di fatto ma formalmente parte di una sola Cina.

Il turismo a *Cuba* si sta sviluppando a passi da gigante.

Formosa è un'isola orientale.

Malta è un'isola tanto piccola quanto accogliente ed attrezzata.

Niue è un'isola di 259 km² localizzata nel sud dell'Oceano Pacifico, ad est di Tonga.

Santo Domingo è la destinazione ideale per chi ha sempre sognato una vacanza indimenticabile nei Caraibi.

Sao Tomé e Príncipe è un piccolo Stato indipendente e arcipelago al largo dell'Africa centro-occidentale.

Giava è percorsa da una catena montuosa vulcanica che comprende 121 vulcani.

Zanzibar è il nome di un arcipelago situato nell'Oceano Indiano, 25-50 km al largo della costa della Tanzania.

- Ako se uz nazive ovih država i ostrva nalazi atributska ili neka druga dopuna, onda će se pojaviti u vidu sintagme sa članom – SNdet:

Le relazioni diplomatiche fra *la Cuba* di Castro e gli Stati Uniti furono da sempre molto conflittuali.
Nell'Israele odierno è possibile ascoltare canzoni ebraiche, cantarle e danzare grazie a decine di stazioni radio.
C'è una manifestazione che pone per quasi due settimane *la piccola San Marino* al centro dell'universo della musica lirica.

- Pojava neodređenog prideva *tutto* uz imena navedenih država ipak ne utiče na dobijanje determinante:

Ha partecipato a rappresentazioni teatrali e di danza *in tutta Cuba.*
Ci sono attualmente 28 casinò *in tutta Macao*, ma con le enormi entrate dell' ultimo anno, molti casinò saranno costruiti nei prossimi anni.
Per noi del Governo e *per tutta San Marino* è un giorno di festa.
In questo sito comunque, come *in tutta Giava*, non rimangono iscrizioni in antico persiano.

- Ni pridev *stesso* ne utiče na pojavu oblika SNdet, ali pod uslovom da je postnominalan:

Taiwan stessa ha fatto enormi investimenti in Cina.
In *Haiti* stessa, tre tentativi di ribellione vengono soffocati da repressioni sanguinose.

2) nazivi za mala ostrva su uglavnom bez člana

Ovde prilažemo spisak italijanskih manjih ostrva, ostrva koja zbog jakih istorijskih uticaja imaju italijanske nazive (to su prevashodno ostrva u Dalmaciji) i manjih ostrva u udaljenim delovima sveta koja su poznata italijanskoj javnosti. Sva navedena ostrva se javljaju mahom bez člana:

- italijanska manja ostrva:

Capri, Ischia, Ponza, Pantelleria (Sicilia), Ischelleria, Santo Stefano (Mar Tirreno), Vivara (golfo di Napoli), Burano, Murano, Sacca Fisola (Laguna Veneta), Sacca Sessola (Laguna Veneta), Tessera (Laguna Veneta), itd.

Capri ed *Ischia* sono le due principali isole del Golfo di Napoli.
Murano è formata a sua volta da cinque isole e conta circa 7000 abitanti.

- manja ostrva u Jadranskom moru (naročito Dalmaciji):

Arbe (Rab), Brazza (Brač), Bua (Čiovo), Busi (Biševo), Cazza (Sušac), Cassione (Košljun), Cherso (Cres), Curzola (Korčula), Giuppana (Šipan), Incoronata (Kornat), Isto (Ist), Lacroma (Lokrum), Lagosta (Lastovo), Lesina (Hvar), Lissa (Vis), Lussino (Lošinj), Pago (Pag), Pasman (Pešman), Pelagosa (Palagruža), Plauno (Plavnik), Puntadura (Vir), Sabbioncello (Pelješac), Sansego (Susak), Scarda (Škarda), Selve[188] (Silba), Sestrugno (Sestrunj), Sferenzi (Zverinac), Solta (Šolta), Torcola (Šćedro), Unie (Unije), Ugliano (Ugljen), Ulbo (Olib), Veglia (Krk), Zuri (Žirje), Zut (Žut).

Pelagosa è un piccolo arcipelago del Mar Adriatico situato tra le Isole Tremiti e l'isola di Lagosta ed a circa 60 km dalla penisola italiana del Gargano.

Il clima Mediterraneo dell'isola caraterizzato da miti inverni e calde estati fanno di *Solta* una destinazione ideale durante tutto l'anno.

- poznata i egzotična manja ostrva u drugim delovima sveta

Celebes (Indonesia), Corfù (Grecia), Creta (Grecia), Ibiza (Spagna), Imrali (Turchia), Lanzarote (Spagna), Lefkada (Grecia), Lesbo (Grecia), Maiorca (Spagna), Margarita (Venezuela), Rodi (Grecia), Santorini (Grecia), Socotra (Yemen), Taso (Thasos / Grecia), Tenerife (Spagna), Zante (Zakynthos / Grecia), itd.

Il naturalista britannico Alfred Russel Wallace fu uno dei primi europei a esplorare *Celebes*.

[188] Ovo ostrvo ne treba poistovećivati sa *La Selve* u Francuskoj, gde pod tim nazivom postoje dve opštine: La Selve (Aveyron) i La Selve (Aisne).

Creta è un'isola dove è possibile vivere serenamente.
Socotra ha delle caratteristiche naturali che la rendono più unica che rara.
Zante è un'isola verde e varia.

- Ipak se i među manjim ostrvima nalaze imena sa članom, i to ako njihov naziv uključuje reč *Isola*:

l'Isola Lunga, l'Isola Calva, l'Isola di Mezzo (Lopud), l'Isola di Meleda (Mljet ostrvo[189]), l'Isola del Pomo (Jabuka Ostrvo), l'Isolotto (Mar Tirreno), l'Isola Maggiore (Lago Trasimeno), l'Isola Minore (Lago Trasimeno), l'Isola Bisentina (Lago di Bolsena), La Certosa (Laguna Veneta), l'Isola di Montecristo (Mar Tirreno), itd.

- Određeni član je neophodan u obliku množine imenice *isola – le Isole*, kao i u slučaju kada naziv ostrva podrazumeva skupinu malih ostrva:

- le Isole dei Principi (Turchia), le isole Cook (Nuova Zelanda)
- le Aleutine, le Azzorre, le Egadi, le Curili, le Tremiti

Le Azzorre sono un arcipelago di origine vulcanica situato nell'oceano Atlantico e formato da nove isole principali e da numerosi isolotti.
Non ha esitazioni Lucio Dalla, autore di "4 marzo 1943", nello scegliere *le Tremiti* come le sue isole preferite.

- Ako naziv ostrva počinje opštom imenicom, onda su to uglavnom SNdet:

La Cura (Laguna Veneta), La Motta di San Lorenzo (Laguna Veneta), La Motta dei Cunici (Laguna Veneta), Il Pan di Zucchero (Sardegna), La Salina (Laguna Veneta), Le Secche della Miloria (Mar Ligure), Le Secche di Vada (Mar Tirreno), Il Tronchetto (Laguna Veneta), itd.

La Motta di San Lorenzo è un isolotto (0,61 ha) della Laguna Veneta vicino a Santa Cristina, non lontano *dalla Motta dei Cunici*.

[189] Postoji i Meleda (Mljet) grad, te se stoga pravi odmah razlika između naziva: *Meleda* e *l'Isola di Meleda*.

Ređa je pojava da uz imena manjih ostrva koja sadrže opšte imenice ne stoji član, te u ovoj grupi možemo izdvojiti samo nekolicinu takvih naziva:

Sacca Fisola (Laguna Veneta), Sacca Sessola (Laguna Veneta), itd.

- Ukoliko se nazivima ostrva bez člana doda atributska dopuna, onda će u takvom kontekstu ime ostrva dobiti član:

Soggiorno di puro divertimento *nella* <u>*bellissima*</u> *Ibiza.*
Nella Rodi <u>moderna</u> dominano la caratteristica "città vecchia" ed il castello medievale.
Qui si respira un' atmosfera d'altri tempi, sembra di essere ritornati *nella Capri* <u>degli anni 50</u>.

6.1.2.2. Varijabilna upotreba člana uz pojedine nazive država

Određeni član se uz imena nekih država nekada koristi a nekada izostavlja, a za takvu pojavu ne možemo naći prikladno sintaksičko ili semantičko objašnjenje. Stoga smo ih svrstali u grupu imeničkih sintagmi sa varijabilnom upotrebom člana:

(il) Panama, (la) Guadalupa

Guadalupa è l'isola più grande delle Piccole Antille, formata da due isole separate da uno stretto canale.
La Guadalupa è l'isola più popolata dell'arcipelago e ha la forma di farfalla.

Panama è un gran bel paese, molto interessante e ancora piuttosto nuovo da scoprire.
Il Panamá fu esplorato e colonizzato dagli Spagnoli nel XVI secolo.

Među nazivima pojedinih zemalja nije ustaljena upotreba ni određenog gramatičkog roda, kao ni upotreba ili izostavljanje člana. Kod takvih primera istaknućemo dominantan oblik analiziranog naziva države. Primetili smo i da kod naziva nekih zemalja dominira upotreba sa članom, dok u spoju sa predlozima opet dolazi do varijacija u upotrebi člana, što ukazuje na ostatke nekadašnje varijabilnosti u upotrebi člana, kao u primeru (7):

1)
L'/ Ø Abu Dhabi ⟶ dominantni oblik je **Ø Abu Dhabi**

Questo portò l'Iraq, l'Iran, il Dubai, *l'Abu Dhabi* e poi l'Arabia Saudita a proteggere le loro quote.

Situata sul Golfo Persico a metà della costa nord degli EAU *Abu Dhabi* è un'importante centro politico, commerciale e turistico della regione.

2)

L'/ Ø Andorra ⟶ dominantni oblik je **Ø Andorra**

L'Andorra è un piccolo Principato d'Europa.

Andorra è un piccolo stato dell'Europa sud-occidentale, ma diversi sostengono che sia anche troppo grande.

3)

LE / Ø Barbados ⟶ dominantni oblik je **le Barbados**

Il capoluogo di *Barbados* è Bridgetown, dove coesistono armoniosamente elementi architettonici moderni e dell'epoca coloniale.

La stagione migliore per visitare *le Barbados* è l'inverno.

L' Ordine delle Barbados è unonorificenza conferita dal governo *delle Barbados*.

4)

LA / IL / Ø Cipro ⟶ dominantni oblik je **Ø Cipro**

La Cipro è una bella isola che gode del tempo delicato tutto l'anno con le temperature minime intorno a 18c ed oltre i 320 giorni pieni di sole ogni singolo giorno. (najređi oblik)

Il Cipro è uno dei cinque membri dell'Unione europea che non hanno riconosciuto l'indipendenza del Kosovo, e non cambierà l'opinione al riguardo.

Cipro è un'isola caratterizzata da piantagioni altamente mediterranee.

5)

LA/ IL/ Ø Costa Rica ⟶ dominantni oblik je **il Costa Rica**

La Costa Rica è molto più sicura della maggior parte dei paesi sviluppati.

Il Costa Rica è un Paese tropicale.

Costa Rica è un Paese dalle eccezionali bellezze naturali, tanti parchi, molte spiagge incontaminate, possibilità di fare sport e divertirsi

6)

IL / Ø Dubai → dominantni oblik je **Ø Dubai**

Il Dubai è fatto essenzialmente di mare, deserto e insediamento urbano.

Dubai è un punto di riferimento per l'innovazione.

7)

L'/ Ø Oman → dominantan oblik je **l'Oman**

L'Oman è ricco di meraviglie naturali, spiagge incontaminate e luoghi inesplorati.

Il Sultanato *dell'Oman* è un paese per viaggiatori, non per turisti.

Oltre a questo, il Sultanato *di Oman* è anche un luogo in cui le tradizioni e le arti sia beduine che arabe sono state conservate accuratamente.

8)

Il / Ø Saravak → dominantan oblik je **il Sarawak**

Il Sarawak è una terra davvero incantevole, e molto ospitale.

Sarawak è stato un territorio posto sotto il controllo del sultanato del Brunei, durante il XIX secolo.

- Nekada varijabilna, a danas ustaljena upotreba člana uz pojedine NSt

Ustanovili smo i razlike nastale u vremenskom rastojanju od studije I. Artur i našeg istraživanja. Tako je Artur u grupu SN sa varijabilnom upotrebom članom svrstala imena nekih država, za koja mi danas možemo da tvrdimo da se uglavnom javljaju sa, a ne bez člana. Ta pojava samo dokazuje da je jezik živ i promenljiv, te da se ne može uvek dati za sva vremena važeći obrazac. Nedovoljno jasna upotreba člana ne samo kod naziva zemalja, već i šire, signal je tekućih promena u jeziku na koje treba obratiti posebnu pažnju sve dok se one ne ustale. Neka imena, kao Bahrein, pretrpela su više promena u italijanskom jeziku, počev od neustaljenosti broja i roda, pa do oscilacija u upotrebi člana. Nekada je bio u upotrebi *il* kao

oznaka za muški rod i jedninu, ali se pojavljivao i oblik *le* kao oznaka za ženski rod i množinu. U vreme istraživanja autorke Artur upotreba člana je oscilirala, da bismo mi danas registrovali kao krajnji rezultat svih prethodnih promena ustaljen oblik i stalnu upotrebu člana za jedninu muškog roda — *il Bahrein*:

> Non dobbiamo dimenticare che *il Bahrein* è stato uno dei primi Paesi del Golfo ad avere rapporti diplomatici con il Vaticano.

Nekada varijabilna upotreba člana, a danas uglavnom sa determinantom primećena je i kod drugih NSt:

il Bahrein, ***il*** Biafra, ***la*** Giamaica (Jamaica), ***il*** Kuwait, ***il*** Madagascar, ***il*** Mozambico, ***lo*** Sri Lanka

> La guerra civile che insanguinò *il Biafra* è qualcosa che a scuola, per esempio, era del tutto ignoto.
>
> *La Giamaica* è un`isola delle Grandi Antille, lunga 240 chilometri e larga 80.
>
> *Il Madagascar* è uno stato insulare dell'Oceano Indiano, al largo della costa dell'Africa orientale, di fronte al Mozambico
>
> *Il Mozambico* è uno Stato dell'Africa Orientale.

- Nazivi dalekih i egzotičnih zemalja koji nisu odomaćeni u široj publici sporije se uklapaju u jezički sistem, te nastaju mnoge varijacije u upotrebi, ne samo člana, već i samog naziva države, pogotovo ostrva, što smo videli i u prethodnom odeljku.

> Isola di Natale - Isola del Natale - Isola di Christmas
>
> *L'isola Christmas* o *isola di Natale* (in inglese *Christmas Island*), è una piccola isola dell'Australia situata nell'Oceano Indiano, a nord-ovest dell'Australia e a sud dell'Indonesia.

6.1.2.3. Nazivi država, ostrva i predmeta

Nazivi pojedinih ostrva podudaraju se sa nazivima predmeta ili drugih pojmova iz svakodnevnog života, a semantičku razliku među njima uspostavlja upotrebljen ili izostavljen član. Obično se nedostatak člana vezuje za nazive zemalja i ostrva, dok pojam sa determinantom ima drugačiju referenciju:

Curaçao è un'isola situata nel sud del Mar dei Caraibi, di fronte alle coste del Venezuela.
Il Curaçao è un liquore a base di scorze di Laraha, un tipo di arancia che cresce dell'isola di Curaçao. (liker)

Ibiza è l'isola dalle bianche spiagge e dai tramonti mozzafiato.
L'Ibiza è l'auto più venduta in Spagna. (automobil)

Maiorca è l'isola più grande tra quelle che formano l'arcipelago delle Baleari.
Il Maiorca è stato escluso dalla prossima edizione dell'Europa League. (fudbalski tim)

Okinawa è un'isola del Giappone, la maggiore dell'arcipelago delle Ryukyu.
L'Okinawa è una scuola di karate fondata nel 1974 dal maestro Bruno Russo. (karate klub)

Terranova è un'isola dell'Oceano Atlantico situata nei territori nord-est del Canada davanti alla costa orientale della penisola del Labrador.
Il Terranova è un cane di grossa taglia, forte, elegante, armonico, agile, resistente. (pas rase *Newfoundland*)

Sant'Elena è un'isola di origine vulcanica, situata nell'Oceano Atlantico centro meridionale.
La Sant'Elena è diuretica ed è indicata per le calcolosi renali, le malattie del ricambio e delle vie urinarie. (vrsta termalnih voda).

6.1.2.4. Sintaksički uslovi za pojavu nultog člana uz imena država, ostrva, regija

Da bi se određeni član izostavio ispred imena država, kontinenata i drugih geografskih pojmova koji ga obično poseduju, neophodno je da budu zadovoljeni određeni sintaksički

uslovi. U ovom odeljku ćemo pored NSt i NC uzeti u obzir i imena regija NR koja se pojavljuju sa članom, ali ga izostavljaju u istim okolnostima u kojima i NSt i NC.

1) Nulti član u NSt, NC i NR sa pokaznim, uzvičnim i neodređenim pridevima

Izostavljanje člana uz nazive država koji ga imaju nastaje u slučajevima upotrebe druge determinante, kao što su pokazni pridevi *questo, quello*, upitni ili uzvični pridevi *che, quale, quanto*, neodređeni pridevi *qualche* i *niente*:

Questa Germania ha molti giocatori del Bayern.

Quella Russia che in Italia vedevano ancora come chiusa, aveva iniziato ad aprirsi all'Europa con Pietro Il Grande.

Ma in *che Italia* viviamo?

Adesso sappiamo in *quale America* vive.

Quanta Germania intorno al mondo!

Con gli anni ottenne una notorietà che gli avrebbe anche permesso di tornare in sella e accomodarsi in qualche poltrona di *qualche America* satolla.

Niente Francia africana, *niente Olanda* mezza negra, *niente Germania* con arabi, negri e turchi, ma la Spagna (quasi) tutta europea! (povodom SP u fudbalu 2010.)

A Tropea vive e lavora Albino Lorenzo, sulle cui tele è impressa *quella Calabria* sofferente di fatica ma sempre dignitosa e custode di antichi valori.

2) Nulti član u NSt, NC i NR u funkciji subjekta i objekta

Izostavljanje člana uz nazive država i kontinenata zapaža se u slučajevima u kojima N ima svoj denotat za referenta. U takvom kontekstu, izostavljanje člana je nezavisno od broja i roda N, kao i funkcije N u rečenici, te takve nazive država, kontinenata i regija pronalazimo bez člana u subjekatskoj i u objekatskoj funkciji.

U sledećim primerima uočljiva je razlika u upotrebi člana u NSt u kontekstu u kojem NSt za referenta ima svoj denotat (Ø Turkestan, Ø Eritrea) i u kontekstu u kojem je reč o drugom referentu (Il Turkestan, L'Eritrea):

Il Turkestan è una regione dell'ex Unione Sovietica, al confine con l'Iran e l'Afghanistan,

Turkestan è il nome che i separatisti turcofoni di etnia ujgura danno ad un'ampia area centroasiatica che comprende lo Xinjiang.

L'Eritrea è un paese del corno d'Africa in via di sviluppo, situato a nord dell'Etiopia, confinante con il Sudan e bagnato dal Mar Rosso.
Questa voce sull'argomento *Eritrea* è solo un abbozzo.

Opisane uslove pronalazimo i u sledećim primerima naziva država, kontinenata i regija, u kojima geografski naziv biva shvaćen kao:

- ime

Per tanti *Brasile* significa soprattutto Rio de Janeiro e Copacabana.
In effetti, *Olanda* è il nome di due province costiere occidentali, ***l'****Olanda* del sud e ***l'****Olanda* del nord.

- natpis

Se sotto all'immagine c'è scritto *Australia* sarà *Australia*.

- NSt koja ide uz glagol *dire*; u ovoj upotrebi NSt preuzima preneseno značenje:

Chi dice *America* latina dice anche musica, ritmo e danza.
Dire *Grecia* è come dire storia, come dire mistero.
Secondo le più recenti statistiche, in tutti i continenti e a tutte le latitudini dire "Chianti" è come dire *Toscana.*

3) Nulti član u NSt, NC i NR u funkciji nominalnog predikata ili predikativne dopune subjekta

Uz NSt, NC i NR sa ovakvom funkcijom stoje uglavnom glagoli *chiamare, dire, definire, denominare, tradurre, (ri)battezzare:*

La conquista romana della Spagna iniziò nel 218 a.C. e terminò con la conquista romana dell'intera penisola iberica, chiamata *Hispania* dai Romani.

La festa di Halloween è nata in un paese chiamato *Inghilterra* ma ora si festeggia anche in Italia perchè è divertente e ci si può mascherare da strega.

Il nome originario è *Buganda*, dalla radice ganda che assume significati diversi a seconda dei prefissi che si usano: così si ha bu-ganda=il paese.

La regione definita ʹ*Caraibi*ʼ e quasi sempre riferita agli isolotti sottostanti la Florida.

La regione, detta anche *Africa Mediterranea*, venne conquistata dagli Arabi nel VII secolo.

La regione denominata *Khorasan* si estende fra il Turkestan, l'Afghanistan, il Baluchistan e i deserti del Dasht-e-Kavir e Dasht-e-Lut.

Dal punto di vista amministrativo, il paese ribattezzato *Rhodesia* nel 1895, in onore di Rhodes, fu costituito in due protettorati distinti.

Un singolo stato chiamato *Piemonte*, una minoranza intellettuale e politica, conquistarono il Regno delle Due Sicilie.

Član će se izostaviti i ako se dve ili više N sa značenjem naziva država nađu u koordinativnom odnosu:

I popoli dei paesi che oggi si chiamano *Svezia, Norvegia* e *Danimarca* non erano dunque composti esclusivamente da vichinghi.

4) Nulti član u NSt i NC u funkciji predikativne dopune objekta

U ovoj funkciji pojavljuje se Ø u NSt i NC uz istu skupinu glagola kao u prethodnoj grupi (*definire, chiamare, denominare*, ...), samo što su ovakve sintagme u funkciji predikativne dopune objekta:

Sono quelli che definivano *Africa* il sud dell'Italia?

L'idea di chiamare *America* il Nuovo Mondo fu proposta dal geografo e cartografo tedesco Martin Waldseemüller.

Ci vollero circa dieci secoli perché il territorio si potesse *chiamare Marche*.

Ako se imeničkoj sintagmi doda drugi geografski pojam ili nadimak, onda takve N dobijaju član:

Il Kashmir fu definito „***La*** *Svizzera* dell'India".

5) Nulti član u NSt, NC i NR koji izražavaju apstraktne pojmove

Imena država i kontinenata mogu da se koriste za izražavanje apstraktnosti, a u takvom kontekstu član se izostavlja:

Torino è un po' *Francia*.
Tutti gli ingredienti che fanno *Africa*.
Anche qui è *Italia*. (NHP, str. 147)
Dizionario delle icone: Le parole che fanno *Veneto*.

6) Nulti član u strukturi: ˙in + Ø +NSt/ NC/ NR'

Ako predlog *in* prethodi nazivu države i to sa značenjem kretanja ka mestu, onda će biti upotrebljeni NSt ili NC sa nultim članom. Još jedan uslov je neophodan, a to je da je naziv države u obliku jednine. Setimo se primera *in America*, koji je bez člana, ali zato je član neophodan u obliku u množini – *negli Stati Uniti.*

Spajanje predloga *in* sa određenim članom koristi se za označavanje boravka u mestu: *nell'Italia* contemporanea, *nella Germania* del Sud, itd. Veoma često su takva imena praćena odredbama ili atributivnim dopunama.

in + Ø +NSt/ NC – kretanje ka mestu
in + Art. det. + NSt/ NC – boravak u mestu

Se vuoi andare *in Estonia* vai tra giugno e luglio.
A parte i gusti personali, venire *in Lituania* d'inverno rende difficile apprezzare in pieno tutte le meraviglie che questo paese può donare.
In *Toscana, Marche, Campania, Puglia e Calabria* le modalità di voto sono disciplinate dalle rispettive leggi regionali.

Le isole e gli isolotti *nell'Estonia* dell'ovest sono stati inseriti nell'elenco delle zone protette dall'UNESCO all'interno della biosfera.

La regione di Kaunas si trova *nella Lituania* centrale ed è circondata da ben sei regioni.

Gli Armeni *nella Puglia* bizantina.

Elenco delle aree di sosta per i camperisti *nella Toscana.*

7) Nulti član u strukturi: ˙fuori/ via + NSt/ NC/ NR'

Ako predlozi *fuori* i *via* prethode imenu države ili kontinenta, onda će se član izostaviti:

turismo *fuori Italia*, esporto *fuori Canada, via America, ...*

Sin dai primi giorni ho riscontrato l'appoggio di molte persone, che con il loro supporto mi hanno incitato ad andare avanti, sopratutto per tutti i pugliesi residenti *fuori Puglia, fuori Italia* e persino *fuori Europa*.

Član će se pojaviti samo ako se predlog *fuori* javi uz *dentro*, čime se ostvaruje drugi kontekst (naporedni odnos), te postaje obavezna upotreba determinante:

Trieste: dentro o fuori ***l'****Italia*?

8) Nulti član u strukturama: *˙mezzo / metà / pieno / un po'+ NSt / NC'*

Član se izostavlja ako su neposredno uz ime države upotrebljeni pridevi *mezzo, metà, pieno, un po',* i to pre NSt, NC i NR:

Abbiamo attraversato *mezz'Italia*.

Metà Francia era occupata direttamente dai nazisti, mentre nell'altra metà c'era un governo collaborazionista.

Siamo oltre il probabile: l'amante di un docente di letteratura classica, *in piena America*, è analfabeta!

Un po' Oriente, un po' Cina, un po' Africa: la prossima estate il nuovo stile chic saprà di etnico.

Mezza Umbria si è ritrovata, ieri mattina, messa sotto scacco dalla piena dei bacini fluviali.

9) Nulti član u strukturama: ˙pro-/ filo-/ anti-/ + NSt/ NC/ NR’

Dodavanje prefiksa *pro-, filo-, anti-* imenu države i kontinenana deluje kao neka vrsta blokatora člana. Između navedenih prefiksa i NSt / NC često stoji fizička prepreka u vidu crtice (-).

I funzionari USA chiariscono la loro politica *anti-Russia*.

Recentemente Willingham ha collegato esplicitamente la sua serie ad una posizione politica *pro-Israele.*

Il governo Berlusconi sta appoggiando, tramite l`Eni, una politica energetica *filo Russia.*

Il complotto *anti Calabria.*

10) Nulti član u strukturama: ˙*niente, macché, altro che* + NSt/ NC/ NR’

Ukoliko imenima država i kontinenata prethode prilozi kao što su *niente, altro che, macché* (u negativnom značenju) ili *altroché* (itekako, nego šta – u pozitivnom značenju), član gubi funkciju determinisanosti, te se obavezno izostavlja:

Altro che *Giappone*!

Niente *Maldive* e costumini, quest’anno!

Macché *Honduras*!

Macché *Liguria*! Anche dalla Lombardia è meglio Jesolo! Io sono andato fino a Lignano.

Sono a Mosca e non vedo l’ora di tornare a casa, altroché *America* o Miami.

11) Nulti član u NSt, NC i NR kao druge SN u jukstapoziciji

Ukoliko su NSt, NC i NR u jukstapoziciji sa drugom SN sa kojom čine jednu semantičku celinu, član mora da se izostavi, jer postaje suvišan elemenat. Među nekim navedenim primerima možemo izdvojiti one kod kojih zapažamo gubljenje strukture ˙di+Art.det.’, odnosno strukture koja ima značenje atributske specifikacije.

Miss *Basilicata* < Miss della Basilicata

Mister *Abruzzo* < Mister dell’Abruzzo

Miss *Italia* < Miss dell’Italia

Coppa *America* < Coppa dell'America

TV *Svizzera* < La TV della Svizzera

Campionato Interegionale A.I.A *Marche Abruzzo* e *Umbria* < Campionato Interegionale A.I.A delle Marche, Abruzzo e Umbria

U datom korpusu pronašli smo i primere u kojima NSt / NC / NR stoje u jukstapoziciji sa SNdet koju bliže određuju:

la grande madre *Russia.*

Podgrupu imena u jukstapoziciji čine primeri naziva ulica, u kojima NSt, NC i NR uvek gube član, čak i ako se odnose na danas nepostojeće države:

Via *Francia*, Via *Australia,*Via *Egitto,* Via *Magna Grecia,* Via *Grecia,* Via *Lombardia.*

Ovo pravilo ipak ne važi za gradove koji se retko javljaju u obliku sa članom, ali ona imena koja ga imaju, zadržavaju ga i u ovakvom kontekstu:

il Cairo – Via *del Cairo*

Gerusalemme – Via *Gerusalemme.*

12) Nulti član u NSt, NC i NR u komunikacijski svedenim rečenicama:

Komunikacijski svedene poruke karakteristične su za jezik štampe, kratkih poruka, SMS, telegrafa u kojima se mnogi delovi rečenice ispuste kako bi se istakla glavna informacija. To obično budu fragmenti ili sintagme u kojima je veoma česta pojava gubljenja člana:

Sorpresa *Svizzera*

Spagna battuta 1-0

Austria e *Germania* in ginocchio

Piemonte e *Lombardia* sotto la neve.

13) Nulti član u NSt i NC u funkciji vokativa

Imena država i kontinenata u vokativnoj funkciji ponašaju se kao i ostale imenice, te gube član:

Dove vai *Italia*?

Addio *Germania*!

Grazie *Veneto,* ancora una volta le tue genti dimostrano da che storia e cultura proveniamo.

U pojedinim uzvicima imena države i kontinenata javljaju se sa članom, ali i bez njega. U datim primerima naveli smo broj pojavljivanja oblika NSt sa i bez člana koji smo dobili preko pretraživača *Google*. Dobijeni podaci pokazuju da je frekventniji oblik sa nultim članom:

Viva *Italia* (294.000)

Viva *l'Italia* (154.000)

Forza *Italia*! (1.490.000)

Forza l'Italia! (221.000).

14) Nulti član u NSt, NC i NR u koordinativnom odnosu:

Ukoliko su NSt ili NC u asindetskom naporednom odnosu, dolazi do izostavljanja člana kod oba imena:

È finita da poco *Spagna – Portogallo*.

Quanto finì *Francia – Italia* ai mondiali del 1998?

15) Nulti član u nizu NSt, NC i NR

U nizovima i nabrajanjima, spiskovima zemalja, pa i regija često je izostavljanje člana:

Oggi ***il*** *Turkestan* è uno stato federale che comprende *Karakalpakistan, Kazakistan, Turkmenistan, Uzbekistan, Kirghizistan, Tagikistan.*

Soggiorni brevi di due o tre notti ciascuno dal 16 al 22 novembre nelle seguenti regioni: *Toscana, Lombardia, Piemonte, Alto Adige*.

16) Nulti član je prisutan u spiskovima i tabelama sa NSt, NC i NR

a) NR

MEDICI VETERINARI AVIARI ITALIA[190]

Lombardia	Piemonte	Liguria

[190] Ova tabela je preuzeta sa: http://www.pappagalli.ch/Veterinario%20aviare.htm; 26.10.2010.

Friuli	Veneto	Emilia Romagna
Toscana	Marche	Lazio
Campania	Puglia	Sicilia
Trentino	Abruzzo	Sardegna

b) NSt

L'Europa orientale è una delle macroregioni in cui è divisa l'Europa:[191]

Bielorussia
Bulgaria
Moldavia
Polonia
Repubblica Ceca
Romania
Russia
Slovacchia
Ucraina
Ungheria.

6.1.2.5. Pojava nultog člana u NSt, NC i NR iza predloga DI

Najveće oscilacije u upotrebi člana u NSt i NC zapažamo u strukturama sa predlogom *di*. Stoga ćemo ovde prikazati uslove koji utiču na pojavu nultog člana u strukturama ˙di + NSt / NC'. I imena regija se pojavljuju u predloškim sintagmama, ali NSt i NC ne slede uvek isto pravilo kao NR, te ćemo to posebno istaći. Pored toga, primeri za NR se ne nalaze u svim kontekstima kao NST i NC koji imaju širu primenu.

1) Nulti član u NSt i NC sa značenjem ličnog imena, imena članova kraljevske ili plemićke porodice, stvarne ili izmišljene slavne ličnosti, sovrana, dvora, vojne ili državne titule javlja se u okviru strukture ˙SN + di + NSt/ NC':

[191] Ovde prilažemo samo deo liste zemalja Istočne Evrope.

la famiglia reale *di Spagna*, principe *di Monaco*, regina *d'Inghilterra*, gli Asburgo *d'Austria,* Rania *di Giordania*, Lawrence *d'Arabia*, i Borgia *di Spagna,* Alessandra di *Danimarca*, Riccardo I *d'Inghilterra*, Elisabetta *d'Austria,* itd.

U slučaju da su NSt ili NC praćeni pridevom uobičajena je upotreba određenog člana, pri čemu nastaje sledeća struktura ˙SN + di + Art.det. + NSt/ NC + agg.':

re *d'Italia*	ALI: re *dell'Italia unita*
imperatrice *d'Austria*	ALI: imperatrice *dell'Austria-Ungheria.*

NSt i NC mogu da stoje uz opšte imenice koje imaju značenje dvora, krune, itd, te u prenesenom smislu predstavljaju kraljevsko ili plemićko poreklo. NSt i NC u takvim strukturama javljaju se bez člana:

la corte *di Spagna*, la figlia *di Svezia*, la casa reale *d'Inghilterra*, il trono *di Russia*, la corona *di Francia*, itd.

Ukoliko se opšta imenica uz koju stoji naziv države odnosi na vojnu ili državnu titulu, onda će se takve NSt pojavljivati sa nultim članom, kao i konstrukcije sintagmi sa značenjem kraljevskog porekla:

il maresciallo *di Francia*, Gran Ammiraglio *di Scozia*, lord *di Inghilterra*, itd.

2) Nulti član u NSt i NC sa značenjem ulice, trga i institucije

Među predloškim sintagmama sa *di*, koje u celini predstavljaju naziv ulice, trga, institucije, neke važne ustanove ili udruženja zapazili smo NSt i NC koje se javljaju sa nultim članom. Kao i u prethodnom slučaju, ako je imenu države (ili kontinenta) dodata atributska dopuna, onda će se NSt i NC javiti sa određenim članom:

Piazza *di Spagna*, Corso *d'Italia*, Piazza d'*Italia*, la Chiesa *di Svezia*, la Chiesa *di Serbia*, Palazzo *d'Italia* (a Belgrado), ...

Teatro *d'America*	ALI: Teatro *dell'America* <u>*latina*</u>

Banca *d'Italia* ALI: Banca *dell'Italia* Meridionale.

Imena regija se u ovom kontekstu razlikuju od NSt i NC, jer se pojavljuju sa članom:

Banca *del Piemonte*
Museo Archeologico *delle Marche.*

Kod imena nekih institucija stiče se utisak da još uvek ima oscilacija u upotrebi člana, ali sa tendencijom ka njegovom izostavljanju. To se najbolje vidi kod naziva ambasada u kojima je upotrebljeno samo NSt:

Ambasciata *d'Austria* (dominantan oblik)
Ambasciata *dell'Austria*

Ambasciata *di Francia* (dominantan oblik)
Ambasciata *della Francia*

Ambasciata *di Grecia* (dominantan oblik)
Ambasciata *della Grecia*

Ambasciata *d'Inghilterra* (dominantan oblik)
Ambasciata *dell'Inghilterra*

Ambasciata *d'Italia* (dominantan oblik)
Ambasciata *dell'Italia*

Ambasciata *di Spagna* (dominantan oblik)
Ambasciata *della Spagna*.

Imena manjeg broja zemalja u ovoj konstrukciji su ipak češća sa članom:

Ambasciata *di Giappone*
Ambasciata *del Giappone* (dominantan oblik)

Ambasciata *d'Egitto*
Ambasciata *dell'Egitto* (dominantan oblik)

Ambasciata *di Kenya*
Ambasciata *del Kenya* (dominantan oblik)

Ambasciata *di Portogallo*
Ambasciata *del Portogallo* (dominantan oblik).

Prilikom uspostavljanja tačno određenog oblika imena (sa ili bez determinante) veliki značaj ima politička slika date zemlje. Tako na primer, dok su Srbija i Crna Gora činile jednu zemlju, iza termina *Ambasciata* mogle su se pronaći najrazličitije kombinacije NSt sa i bez člana, i to u oba naziva ili samo prvom, što je bila posledica različitog doživljavanje političko-geografskog ujedinjenja ove dve regije bivše SFRJ:

Ambasciata *di Serbia* e *Montenegro* (dominantan oblik)
Ambasciata *della Serbia* e *Montenegro*
Ambasciata *della Serbia* e *del Montenegro*
Ambasciata *della Serbia* e *di Montenegro.*

Nakon razdvajanja Srbije i Crne Gore ustaljeni su sledeći oblici ovih imena iza reči *Ambasciata*:

Ambasciata *di Serbia* (dominantan oblik)
Ambasciata *della Serbia*

Ambasciata di Montenegro
Ambasciata del Montenegro (dominantan oblik).

Kod pojedinih slučajeva više i ne postoje oblici sa ˙di + Art.det.', koji su nadomešteni oblicima prideva, kao npr.:

Ambasciata *d'America* (dominantan oblik)
*Ambasciata *dell'America*
Ambasciata *Americana.*

Slično je i sa ostalim institucijama koje predstavljaju neku zemlju (*Consolato, Istituto*), u kojima se nazivi zemalja mogu javiti u obliku sa ili bez determinante, ali je dominantan oblik ipak sa nultim članom:

Consolato *di Germania*, Legazione *di Svizzera*, Legazione *di Ungheria*, Consolato Generale *d'Italia*, Automobile Club *d'Italia*, ...

3) Nulti član u NSt, NC i NR u složenim geografskim nazivima

Struktura ˙di + Ø + NSt/ NC' može da bude deo sintagme koja ima značenje geografskog naziva ili ga specifikuje:

il mar *di Sardegna*, Monaco *di Bavaria*, il golfo *di Corea*, lo stretto *di Gibilterra*, il mar *di Germania*, il principato *di Monaco*, il principato *di Piemonte*, il punto *d'Inghilterra*, il Capo *di Buona Speranza*, lo Stretto *di Sicilia*, itd.

4) Nulti član u NSt i NC kao deo naziva knjiga, časopisa, novina, priručnika, rubrika:

Predlog *di* u ovakvim konstrukcijama ima značenje atributske specifikacije, te se uz NSt i NC ne javlja član:

Guida *di Russia*, Gazzetta *d'Italia*, Diario *d'Africa*, Corriere *d'America* (dnevne novine italijanskog stanovništva u Americi), Mappa di *Repubblica Domenicana*.

5) Nulti član u NSt i NC u složenicama-nazivima takmičenja, kulturnih programa i manifestacija

Postoji veliki broj složenih naziva sportskih i drugih takmičenja koji sadrže NSt ili NC bez člana. Takvi složeni nazivi odnose se i na kulturne manifestacije, programe i festivale koji sadrže strukturu ˙di + Ø + NSt / NC'. Ukoliko NSt i NC sadrže atributsku dopunu, onda se obično javljaju sa Art.det: ˙di + Art.det. + NSt / NC':

il Giro *d'Italia*, il Giro *di Spagna*, il Campionato *d'Europa*, il Salone del libro *di Africa* a Parigi, itd.

il Campionato *d'America* ALI: il Campionato *dell'America* *Centrale.*

Imena regija u ovom kontekstu takođe češće posežu za pridevskim oblikom:

il Campionato Toscano.

6) Nulti član u NSt i NC u sintagmama koje označavaju pripadnike biljnog i životinjskog sveta, boje, prirodne pojave, kulinarsko poreklo

Veoma su raznovrsne predloške sintagme u okviru kojih možemo naći NSt i NC sa nultim članom. Upravnu reč takvih sintagmi čine opšte imenice koje označavaju biljni i životinjski svet, prirodne pojave, boje, kulinarske specijalitete i dr. određenog porekla, što je izraženo strukturom ˙di + Ø + NSt/ NC':

i porcellini *d'India*, i fichi *d'India*, il pan *di Spagna*, blu *di Prussia*, mal *di Africa*, itd.[192]

Il mal *di Africa* è già iniziato e per questo motivo stiamo già pensando a un altro viaggio in Sudafrica.

Nazivi mnogih životinja uključuju ime zemlje ili kontinenta kao glavnog staništa određene vrste:

i cigni neri *d'Australia*, il gufo pescatore *d'Africa*, il visione *di Cina*, itd.

Iako se neke životinje takođe mogu svrstati u ovu grupu, kao na primer *elefante d'India, elefante d'Africa, tigre d'India, tigre d'Africa,* ovi oblici su ređi i zamenjeni strukturama sa pridevima: *elefante indiano / africano, tigre indiano / africano*.

U veoma malom broju primera našli smo strukturu ˙di + SNdet' uz naziv države ili oblasti iz koje određena životinjska vrsta potiče, npr. *tigre del Bengala*.

[192] Primeri su preuzeti iz: A. Ingrid, *nav. delo*, str. 217-218.

7) Nulti član u NSt i NC u nazivima ratova, revolucija, ustanaka

Nulti član se često javlja u nazivima ratova, revolucija, ustanaka koji su se odigrali u zemljama čiji je referent NSt i NC. Pored oblika sa nultim članom javljaju se i oblici sa određenim članom, ali su veoma retki:

la rivolta *di Ungheria* (retko: rivolta *dell'Ungheria*)
la rivoluzione *di Russia* (retko: rivoluzione *della Russia*).

Ovde moramo istaći jednu značajnu semantičku razliku koja nastaje u zavisnosti od upotrebe ili izostavljanja određenog člana. Struktura ˙guerra + di + Art.det. + NSt' daje značenje ˙rat vođen na teritoriji date države', dok struktura ˙guerra + di + Ø + NSt' daje značenje ˙rat koji je vodila navedena država':

la guerra *d'Italia* – rat vođen na prostoru Italije
la guerra *dell'Italia* – rat koji je vodila Italija.

Zaključak

Prilikom istraživanja imena geografskih pojmova zaključili smo da se imena država ne pojavljuju uvek sa članom. To se zapaža već u upotrebi u obliku nominativa i u funkciji subjekta, te smo posebno grupisali zemlje koje se nikada ne pojavljuju sa članom. To su mahom daleke države ili države-ostrva. Imena dalekih država, naročito ako su manje poznata široj publici, prolaze kroz fazu utvrđivanja gramatičkog roda i broja, kao i oblika člana. Čak i u tome ima dosta oscilacija koje traju godinama, pa i decenijama. Ukratko, imena nekih daljih i egzotičnih država pokazuju oscilacije kako u obliku roda i broja člana, tako i u upotrebi. Pod posebnim sintaksičkim uslovima član se gubi u imenima država i kontinenata koji ga inače poseduju. Nazivi regija, za razliku od NSt i NC uvek uključuju pojavu člana, osim u tačno određenim sintaksičkim kontekstima. Nulti član se pojavljuje u NSt, NC i NR sa pokaznim, uzvičnim i neodređenim pridevima, nizovima, vokativu, uz pojedine glagole (*dire, chiamare, denominare*, itd.) uz pojedine lekseme (*mezzo / metà, un po', pieno, via, fuori, niente, altro che, macché, itd.*) uz neke prefikse (*pro-, filo-, anti-),* u slučajevima u kojima N za referenta ima svoj denotat, u imenima prikazanim apstraktno, u jukstapoziciji, u komunikacijski svedenim i sažetim rečenicama, u imenima u koordinativnom odnosu, u listama i spiskovima.

Pojava nultog člana u NSt i NC iza predloga *di* frekventnija je i pokazuje veću raznovrsnost konteksta u odnosu na NR.

6.1.3. Nulti član u imenima gradova, reka, dolina, planina i jezera

6.1.3.1. Nazivi gradova

Uz nazive ogromne većine gradova koristi se nulti član:

Milano, Roma, Belgrado, Stoccolma, Barcelona, Parigi, Londra, New York, ...

Samo nekolicina gradova ima određeni član kao deo naziva. Član se koristi u svim sintaksičkim funkcijama takve SN (subjekatska, objekatska), kao i u predloškim sintagmama:

- gradovi u Italiji

  L'Aquila, Le Foccette, La Spezia

  La Spezia, sin dalla sua nascita è sempre stata una città verde.

  Il terremoto *dell'Aquila* del 2009 consta di una serie di eventi sismici.

Nekada su određen član imali još neki italijanski gradovi kao *Cattolica, Mira, Mirandola*, ali danas se ovi nazivi pojavljuju isključivo u obliku SNØ.

Pojedini toponimi sa članom imaju naziv u vidu opšte imenice koja čini etimon skupine više manjih lokaliteta koji se podrazumevaju pod tim nazivom[193]:

[193] Primeri su preuzeti iz: L. Serianni, *nav. delo*, str. 174.

L'Ago (La Spezia), Le Casette (Ascoli Piceno e Padova), I Dossi (Piacenza), I Forni (Grosseto), Il Matto (Arezzo), La Morra (Cuneo), L'Olmo (Perugia), La Rotta (3 oblasti u opštini Ferare, Novare i Pize), Il Secco (Alessandria), La Storta (Roma), La Strada (Ravenna), I Trebbi (Firenze).

- gradovi van Italije

L'Aia, L'Asmara, L'Avana, Il Cairo, La Mecca, il Pireo, La Valletta, itd.

Il Tribunale ha sede *all'Aia*.
La seconda parte descrive la vita quotidiana *all'Avana*.
Il modo migliore di visitare *la Valletta* è a piedi.

Neka imena gradova van Italije pojavljuju se sa članom u izvornom obliku, ali i u italijanskom jeziku, koji ga čuva: *Los Angeles, Las Palmas, La Coruña, La Rochelle, ...* Uz ostale naziva gradova član se koristi samo ukoliko je imenu dodata pridevska dopuna ili odredba:

nella nebbiosa Milano
la triste Napoli della Camorra
la Roma *degli anni '60*
la bella Venezia.

6.1.3.2. Nazivi reka

Imena reka u Italiji i ostalim zemljama se uglavnom javljaju sa određenim članom:

L'Adda, il Brenta, il Nera (može i: *la* Nera), l'Oglio, il Piave, il Po, il Tanaro, il Tevere, il Danubio, l'Eufrate, il Gange, il Mississippi, la Sava, il Volga, itd.

Kod samo nekih naziva primećuje se tendencija ka izostavljanju člana u spoju sa predlozima. To se zapaža među većim i poznatijim rekama (*Po*), ali najviše kod naziva reke *Arno*.

Nasce presso Volterra e sfocia *nell'Arno* a Pontedera.

Il fiume Greve qui sfocia *in Arno*.

A Corte Sant'Andrea di Senna Lodigiana il Lambro sfocia *nel Po*.
Il paese è attraversato dal torrente Chiavenna che sfocia *in Po* a S. Nazzaro.

6.1.3.3. Nazivi dolina

U imeničkim sintagmama sastavljenim od reči *Valle* (*Val*) ime doline je bez člana, i to u strukturi ˙Valle (Val) + di + SNØ’:

Valle *di Banne*, Val *di Bisenzio*, Valle *di Castiglia*, Val *di Chiana*, Valle *di Fassa*, Valle *di Lazzaro*, Valle *di Ledro*, Valle *di Maddaloni*, Val *di Noto*, Val *d’Otro*, Val *di Pesa*, Val *di Sangro*,Val *di Sole*, Valle *di Vico*, itd.

Manji broj dolina u nazivima ima određeni član posle predloga di ˙Valle (Val) + di + SNdet’. Većina takvih naziva nastala je prema imenu reke ili potoka koji protiče kroz datu dolinu:

Valle *del Belice* (*Belice* – reka)
Valle *dell’Elvo* (*Elvo* – reka)
Vallone *del Gravio* (*Gravio* – potok)
Valle *dell’Ombrone* (*Ombrone* – reka)
Valle *dell’Orco* (*Orco* – reka).

Osciliranja u kategoriji člana u nazivima dolina prisutna su i u ovoj skupini, pa se pojavljuju i oblici sa nultim članom u imenu reke ili potoka po kojem je dolina dobila ime. Takvih je primera ipak znatno manje:

Val *d’Orcia* (*Orcia* – reka),
Val *Thuras* (*Thuras* – potok).

Još ređi slučaj je pojava opšte imenice u nazivu doline, a tada se javlja u obliku SNdet:

Valle *delle Meraviglie*.

U nazivima dolina pored *Val(le)* može da stoji ime bez predloga *di* i naravno, bez člana:

Valle *Antigorio*, Valle *Antrona*, Valle *Belbo*, Valle *Cannobina*,Val *Casternone*, Val *Divedro*, Val *Lemme*, Valle *Maira* (*Macra*), Valle *Po*, Valle *Spinti*, Valle Stretta, Valle *Stura di Demonte*, Val *Tanaro*, Valle *Vermenagna*, itd.

Pojedini nazivi dolina pokazuju strukturalne oscilacije, pa se jednako koriste dva različita oblika, na primer:

Val *d'Ossola* ili Val *Ossola*
Valle *del Cervo* ili Valle *Cervo*
Val *d'Arno* ili Val*darno*
Val *d'Elsa* ili Val*delsa*
Val *di Nievole* ili Val*dinievole*
Val *Tiberina* ili Val*tiberina*
Val Metauro ili *Valmetauro*
Val *Sessera* ili Val*sessera.*

6.1.3.4. Nazivi planina i brda

Nazivi planina i planinskih lanaca u Italiji i drugim zemljama sveta uključuju prisustvo određenog člana. Član stoji uz nazive planina u svim položajima argumenta, kao i u predloškim sintagmama:

l'Aspromonte, il Cervino, il Gran Paradiso, la Maiella, la Marmolada, gli Appenini, le Alpi, le Dolomiti, le Andi, il Kilimangiaro, l'Himalaya, itd.

Il Gran Paradiso è la vetta più alta delle Alpi Graie.

Sulla Maiella è presente una cascata di ghiaccio, chiamata il "Principiante".

La maestosità *della Marmolada* non si può descrivere a parole, bisogna vederla... e soltanto allora si comprende il fascino della montagna più alta delle Dolomiti [...].

Mnogi nazivi planina počinju rečju *Monte* uz koju stoji određeni član (SNdet), ali je ime u postpoziciji u obliku SNØ. Ovakav sklop imena planina sreće se kod italijanskih planina i planina iz ostalih zemalja sveta:

- italijanske planine

  il Monte *Cevedale,* il Monte *Cimone,* il Monte *Conero,* il Monte *Miletto,* il Monte *Pecino,* il Monte *Pollino,* il Monte *Rosa,* il Monte *Vettore,* itd.

- planine iz ostalih delova sveta

  il Monte *Ararat,* il Monte *Caterina,* il Monte *Erebus,* il Monte *Everest,* il Monte *Sinai,* itd.

Pored leksema *monte,* u nazivima planina mogu se naći i druge opšte imenice. U takvom sklopu imena uobičajen je oblik SNdet za opštu imenicu:

la *Palla* Bianca, la *Roccia* Nera, il *Pizzo* Zupò, itd.

Ukoliko iza opšte imenice u nazivu planine ne stoji pridev, već ime, naziv planine može da se skrati odbacivanjem opšte imenice. Pri tome drugi deo naziva prelazi iz oblika SNØ u SNdet, kao što se vidi u sledećem primeru:

Il *Pizzo Zupò*, è la seconda montagna per altezza del Massiccio del Bernina in località Pontresina.

Il suo nome deriva dal dialetto romancio in cui ***(Ø)*** *Zupò* significa "nascosto", in quanto da nord, ***lo*** *Zupò* è nascosto dalle altre montagne e del Massiccio e diventa visibile solo a distanze ravvicinate.

U nazivima planina veoma su retke strukture ˙Monte + di + SNdet', dok pravi raritet čine nazivi u kojima je član između opšte imenice i naziva jednog geografskog pojma:

Monte del Broglio
Punta *La Marmora.*

6.1.3.5. Nazivi jezera

Među nazivima italijanskih jezera izdvojili smo nekoliko osnovnih grupa imena, koje su veoma slične grupama naziva dolina i planina. Prva imenička sintagma u nazivu je uvek opšta imenica *lago*. Pored imena jezera u zagradama dati su nazivi opština kojima pripadaju:

1) ˙SN + di + SNØ'

Ovo je najbrojnija grupa naziva jezera, a SNØ u nazivu se često odnosi na ime okolnog mesta (*Iseo, Lesina, Molveno, Pergusa, Varano*). Samo u jednom primeru smo pronašli poreklo imena jezera od biljaka tipičnih za dati region (*Carezza*):

> Il Lago di *Bracciano* (Roma), il Lago *di Carezza* (Bergamo), il Lago *di Como* (Como / Lecco), il Lago *di Costalovara* (Bolzano), il Lago *di Endine* (Bergamo), il Lago *di Garda* (Brescia / Verona / Trento), il Lago *d'Iseo* (Bergamo / Brescia), il Lago *di Lesina*, (Lesina), il Lago *di Lugano* (Ticino / Lombardia), il Lago *di Molveno* (Molveno / San Lorenzo), il Lago *di Pergusa* (Enna) il Lago *di Varano* (Puglia), itd.
>
> *Il lago di Molveno* è un lago del Trentino-Alto Adige, situato nel territorio dei comuni di Molveno e San Lorenzo in Banale.

2) ˙SN + di + SNdet'

Ova grupa imena je već znatno manja, a SNdet u sintagmi čine opšte imenice (*Monaci*), nazivi planinskih venaca i potoka u blizini jezera, po kojima je dobilo ime (*Matese, Brugneto*):

> il Lago *dell'Accesa* (Grosseto), il Lago *del Barbellino* (Bergamo), il Lago *dei Monaci* (Latina), il Lago *del Matese* (Caserta), il Lago *del Brugneto* (Genova), itd.

3) ˙SN + SNØ'

I u ovoj grupi izdvojili smo neka jezera koja su dobila naziv po reci (*Olivo* na Siciliji):

> il Lago *Biviere* (Messina), il Lago *Garcia* (Palermo), il Lago *Trasimeno* (Perugia), il Lago *Ampollino* (Crotone / Cosenza), il Lago *Santa Rosaria* (Ragusa), il Lago *Olivo* (po reci Enna / Sicilia), il Lago *Arvo* (Cosenza), itd.
>
> *Il lago Ampollino* è un lago artificiale situato in Sila.

Altre testimonianze, sulle rive *del lago Arvo*, risalgono all'uomo di Neandertal.

Imena pojedinih jezera nastala su od prideva:

il Lago *Maggiore*, il Lago *Arancio* (Agrigento), il Lago *Lungo* (Alessandria / Genova), il Lago *Nero* (Piacenza), itd.

4) ˙SN + SNdet'

Pravi raritet među nazivima jezera čine imena u kojima je upotrebljena SNdet, odn. imenica sa članom iza reči *lago*:

il Lago *La Vota* (Catanzaro).

5) ˙ SNdet'

Ime jezera u obliku SNdet je takođe veoma retka pojava, ali među takvim nazivima zapažamo alternativne nazive jezera, npr.:

il *Lario* (ili: *Lago di Como*)
il *Ceresio* (ili: *Lago di Lugano*).

Iako se nazivi planina, dolina i jezera u italijanskom jeziku pojavljuju sa određenim članom, ostali jezici ih usvajaju sa izostavljenim članom. To nas navodi na zaključak da u takvim nazivima član nije doživljen kao sastavni deo imena. Ne treba zaboraviti da se nazivi pojedinih gradova (u Italiji i ostalim delovima sveta) uvek pojavljuju sa članom, u izvornom, ali i u ostalim jezicima[194]. U geografskim atlasima štampanim na drugim jezicima, italijanski gradovi koji se pojavljuju sa članom zadržaće ga i u nazivu na geografskoj mapi. Doline, planine, brda, reke, iako se mahom pojavljuju sa članom, na mapi ostaju bez te determinante. To se događa zbog činjenice da većinu naziva planina i ostalih geografskih pojmova čine opšte imenice *monte, valle, colle*, dok je „čisto" ime tek u drugom delu SN.

[194] V. odeljak o gradovima 6.1.3.1.

6.1.3.6. Nulti član u prvom delu SN geografskih naziva

Do izostavljanja člana u prvom delu SN naziva geografskih pojmova kao što su doline, planine, reke, brda, vrhovi, klanci itd. dolazi u metajezičkoj upotrebi (1), apoziciji (2), nabrajanjima (3) i naporednom odnosu bar dva naziva (4), potpisima ispod fotografija, ako je SN u položaju subjekta (5), u imenima geografskih pojmova u funkciji predikativne dopune objekta (6). U slučajevima nabrajanja, kao i u potpisima ispod fotografija upotreba SNØ je fakultativna; u istoj poziciji mogu da se upotrebe i SNdet.

1) metajezička upotreba

> *(Ø) Aspromonte.* Un nome che ancora oggi mette paura perché indissolubilmente legato al ricordo dei sequestri di persona e sconosciuto ai più, invece, per le sue bellezze naturali.

2) apozicija

> Il nome attuale, *(Ø) lago di Garda*, è attestato fin dal Medioevo, mentre *Benàco* era il nome con cui era conosciuto il lago fin dall'epoca romana.
>
> *(Ø) Cervino*, la montagna del mondo.
>
> *(Ø) Cervino*, ancora abbondante la neve in quota, al piccolo Cervino circa 60cm [...].
>
> *(Ø) Monte Rosa*, in questo settore le nevicate sono state abbondanti, con il ritorno del bel tempo la copertura nevosa continua è salita a quota 3200m [...].
>
> *(Ø) Ceresio*, l'altro nome del Lago di Lugano, è l'italianizzazione del nome latino *Ceresium*, di etimologia incerta [...].

3) nabrajanje više naziva geografskih pojmova

Pored nabrajanja u horizontalnoj liniji, postoje i ona u vertikalnoj formi, odn. formi liste u kojoj se koriste SNØ:

Nel video qui sopra potete scoprire il percorso che si snoda tra *Gran Paradiso, Monte Rosa, Cervino* e *Monte Bianco.*

Pollino, Sila, Aspromonte: la montagna in Calabria.

I laghi di Mantova in origine erano quattro: *Superiore*, *di Mezzo*, *Inferiore* e *Paiolo*.

[...] con i suoi affluenti *Cellina, Colvera* e *Noncello* drena tutta la parte montana del suo bacino.

Le montagne più importanti della Valle d'Aosta sono:

- *Monte Cervino*, a 4.478 mt.

- *Gran Paradiso*, a 4061 mt.

- *Monte Rosa*, a 4517 mt.

- *Monte Bianco*, a 4810 mt.

Naravno, kao i u drugim vrstama nabrajanja, i u nizovima geografskih pojmova član može da se koristi uz sve SN:

Le cime più alte sono *il Monte Bianco, il Monte Rosa, il Cervino* e *il Gran Paradiso*.

Nel 589 ci fu una terribile alluvione che sconvolse nel Veneto centrale gli alvei di ben quattro fiumi: *l'Adige, il Bacchiglione, il Brenta, il Cismon*[195].

4) imena geografskih pojmova u naporednom odnosu

Među nazivima geografskih pojmova primetili smo poseban naporedni odnos. Na primer, ako je uz naziv prve planine upotrebljen član, uz nazive ostalih planina može da se izostavi, pa se javlja oblik SNØ:

Tante bellissime montagne si vedono *dal lontano Monviso al Gran Paradiso* e (Ø) *Monte Bianco*, altre sono molto vicine [...].

[195] Primer preuzet sa: www.it.wikipedia.org/wiki/Brenta_(fiume); 09.10.2010.

S obzirom na to da nazivi geografskih pojmova uglavnom počinju opštom imenicom, u navođenju bar dva ista geografska pojma, samo jednom će se upotrebiti član uz ime (opšta imenica *il Lago, il Monte*, ...) dok će drugi put on biti izostavljen. Tako se drugi deo imena pojavljuje uvek u obliku SNØ:

Il fiume nasce dai laghi *di Levico* e *di Caldonazzo*, Provincia di Trento.

Sledeći primer ilustruje u okviru jedne rečenice tri različite pojave: naziv reke u obliku SNdet, naziv dveju reka u obliku SNØ u naporednom odnosu i niz imena više reka u vidu SNØ:

È per lunghezza - circa 410 km - il secondo fiume italiano dopo ***il*** *Po*, il 3º per ampiezza di bacino dopo (***Ø)*** *Po e* (***Ø)*** *Tevere* e in assoluto il 4º per volume d'acque dopo (***Ø)*** *Po,* (***Ø)*** *Ticino e* (***Ø)*** *Tevere* con 235 m^3/s di portata media annua presso la foce.

5) SNØ u nazivima geografskih pojmova u potpisima fotografija

U potpisima fotografija SNØ može da se pojavi u nazivu planina, jezera, reka itd. samo ako je u subjekatskoj poziciji. Ipak, ovaj položaj dozvoljava i pojavu SNdet, tako da zaključujemo da pojava člana u takvom kontekstu oscilira. U položaju objekta ili u predloškoj sintagmi imena geografskih pojmova preuzeće oblik SNdet:

- položaj subjekta: SNØ ili SNdet

  Lago Arvo visto dalla strada delle vette
  Lago d'Iseo: Sulzano visto da Montisola
  Il Lago di Lugano verso Porlezza
  Il Piave all'altezza di Belluno (fiume).

- ostali položaji: SNdet

  Veduta panoramica *del lago Ceresio*
  Veduta *sul lago di Lugano* e sulla città.

6) imena geografskih pojmova u funkciji predikativne dopune objekta

Nulti član se pojavljuje i u prvoj sintagmi imena geografskih pojmova, ukoliko imena imaju funkciju dopune objekta predikata određene skupine glagola, kao na primer: *definire, chiamare, denominare, ...*

> Il Lago di Bracciano, originariamente chiamato anche *Lago Sabatino* (latino: *Lacus Sabatinus*), è un lago di origine vulcanica situato nel nord della provincia di Roma.

Zaključak

U prethodnim odeljcima predmet našeg istraživanja bila su imena gradova, koja se, uz nekolicinu izuzetaka, pojavljuju bez člana. Na pojavu člana u imenima gradova utiču atributske ili predloške dopune. Za razliku od imena gradova, uz imena reka skoro uvek stoji član. Jedine izuzetke pronašli smo u imenima reke Arno i Po, i to pre svega u predloškim sintagmama.

Nazivi dolina, planina i jezera su uglavnom složeni, uključuju i opštu imenicu, te se stoga javljaju sa članom. Kod ovih imena smo odvojeno posmatrali pojavu nultog člana u prvom delu SN, tačnije u delu sa opštom imenicom (*Valle, Monte, Lago*), i u drugom. (+N ili di+N). Ime u drugom delu naziva se javlja bez člana, ali će ga dobiti ukoliko se iz imena isključi opšta imenica (*il Monte Cimone – il Cimone*). Ako je u drugom delu imena predlog *di,* onda se ime javlja sa određenim ili nultim članom bez jasno utvrđenog kriterijuma. Sintaksički uslovi i kod ovih imena utiču na pojavu nultog člana, a to su: metajezička upotreba imena, apozicija, nabrajanja i nizovi, naporedni odnos geografskih naziva, imena u funkciji predikativne dopune objekta uz neke glagole (*definire, denominare, chiamare,* itd.), dok je u potpisima fotografija upotreba člana fakultativna.

6.1.4. Nazivi sportskih klubova i drugih udruženja i institucija

Nazivi italijanskih fudbalskih klubova imaju član, jer su većinom preuzeli nazive gradova iz kojih potiču. S obzirom na to da su italijanski gradovi ženskog roda, nazivi klubova dobijaju oznaku muškog roda kako bi se napravila razlika između naziva grada i naziva kluba. U veoma malom broju primera italijanski fudbalski klubovi imaju oznaku ženskog roda: *la Fiorentina, la Roma, la Juventus*.

SPISAK ITALIJANSKIH FUDBALSKIH KLUBOVA SERIJE A i B
l'Ancona, l'Arezzo, l'Ascoli, l'Atalanta, l'Avellino, il Bari, il Bologna, il Brescia, il Cagliari, il Como, il Catania, il Catanzaro, il Chievo, il Cosenza, il Crotone, l'Empoli, la Fiorentina, il Genoa, l'Inter, la Juventus, il Lecce, il Livorno, il Messina, il Milan, il Modena, il Padova, il Palermo, il Parma, il Rimini, la Roma, il Siena, il Verona

Nazivi klubova ostalih sportova sa loptom se takođe pojavljuju sa članom, ali su uglavnom ženskog roda, npr. *la Lottomatica Roma, la Montepaschi Siena, La Pepsi Caserta, la Scavolini Spar Pesaro, l'Armani Jeans Milano, la Dinamo Sassari* (košarka), *l'Andreoli Latina, la Yoga Forlì, la Florens Castellana Grotte, la Trentino Volley* (odbojka), itd.

Ono što je zajedničko nazivima sportskih klubova je da su to uvek SNdet. Član se javlja u položajima argumenta i u predloškim sintagmama:

- subjekatski položaj

  L'*Atalanta* vince la prima partita della nuova serie.

  L'*Armani Jeans Milano* riparte da coach Bucchi.

  Si aggiudica la prima uscita stagionale ***la*** *Florens Castellana Grotte* che, ad un mese e mezzo dal debutto nella sua terza stagione consecutiva in A1 [...].

- objekatski položaj

  [...] a salvare ***l'Armani***, infatti, sono stati Ansu Sesay (27, con 6 / 12 da 3) e Dusan Vukcevic (24, con 4 / 7 da 3 e 10 falli subiti) [...].

- predloške sintagme

  Un curriculum che rende il nuovo allenatore ***dell'****Andreoli Latina* uno dei fiori all'occhiello della società pontina per le prossime stagioni.

  Si rinnova anche per il 2010 uno dei momenti più attesi dell'autunno ***della*** *Trentino Volley.*

  Adriano non dribbla gli argomenti più caldi neanche quando si parla di un suo passaggio ***al*** *Real Madrid.*

  Il centro ***della*** *Pepsi Caserta* sarà Olumide Oyedeji.

  Franco Smith sarà il nuovo Capo Allenatore ***del*** *Benetton Rugby* per la stagione 2007 / 2008.

  Yoga Forlì: Paolo Proscia, già professore di educazione fisica e da sempre allenatore delle giovanili ***della*** *Yoga Volley Forlì* [...].

Nulti član se zapaža u tabelama i klasifikacijama (1), ali i prilikom isticanja naporednog odnosa dva sportska tima (2) ne samo u tabeli, već i u rečenici:

1) Nulti član u nazivima sportskih klubova u tabelama i klasifikacijama[196]

Totali								In casa					Fuori Casa				
Squadra	Pt	G	V	N	P	Rf	Rs	V	N	P	Rf	Rs	V	N	P	Rf	Rs
Lazio	13	6	4	1	1	8	5	2	1	0	5	2	2	0	1	3	3
Napoli	11	6	3	2	1	12	8	1	1	1	5	5	2	1	0	7	3
Inter	11	6	3	2	1	8	3	2	1	0	6	1	1	1	1	2	2
Milan	11	6	3	2	1	8	4	2	1	0	6	1	1	1	1	2	3
Chievo	10	6	3	1	2	8	5	1	1	2	2	3	2	0	0	6	2
Brescia	9	6	3	0	3	7	8	2	0	0	5	3	1	0	3	2	5
Juventus	8	6	2	2	2	12	9	1	1	1	8	8	1	1	1	4	1
Palermo	8	6	2	2	2	10	9	0	2	1	3	4	2	0	1	7	5
Catania	8	6	2	2	2	7	6	2	1	0	5	2	0	1	2	2	4
Genoa	8	6	2	2	2	6	7	1	1	1	4	5	1	1	1	2	2
Bari	8	6	2	2	2	6	9	2	1	0	3	1	0	1	2	3	8

[196] Tabela je preuzeta sa: http://www.softvision.it/Campionati-Calcio/Classifica.aspx; 11.10.2010.

Lecce	8	6	2	2	2	5	8	2	1	0	3	1	0	1	2	2	7
Cagliari	7	6	1	4	1	7	5	1	1	0	5	1	0	3	1	2	4
Sampdoria	7	6	1	4	1	7	6	1	1	1	3	2	0	3	0	4	4
Bologna	7	6	1	4	1	7	8	1	2	0	3	2	0	2	1	4	6
Cesena	7	6	2	1	3	4	7	2	0	1	4	4	0	1	2	0	3
Fiorentina	5	6	1	2	3	6	7	1	1	2	5	5	0	1	1	1	2
Parma	5	6	1	2	3	5	7	1	1	1	3	2	0	1	2	2	5
Roma	5	6	1	2	3	5	11	1	2	0	3	2	0	0	3	2	9
Udinese	4	6	1	1	4	3	9	1	0	2	1	5	0	1	2	2	4

2) Nulti član u nazivima sportskih klubova u asindetskom naporednom odnosu

Può allora succedere che Bergonzi sia, alla fine di *Napoli – Juve*, convinto di aver visto bene e si sorprenda dei dubbi degli altri.

Milan – Roma	0-1
Palermo – Inter	0-0
Parma – Livorno	3-2

Sportska dešavanja zauzimaju dosta prostora u dnevnim novinama, gde često pronalazimo nazive klubova bez člana, uglavnom u naslovima, ali i u drugim kontekstima. Više reči o tome biće u odeljku 6.2.8.

6.1.5. Nazivi udruženja i institucija

Nazivi udruženja, klubova, asocijacija i drugih organizacija pojavljuju se uglavnom sa članom, dakle kao SNdet, u subjekatskoj i objekatskoj poziciji, kao i u predloškim sintagmama:

La *Fiba* è interessata ad allargare gli spazi di partecipazione negoziata dal sindacato con le imprese [...].

L'8 novembre un gruppo di 57 ciclisti fonda a Milano ***il*** *Touring Club Italiano.*

Nel 1895 esce la prima guida turistica pubblicata ***dal*** *Touring Club Italiano.*

I Consoli, tra le figure principali della struttura volontaria, sono la voce ***del*** *Touring Club* sul territorio, ma anche la voce del territorio che parla ***al*** *Touring* stesso [...].

S obzirom na to da je naziv udruženja i organizacija višečlan, često se koriste skraćenice, koje se takođe pojavljuju sa članom:

La Federazione Nazionale Assicuratori è strutturata, secondo lo Statuto, in organismi centrali e periferici.
La FNA, unitamente alle altre Organizzazioni sindacali assicurative, ha affrontato tutte le trasformazioni del settore [...].

La denominazione *dell'AIPAI* (*Associazione Italiana Periti liquidatori Assicurativi Incendio e Rischi Diversi*) e lo status di associato inquadrano il settore dell'attività [...].

Il Touring Club Italiano è un'associazione senza scopo di lucro.

In particolare *il T.C.I.* intende collaborare alla tutela ed alla educazione ad un corretto godimento del patrimonio italiano di storia, d'arte e di natura [...].

U pojedinim kontekstima se ovi nazivi ipak pojavljuju bez člana:

1) kada N neke organizacije za referenta ima svoj denotat

U predloškim sintagmama, i to sa predlogom *di*, uočili smo dve različite pojave. Naime, ukoliko je reč o posesivnoj specifikaciji (*b*), obavezna je upotreba člana, te se pojavljuju SNdet. Ukoliko predlog *di* ima funkciju denominativne odredbe (*a*), onda su nazivi udruženja i organizacija bez člana, tj SNØ:

a)

il logo *di Touring Club Italiano*
il nome *di Touring Club Italiano*

b)

lo Statuto *del Touring Club Italiano*.

2) N udruženja i organizacija u jukstapoziciji

Nazivi udruženja, klubova, asocijacija i dr. organizacija pojaviće se u vidu SNØ u jukstapoziciji. Ovaj položaj sam po sebi predstavlja vrstu sažete informacije, u kojoj su izostavljeni predlozi, pri čemu i član postaje redundantan.

> Ogni iscritto - tra l'altro - è messo in condizione di conoscere l'utilizzo fatto del proprio contributo mensile, attraverso i bilanci *Fiba* locali o delle Sas di complesso.
>
> [...] tutti i soci *AIPAI* devono avere come minimo un diploma di scuola media superiore associato al superamento di un corso riconosciuto dall'associazione oppure una laurea universitaria [...].
>
> la Giornata *Touring*[197]
>
> [...] viaggi *Touring* riflettono, nella loro organizzazione, lo spirito e il senso di responsabilità propri dell'associazione [...].
>
> In Italia esistono inoltre 3 villaggi turistici *Touring*.
>
> Diverse sono anche le proposte *Touring* per imparare una lingua straniera fuori dall'Italia [...].

3) Nulti član u naslovima, adresama (poštanskim i elektronskim) i spiskovima

Zapazili smo da N udruženja, klubova itd. samo u rečenici dobijaju oznaku člana. U kontekstima u kojima se javljaju samostalno, odn. u naslovima, rubrikama, spiskovima, naslovljavanjima u adresama (klasičnim poštanskim i elektronskim) član se uvek izostavlja.

- naslovi i rubrike

[197] To je poseban događaj koji organizuje *il Touring Club Italiano* u mesecu oktobru kao vrstu edukativnog susreta sa građanima Italije.

Ente Nazionale Protezione Animali

Associazione Melagrana

- poštanske adrese

ANPANA Ass. Naz. Protezione Animali Natura Ambiente ONLUS
Via Ostiense 152/B 00154 ROMA

FEDERAZIONE ITALIANA BANCARI ASSICURATIVI
VIA FILIPPO CORRIDONI 36
56125 PISA

- elektronske adrese

www.anpana.it
www.fiba.it
www.aipai.org
www.touringclub.it
www.repubblica.it
www.corriere.it

Zbog postojanja velikog broja istih ili sličnih naziva raznih firmi, klubova i udruženja, prilikom stvaranja *web* adrese neophodno je napraviti izvesnu razliku u odnosu na već postojeće elektronske adrese. Nekada je ta razlika svedena samo na razliku u korišćenju ili izostavljanju određenog člana, kao što je to slučaj sa italijanskom novinarskom kućom *La stampa*. Elektronska adresa ove kuće, za razliku od brojnih ostalih koje se pojavljuju bez člana, uključila je ovu determinantu u svoj naziv, jer već postoji drugi istoimeni sajt sa nazivom bez člana:

www.lastampa.it	(italijanske dnevne novine *La Stampa*)
www.stampa.it	(elektronski pretraživač štampe u digitalnom formatu, kartotehnike i grafičke umetnosti).

- spiskovi, liste i tabele različitih organizacija[198]

[198] Nazivi osiguravajućih udruženja i banaka preuzeti su sa: www.intranet.fiba.it; 17.10.2010.

ALLEANZA TORO SPA
ASSICURAZIONI GENERALI SPA
AURORA ASSICURAZIONI SPA - UGF
BANCA CASSA DI RISPARMIO DI FIRENZE
BANCA D'ITALIA
BANCA DELLE MARCHE SPA
BANCA FIDEURAM
BANCA MONTE DEI PASCHI DI SIENA SPA
BANCA NAZIONALE DEL LAVORO SPA
BANCA POPOLARE COMMERCIO E INDUSTRIA SPA
BANCA POPOLARE DELL'EMILIA ROMAGNA

Zaključak

Nazivi italijanskih sportskih klubova, udruženja, asocijacija javljaju se sa članom, čak i kada su upotrebljene skraćenice. Da bi došlo do izostavljanja člana, neophodno je da budu ispunjeni sledeći uslovi: naporedni odnos naziva, nazivi u listama i spiskovima, uslov da N za referenta ima svoj denotat, N u jukstapoziciji, N u naslovima i rubrikama, u poštanskim i većini elektronskih adresa, u kojima se član koristi samo kao druga opcija, i to kao diferencijalni znak.

6.2. SNØ u sintaksički redukovanim iskazima

Sažetost jezičke poruke je u pojedinim kontekstima poželjna osobina, a takve skraćene poruke su označene nazivom brahilogijske formule[199] (it. *formule brachilogiche*). Ovakav jezik karakterističan je za svet malih oglasa, telegrame, naslove novinskih članaka, jezik reklama, kliničke dosijee, itd.

Dušan Jović ističe da se pojam jezičke informacije najprostije određuje kao saopštenje koje bi za primaoce moralo nositi nešto novo[200]. Upravo količina informacije zavisi od onoga što je u nekom iskazu ili tekstu novo. S druge strane, za prenošenje informacija potrebno je da pošiljalac i primalac imaju isti kod, kao i da imaju jezičku kompetenciju na približno istom nivou. Neki jezički elementi se mogu predvideti, a stepen predvidljivosti zavisi od konkretnog konteksta. Jović dalje napominje da je predvidljivost veća ako su elementi materijalno i logički čvršće povezani. Mnogo je teža predvidljivost u tekstovima u kojima je sloboda izbora reči veća, npr. u poeziji. U svakodnevnom komunikativnom jeziku predvidljivost informacija je veća, jer je količina alternativnih informacija manja. Jović šematski prikazuje odnos količine informacija i predvidljivosti, a po tom prikazu predvidljivost je potpuna ako je količina informacija ravna nuli.

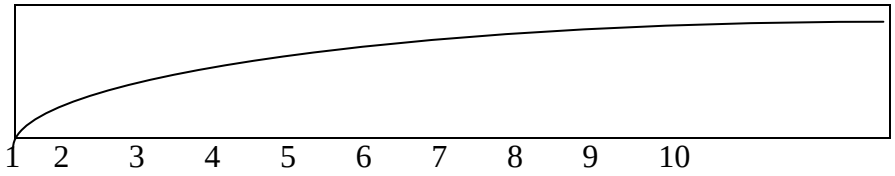

U svakodnevnoj komunikaciji, kao i u ostalim kontekstima u kojima se teži sažetosti, jezička poruka sadrži samo esencijalne delove, dovoljne za razumevanje njene sadržine. Pri

[199] Brahilogija je pojava skraćivanja punog izraza ispuštanjem jedne ili više reči.
[200] D. Jović, *Jezički sistem i poetska gramatika*, BIGZ, Beograd, 1985: 66.

sažimanju poruke krše se brojna sintaksička pravila, među kojima ćemo u ovom poglavlju izdvojiti pojavu nultog člana u sintagmama, i to uglavnom usled pojave elipse i eliminisanja sintaksički redundantnih elemenata.

6.2.1. Jezik novina. Naslovi novinarskih članaka. Oblik i funkcija.

Jezik novina i dnevne štampe do danas pretrpeo je niz promena. Pojava dnevnog lista *La Repubblica* 1976. godine doprinela je unošenju određenih novina u jezik koji je do sada bio uobičajen u novinarskom diskursu[201]. Te inovacije su se odnosile pre svega na favorizovanje govornog jezika, što je trebalo da poveća popularnost dnevne štampe. Tokom niza godina uticaj govornog jezika na pisani doveo je do raznih drugih promena, prevashodno sintaksičkih i leksičkih.

S obzirom na to da je osnovna funkcija dnevne štampe saopštavanje informacija na najbrži, najprikladniji i najefikasniji način kojim će se privući pažnja čitalaca, jezik novina je izuzetno ekspresivan. Danas gotovo sve kuće dnevne štampe imaju i elektronska izdanja koja nude nešto izmenjene članke, ali je uglavnom reč o kopijama štampane verzije. Mi ćemo se u ovom radu koristiti i jednim i i drugim oblikom dnevne štampe.

Od velikog značaja za našu temu – pojavu nultog člana, jeste poseban deo novinarskih članaka, a to su naslovi, čija je svrha "*savoir avant de comprendre*"[202]. Naslovi su sastavljeni iz tri osnovna dela:

1. međunaslov (*occhiello*) – predstavlja najavu vesti, informacija je data uglavnom u sintaksički redukovanom obliku, te je naglašena pojava nominalizacije[203], elipse i SNØ. Drugi tip ovog dela naslova može da ima oblik rečenice, ali se tada javljaju SNdet ili SNindet.
2. pravi naslov (*titolo vero*) – daje veoma jasnu informaciju, u sintaksički celovitom ili redukovanom obliku.
3. rezime (*sommario*) – daje dodatna objašnjenja i ponovo upućuje na prethodno iznet redukovan tekst, pri čemu u upotrebi SN može doći do promene vrste člana (neodređeni i nulti iz prethodnih delova dobijaju određeni član kao poznati ili drugi put predstavljeni pojmovi, ili se prethodno iznet sadržaj sažima u jednoj imeničkoj sintagmi SNØ).

---

[201] Prema: I. Bonomi, La lingua dei quotidiani, In: *La lingua italiana e i mass media*, Roma, 2007

[202] P.Bourdieu i J.C. Passeron, Sociologues des miythologies et mythologies des sociologues, in „*Les Temps modernes*", 211, decembar 1963

[203] Italijanske dnevne novine neguju nominalni stil još od početka XX veka. Prema: I. Bonomi, *nav. delo*, str. 146-147.

Tako je u donjem primeru u delu naslova *occhiello* prisutna elipsa koja često utiče na pojavu SNØ – *abbonamenti*. *Titolo vero* je redukovan, ne sadrži ni glagol ni imenicu, ali je u rezimeu dodatno objašnjen uz pomoć SNØ – *esodo d'agosto*:

Abbonamenti a quota 1.588, ieri 16 tessere → *occhiello*

In 500 insieme al Grifone → *titolo vero*

Esodo d'agosto verso Marassi → *sommario*

(CS1, str. 44)

Nisu svi naslovi novinskih članaka iste strukture, ali je za sve naslove karakteristična sintaksička reduntantnost, kao što se vidi u sledećem primeru, u kojem su sve SN u stvari SNØ. Potpuno razumevanje ove vrste teksta dobijamo na osnovu reda reči i analize semantičkog nivoa, te smo ispod naslova naveli kratak opis sadržaja članka u kojem se pojavljuju i svi prethodno ispušteni morfosintaksički elementi:

Madre cinquantenne ruba scarpe per indossarle a matrimonio figlia

Una donna di 50 anni è stata denunciata dai carabinieri per avere rubato un paio di scarpe da 300 euro per andare al matrimonio della figlia.

(matrimonioblog.it, Notizie, 04 giugno 2010)

U italijanskoj žurnalistici upadljiva je tendencija ka poklanjanju veće pažnje paratekstualnom delu, što je izraženije u odnosu na stanje u ostalim evropskim zemljama[204]. Poruka koja se prenosi naslovima je koncizna i postiže ubedljiv efekat na čiatoca[205], a to se postiže preko različitih jezičkih modela i ostalih sadržaja koji ih naglašavaju: preloma teksta, rasporeda delova naslova između fotografija, ekstenzije naslova, odnosa naslova i teksta članka, promenu fonta, boje ili podebljanja slova, interpunkciju ili nedostatak interpunkcije itd. Stoga posebne karakteristike parateksta u velikoj meri utiču na razumevanje sadržaja poruke.

U redukovanom iskazu često nedostaje interpunkcija, umesto koje se koristi prelazak u novi red, čime se najavljuje potpuno nova informacija. U takvom prikazu informacija uobičajena je pojava nultog člana bez obzira na to da li date imenice imaju subjekatsku (*giovane* muore) ili objekatsku funkciju (*canile lager)*:

Crolla una palazzina

giovane muore nel sonno (R2, str. 17)

[204] Prema: I. Bonomi, *nav. delo*, str. 139

[205] Prema: M. Dardano, *Il linguaggio dei giornali italiani*, Laterza, Roma, 1981: 18-63.

Sequestrato canile lager

trovati 100 animali morti (R2, str. 17).

Radi razumevanja sadržaja naslova veoma je važno posmatrati njegove delove zasebno, kao i u celini. Specifična ekspresivnost novinarskog jezika postiže se ne samo preko leksičkog i sintaksičkog nivoa, već i uz pomoć posebnog načina kombinovanja reči u prostoru i uspostavljanja međutekstualne kohezije. U daljem tekstu prikazaćemo sadržinsku koheziju između naslova (*occhiello* ili *titolo vero*) i rezimea (*sommario*).

Pojava rečenice sastavljene od jednog pojma je veoma retka, ali novinari posežu za takvim stilom kada žele da istaknu dramatičnost nekog događaja. U naslovima sastavljenim od jedne reči uobičajena je pojava SNØ, a ne SNdet. Između SNdet *Il Milan* i *La Roma* gotovo „visi“ leksem *sparito*, napisan malim slovom, iako je iza tačke prethodne rečenice, što je u potpunosti u neskladu sa pravopisnim pravilima. Nedostatak interpunkcije u naslovima se ipak opravdava drugačijim načinom korišćenja prostora i teksta.

Il Milan.

sparito

La Roma lo mette ko

San Siro è un calvario (R2, str. 40).

Kada nije reč o naporednom odnosu delova naslova, sintagma koja se pojavljuje u rečenici od jedne reči je uvek bez determinante. Time se ističe pojmovnost, nereferentnost i dramatičnost događaja. Složena struktura naslova, izloženog u više redova i sa malo leksema fokusira pažnju čitaoca na ključnu reč događaja i celog članka. Te reči su uvek u početnom delu naslova SNØ iza kojih sledi znak interpunkcije – tačka. Ako se i u ostalim delovima naslova nađe samo jedan pojam, interpunkcija se uglavnom izostavlja:

Delirio.

Ferrari

Raikkonen campione ma c'è il giallo benzina (R1, str. 46)

Veleni.

E trionfi (R1, str. 52).

U daljem tekstu prikazaćemo detaljnije poseban uticaj interpunkcije u naslovima na sintaksičko-semantički plan iskaza.

6.2.1.1. Subjekat u naslovima

Primetili smo da se u naslovima subjekatska SNØ javlja u kontekstu u kojem su prisutni svi sintaksički elementi, a ne samo u elipsama. U takvim naslovima je zanimljiv odnos subjekta i objekta, jer je drugačiji nego u uobičajenom iskazu. U naslovima član može da izostane ne samo kod SN u objekatskom položaju, već i u subjekatskom. Izostavljen član u subjekatskoj sintagmi ne utiče na izostavljanje člana u objekatskoj:

L'impiegata fa bingo (CN, str. 1)
Impiegata sbanca la lotteria (CN, str. 12).

Inicijalna subjekatska SNØ u množini javlja se i u standardnoj rečenici italijanskog jezika, ali veoma retko, dok je SNØ u jednini u tom položaju još ređa. U naslovima nema razlike između SNØ u jednini i množini, oba broja su jednako zastupljena:

Grattacieli di luci illuminano la città (CDS2, str. 23)

Volontari e *medici* dell'Associazione Tumori Toscana forniscono assistenza domiciliare gratuita (CS1, str. 3)

Bimba muore soffocata (CDS2, str. 26)

Cavallo sfortunato ha smentito tutti tornando in Piazza (CS1, str. 22).

Ukoliko je par imeničkih sintagmi u naporednom odnosu i čini jednu celinu u subjekatskom položaju, onda će obavezno biti bez člana:

Calci e *pugni* al ventre della convivente: e lei abortisce (CN, str. 7).

6.2.1.2. Ezoforična i endoforična referencija

Poznato je da je određeni član obavezan u prisustvu referenta tokom razgovora ili u jezičkom kontekstu. Kada tzv. spoljnog referenta nema, tada govorimo o *ezoforičnoj referenciji*. U naslovima se pažnja čitaoca privlači pojmovima jakog emotivnog i dramatičnog naboja, i to u kontekstu u kojem nedostaje spoljni referent, samim tim i kategorija člana. Ovo je veoma čest oblik novinskih naslova:

Studentessa inglese assassinata in casa. Era a Perugia con il progetto Erasmus[206]
Soldatessa si schianta con il paracadute (R2, str. 17).

Kada je reč o unutrašnjoj referenciji, to je onda endoforična referenca, koju neki lingvisti kao Renci smatraju vezom između anaforičnog izraza i njenog antecedenta (Renzi 1988: 384). *Endoforična referencija* pojavljuje se sa referencijom unutar teksta, koja nema potrebu za vantekstualnim vezama. U dnevnim novinama, endoforična referencija može da se ostvari na relaciji:

a) naslovna strana – unutrašnjost novina:

1)

naslovna strana
Lite musulmani-ebrei, il Papa mette pace (CDS2, str. 1)

unutrašnjost novina
Sfiorata *la lite* a tavola, il Papa fa da paciere (CDS2, str. 25)

2)

naslovna strana
Genova, accoltella il figlio di tre anni
Il bimbo è grave, arrestato *il padre*

unutrašnjost novina
Accoltella il figlio di tre anni
Bimbo *grave*, arrestato *padre* (www.genova/repubblica.it; 13.09.2010.)

[206] Primer preuzet iz: K. Piatnicová, *Omissione dell'articolo nei titoli giornalistici*, Filozofická Fakulta, Brno, 2009

b) rubrika – naslov

Il personaggio

In un corto lo strano incontro

Piera Degli Esposti

"Un sogno d'amore

Chiamato Mitchum" (R1, str. 40).

S obzirom na naziv rubrike (*Il personaggio*), u naslovu *occhiello* je sintagma *lo strano incontro* sa determinantom, jer se podrazumeva ne bilo kakav susret, već sa tačno određenom ličnošću.

c) occhiello – vero titolo – sommario (relacija između delova naslova)

1)

Bombe turche sull'Iraq

Ankara pronta alla guerra

Tra le truppe al confine dopo l'uccisione di 15 soldati (R1, str. 2)

Ovde naslov počinje sintagmom bez člana – *bombe turche*, sa informacijom o snažnom političkom nesporazumu između dve zemlje – Turske i Iraka. U podnaslovu se ipak javlja određen član u sintagmi *le truppe,* jer je na osnovu prethodnog konteksta jasno da su to '*le truppe della Turchia e dell'Iraq*'.

2)

ADRIANO

Sorridente, grintoso e puntuale

Il brasiliano dell'Inter è tornato

"Sono un uomo nuovo di zecca"

Tutti i ritardi *dell'attacante* (CDS1, str. 51)

U ovom primeru vidimo znatno uvećan jedan deo naslova – ime brazilskog fudbalera italijanskog kluba Intera, te uz sintagmu koja ga opisuje stoji determinanta – *il brasiliano dell'Inter*, kao i u naslovu ispod imena – Tutti i ritardi *dell'attacante.*

Drugi vid endoforične referencije je katafora, obično predstavljena relativnom rečenicom koju uvodi SD. Ipak, u slučaju katafore u naslovu pojava SNØ je veoma retka, te smo više nailazili na SD:

Almeno 200 *gli edifici* che ospitano uno spettro (CDS3, str. 25)

Una mostra celebra la palestra *del consumismo laico*, non ideologico, che ha accompagnato la nascita della borghesia (CDS3, str. 24)

REGALATI DEL TEMPO è *lo slogan* che riassume le iniziative in vari settori (CDS3, str. V)

TRENTO, al centro Santa Chiara *una stagione* che incontra i gusti di tutti (CDS3, str. XIV)

INCONTRI Parla *il celebre studioso americano* che con le sue ricerche ha rivoluzionato la logica matematica (CDS3, str. 29).

6.2.1.3. Logički i gramatički subjekat

U novinskim naslovima javljaju se logički i gramatički subjekti pre ili posle glagola. Čečilija Andorno[207] ističe značaj postverbalnog ili preverbalnog položaju subjekta u rečenici, koji utiče na različito prenošenje informacija. Kada je neki elemenat u postverbalnom položaju, onda je reč o identifikativnim rečenicama (*frasi identificative*), u kojima u fokusnom položaju nije predikat već SN.

Gramatički subjekat može biti istovremeno i logički, kao što ćemo prikazati u primerima u ovom odeljku. Takav subjekat u preverbalnom položaju može da ostane bez člana, ali i da se pojavi sa determinantom:

SNØ

Cane ritrova bambino perdutosi nel bosco (CN, str. 7)

[207] Andorno, C. *Dalla grammatica alla linguistica.Basi per uno studio dell'italiano*. Paravia Scriptorium, Torino 1999

Ragazza ye ye seduce la Francia (CDS1, str. 56)

Donna muore per "un'indigestione" (www.repubblica.it, 17.04.2008)

SNdet

La figlia racconta Malamud (CDS1, str. 56)

In Perù *la terra* si apre e miete 450 vittime (CN, str. 8)

Oggi *la squadra* si rimette in moto (CS1, str. 39).

Gramatički subjekat se i u postverbalnom položaju javlja se u obliku SNdet i SNØ:

SNØ

Iraq: bomba esplode, muore *bimbo* di 3 anni (www.voceditalia.it, 29.03.2010.)

SNdet

Indaga *la Procura* dei minori (CDS2, str. 29)

Crescono *le imprese* femminili (CDS2, str. VII)

Crescono *le quotazioni* delle contrade che hanno cavalli esordienti (CS1, str. 14)

Nella seconda prova fa ancora discutere *la velocità* di abbassamento del canape (CS1, str. 15).

Gramatički subjekat može da se pojavi i u rečenici istovremeno sa logičkim subjektom. Logički subjekat je suštinski agetivna odredba[208], sastavljena od predloga *da* i *SN*, te se javlja u uglavnom pasivnim rečenicama. U preverbalnom položaju gramatički subjekat u pasivnim rečenicama ima oblik SNdet ili SNØ. Ukoliko je izražen logički subjekat, biće predstavljen oblikom SNdet, što smo u primerima istakli podebljanim slovima:

SNØ

Tunisino di 41 anni arrestato nella sua casa di Via Lago di Garda (CS1, str. 38)

Turista arrestato ***dai carabinieri*** anche per tentato furto (CS1, str. 4)

Ferito portato alle Scotte con l'elisoccorso (CS1, str. 4)

Servizi e *controlli* operati ***dal comune*** (CS1, str. 10)

Italiana assassinata in un parco di Pechino (CDS1, str. 24)

Mossiere assolto ***dai capitani*** (CS1, str. 17)

Bimba scomparsa: nuovi sospettati sotto torchio dopo i test sulle tracce (CN, str. 8)

[208] G.Terić, *nav. delo*, 2005:129

SNdet

Il bimbo lasciato in un ipermercato (CN, str. 7)

L'allarme lanciato ***dal ministero*** della Salute in una circolare rivolta alle Regioni (CN, str. 7)

L'attaco deciso da Erdogan dopo l'uccisione di 15 soldati da parte dei separatisti curdi (R1, str. 1)

Una vita spesa per il bene degli altri (CS1, str. 4).

Ako je gramatički subjekat postverbalni, on se takođe javlja u oba oblika - SNdet ili SNØ. Primetili smo da su ipak SNdet češći oblici postverbalnog subjekta. U ovakvoj strukturi naslova nismo zapazili primere sa izraženim logičkim subjektom:

SNØ

Identificato *vandalo* di Trevi (CDS2, str. 64)

Ritrovato a tempo di record *bimbo* sequestrato in Francia (CN, str. 8)

SNdet

Preso *il vandalo* della fontana di Trevi (R1, str. 19)

Anticipata a ieri *la seduta* del mercato settimanale (CS1, str. 4)

Sfiorata *la lite* a tavola, il Papa fa da paciere

Sconfitta *la linea* dura di Rossi e Borrelli (CDS1, str. 13)

Scoperto *un secondo codice* che controlla il Dna (CDS1, str. 27)

Esposti *i vecchi vestiti* nuziali (CS1, str. 9).

Na osnovu prikazanih primera zaključujemo da gramatički subjekt u novinskim naslovima može da se pojavi u obliku SNdet ili SNØ, nezavisno od položaja subjekta u odnosu na glagol. Za razliku od logičkog subjekta koji se javlja uglavnom u obliku SNdet, nismo mogli da ustanovimo jasna pravila za pojavu člana ili njegovo izostavljanje kod gramatičkog subjekta.

Jedan novinski članak, pa i naslov nisu uobičajene semantičke i sintaksičke celine. Još u prethodnim odeljcima ukazali smo na značaj međusobne povezanosti naslova i ostalih delova teksta na jednoj stranici, koji utiču na pojavu člana ili njegovo izostavljanje u SN. Pojava nultog člana u naslovima nije isključivo posledica sintaksičkih i semantičko-logičkih uticaja, već i rapodele prostora, vizuelnih efekata, interpunkcije, odnosa teksta, slike i prostora itd.

Stoga izolovana analiza subjekta ne može da nam da odgovor na pitanje u kom kontekstu se koristi SD, a u kom SNØ.

6.2.1.4. Elipse i ostali neophodni uslovi za izostavljanje člana u naslovima

Sa strogo lingvističke tačke gledišta najčešći uzročnik pojave SNØ u naslovima ostvaruje se pomoću elipse. Radi skraćivanja iskaza često se poseže za ovim jezičkim oblikom, koji nastaje izostavljanjem svake reči koja nije neophodna, ukoliko je njeno izostavljanje podržano preostalim jezičkim ili čak vanjezičkim kontekstom[209]. Elipsa podrazumeva izostavljanje barem jedne reči, ali često i više njih.

Sadržaj elipse je moguće nadoknaditi na osnovu već upotrebljenog jezičkog materijala, zahvaljujući antecedentu koji određuje koju vrednost treba pripisati izostavljenom elementu. Nekim elipsima ipak nedostaju delovi koji ne mogu da se nadoknade od materijala iz datog jezičkog konteksta, već na osnovu karakteristika jedne sintaksičke konstrukcije. Sadržaj ovih elipsi se može rekonstruisati, a kao što zapažamo u primerima, takvim elipsama nedostaju član, glagoli, veznici, imenice itd:

Animalisti puntualmente all'attacco se la prendono con le avventure dell'agente 007 (CS1, str. 30)
[Gli animalisti vanno puntualmente all'attacco e se la prendono con le avventure dell'agente 007.]

Assalto in villa, *coniugi* picchiati (R1, str. 21)
[Una banda ha assaltato i coniugi nella loro villa e li ha picchiati.]

Gioventù nazista Ratzinger aderì costretto (CDS1, str. 21)
[Nella gioventù Ratzinger fu costretto ad aderire ai nazisti.]

In un anno di controllo sulle autostrade, *mortalità* diminuita del 50% (R1, str. 22)
[In un anno di controllo sulle autostrade la mortalità è stata diminuita del 50%.]

Stavo male, *medici* indifferenti. (CS1, str. 3)
[Mentre io stavo male, i medici erano indifferenti.].

[209] M. Dardano, P. Trifone, *nav. delo*, 1995:567.

Kao što smo videli, elipsama mogu da nedostaju i leksički i gramatički delovi iskaza. Ukoliko jednoj elipsi nedostaje član, taj nedostatak obično koincidira sa nedostatkom još jedne funkcionalne reči. Za novinarski jezik karakterističan je princip ekonomije jezika, baziran na upotrebi imenica na uštrb glagola, a to je u stvari proces nominalizacije[210]. Elipse kojima nedostaje glagol u funkciji predikata poznate su pod nazivom nominalne rečenice, a elipse kojima nedostaje imenica označene su kao glagolske rečenice. S obzirom na temu ovog rada, ovde ćemo se baviti nominalnim rečenicama u naslovima ili, ako je reč o složenim rečenicama, klauzom koja je nominalna:

1) Naslovi u obliku rečeničnih fragmenata sa izostavljenim glagolom vrlo često imaju sintagme sa nultim članom, pogotovo u subjekatskoj poziciji, koja nije tipična za standardne izjavne rečenice. U navedenim primerima zapažemo da nedostaju glagoli *esserci* i *essere* u funkciji kopule, ili neki drugi punoznačni glagoli:

Novità tra i "paperoni" di Piazza Affari
[*C'è una novità* tra i "paperoni" di Piazza Affari] (CN, str. 10)

Gruppo di famiglia nel deserto. Tra tempeste
di sabbia, antiche iscrizioni e popoli misteriosi (TC, str. 48)

Crisi idrica a Poggibonsi (CS2, str. 7)
Spettacolo coi ciuchi (CS2, str. 10)
Battibecco tra armeno, ebreo e musulmano (CDS2, str. 25)
Bombe turche sull'Iraq (R1, str. 2)
Presidenziali in Argentina (CDS3, str. 56)
Borse a picco sulla scia della crisi dei mutui USA (CN, str. 10)
A Montiano *Ferragosto* col cinema (CS1, str. 38)
Medaglia d'oro a due campioni (CS1, str. 27)
Riunione in Comune prima della prova (CS1, str. 17)
Nuovo *percorso* pedonale per Ulignano (CS1, str. 9).

[210] M. Dardano, *nav. delo*, 1981: 300.

2) Naslovi mogu da imaju oblik složenih imeničkih sintagmi. U takvim naslovima nije izostavljen glagol, već se favorizuje nominalni stil. Tako se u subjekatskoj poziciji podjednako javljaju SNØ u obliku množine i jednine, što nije tipično za standardnu izjavnu rečenicu.

Ovde ćemo prikazati naslove u formi složenih SN koje se javljaju bez člana, iako imaju prilošku dopunu – *complemento* koji upućuje na: drugu temu (predlog *su*), indirektni objekat (complemento di termine *a*), kretanje ka mestu (predlog *in* ili *a*), namenu (predlog *per*), itd.:

Indagini e *scoperte* sulla "scimmia nuda" (CDS3, str. XI)
Riflessioni sul valore del tempo (CDS3, str. V)
Riflettori puntati tutti sugli affari (CDS2, str. 19)

Industrie e *banche* cinesi alla conquista dell'Africa (R2, str. 20)
Appuntamento al Franchi, da venerdì a Colle. *Appuntamenti* fino al 31 (CS1, str. 39)
Omaggio al grande John Cage (R2, str. 37)
Attacco alle tedesche (CDS2, str. 60)
Aiuti ai poveri del Bronx (CDS2, str. 31)
Piloti e *controllori* in sciopero (CDS2, str. 27)

Guida ai castelli (CDS3, str. 25)
Viaggio in Libano (R2, str. 23)
Ritorno in Afghanistan (R2, str. 31)
Spazio per l'arte locale (CDS3, str. XIII)
Teatro per palati esigenti e raffinati (CDS3, str. XIV)
Pneumatici da inverno per scooter (CDS3, str. 53).

Veoma retko se uz ovakve sintagme u naslovima javlja determinanta:

I prodotti biologici al Tartarugone (CS1, str. 35)

Il comico Paolo Hendel
alla Fortezza di Montalcino (CS1, str. 10).

3) U eliptičnom delu složene rečenice dolazi do pojave SNØ, dok je u drugom delu sa izraženim glagolom ili kopulom uobičajena pojava SNdet:

Dubbio Abruzzese per Roselli, *l'alternativa* è Lolli. (CS1, str. 44)

Strade chiuse in città, *il pollicino* cambia strada (CS1, str. 30)

Thornton, è tornato *il guerriero*. (CS1, str. 41)

Si spezza *la nave*, *strage* di clandestini (R2, str. 2)

Scafi piccoli e instabili affidati a mani inesperte: attraversare il Mediterraneo è sempre più *un rischio* (R2, str. 2)

*"*Bimbi rubati", *il Ciad* processa l'Ong (CDS3, str. 19)

Intervista al vicepresidente Mancino: oggi *il Consiglio* ascolterà il pm De Magistris dopo lo sfogo in TV (R2, str. 1).

Posebno pravilo važi ako je struktura naslova proširena, jer se stiče utisak da su u tom slučaju sve sintagme u nizu, gde se mahom pojavljuju SNØ:

Strage in mare, *barcone* di clandestini si spezza: *16 morti* (R2, str. 1).

4) Kada su naslovi celovite rečenice, obično nema izostavljanja člana. Katarina Pjatnicova[211] ih je u svojoj studiji označila kao "narativne naslove", u kojima je prisustvo ili odsustvo člana regulisano opštim gramatičkim pravilima. Ako se subjekat, predikat i eventualno objekat ili dopuna nalaze u naslovu, onda je veća mogućnost da član bude prisutan u subjekatskoj SN:

I sogni crescono (CS1, str. 1)
La cantina di Fiorini vince l'Etichetta d'oro (CS1, str. 9)
Il Palio cambia: corrono i ciuchi (CS1, str. 11)
La 'ndrangheta uccide sei italiani in Germania (CN, str. 4)
L'alcol sparge morte sulle strade (CN, str. 7)
I ragazzi d'oro di Napoli fanno sognare una città e quadrare il bilancio (CDS3, str. 47).

6.2.1.5. Fokus i interpunkcija

[211] K. Piatnicová, *nav. delo,* str. 22

Ukoliko su u posledičnom odnosu SN u inicijalnom i SN u finalnom delu naslova, tada će samo inicijalna SN imati oblik SNØ, dok će ona finalna biti SNdet. To se dešava zbog smeštanja SNØ u fokus rečenice sa najvažnijom informacijom koja se želi saopštiti, a ona je smeštena u inicijalni položaj. Dislokacija levo ima informativnu i tekstualnu vrednost, a kao sredstvo kohezije olakšava čitanje, te se često koristi u novinarskom stilu:

Morte di Poe, risolto il mistero (CDS2, str. 31).

Sa stanovišta intenziteta, Fraskareli[212] ističe dve vrste fokusa: uži i širi – *focus ristretto (FR),* koji se odnosi na deo iskaza i *focus esteso (FE),* koji se proteže na ceo iskaz, što možemo i ovako da prikažemo:

[[*Morte*] [di Poe]FR]FE, [[risolto] [il mistero]FR]FE]FE.

Radi isticanja određenih delova iskaza novinari se koriste interpunkcijom na drugačiji način od propisanog. Stoga interpunkcija zauzima značajno mesto u novinarskim naslovima, a može da utiče i na determinisanost imeničkih sintagmi. Tako na primer znak dve tačke, koji odvaja dva dela rečenice, nameće drugačija pravila. U delu pre interpunkcije moguća je pojava SNØ, čak i u slučaju da je izražen glagol:

Diplomatica americana rivela: una guida turistica del ’94 unico supporto per gli esperti (R2, str. 15).

6.2.1.6. Uticaj zapete

U naslovima koji počinju sintagmom, koja je zapetom odvojena od ostalog dela, dolazi do izostavljanja člana, jer se takvim položajem ističe pojam na koji se SN odnosi. Izražajnost ovih iskaza postiže se drugačijim redom reči od uobičajenog. Takve rečenice, kako ističe Renci[213], postaju „markirane“: “*Da un punto di vista sintattico specifico considereremo marcate quelle frasi in cui i costituenti non occupano le loro posizioni canoniche, previste dalla struttura della lingua, ma sono stati spostati per esprimere un particolare significato“*.

[212]Frascarelli M.; *L’interpretazione del focus e la portata degli operatori sintattici*, In: http://host.uniroma3.it/dipartimenti/linguistica/docenti/Frascarelli_2004.pdf

[213] Renzi L.; *Grande grammatica italiana di consultazione, volume 1: La frase, I sintagmi nominale e preposizionale*, Il Mulino, Bologna 1989: 115.

U ovakvim naslovima inicijalna sintagma je ključna reč iskaza, dok deo posle zareza ukazuje na detaljnije informacije.

Sintagme u takvim naslovima mogu imati oblik jednine ili množine, mogu se javiti sa atributskim dopunama ili sa odredbom, ali uvek sa nultim članom. Takve konstrukcije možemo prikazati kao:

1) SNØ, rečenica / fragment

Calcio, solo la Juve va in B (CDS1, str. 1)
Calcio, le sentenze d'appello (CDS1, str. 56)
Benzina, scattano i rincari (R2, str. 20)
Ferrari, trionfo con giallo (CDS2, str. 1)
Juve, c'è sempre un Del Piero in più (R1, str. 55)
Giustizia, Di Pietro e Mastella si insultano (CDS2, str. 1)
Liberalizzazioni, scontro al Senato sulla fiducia (CDS1, str. 1)
Intercettazioni, Mastella prepara la legge con le supermulte (CDS1, str. 23)
Immigrati, le stragi del mare (CDS3, str. 1)
Siccità, minaccia sottovalutata (R2, str. 53)
Cioccolato, viagra naturale (AI, str. 82)

2) SNØ + atribut / dopuna, rečenica / fragment

Legno-arredo, c'è il contratto nazionale (CDS2, str. XI)
Raid israeliano, distrutta una base di Cashi blu (CDS1, str. 5)
Studi di settore, si riapre la trattativa (CDS2, str. X)
Curdi all'attacco, strage di militari turchi (CDS2, str. 14)
Rifiuti al castello, bevande vietate (CS1, str. 11).

6.2.1.7. Uticaj znaka dve tačke

Odvajanje inicijalne SN od ostalog dela naslova može se postići i interpunkcijskim znakom dve tačke umesto zapete, a tada nastaju brojne kombinacije sa SNØ, u delu pre ili posle znaka interpunkcije:

1) SNØ: SNØ

Concentrazione: golf (AI, str. 134)
Resistenza: maratona (AI, str. 135)
Versatilità: triathlon (AI, str. 135)

2) SNØ: SNØ + atribut / dopuna / fragment

Artigianato: Ancora troppa incertezza (CDS2, str. II)
Coraggio: *sci* di velocità (AI, str. 135)
Doping: dossier alle federazioni (CDS1, str. 53)
Risorse: voce alle categorie (CDS2, str. II).

Deo naslova pre interpunkcije može biti *ime* (manifestacije, programa, lično ime), a mogu se pojaviti i parovi imena. Uz lična imena se naravno ne koristi član, ali će i u delu naslova iza interpunkcije biti upotrebljena SNØ:

Coco Chanel: *spia* per amore (AI, str. 98)
"Tour de Fiaque", *riunione* il 20 agosto a Vico Alto (CS1, str. 42)
Spring Emotions, *rassegna* palpitante (CDS3, str. II)
Dalì e Garcìa Lorca, *storia* di un amore impossibile (CDS3, str. 15).

Ukoliko se iza znaka interpunkcije koristi cela rečenica, u njoj će imeničke sintagme biti u obliku SNdet. Međutim, i tada SN pre znaka interpunkcije je SNØ:

Ufficiale: sabato ***il*** *ministro* Amato inaugurerà il"nuovo" Zecchini (CS1, str. 38)
Norme, regolamenti e *decreti*: ***le*** *aziende* venete spendono 1,3 miliardi (CDS2, str. III).

3) SNØ + dopuna: SNØ

Visione a 360°: *calcio* (AI, str. 134)

Prontezza di riflessi: *pugilato* (AI, str. 134)
Spirito di gruppo: *rugby* (AI, str. 133)

Veoma je retka pojava SNdet u delu do interpunkcije, ali je moguća ako je prvoj imeničkoj sintagmi dodat atribut:

La *cucina* argentina: (***SNØ***) *carne* (TC, str. 76).

Ako je u delu pre interpunkcijskog znaka struktura ˙SN + di + SN', i to sa predlogom *di* koji ima značenje posesivnog specifikatora, onda determinisanost prve sintagme varira, te se može pojaviti kao SNdet ili SNØ.

La *rivincita* di Allegri: "La vittoria del sacrificio" (www.repubblica.it, 15.11.2010.)
I *timori* di Silvio: ancora nel mirino dei pm (CDS3, str. 5)
(Ø) *Delitto* di Chiara: la verità dell'autopsia (CN, str. 7).

4) SNØ + atribut / dopuna: rečenica / fragment

Bimba scomparsa: nuovi sospettati sotto torchio dopo i test sulle tracce (CN, str. 8)
Mar rosso: minima spesa massima resa (TC, str. 88)

5) SNdet u superlativnim konstrukcijama

Konstrukcija superlativa traži član u većini konteksta, pa i u naslovima sa izraženom interpunkcijom:

(Ø) *Oggetti* volanti: ***i*** *casi più famosi* (AI, str. 26)
Churchill, ***la*** *lingua più tagliente* di Westminster (CDS1, str. 43).

Interpunkcija može biti izostavljena, a tada se u naslovima koriste i pojačane boje da bi se napravila razlika između delova teksta. Ukoliko u takvom kontekstu sledi superlativna konstrukcija, upotreba člana je takođe neizbežna:

Amsterdam *la città più tollerante* (TC, str. 52).

Inače, za ovakve strukture u kojima je jedna reč grafički istaknuta radi naglašavanja pojmovnosti, a ne referentnosti, uobičajena je upotreba nultog člana – SNØ:

Torino *città di luci e ombre* (TC, str. 38).

6) parovi SN

Ukoliko u jednom delu naslova, pre ili posle znaka interpunkcije postoje parovi SN, oni će biti SNdet:

Il concilio a Trento: ***i*** *luoghi* e ***la*** *memoria* (CDS3, str. VIII)

Il *Vaticano e* ***le*** *staminali*: macabro mercimonio (CDS1, str. 19).

6.2.1.8. Naporedni odnos u naslovima

Ukoliko je izražen naporedni odnos (veznikom *e* ili *o*, ili asindetonom - zapeta, dve tačke) između delova eliptične rečenice, onda se sintagme mogu pojaviti ili obe sa Ø ili obe sa *Art.det*:

SNdet + e + SNdet

Le sanzioni e *il ritorno* dei censori (CDS1, str. 23)

Gli amori e *gli odi* di mio padre (CDS1, str. 41)

La gioia di Montezemolo e *l'attesa* del verdetto (CDS2, str. 5)

Il diluvio del Fuji e *la mail* in ritardo (CDS2, str. 5)

Il ministro e *l'invito* del Papa (CDS2, str. 8)

Il maestro Gianluigi Gelmetti e *il rapporto* con una città speciale (CS1, str. 29)

SNØ + e + SNØ

Imeničke sintagme (Sg. i Pl.) u naporednom ostaju bez člana, iako im se dodaju atributske oznake ili druge dopune:

a) SNØ (Sg.)

Esperienza e *consulenza* (CDS2, str. IV)

Tecnologia e *innovazione* (CDS2, str. XII)

Mondo e *arte* in evoluzione (CDS3, str. I)

Burocrazia tenaglia e *giustizia* lumaca (CDS2, str. III)

Scuola e *lavoro* per battere la camorra (CDS2, str. 25)

Cocaina e *sesso* con un reale inglese (CDS3, str. 22)

Telaio rinforzato e *potenza* per il gigante dei Geopolis (CDS3, str. 53)

Amore o *cotta* estiva? (SI, str. I)

Madre e *figlia* in viaggio (TC, str. 48)

b) SNØ (Pl.)

Progetti e *politica* (CDS2, str. 22)

Piloti e *controllori* in sciopero

Tempi e *costi* della giustizia civile (CDS2, str. III)

Bagni divelti e *rifiuti* sui sedili (CDS1, str. 26)

Piccole imprese e *strategie* di aggregazione (CDS2, str. V)

Giovani specializzandi o *ragazzi* di bottega? (R1, str. 26).

Parovi imeničkih sintagmi u naporednom odnosu nisu uvek istog broja , te se javljaju i kombinacije ‘SNØ (Pl.) + SNØ (Sg.)’ i obrnuto:

Liberalizzazioni e *manovra* bis, *battaglia* sulla fiducia (CDS1, str. 17).

Veoma retko će se javiti različita determinisanost u SN u naporednom odnosu, ali se to može desiti ukoliko je reč o spoju dva naziva (izložbe, likovnog rada, knjiga, ...). U sledećem primeru u glavnom naslovu navedeni su nazivi dveju izložbi, jedan je sa članom (*I Fossili di Bolca*) drugi je bez (*Vita nell’Arco*), a da je reč o nazivima vidi se i po velikom slovu opšte imenice *vita* u nazivu druge SN.

DUE MOSTRE *da non perdere al Museo di scienze naturali dell’Alto Adige*

I Fossili di Bolca e Vita nell’Artico

(CDS3, str. IX).

Naporednost može biti izražena samo interpunkcijskim znakom (zapetom), kada takođe dolazi do izostavljanja člana u obe SN:

SNØ + (,) + SNØ

Padre dissidente, *moglie* cantante (CDS2, str. 19)

Roma cicala, *Milan* al buio (R1, str. 57).

Do pojave nultog člana u SN dolazi i kada su u naporednom odnosu odredbe koje se odnose na SN:

Cartella clinica sul web e in 5 lingue (CDS2, str. 27).

6.2.1.9. Toponimi u naslovima

Posebno pravilo važi za nazive zemalja, regija, ostrva koji se uglavnom pojavljuju sa članom, ali u kontekstu naslova on često biva izostavljen. Ovde ćemo predstaviti nekoliko najfrekventnijih oblika toponima u naslovima.

1) U ovoj grupi značenje inicijalnih SNØ je ˙*in* + SNØ' (2-7) ili ˙SNØ *è / sono*' (10-12), a do izostavljanja člana u nazivu zemlje dolazi i kada se ona predstavlja kao tema (1, 8, 9):

(1) *Germania '45*: le due sconfitte dell'ammiraglio Dönitz (CDS1, str. 39)

(2) *Australia,* aborigeni e musica di Nick Cave (CDS3, str. 36)

(3) *Svizzera*, balzo in avanti dell'estrema destra (CDS2, str. 18)

(4) *Polonia*, sconfitti i Kaczynski (CDS2, str. 64)

(5) *Argentina*, l'incoronazione di Cristina Kirchner (CDS3, str. 12)

(6) *Thailandia*, occhio alle coste (TC, str. 92)

(7) *Spagna*, bimba „su misura" nella sanità pubblica (CDS1, str. 26)

(8) *Libia*: esplorando il Fezzan (TC, str. 42)

(9) *Italia*: via quelle inutili (AI, str. 95)

(10) *Seychelles*, isole di sogno (CDS3, str. 53)

(11) *Kosovo* e *Cipro*: due pesi e due misure (CDS3, str. 27)

(12) *Bulgaria* e *Romania*, trovatelli dell'Unione (CDS2, str. 37).

2) Imena zemalja mogu ostati bez člana ako su u naporednom odnosu, i to u subjekatskom položaju u neeliptičnoj rečenici:

Cina e *India* hanno raddoppiato le importazioni di alimentari (R2, str. 25).

3) Imena zemalja, kao uostalom bilo koja druga imenica, ostaju bez člana ako se nalaze na subjekatskoj poziciji, a nisu praćena glagolom, već nekom od odredbi:

Slovenia al ballottaggio
Lite al tavolo di Ratzinger (R1, str. 1).

4) Ako se toponim nađe u eliptičnoj rečenici i sa dodatom atributskom oznakom u položaju pre imena, pojaviće se u obliku SNØ:

Grand'Italia con gli occhi a mandorla (CDS3, str. 51).

5) Kada se za ime zemlje, kontinenta ili ostrva vezuje predikat, a ne elipsa, obavezna je pojava člana u NSt:

La Germania accelera, bilancio pubblico in attivo (R2, str. 9)

La Grecia ha scelto la linea dura
e dalla Turchia puntano all'Italia (CDS3, str. 2)

La Cina passa all'attacco (CN, str. 8)

L'Italia resta meno al buio (CN, str. 11)

L'Italia dell'atletica va di corsa verso Osaka (CN, str. 17)

L'Europa brucia 304 milioni di euro (CN, str. 10)

Gli Usa lanciano l'idea, *la Francia* sgomita, *l'Europa* cerca uno spazio (CDS1, str. 5).

6) U strukturi ˙di + NSt' u kojoj predlog *di* ima značenje posesivnog specifikatora pojaviće se SNdet:

I veri talenti *dell'Italia* (CDS3, str. 1)

I guai *della Germania* con il sistema tedesco (CDS3, str. 26)

La regione dell'Acacus è la più spettacolare *del Sahara* (TC, str. 44).

7) Strukture spoja ostalih predloga sa nazivom toponima, koje uglavnom traže član, u naslovima se ponašaju kao i u standardnoj rečenici, o čemu je bilo govora u prethodnim poglavljima. Uz predlog *in* uglavnom nema člana, ali kada se javi uz NSt u Pl., onda je determinanta obavezna (*gli Usa* → *negli Usa*):

In *Perù* 450 morti e 1500 feriti (CN, str. 1)
La ’ndarnghetta uccide sei italiani in *Germania* per una faida calabrese (CN, str.1)
Samp[214] ok in *Croazia* (CN, str. 1)
In *Trentino* il territorio è protagonista (CDS3, str. IV).

U spoju sa ostalim predlozima NSt se javljaju u obliku SD:

Dall’Europa le “brigate internazionali“ in soccorso del Pkk (CDS3, str. 16)
Il voto per aderire *al Trentino Alto Adige* (CDS3, str. 19).

8) Neki konteksti u kojima se izostavlja član kod naziva država veoma su retki u naslovima, ali kada se pojave, slede pravila koja smo izložili u poglavlju o ličnim imenima. Tako na primer, pojava NSt u vokativu nije česta u naslovima, ali će se javiti u obliku sa Ø:

Grazie *Italia*, ma niente disarmo (R1, str. 26).

6.2.1.10. Nazivi sportskih klubova u naslovima

Kod naziva klubova primetili smo da upotreba člana trpi oscilacije, kao uostalom i kod naziva zemalja. Pod određenim sintaksičkim uslovima javljaju se SNØ, dok se u naslovima najbližim uobičajenoj izjavnoj rečenici zapaža upotreba SNdet.

1) U rečenici tipa ‘S+V+O’ obe SN, i subjekatska i objekatska, biće determinisane (*a*). Ipak, ako subjekat čini par imenica u naporednom odnosu, onda će se obe javiti u vidu SNØ (*b*):

a)

Il Genoa frena *la Fiorentina*
fallito aggancio al secondo posto (R2, str. 44)

[214] Misli se na fudbalski klub *la Sampdoria*.

Morfeo rilancia *il Parma* (CDS3, str. 45)

Ora Armani acquisti *l'Armani*[215] (CDS3, str 41)

b)

Juve e *Fiorentina* sfidano *l'Inter* (R1, str. 57).

2) Ukoliko je reč o složenoj rečenici sa glagolima, takođe će biti upotrebljena SNdet. Ako je u složenoj rečenici reč o više klubova, onda će se za sve nazive primeniti isto pravilo (SNdet ili SNØ):

Il Palermo è blindato, *l'Inter* si ferma (R2, str. 45)

La Roma elimina *il Milan* dalla corsa scudetto (CDS3, str. 43)

Il Genoa tiene in scacco *la Fiorentina*, terza con *la Juve* (CDS3, str. 44).

3) U slučaju nedostatka glagola, dakle u nominalizovanoj rečenici ili klauzi, član se izostavlja:

L'Inter frena, disastro *Milan*. (CDS3, str. 56)

Lazio in crisi, *Udinese* ok (R2, str. 46)

Siena tra noia e fischi (CDS3, str. 45).

4) Uz naziv kluba neće stajati determinanta ukoliko se naziv doda drugoj imeničkoj sintagmi, u jukstapoziciji, sa izostavljenim predlogom *di*:

Va in onda la rabbia *Juve* (= la rabbia *della Juve*) (CDS3, str. 46)

Disastro Milan (= Il disastro *del Milan*)

Fischi a San Siro (CDS2, str. 53).

5) Kod naziva klubova, objekatska funkcija zahteva determinantu. To jest, SN koja označava ime kluba naći će se bez determinante, pre u subjekatskom nego u objekatskom položaju. Razlog tome jeste nedostatak glagola kao jači kriterijum. Naime, SNØ se mogu naći

[215] U ovom naslovu upotrebljena je igra reči između *Armani* (prezime italijanskog kreatora i stiliste Đorđa Armanija) i *l'Armani* (naziv košarkaškog kluba).

u subjekatskoj poziciji u elipsi, kao čestom obliku novinarskih naslova, dok se SNdet u objekatskoj poziciji nalaze u rečenicama sa glagolima:

Morfeo rilancia *il Parma*
Livorno sempre più giù (CDS3, str. 45)
Milan in ginocchio (CDS3, str. 41).

Struktura 'di + N' zahteva determinantu, kao što smo videli kod imena država:

Battuto e contestato, il disastro *del Milan* (CDS3, str. 1).

6.2.1.11. Isti uslovi pojave SNØ u naslovima kao i u ostalim kontekstima

1) U naslovima nema člana ukoliko počinju sa kvantifikatorima: *più, meno, molto, poco,* itd, što je pravilo koje važi i za ostale imeničke sintagme (poglavlje IV):

Più Scompiglio di così ... non si può (CS2, str. 15)
Meno spettatori in Piazza (CS2, str. 14)
Troppi incidenti (CDS1, str. 39)
Meno sbarchi ma vittime in aumento (R2, str. 2)
Due barbieri rimasti nel cuore e ora fissati sull'opera d'arte (CS1, str. 28)
Il premier e *tanti vip* del cinema (CS1, str. 18).

Ukoliko kvantifikatori čine deo poređenja u eliptičnoj rečenici, onda obično dolazi do upotrebe SNØ:

Settore giovanile più ampio (CS1, str. 43)
Vita sempre più dura a New York per gli amanti delle sigarette (CN, str. 12).

Iza *basta* / *bastano* česta je upotreba SNØ:

Basta *camion*, solo asine
le eco-spazzine di Castelbuono (R2, str. 29).

Samo ako se ističe značenje ‘jedan / jedna’ SN se se javlja u obliku SNindet:

Basta *una telefonata* per ricevere aiuto in qualsiasi momento (CS1, str. 3).

U naslovima se veoma retko javlja član uz kvantifikator. Među navedenim primerima član stoji uz *tanto* i osnovne brojeve, o čemu je bilo reči i u poglavlju 4.6. Ograničeni kontekst naslova ne nudi prethodno opisane uslove, neophodne za pojavu člana uz ove kvantifikatore, te razloge za determinisanost SN možemo naći u paratekstualnom delu (slika, drugi deo naslova ili podnaslova) ili u svakodnevnom praćenju određenog događaja, koji se više puta ponavlja u vestima i samim tim za čitaoca postaje poznat, tj. determinisan:

Fra *le tante realizzazioni* una scuola professionale e una casa famiglia (CS1, str. 4)

Setacciato San Luca
Ma sembrano svaniti
gli uomini dei due clan (CN, str. 5)

Le quattro cucine della Cina (TC, str. 22).

2) Nizovi imeničkih sintagmi se pojavljuju i u naslovima, pa će kao i u drugim kontekstima ostati bez determinante. U dvorednim naslovima (*c*) niz pojmova dat je samo u prvom redu u kojem se i javljaju SNØ; u drugom redu naslov je već u obliku rečenice, te je takva sintagma SNdet – *il panettone*:

a) Norme, regolamenti e *decreti*: le aziende venete spendono 13 miliardi

b) Vino, sapori e storia, connubio perfetto (CS2, str. 10)

c) Farina, burro e olio alle stelle
anche il panettone sarà salato (R2, str. 25)

d) Soldi, cultura ed *effetti speciali*
così Milano corteggia l’Expo (R1, str. 25)

e) *Orecchini, affreschi* e *vasellame.*

U nizovima mogu da se pojave SNdet, ali onda svaka imenička sintagma mora biti determinisana. Pojava SNdet u nizovima je uobičajena, ali je znatno ređi izbor naspram nizova SNØ:

Il Monte, il personale e *gli incentivi* (CS1, str. 5).

3) SN u objekatskom položaju u naslovima često ostaje bez člana, baš kao i u standardnoj rečenici:

Basta una telefonata per ricevere *aiuto* in qualsiasi momento (CS1, str. 3)

Rapinatore spara e uccide *negoziante* (www.corriere.it, 15.11.2010)

Rapinano *bar* e *pizzerie* a sparano sugli agenti (CN, str. 6)

Uccide *marito* e incendia *casa* (R1, str. 21)

Ammazza *barista*
arrestato pregiudicato (R1, str. 21)

A Poggibonsi la scuola di musica cerca *insegnanti* (CS1, str. 9).

Pojedine sintagme u objekatskom položaju mogu biti SNdet ili SNØ, a u naslovima na to može da utiče i vizuelni faktor, odnosno boja slova, kao u sledećem primeru:

CHI BEVE CAFFÈ
DICE AMORE (AI, str. 105).

U kontekstu sa glagolom *bere* prihvatljive su obe sintagme SNdet i SNØ: *bere caffè* i *bere il caffè*, ali prilikom vizuelnog izolovanja dva pojma CAFFÈ i AMORE, koji se postavljaju na isti semantički nivo, član postaje suvišan. *Dire amore* traži nulti član u SN, jer je ovde reč o metajezičkoj upotrebi SN, a sa njom se izjednačava i prethodna SN, koja takođe preuzima oblik SNØ.

U naslovima se javljaju i SNØ u okviru ustaljenih izraza, u kojima je nedostatak determinante uobičajena pojava:

Escono *di scena*
"la dama di ferro" e il vicepresidente (CDS2, str. 19).
Ora la Grecia *fa* *muro* (CDS3, str. 1)

Vuoi *far* *carriera*?
Gioca a rugby (AI, str. 132).

4) U naslovima se javljaju SN u vokativu, te po pravilu ostaju bez determinanti:

Coraggio,
ora mettetele in strada (CDS3, str. 50)

Uomini, occhio al giro vita! (AI, str. 83).

5) Apozicija u naslovima je takođe jedan od uslova za pojavu SNØ:

Kuhn, *regista* e *compositore* (CDS3, str. XII)

Haydn, *stagione* impegnativa e prestigiosa (CDS3, str. XII).

6) Pridevi i prilozi za negaciju sprečavaju pojavu determinante u naslovima, ali i u citatima koji se često javljaju u sklopu naslova:

El Baradei: "Nessuna *prova*
che l'Iran prepari la Bomba" (CDS3 , str. 16)

"Niente *onori* a chi ha ucciso"
Alla chiesa dell'Opus Dei
rissa e insulti con i centri sociali (CDS3, str. 14).

7) Nulti član u naslovima beležimo i u naslovima parafrazama poznatih poslovica, u kojima se javljaju SNØ:

Paese che vai, *legge* che trovi (AI, str. 94).

6.2.1.12. Oscilacije u upotrebi člana u naslovima

1) Ukoliko je naslov u obliku sintagme, a ne eliptične rečenice, tada je pojava člana uz SN fakultativna, te smo nailazili na SNdet i SNØ. Mahom je reč o strukturama ˙SN + agg.’:

SNØ + agg.
Capitano coraggioso (CS2, str. 17)
Giochi pericolosi
Giovani *assassini* (AI, str. 90)
Turisti curiosi e generosi (TC, str. 16)

SNdet + agg.
Il percorso espositivo (CDS3, str. XIII)
Una mostra coraggiosa (CDS3, str. VII)
La faccia giusta (AI, str. 88).

2) Oscilacije u upotrebi člana primećuju se u strukturama ˙SN + di + SN’ u kojima predlog *di* preuzima različita značenja – atributske ili posesivne specifikacije i porekla.

˙**SNdet + di + SN**’
Il freddo silenzioso del Quirinale “Noi non entriamo nel gioco politico” (R2, str. 4)
Il ruolo strategico del Giappone (R2, str. 22)
Il sindaco dei miracoli condannato a dimenticare (R1, str. 32)
Il cuore dei senesi raccontato in Rai (CS1, str. 31)
La forma estrema di Emilio Vedova (R1, str. 36)

I segreti del Palio svelato in rete (CS1, str. 28)

Le spie di Hitler (AI, str. 96)

Le ragazze di Madrid (TC, str. 28)

La dolce vita di Vienna (TC, str. 34)

Il presidente del consiglio ospite del Monte dei Paschi con Amato e Fioroni (CS1, str. 18)

Il miracolo delle poste (R2, str. 23)

La dittatura delle batterie (R2, str. 39)

L'istituto di credito tra partenze e nuove assunzioni (CS1, str. 5)

Il ferragosto di chi soffre (CS1, str. 3)

´SNØ + di + SN'

Delirio mondiale del Popolo Rosso (R2, str. 51)

Apologia di comunismo (R2, str. 4)

Lezioni di vita (CDS3, str. 31)

Curiosità e consigli di sopravvivenza (TC, str. 23).

6.2.3. Jezik oglasa

Pored naslova u novinama postoji još jedan sažet i koncentrisan jezički format, a to su mali oglasi. Jezik oglasa specifičan je zbog potrebe da se sa što manje reči prenese poruka, pri čemu se gube mnogi redundantni sintaksički elementi. U oglasima često nema ni jasne interpunkcije, tako da su reči doslovno poslagane u nizu, stil je pretežno nominalan, a SN u objekatskoj i subjekatskoj poziciji je SNØ:

Traduzioni inglese e portoghese elevato *standing* qualsiasi testo esegue *laureato*.

Giovane srilankese *esperienza* pluriennale, *patente*, offresi domestico, *pulizie*, fisso / part-time.

Contabile part-time *mattino/pomeriggio* cerca *studio commercialista zona centro*.

Scuola privata cerca laureati in chimica e informatica per lezioni private Milano.

Studio commercialista ricerca *ragioniera* per assunzione contratto apprendistato, max 24enne.

Zaključak

U pojedinim oblicima komunikacije teži se sastavljanju sintaksički redukovanih, ali semantički pregnantnih iskaza. Na ovakve oblike nailazimo u naslovima novinskih članaka i malim oglasima, u kojima pored jezičkog faktora značajnu ulogu ostvaruju netekstualni elementi i vizuelni efekti. U naslovima subjekatska SN može da se javi sa ili bez člana, što ne zavisi od vrste subjekta, već od endoforične referencije, kao i vantekstualnih faktora. Elipsa u velikoj meri doprinosi pojavi SNØ u naslovima, Na izostavljanje člana u SN u naslovima utiču elipse, pri čemu gramatička kategorija broja N nema nikakav uticaj. Nulti član se jednako pojavljuje u jednini i množini, a ako je naslov kompleksan, član se izostavlja u eliptičnom delu rečenice. Ustanovili smo i da dislokacija ulevo ima značajan uticaj na semantičkom i sintaksičkom planu. Stoga veliki broj naslova sadrži SNØ u inicijalnom položaju, levo od ostatka teksta. Pored elipsi, veliku ulogu ima interpunkcija, koja pauzom u govoru ili čitanju pomaže fokusiranju na određeni deo naslova. Ne koriste se svi znaci interpunkcije jednako. Tako na primer u eliptičnim naslovima SN sa atributima i odredbama u delu pre zapete javlja se u obliku SNØ, a ako je interpunkcijski znak dve tačke, onda će biti SNdet. Superlativne konstrukcije u svim oblicima naslova ipak traže prisustvo člana, a u naporednom odnosu SN nailazili smo na ujednačene parove: SNdet ili SNØ.

Imena zemalja u naslovima često ostaju bez člana, a pogotovo kada se predstave samo pojmovno (bez funkcionalnih reči): *Thailandia*, occhio alle coste. Naporedni odnos i u nazivima zemalja utiče na izostavljanje determinante, čak i u neeliptičnom naslovu. NSt i NC u jednini u spoju sa predlozima traže prisustvo člana, osim kada je reč o predlogu *in*. Pored naziva zemalja, posebno smo analizirali nazive sportskih klubova, kojima dnevne novine posvećuju dosta prostora. Kod ovih imena smo primetili češću pojavu SNØ u subjekatskom

nego u objekatskom položaju, što nije tipično za ostale imeničke sintagme u italijanskom jeziku. U elipsama i jukstapoziciji pojava SNØ u ovim imenima je sasvim uobičajena.

Iako se u naslovima SNØ pojavljuje kao i u ostalim kontekstima, kao što su kvantifikatori, apozicije, vokativi, nizovi itd, primetili smo da pojedini konteksti pokazuju dosta oscilacija, i to pod istim sintaksičkim uslovima. Tako primeri struktura 'SN+agg.' i ˙SN + di + SN' idu u prilog tezi da su za potpunu analizu novinskih naslova veoma važni međutekstualni i vantekstualni faktori.

6.2.4. Telegrafski jezik

Ova vrsta komunikacije specifična je po sažetosti usled prenosa poruke preko talasa. Telegrafski govor je vrsta smislenog izražavanja bez upotrebe priloga, predloga, člana i drugih sintaksičkih konstituenata. Kao što vidimo u prva dva primera potpuno su izostavljene imenice, osim u pozdravu (*bacioni, baci*), kada takođe nemaju član. Ono što razlikuje telegrafski govor od oblika novinarskog naslova i malih oglasa je manjak imenica i favorizovanje glagola, tj. vrste reči koja upućuje na radnju. Tek u primerima (3) i (4) zapažamo imenice, koje se obavezno koriste bez člana[216]. U primeru (4) zapažamo i postpoziciju posesiva u modelu SNØ – *sorella sua*.

1)

ARRIVERÒ DOMANI ORE 9 BACIONI

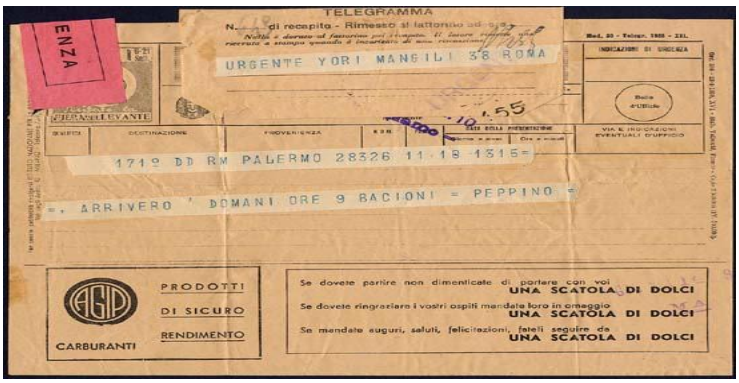

2)

PREOCUPPATISSIMO NOTIZIAMI SUBITO BACI

[216] Svi primeri preuzeti su sa sajta o istorijatu Italijanske pošte: http://www.postaesocieta.it/magazzino_totale/pagine_htm/moduli_telegramma.htm# (14.09.2010)

MICHELINO ATTILIO GIULIA

ITALCABLE

TELEGRAMA via Italcable

ROSP49 MILANOPO 14/13 30 1845

RP50*00 DOTTORESSA
FONTI HOTEL EXCELSIOR
SAOPAULO -

PREOCCUPATISSIMO NOTIZIAMI SUBITO BACI -

MICHELINO ATTILIO GIULIA

CLL RP50PNTOO

Responda via Italcable chamando pelos telefones indicados no verso:

3)

MACCHINARIO GIUNTO OGGI SOLLECITO VENUTA

ECONOMO SEMINARIO REGIONALE

"Il Tessilsacco"
DE MAGISTRIS
per la custodia e protezione di indumenti,
dalla POLVERE e dalle TARME
Tipo A cm. 60 x 100 prezzo L. 2,50

FIERA DI MILANO
12 - 27 APRILE

barbisio
un nome una marca una garanzia

INDICAZIONI DI URGENZA

CL CESTARICO

97 ASSISI SANTUARIO 24 10 5 1030=

= MACCHINARIO GIUNTO OGGI SOLLECITO VENUTA =

ECONOMO SEMINARIO REGIONALE =

PREFERITE QUESTA FORMA DI PUBBLICITÀ

In Italia sono distribuiti non meno di 100.000 telegrammi al giorno. Un prodotto propagandato con questa pubblicità giornalmente ed in modo incontestabile è conosciuto almeno da 200.000 persone.

RADIOMARELLI

4)

BLANCATO APPARE DISGUSTATO CONSIDERA INGIUSTA RIPARTIZIONE INTENDE RITIRARSI PORDENONE PREGIUDICANDO PREGO AVVERTIRE SORELLA SUA RISTABILIRE EQUILIBRIO EVITANDO CONSEGUENZE PER TUTTI SALUTI –DOTTORE TREVES-

6.2.4.1. Dečiji 'telegrafski' govor

U savremenom dobu telegrami i telegrafi se više ne koriste za osnovnu komunikaciju, ali je ovaj stila govora ostao u upotrebi u drugom kontekstu. Danas se termin 'telegrafski govor' (*linguaggio telegrafico*) koristi za označavanje govora malog deteta u dobu kada počinje da usvaja maternji jezik. Deca u dobi od dve godine kreću da se izražavaju 'telegrafski', odnosno koristeći rečenice sastavljene od 2 ili tri reči, pri čemu su te reči povezane pojednostavljenim gramatičkim pravilima. Ipak, i u tako pojednostavljenom govoru deca pokazuju da usvajaju opšta pravila svog maternjeg jezika. Tako će dete koje traži mleko reći *oio ate* (*voglio latte*) pre nego *ate oio*, koristeći pravi red reči. Međutim, tokom učenja maternjeg jezika, deca prvo usvajaju reči kao pojmove, te ih koriste mahom bez člana. Poslednjih decenija porastao je interes za ovu temu istraživanja, te je već nastalo nekoliko značajnih istraživačkih radova (Chierchia, Guasti, Gualmini 1999, Guasti, Gavarró, De Lange, Caprin 2008, Slabakova 2004, Slabakova, Montrul, Prévost 2006, Egerland, Bernardini, Di Bello 2006).

Deca na sličan način usvajaju svaki jezik, što je u skladu sa pravilom o univerzalnoj jezičkoj sposobnosti. Tokom ranog detinjstva dete razvija svest o svom maternjem jeziku na osnovu modela koji dobija od roditelja. Sa prvom upotrebom člana uz imenice deca kreću u uzrastu od 2 godine, i to tako što koriste protočlanove ili skraćene verzije članova, koje su fonetski približne originalnom obliku. Deca u ranom uzrastu češće ispuštaju član, jer i u jezičkom modelu koji dobijaju član ne stoji uz svaku imenicu. Ipak, istraživanja ranog dečjeg govora pokazala su da deca koja su govornici romanskih jezika brže uključuju član u svoj

govor u odnosu na decu germanskih jezika[217]. Razlog ove pojave leži u činjenici da u germanskim jezicima (posebno holandskom) postoje specijalni registri govora u kojima se koriste SNØ ukoliko je SN poznata imenica ili se odnosi na poznati događaj. Takvi specijalni registri postoje i u romanskim jezicima, ali su veoma ograničene upotrebe, dok u holandskom čine deo svakodnevne konverzacije. Procentualno veći broj SNØ u holandskom jeziku utiče na duži period izostavljanja člana u govoru dece.

Sa druge strane, dati model je isključivo govorni jezik, koji može da varira i leksički i strukturalno, što ostavlja mogućnost detetu da izgradi delom drugačiju svest o svom jeziku u odnosu na prethodne generacije[218]. Dijahronijske promene sastoje se upravo u toj razlici, a razlike koje srećemo među decom govornika različitih jezika, upravo u ranoj fazi usvajanja jezika, doprinose boljem razumevanju razlika između više jezika, ali isto tako i razumevanju jezičkih varijacija i promena koje se odvijaju u određenom istorijskom trenutku.

Usvajanje člana u ranom uzrastu odvija se u tri koraka[219]:

1. Izgovaranje leksema bez upotrebe člana
2. Fakultativna upotreba člana uz imenice
3. Redovna upotreba člana

Na konkretnom primeru, koji daju Egerland i koautori to bi izgledalo ovako:

Fase 1:	babbo mio
Fase 2:	a. il babbo mio / 0w babbo mio
	b. il mio babbo / 0w mio babbo
	c. il mio asilo / 0w mio asilo
	d. l'asilo mio / 0w asilo mio
Fase 3:	a. il suo babbo / il suo asilo
	b. il babbo suo / l'asilo suo
	c. i suoi fratelli

[217] Više o tome u : M.T. Guasti, A. Gavarró, J. de Lange, C. Ciprin, Article Omission across Child Languages and across Special Registers, in *Language Acquisition. A Journal of Developmental Linguistics*, Philadelphia, 2008, v. 15, no 2, 89-119

[218] V. Egerland P. Bernardini, A. Di Bello, *Variazione, cambiamento e acquisizione: L'omissione dell'articolo definito con i nomi di parentela*. XVI Congresso dei Romanisti, Università di Lund, 2006

[219] Prema: V. Egerland, P. Bernardini, A. Di Bello, *nav. delo*

Neke druge studije[220] ukazuju na to da upotreba člana u drugoj fazi nije čisto fakultativna, već da može biti sistematska, pošto se član izostavlja u pojedinim sintaksičkim kontekstima, dok je u drugima prisutan. Kontekst u kojem je član najčešće izostavljen je kod SN sa posesivom, i to u oblicima jednine, jer deca prilikom usvajanja jezika dobijaju govorni model upravo u tom obliku. Bernardini čak izvodi hipotezu da bi uzrok izostavljanja člana mogao da bude u klasifikaciji imenica koju vrše deca. U tom slučaju bi italijanska deca doživljavala sve imenice kao nazive srodnika prema kojima bi dalje gradila svoj sintaksički sistem.

I Bernardini i Egerland se ipak slažu da je izostavljanje člana usko vezano za vrstu imenice i njenu upotrebu sa posesivom, kao što smo videli u primeru sa fazama usvajanja člana. Prilikom prelaska iz druge u treću fazu usvajanja člana, dolazi do redovne upotrebe 2. i 3. lica jednine posesiva (ne samo 1. lica kao u prvoj fazi), kao i pojave oblika množine imenica, zahvaljujući čemu deca sve bolje savladavaju pravila standardnog italijanskog jezika.

Zaključak koji može da se izvede iz ovih studija je da je za morfološku određenost od najvećeg značaja pojam srodnika u usvajanju jezika, pošto pojava opštih imenica podstiče prvo fakultativnu, a posle i redovnu upotrebu člana uz posesiv. Stiče se utisak da izostavljanje člana zavisi od toga u koju klasu imenica dete smešta određeni leksem. Ako se imenici pripiše značenje poznatog ili emotivno bliskog, član će biti izostavljen, što važi za imenice koje označavaju i žive i nežive pojmove. Istraživanje ranog usvajanja jezika je oblast koja će tek dati svoj doprinos razvoju lingvistike, tako da na ovom polju treba očekivati još značajnije rezultate.

Zaključak

Za razliku od novinarskog jezika, u kojem dominira nominalni stil, tzv. ‘telegrafski’ govor pokazuje popuno drugačije karakteristike. Znatno veća upotreba glagola radi isticanja radnje obeležava većinu telegrama koji su se koristili u nekadašnjoj brzoj komunikaciji. Imenice, i kada se pojave, uglavnom su u obliku SNØ, a pored člana nedostaju i druge funkcionalne reči. Kako su telegrami i telegrafi sve manje u upotrebi, u novije vreme se termin *telegrafski govor* koristi za dečiji govor u ranoj fazi. Sličnost ove dve posebne vrste govora uspostavljena je na osnovu nedostatka funkcionalno-gramatičkih elemenata u iskazu, kao što su predlozi, veznici

[220] T.Kupisch, P. Bernardini, Determiner use in Italian-Swedish and Italian-German children: Do Swedish and German represent the same parametar setting? In: *Papers from the Language Acquisition Workshop, SCL 2006,* Merete Anderssen and Marit R. Westergaard CASTL, Tromsø, 2004

itd. Ovo polje istraživanja je još uvek novo, ali bi trebalo da doprinese stvaranju potpunije slike o univerzalnoj jezičkoj sposobnosti koja postoji kod čoveka, kao i boljem razumevanju razlika između više jezika. Pored razlika u modelu govora jezika koji se usvaja (na primer: holandski i romanski jezici), na izostavljanje člana u ranom dečijem govoru utiče frekventno korišćenje SN koje označavaju srodnike u strukturi sa posesivom. Tako deca imenice vezuju za pojam srodnika, te samim tim često izostavljaju član.

6.2.5. Jezik reklama

Poseban vid komunikacije predstavlja jezik reklama koji su mnogi italijanski lingvisti različito definisali. Tako je Tulio De Mauro tvrdio da je to podređeni jezik (*lingua subalterna*), aludirajući na značaj reči koja u reklami postaje noseći elemenat slike. Ističući negativnu konotaciju jezika reklame Marija Luiza Altijeri Bjađi ga je okarakterisala kao 'prodati jezik' (*lingua venduta*), a Mario Mediči kao jezik mašte (*fantalinguaggio*)[221]. Nezavisno od elemenata koje stavljamo u prvi plan, jezik reklama, kao i svaka jezička komunikacija, obuhvata različite kodove i potkodove, sektorske jezike i različite registre govora koji potpomažu oblikovanje govorne poruke.

Možemo reći da reklame, kao i naslovi u novinama, imaju kompleksnu strukturu sa jasno određenom funkcionalnošću svih sastavnih delova. Pored teksta veliki značaj u reklami ima slika ili ikona (*visual*), slede zatim naslov (*headline*), koji čini osnovnu poruku reklame; oglasni tekst (*bodycopy*), zaključna rečenica ili slogan (*pay off*) i na kraju logotip, odn. grafički simbol. Jezik reklama predstavlja sinkretizam više jezičkih kodova sa mnogo

[221] Prema: R. Giacomelli, La lingua della pubblicità, in: *La lingua italiana e i mass media*, Carocci editore, Roma, 2003:223.

neologizama i stranih reči[222], kontekstualizovanih jezičkih formi, konotacija, kolokvijalizama, prilagođenih idioma i poslovica, ponavljanja istih leksema. Kao i u naslovima, i među reklamama dominira nominalni stil, privilegovana je sintaksička parataksa, za razliku od hipotakse koja se izbegava, jer je odlika književnog i formalnog stila. Rima i ritam ključne rečenice ili slogana takođe imaju veliku ulogu, ali za razliku od rafiniranog poetskog jezika u reklamama se jezik približava nižem govornom registru. U sledećim odeljcima pokušaćemo da prikažemo kako se spoj različitih jezičkih kodova i registara u novinskim reklamama odražava na upotrebu člana. Stoga smo izdvojili nekoliko osnovnih pojava.

6.2.5.1. SNØ u reklamama

Pojavu nultog član u jeziku reklama smo istraživali na primerima reklama sa dominantnim nominalnim stilom. Izdvojili smo nekoliko osnovnih situacija u kojima dolazi do izostavljanja člana u osnovnoj poruci reklame (*headline*) ili u zaključnoj rečenici (*pay off*), odn. u sadržajno i tekstualno najefektnijim delovima reklame. Ceo deo oglasnog teksta (*bodycopy*) uglavnom sadrži celovite rečenice u kojima se detaljnije objašnjava dejstvo predstavljenog proizvoda, sintaksički je kompletan i veoma blizak svakodnevnom stilu pisanog govora, tako da to nije bio predmet našeg užeg interesovanja. Oglasnim tekstom smo se bavili samo u slučajevima u kojima je postojala jasna veza između tog dela reklame (*bodycopy*) sa ostalima (*headline, pay off*). Na vizuelne efekte u reklami smo uvek obraćali mnogo pažnje, jer je šturi reklamni tekst obično kontekstualizovan ili dopunjen slikom ili fotografijom.

1) **SNØ u jednini**

Uslovi za pojavu SNØ u jednini su kompleksniji u odnosu na kontekste u kojima se pojavljuje SNØ u množini. U reklamama se SNØ u jednini javlja pod sledećim uslovima: vizuelno istaknut ključni leksem za shvatanje poruke reklame (*a*); SNØ u sklopu stiha, jezičkom modelu izreke ili poslovice, ali sa rečima drugog značenja (*b*); namensko ponavljanje iste reči u okviru SNØ (*c*), pa tako u SA uz pridev *unico* SN ne dobija determinantu: *unico* <u>fornitore</u>, <u>risparmio</u> *unico*; SNØ u strukturi 'SNØ + agg.' ili 'agg. + SNØ' (*d*); SNØ u strukturi 'SNØ + di + SNdet', ukoliko je nezavisna od ostalog teksta (*e*).

[222] U reklamama je upadljiv uticaj engleskih reči, mada se u sekotru modne industrije, parfimerije i kozmetike još uvek nailazi na francuske izraze i lekseme.

a) SNØ je ključni leksem reklame i vizuelno je istaknut

U oba primera SNØ (*doping*, *carne al fuoco*) je vizuelno izdvojena u odnosu na ostale delove reklame. Ovakva SNØ ne čini deo rečenice, već eventualno šire sintagmatske konstrukcije.

- proizvod za rast kose marke *Alpecin* (FO, str. 143)

Alpecin

Doping

per i capelli

- reklama za proizvođača mesa *Aia* (GI, str.69)

AIA

Carne al fuoco

Perdi sempre il conto di quanti ne mangi.

b) SNØ u sklopu stiha, jezičkom modelu izreke ili poslovice, ali sa rečima drugog značenja

- reklama za peći marke *eni* (PS, str. 72)

caldaia nuova

consumi leggeri

visita gli energy store eni

c) namensko ponavljanje iste reči u okviru SNØ

- reklama za proizvođača struje i gasa *Edison* (AI, str. 13)

Primer koji ovde navodimo delimično pripada i grupi (*b*), jer je reklamni slogan upotrebljen u prepoznatljivom modelu poslovice *Anno nuovo, vita nuova*. Ovaj model nameće ponavljanje reči, u ovom slučaju prideva *nuovo,* što je iskorišteno i u prvom delu reklamnog slogana: *Anno nuovo, energia nuova*. Drugi deo slogana *Unico fornitore, risparmio unico* pokazuje pomeranje prideva *unico* u SN, ali se i dalje pojavljuje SNØ.

2010.
ANNO NUOVO,
ENERGIA NUOVA.

EDISON LUCE&**GAS.**
UNICO FORNITORE,
RISPARMIO UNICO.

d) strukture 'SNØ + agg.' ili 'agg. + SNØ'

U ovim strukturama dolazi do izostavljanja člana, jer su kratke, obično sastavljene od 2 ili 3 reči *(nuovo trattamento anticaduta; novità assoluta*), dok je naziv marke proizvoda koji se reklamira izdvojen (*Bioscalin Intensiv, World Zoo*).

- reklama za šampon protiv opadanja kose (FO, str. 36)

NUOVO TRATTAMENTO ANTICADUTA

Bioscalin® Intensiv

- reklama za video igricu (FO, str. 108)

e) struktura ‘SNØ + di + SNdet’ uz uslov nezavisnosti od ostalog teksta reklame

- karamele za prehladu *Golia Active Plus* (AI, str. 61)

Sponsor del respiro.

Golia Active Plus, caramelle ripiene di sciroppo balsamico

U navedenom primeru iza strukture ‘SNØ + di + SNdet’ stoji tačka, što je upadljivo deli od ostalog teksta reklame. Osim znaka interpunkcije za označavanje završene informacije, ovu strukturu ne ugrožava ni preostali deo, jer sadrži naziv marke proizvoda, a ne dodatno obajšnjenje ključne sintagmatske konstrukcije.

Međutim, ukoliko postoji jača semantička veza između ključne sintagme slogana ‘SN + di + SN’ i ostalih delova reklame, onda će prva SN u strukturi biti SNdet, kao što vidimo u sledećem primeru:

- reklama za putovanja (AI, str. 53)

L’IMBARAZZO
DELLA SCELTA

VACANZE IN PROPRIETÀ A PARTIRE DA EURO 19.000, 00

2) **SNdet ili SNindet u jednini**

U pojedinim kontekstima neizbežna je upotreba člana u SN u reklamama. To su najčešće sledeći konteksti: superlativna konstrukcija (*a*); rečenica koja zbog vizuelnih efekata deluje kao sintagma (*b*); SN koja je proširena predikatskom finalnom strukturom sa predlogom *per* (*c*); SNdet sa pridevima u posebnim kontekstima (*d*). SNindet javiće se samo u sloganima u kojima Art.indet. ima značenje broja (*e*).

a) superlativna konstrukcija

- reklama za madrac (PS, str. 24)

<u>Il luogo più naturale</u> dove riposare.

Per chi ama dormire.

magniflex

b) rečenica koja zbog vizuelnih efekata deluje kao sintagma

Primeri koje ovde navodimo u velikoj meri zavise od vizuelnih efekata, pomoću kojih se ističe sintagmatski deo rečenice, uglavnom SNdet, koja predstavlja ključnu reč celokupne poruke. SN se ipak javlja sa determinantom, jer suštinski čini deo standardne italijanske rečenice.

- reklama za fotelju Stressless (FO, str. 123)

<u>Il</u> Comfort è ...
Semplicemente Stressless®!

- reklama za novi broj časopisa *Focus e Focus DR* (FO, str. 92)

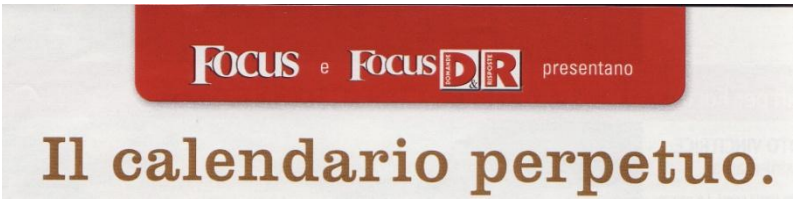

c) SN koja je proširena predikatskom finalnom strukturom sa predlogom *per*

- reklama za kremu za lice *Shiseido* (PS, str. 13)

SHISEIDO

La biotecnologia per riportare
la tua pelle indietro nel tempo.

- reklama za kremu protiv bora (PS, str. 23)

Exclusive Premium
& Premium Yeux

L'eccellenza anti-età
per dimenticare le rughe

- reklama za knjige iz menadžmenta (FO, str. 94)

Ovaj primer je nešto drugačiji od ostalih, jer između SNdet i strukture 'per + V' stoji tačka. Ovo nam samo pokazuje da u reklamama, kao i u naslovima interpunkcijski znaci imaju drugačije značenje, te se drugačije i koriste, uglavnom veoma slobodno.

d) strukture 'SNdet + agg.poss.', 'SNdet + agg.' u rečenicama, 'SNdet + agg. + per + SN'

Strukture imeničkih sintagmi sa pridevom su veoma brojne i raznovrsne u reklamama. SN u spoju sa pridevom je nekada SNdet, a nekada SNØ. Ovde smo izdvojili nekoliko različitih konteksta u kojima SN dobija član uz pridev.

- 'SNdet + agg.poss.'

- reklama za presnimavanje audio i video formata (TC, str. 78)

DATI – AUDIO – VIDEO

LA TUA TRACCIA NEL FUTURO
NEOTEK
duplicazione di CD e DVD

- reklama za mineralnu vodu Levissima (PS, str. 45)

LEVISSIMA

La nostra acqua viaggia anche in treno.
Ed è solo una tappa
del nostro percorso verso la sostenibilità.

➢ 'SNdet + agg.' u rečenicama

- reklama za šampon protiv starenja kose (GI, str. 129)

La nuova Linea Shampoo e Balsamo Dove Pro-age da' ai tuoi capelli tutto ciò di cui ora ha bisogno. [...].

➢ 'SNdet + agg. + per + SNdet'

- reklama za probiotski napitak (GI, str. 145)

BATIK
Break

Nutre tutto il buono che c'è in te.

Il nuovo "Prebiotik Drink" per il tuo benessere quotidiano.

e) SNindet sa Art. indet. u značenju broja

- reklama za časopis *Viaggio* (AI, str. 142)

Un viaggio in tutte le direzioni.

3) **SNØ u množini**

Pojava nultog člana u SN u množini je uobičajena kako u reklamama, tako i u drugim tekstovima koje smo ranije predstavili. SNØ u obliku množine pojavljuju se u reklamama u obliku proširenih sintagmi, a ne celovitih rečenica (*a*) i u inicijalnoj SN u upitnim rečenicama bez glagola (*b*).

a) SNØ al Pl. u proširenim sintagmama

- moda marke *Elena Miro* (GI, str. 62-63)

<u>Creatori</u> di forme.

e l e n a m i r o

- maskara Lancôme (GI, str. 6)

<u>Ciglia</u> incurvate
all'infinito
Il nero puro scivola
come la seta
_____

_____
VIRTUÔSE[223] BLACK CARAT
Mascara curve infinite
Sguardo divino
_____

[223] U reklamama je igra reči uobičajena pojava, što je uočljivo i u ovom primeru, u kojem je akcenat iznad samoglasnika *o* u nazivu *Lancôme* prenet na leksem *virtuôse*.

- nakit marke *Barbara* (GI, str. 91)

LEGAMI D'AMORE

Barbara

Gioielli

b) inicijalna SNØ u upitnim rečenicama

U upitnim rečenicama bez glagola incijalna SN u množini je uvek SNØ, bez obzira na proširenja i dopune te sintagme.

- reklama za pomoć u rešavanju problema sa tehnikom (TC, str. 62)

PROBLEMI CON LA TECNOLOGIA?

Tech assistance

PROBLEMA RISOLTO

- reklama za građevinarstvo (FO, str. 151)

4) **SNdet u množini**

Pojava determinante u SN u množini u segmentima reklama *headline* i *pay off* je retka. SN obično dobija član ukoliko je reč o celovitoj rečenici ustaljenog reda reči. Ovde smo izdvojili osnovne situacije u kojima SN u množini može da dobije član: u kasnijem tekstu, obično u dodatnom objašnjenju pojma koji predstavlja SN (*a*) i ukoliko uz navedenu SN stoji naziv marke proizvoda (*b*):

a) SNØ → SNdet u dodatnom objašnjenju

SNØ u množini može u kasnijem tekstu da dobije determinantu, a uslov za to je da se upotrebi ista SN. Tada će SNØ postati SNdet, kao što vidimo u sledećem primeru, u kojem je SN promenila i broj iz množine u jedninu: *offerte – l'offerta*.

- reklama za zimovanje (FO, str. 29)

Offerte week-end+skipass da 109 euro a persona.*

***L'offerta comprende: 1 pernottamento in B&B, skipass per il weekend, 1 cena in quota.**

b) SNdet + naziv marke proizvoda

Ukoliko uz SN u obliku množine stoji naziv marke proizvoda koji se reklamira, onda će to biti SNdet, jer opšta imenica u SN postaje određena i poznata, te je član neophodan:

- reklama za čips (FO, str. 127)

Le Patatine Originali McCain. Semplicemente sorprendenti.

5) Značaj vizuelnog efekta u reklamama

Vizuelni efekti reklame, osim što deluju ubedljivo na potencijalne kupce, utiču i na organizovanje teksta, njegov raspored, ali i na morfosintaksičke elemente, kao što ćemo videti na primeru člana. Ukoliko slika u reklami jasno predstavlja pojam izražen u SN, onda će

takva sintagma biti SNdet. Na taj način reč ima kontekst u slici, te pojam koji predstavlja postaje jasan i određen.

- reklama UNICEF (FO, str. 82)

Vizuelni efekat ima veliki uticaj na tekst, pa u ovoj reklami zapažamo SNdet u oba broja, jednini i množini: *gli occhi, la bocca, il sorriso*. U donjem primeru rečenica *Gli occhi del padre, la bocca della madre* je eliptična, što takođe podstiče pojavu Ø.

- reklama za vitaminske dodatke (FO, str. 41)

U ovoj reklami vidimo da se član pojavljuje u sintagmi *I preziosi alleati naturali*, koji su potom predstavljeni slikom.

- reklama za filter vode *Brita* (PS, str. 30)

I u ovoj reklami slika nije samo sugestivna, već jasno pokazuje da je reklamirani filter "izvor" vode u kući, te se u sintagmi javlja Art. det.: *La sorgente a casa tua*.

Zaključak

U veoma kompleksnom jeziku reklama, koji predstavlja spoj više različitih jezičkih kodova, potkodova i registara, SN se pojavljuje u oblicima različite determinisanosti. U

sintagmatskim strukturama je ipak najmanje prisutan oblik SNindet, i to u značenju broja, dok su pravila za razlikovanje upotrebe SNdet i SNØ veoma složena i uslovljena brojnim sintaksičkim i tekstualnim uslovima, ali i vizuelnim efektima. Najsloženiji uslovi za determinisanost imeničke sintagme javljaju se u spoju SN i prideva u okviru složenih sintagmatskih struktura, gde se javljaju SNØ i SNdet, dok u rečenicama preovladava upotreba SNdet. Konteksti u kojima dolazi do upotrebe SNØ u obliku jednine su brojniji, ali isto tako i praćeni većom uslovljenošću. Za razliku od SN u jednini, oblici SNØ i SNdet u množini su jasnije prikazani, jer se SNdet uglavnom nalaze u potpunim rečenicama ili u sintagmama povezanim sa ostalim delom teksta reklame.

6.3. OSTALI MORFOSINTAKSIČKI UTICAJI POJAVE NULTOG ČLANA

6.3.1. SNØ u nizovima i nabrajanjima

Imeničke sintagme mogu da čine niz, pogotovo ako je reč o nabrajanju pojmova. U tom slučaju sve pojedinačne sintagme u nizu mogu da se pojave sa članom (SD) ili bez člana (SNØ), ali se uglavnom ne mešaju sintagme različite determinisanosti. U ovom radu zapazili smo da se u nizovima i nabrajanjima radije koriste SNØ, i to u svim sintaksičkim položajima i oblicima. Konstatovali smo i sledeće pojave: (1) Imeničke sintagme u nizovima javljaju se u oba oblika – jednini i množini; (2) SNØ u nizovima mogu da imaju sve položaje argumenta; (3) SNØ mogu da se pojave sa atributivnom dopunom ili priloškom odredbom; (4) SN mogu da budu parovi u odnosu koordinacije najčešće preko veznika *e* i tada se javljaju bez člana – kao SNØ; (5) kombinacija SNØ i SD u nizovima može da nastane iz stilskih razloga; (6) SNØ u nabrajanjima mogu da se pojave u širem tekstu ili u okviru jedne rečenice:

1) SN (SD i SNØ) u Sg. i Pl.

Monasteri, abbazie, parocchie sono elementi insostituibili del paesaggio [...]. (GDM, str. 145)

Ogni regione ha le sue specialità: *tagliatelle alla bolognese, saltimbocca alla romana, costata alla fiorentina, fegato alla veneziana, pesto alla ligure, risotto alla milanese*. (GDM, str. 176)

Quando ero giovane, ero abituato a vedere convivere in Danzica persone di stirpe diversa: *polacchi, tedeschi, slavi.* (GDM, str. 89).

U nekim slučajevima niz SNdet u rečenici ima funkciju isticanja, tj. emfaze:

New Orleans, *il centro, il fulcro, il cuore, il fegato, le frattaglie* di tutto ciò che ogni americano intende per "vecchio Sud". (SIP, str. 99).

2) SNØ u položaju argumenta

Tedeschi e *polacchi, cattolici, protestanti* ed *ebrei* convivevano pacificamente. (GDM, str. 86)

Berlino Est dava alla Bundesrepublik prigionieri e riceveva in cambio *caffè, burro, agrumi* e *concimi chimici.* (GDM, str. 25)

Cambia il costume, si modificano i gusti, spariscono *mestieri, sapori, convenzioni*, ma la morale resta sempre la stessa [...]. (GDM, str. 169)

Delle ideologie che hanno segnato questo secolo – *socialismo, comunismo, fascismo* – che cosa è rimasto? (GDM, str. 146)

3) SNØ + agg. / compl.

La maggioranza va a confidare *vicende libertine, scappatelle, rapide evasioni* o *insistenti corna, fantasie casalinghe* o *avventure contrastate*. (GDM, str. 171)

Così le loro voci correvano tra *saracinesche chiuse, strade vuote* e *oggetti fermi*. (QS, str.7)

4) Nizovi parova SN u naporednom odnosu: 'SNØ + e + SNØ'

Ukoliko su dve SN povezane veznikom koji ukazuje na naporedni odnos (najčešće veznik *e*), tada u nabrajanjima obavezno dolazi do izostavljanja člana u takvim sintagmama:

[...] perduto in uno scenario senza coordinate dove *viltà* e *coraggio, dovere* e *diritto*, erano categorie polverizzate. (QS, str. 102).

5) SD + SNØ u nizu

Dešava se da u književnim tekstovima nabrajanjem pojmova nastane izuzetno dugačak niz reči, čija se monotonija razbija kršenjem pravila o upotrebi samo SD ili SNØ u nizu. Stoga u takvim nizovima pronalazimo SD i SNØ. Naravno, reč je o retkim primerima, koji su pre svega stilski opravdani:

Anche quella era una vicenda vera ispirata dalla "puttana vita", come dicono in quella Colombia, che gli è sempre nel cuore, con ***i*** *suoi patriarchi* e ***gli*** *arcadi*, ***le*** *guardie* e ***i*** *giudici*, ***i*** *signori* e ***i*** *miserabili*, e ***i*** *paesaggi* immersi nel sonno, ogni tanto ***il*** *suono* di una campana, ***il*** *continuo ronziò delle mosche*, ***le*** *capanne di fango* con il tetto di

bandoni di latta, ***(Ø)*** *uomini* che calzano sempre gli stivali, ***(Ø)*** *mulatte* scatenate nell'amore, ***(Ø)*** *spiriti e magie*, ***(Ø)*** *piazze desolate* e ***(Ø)*** *muri scalcinati*. (GDM, str. 102).

Nekada samo prva reč u nizu ima član, a ostale ne, što je postojalo i u starom italijanskom jeziku. Tako Serijani[224] navodi primer još iz Kardučijevog dela *Prose* (1454):

[...] per non uscire dai lirici, ***al*** *Chiabrera*, ***(Ø)*** *Testi*, ***(Ø)*** *Filicaia*, ***(Ø)*** *Guidi*, ***(Ø)*** *Frugoni*, successero ***il*** *Parini*, ***(Ø)*** *Monti*, ***(Ø)*** *Foscolo*, ***(Ø)*** *Manzoni*, ***(Ø)*** *Leopardi*.
(Carducci, *Prose*, 1454)

Per il resto...c'è di tutto di più! Caratteristici ***gli*** *oggetti* in giada, ***(Ø)*** *indumenti* in seta, ***(Ø)*** *perle* di fiume o di mare, ***(Ø)*** *posabacchette* di ceramica, ***(Ø)*** *vestitini* caratteristici per voi e ... per ***le*** *bottiglie*, ***(Ø)*** *pennelli*, ***(Ø)*** *pettini* e ***(Ø)*** *altri accessori* per capelli, ma sempre e ovunque la parola d'ordine prima di tirar fuori gli yuan è: contrattare fino all'inverosimile! (TC, str. 23)

In uso per mangiarveli, per farvi le belle chiese con ***le*** *statue d'oro, ipocriti, vascelli d'iniquità, sepolcri imbiancati, sentine di vizio*! (NDR, str. 351).

U novije vreme zapaža se i da niz može da počne i završi sa SNdet, dok su između SNØ:

[...] vi si ammirano ***le*** *più alte dune* di sabbia del mondo (600m) tinte di ocra, viola e rosso vivo, ***(Ø)*** *voli* di uccelli acquatici, ***(Ø)*** *antilopi* e ***(Ø)*** *struzzi* e ***gli*** *scheletriti tronchi* di antiche acacie. (AI, str. 16).

Do upotrebe SD umesto SNØ u nizu dolazi ako je u nizu geografski pojam koji traži član:

Sotto lo sguardo di Wiechert si distendeva ***la*** *Turingia*, ***(Ø)*** *pascoli* e ***(Ø)*** *case dai tetti spioventi*, e ***(Ø)*** *campanili sottili*, ***(Ø)*** *strade bianche* e ***(Ø)*** *meli fioriti*. (GDM, str. 84).

Pojava SNindet i SNØ u nizu je takođe moguća, pogotovo ako neodređeni član *un, uno, una* preuzme značenje broja:

[224] Prema: L. Serianni, *nav. delo*, str. 185

Poi Johnny dice amen, anzi emèn, e tutti mangiano in silenzio. ***(Ø)*** *Zuppa,* ***un*** *pezzetto di carne,* ***una*** *patata dolce,* ***(Ø)*** *caffellatte*. (SIP, str. 128)

(Ø) *Shrimps,* ***(Ø)*** *lattuga,* ***(Ø)*** *coste di sedano,* ***una*** *fettina* di pane integrale tostato, no il tempo non si è ancora rimesso ma siamo alla fine, [...]. (SIP, str. 39).

6) Posebni slučajevi

Kao posebne slučajeve istaknućemo formu nabrajanja bez stvaranja nizova SN, jer se između nabrojenih pojmova ubacuju ostali delovi teksta. Pri ovakvom nabrajanju dolazi do izostavljanja determinante, tj. pojave SNØ (*a*), a nabrajanje može da se ostvari i u okviru više zasebnih rečenica (*b*). Među posebne slučajeve uključili smo i SNØ u nizovima koje se javljaju u rečenicama bez predikata, tj. elipsama (*c*).

a)

"La condanna era a ventotto. Le accuse?
(Ø) *Tradimento* della patria – l'imputazione più grave -, ***(Ø)*** *spionaggio* al servizio di una potenza nemica, l'Unione Sovietica, e che altro? ***(Ø)*** *Oltraggio* dei valori nazionali." (GDM, str. 116)

b)

In un altro angolo erano ammassati dei mobili. Una vecchia cucina rovesciata e arrugginita. *Bottiglie*. *Cocci*. *Tegole*. Una rete sfondata. (NHP, str. 27)

c)

Morti, feriti, calibro degli obici, altezza delle cime, chilometri del fronte, munizioni, giorni di permesso. (QS, str. 82)

6.3.2. SNØ u apoziciji

U ovom odeljku prikazaćemo apozicije u kojima se pojavljuju SNØ. Iako je za SN u apozicijama karakteristično izostavljanje člana, u korpusu smo pronašli i primere sa neodređenim članom – SNindet, te ćemo ovde istaći uslove pod kojima dolazi do pojave ili izostavljanje člana u apoziciji. Proste apozicije neće biti predmet našeg istraživanja, jer uglavnom zahtevaju SD: *il poeta* Dante, Ivan *il Terribile, il recenatese* Leopardi[225], itd.

Za razliku od proste, složena apozicija se nalazi u nekoj vrsti umetnutog položaja, a to znači da se često smešta između dve zapete ili zapete i kraja rečenice. U umetnutom delu smeštena je apozitivna sintagma, koja bliže određuje ime ili pojam na koji se odnosi. Uprkos tome, upravo u apozitivnim sintagmama ima dosta primera SNØ. Ove imeničke sintagme u apoziciji mogu biti u obliku jednine ili množine, a uobičajena su pojava i u novinskim naslovima:

> Per Montaigne, *filosofo e moralista*, i romani sono bei tipi la cui principale occupazione consiste "nell'andare a spasso nelle vie". (GDM, str. 172)

> Ci sono università intitolate, giustamente, a Goethe o a Gutenberg, *nomi non sospetti*, ma [...]. (GDM, str. 86)

> Kuhn, *regista* e *compositore* (CDS3, str. XII).

Uprkos frekventnosti apozitivne SNØ zapazili smo i neke primere apozitivne SD, koje smo predstavili i u prethodnom delu rada, a odnose se na nazive geografskih pojmova. Naime, ukoliko apozitivna sintagma bliže određuje geografski naziv na koji se odnose, onda će se pojaviti SD:

> Cervino, ***la*** *montagna* del mondo.
> Tokyo, ***la*** *capitale* del Giappone.
> Dapprima avevamo pensato di andare in Isvizzera, ***il*** *paese classico* delle case di salute, ma poi aprendemmo che [...]. (CZ, str. 17).

[225] Primeri su preuzeti iz: G. Terić, *Sintaksa italijanskog jezika*, Beograd, 2005:133.

Vrstom apozicije uz nazive geografskih pojmova može da se smatra i SD u sintagmama kao što su *il fiume Po, il lago Maggiore*, itd., ali ne i u nazivima sa priloškom odredbom *di*, u kojima je ta odredba denominativna: *il lago* di Como[226].

U daljem tekstu predstavićemo uslove pod kojima dolazi do pojave SNØ u apozicijama ali i SNdet, kao znatno ređeg oblika:

1) SNØ je u apoziciji ako je sintagmi dodata neka odredba

Takve SNØ često označavaju titule, profesiju, funkciju ili zaduženje i pobliže određuju ime uz koje stoje:

a) [...] per opera del nostro venerabile fratello Raniero, *vescovo* di Vercelli, catturato nel giorno della santa cena del Signore. (NDR, str. 235)

b) Fu a quel punto che si alzò con veemenza frate Girolamo, *vescovo* di Caffa, con la barba che gli tremava dall'ira [...]. (NDR, str. 346)

c) Se vuole individuare il cuore della faccenda – mi disse il dottor A., *chirurgo* della compagnia – pensi a ciò che la memoria collettiva ha poi conservato, [...]. (QS, str. 85)

d) Il padre, *affarista* con spiccata propensione alla menzogna, [...]. (GDM, str. 29)

e) Dalla parte opposta sedevano Lorenzo Decoalcone, *baccelliere* di Avignone, il vescovo di Padova e Jean d'Anneaux, *dottore* in teologia a Parigi. (NDR, str. 342)

f) [...] si era levato contro di lui Berengario Talloni, *lettore* nel convento di quella città, appellandosi al papa. (NDR, str. 342)

g) In quel momento ci corse incontro Nicola da Morimondo, *latore* di pessime notizie. (NDR, str. 216).

Pravi je raritet determinisana apozitivna sintagma koja pobliže određuje ime, a ona može da se javi kada pored odredbe postoje i druga proširenja, kao što je to npr. relativna rečenica u

[226] Prema: G. Terić, *Sintaksa italijanskog jezika*, Beograd, 2005:133.

sledećem primeru (h1), ili kada je reč o opšte poznatom imenu iz antičkog doba, za koje se vezuje određena profesija (h2):

h1) E apparve ai nostri occhi il volto bianco di Venanzio da Salvamec, ***il*** *sapiente* di cose greche con cui avevamo discorso nel pomeriggio davanti ai codici di Adelmo. (NDR, str. 112)

h2) È Virgilio di Tolosa, ***il*** *retore*, sei secoli dopo la nascita di Nostro Signore. (NDR, str. 314).

Apozitivna SNØ pojavljuje se ne samo uz imena, već i kada se odnosi na druge pojmove:

i) Entra nel Gruppo ’63, *movimento* d’avanguardia italiano, che aveva come intento una riformulazione dei criteri espressivi del romanzo. (GDM, str. 178)

(j) [...] e come se la forma sostanziale del corpo stesso dell’uomo, *capolavoro* della creazione, si fosse frammentata in forme accidentali plurime e separate, [...]. (NDR, str. 435)

(k) L’elenco potrebbe certo continuare e nulla vi è di più meraviglioso dell’elenco, *strumento* di mirabili ipotiposi. (NDR, str. 81)

(l) Il bibliotecario [...] dedica la sua vita a questa guerra contro le forze dell’oblio, *nemico* della verità. (NDR, str.46)

m) Il suo primo romanzo, “Casi di emergenza”, *storia* di un medico che pratica aborti, vince addirittura l’Edgard Award. (GDM, str. 130)

n) In seguito soffiò più vento del necessario, *vento* di tramontana. (GDM, str. 59).

Na osnovu primera iz korpusa zaključili smo da su najčešće odredbe koje se javljaju uz apozitivnu SNØ specifikativne (*c, g, h, i, j, k, l, m, n*), a zatim slede odredbe za poreklo (*a, b, e1*) kvalitativne odredbe (*d*), limitativne (*e2*), kao i odredbe za mesto (*f*).

2) SNØ je u apoziciji ako je sintagmi dodata atributivna dopuna u levoj lokaciji

Kod sintagmi u apoziciji sa atributivnim dopunama važan je i položaj takve dopune, jer može da stoji levo ili desno od SN. Ukoliko je atributivna dopuna postavljena u levoj lokaciji, pojaviće se SNØ (*a, b*) a ako je u desnoj, onda će sintagma biti SD (*c, d*). Sintagmi pored atributivne dopune u desnoj lokaciji mogu biti dodate i odredbe (*e*):

a) E i russi, grande *popolo*, non sono stati anch'essi portatori di qualcosa di terribile? (GDM, str. 156).

b) Stava con Brandt, *borgomastro* di Berlino e futuro *cancelliere*, [...]. (GDM, str. 86)

c) Lucignano, ***il*** *paese* vicino, era nascosto dalla nebbia. (NHP, str. 19)

d) Berengario de Arundel, ***l'****aiuto* bibliotecario. (NDR, str. 76)

e) Dapprima avevamo pensato di andare in Isvizzera, ***il*** *paese* classico delle case di salute, ma poi aprendemmo che a Trieste v'era un certo dottor Muli [...]. (CZ, str. 17).

3) SNØ je u apoziciji, ukoliko je sintagmi dodat prisvojni pridev

Iako se imenice uz posesiv javljaju sa članom (osim kod onih koje upućuju na članove rodbine), u apoziciji član se uglavnom izostavlja:

A Düsseldorf, *sua città* natale, a quanto mi risulta nessuno è riuscito a imporre che anche Heinrich Heine sia onorato negli edifici delle varie facoltà. (GDM, str. 86)

Quello che sta davanti a voi è frate Guglielmo da Baskerville, *nostro ospite*. (NDR, str. 87).

4) SNØ se javlja u dugačkim apozicijama u kojima se SN nabrajaju:

Za nizove sintagmi uobičajeno je izostavljanje člana, pa i onda kada se takvi nizovi nađu u apozicijama:

Da bambino legge i libri di Francisco Coloane, *scrittore*, ma anche *cacciatore di balene*, *esploratore* in Antartide, *istruttore di marinai*, *pecoraio* nella Terra del Fuoco. (GDM, str. 103)

U nekim nizovima se ipak pravi razlika između apozitivnih sintagmi upravo pomoću različite determinisanosti. U primeru koji navodimo sve apozitivne sintagme odnose se na imena, a logički niz pojmova je isprekidan sintaksičkom pauzom, tj. tačkom, radi stilskih efekata:

Conobbi così Venanzio da Salvemec, ***(Ø)*** *traduttore* dal greco e dall'arabo, devoto di quell'Aristotele che certamente fu il più saggio di tutti gli uomini. Bencio da Upsala, ***un*** *giovane monaco scandinavo* che si occupava di retorica. Berengario da Arundel, ***l'****aiuto* del bibliotecario. (NDR, str. 81).

6.3.3. SNØ u funkciji vokativa

U kontekstu obraćanja i dozivanja upravna reč imeničkih sintagmi u jezicima sa fleksijom preuzima formu vokativa, dok u neflektivnim jezicima, kao što je italijanski, dolazi do izostavljanja člana. Upravna reč imeničke sintagme može biti u jednini / množini, opšta / apstraktna, sa ili bez atributivne dopune, ali ako je u funkciji vokativa, pojaviće se bez člana. Longobardi[227] ističe da je i u ostalim romanskim jezicima uobičajena pojava SNØ u neargumentskoj funkciji, dok Krizma[228] smatra da pozicija vokativa ima poseban status zbog kojeg je omogućena pojava SNØ:

Quando partiamo, *cileno*? (GDM, str. 105)

Capitano, siamo qui! (QS, str. 99)

Quanto lavori, *bambino*! (LB, pag. 23)

Ti aiuto io, *fenomeno.* (QS, str. 61)

O *libertà*, quanti delitti in tuo nome! (GDM, str. 143)

E scappò, ancora una volta, *gentili signori* degli Alti Comandi, scappò come faceva da giorni, (QS, str. 127)

Meditate *gente* meditate.

[227] G. Longobardi, *Toward a Unified Grammer of Reference*, 2005: 20.
[228] Prema: Longobardi, *nav. delo*, 2005:20-21.

Kada se SN (Sg, Pl.) u funkciji vokativa pojavi sa prisvojnim pridevom, tada je posesiv obično u postpoziciji naspram SN:

Ma quel che mi esalta di più, *bambino* mio, è che ti sei fatto anche le manine. (LBMN, pag. 23)
"No, *messere mio*, no" intervenne Girolamo. (NDR, str. 348)
Di cosa hai paura *padroncino mio*? (NDR, str. 436)
"*Figli miei, pecorelle mie* tutte," disse a quel punto l'Abate ormai ebbro, [...]. (NDR, str. 432).

Ukoliko uz SN pored prisvojnog stoji još neki pridev, onda se prisvojni pridev može naći i ispred SN:

Tu hai vissuto in questi giorni, *mio povero ragazzo*, una serie di avvenimenti in cui ogni retta regola sembra essersi sciolta. (NDR, str. 441).

Struktura sa SNdet u vokativu je znatno ređa, a do upotrebe člana dolazi iz stilskih razloga ili zbog emfaze:

"Oh *il mio signore*" (A. Manzoni, Promessi Sposi, XXIV)
Vieni, *il mio bambino*.[229]

Kako G. Terić[230] ističe, prisustvo prideva uz posesiv i imenicu u vokativu ili uzviku može dovesti do pojave SNdet umesto SNØ, a od vrednosti prideva zavisi da li će biti iskazana afektivnost ili prezir, ironija i distanca:

O *povere le mie fatiche*!
Caro il mio signore, questi sono fatti miei.
Caro *il mio cartoccio*, tu sei proprio una delizia!

Naročito uz pridev *caro* struktura 'agg. + Art. det. + agg. poss. + SN' može da dobije izrazito ironično značenje, tipično za govorni jezik:

[229] Primeri su preuzeti iz: G. Terić, *Strukture i vrednosti posesiva u italijanskom jeziku*, Beograd, 1991:133-135.
[230] G. Terić, *nav. delo*, str. 134

Cara la mia ragazza, dovevi pensarci prima.

6.3.3.1. Uzvici

Oblik koji podržava pojavu imeničkih sintagmi bez determinanti jeste uzvik. Među uzvicima razlikujemo zdravice, psovke, kletve, podsticaje, upozorenja, pretnje, vulgarizme, itd. Ovde ćemo izdvojiti nekoliko osnovnih grupa uzvika pri čemu će osnovni oblik biti SNØ:

1) SNØ u jednini

Salute! – Nazdravlje!
Grazia e *pace* in abbondanza a tutti voi![231]
A terra, *maledizione*! – Na zemlju, prokletstvo! (QS, str. 99)
Acqua in bocca! – Da nisi pisnuo!
Forza! – Napred!
Zitto e *mosca*! – Tišina, ni muvu da čujem!
Occhio allo scalino! – Pazi na stepenik!
Coglione! – Kretenu!
Dove *cazzo* siamo finiti?– Gde smo to k vragu, stigli? (QS, str. 5)
Come *cavolo* credeva di essere morto?– Ma kog vraga je mislio da je mrtav? (NHP, str. 81)

2) SNØ u množini

Guai! – Teško tebi / vama / njima!
Quaggiù trovava la sua pace e *guai* se i teppisti tiravano sassi agli alberi. (GDM, str. 127)
(Tu dole je pronalazio svoj mir, te bi huligani koji su bacali kamenje na drveće stradavali.)
Fulmini e *saette*! – Sto mu gromova!
Gambe! – Bežimo! Kidaj!

3) SNØ sa atributskom dopunom:

Porca puttana! Porca miseria! Porco cane! – Prokletstvo!

[231] Primer preuzet iz: L.Serianni, *nav. delo*, str. 185

Bella forza! – Čudna mi čuda! Baš je to neka veština!

Calma e *sangue freddo*! – Mirno i promišljeno!

4) SNØ sa odredbama

Per *amor* di Dio! – Oh, dragi Bože!

Figlio di puttana! – Kurvin sine!

SN u objekatskom položaju u uzvicima mogu da se jave ili u vidu SNØ ili SNdet, što smo videli u ranijim poglavljima kod primera *Viva **l**'Italia* i *Viva Italia*.

6.3.4. Nulti član u isprekidanim rečenicama

Nulti član u imeničkim sintagmama se često pojavljuje u isprekidanom govoru, dijalogu ili književnom tekstu. Pisci u narativnom tekstu koriste raznovrsne rečenice kako bi posebnim stilom pisanja privukli pažnju čitaoca, te nailazimo na različit ritam, kao što su niz kratkih rečenica, naglo prekinute, pa opet nastavljene rečenice, itd. Imeničke sintagme u takvom kontekstu često preuzimaju oblik SNØ, jer njihova funkcija nije referentna, već samo pojmovna. Sa druge strane, u svakodnevnom govoru i diskursu govornici ne sklapaju uvek rečenice po svim gramatičkim pravilima, već izostavljaju pojedine sintaksičke elemente koji su nadomešteni opštim kontekstom. Tako nastaju rečenice i delovi rečenica lišeni i drugih sintaksičkih elemenata, ne samo člana, jer se u strukturu rečenice ubacuju i lični komentari, dodatne informacije, itd. (*a, b, c*). U pojedinim slučajevima rečenice su svedene na pojmove, koji se uvek pojavljuju u vidu SNØ (*d)*:

a) Il successo internazionale arriva con il romanzo *Il mondo di Sofia*, tradotto in 41 lingue, *tiratura* totale venti milioni di copie.

b) Esattamente come nei regimi comunisti: *risultati,* in realtà, ridicoli perché frutto di pressioni e di condizionamenti. (GDM, str. 90)

c) Anche lui nel teatro, *musica* seria, però, *balletto*. (SIP, str. 43)

d) Tutti chinarono la testa, il cappello in mano. *Follie.* (QS, str. 63).

U prethodnim odeljcima imali smo priliku da vidimo nizove SNØ, ali uvek u funkciji subjekta ili objekta. U isprekidanom govoru ili rečenici sa pauzama (u vidu znakova interpunkcije) mogu da se pojave SNØ, ali bez određene sintaksičke funkcije. Takve SN ostaju bez determinante, jer su svedene na pojmovnost, a ne na konkretnu referencijalnu označenost:

Febbre, medicine, mi sento bruciare dentro. (QS, str. 166).

U dijalozima postoje rečenice, izrazi, pa i sintaksički fragmenti koji su veoma frekventni i predstavljaju vrstu jezičkog klišea. U njima je uobičajena pojava SNØ, jer se ne odnose na konkretne stvari i pojmove, a delom i zbog toga što su od učestale upotrebe postali ustaljeni u jeziku:

Se era per me, avrei mollato le armi lì e *fine della storia*. (QS, str. 107).

Prilikom analize korpusa zapazili smo još jednu pojavu, karakterističnu kako za diskurs, tako i za književni tekst. Naime, reč je o ponavljanju istog pojma koji će prilikom drugog pominjanja biti u obliku SNØ. Obično su u pitanju dve rečenice: u prvoj je jedan pojam spomenut u obliku SD, a kada se drugi put spominje, i čak pobliže objašnjava, takva sintagma ostaje bez člana – SNØ. Drugi put spomenuta sintagma SNØ uvek zauzme inicijalni položaj druge rečenice:

Prima di tutto ***il*** *rancore*. *Rancore* per i miei superiori i quali, secondo me, si comportavano poco correttamente nei confronti degli studiosi, specialmente se erano donne. (GDM, str. 69)

- Che cosa sono stati o cosa sono per il Sudafrica ***l'****oro* e ***i*** *diamanti*?
"*Oro* e *diamanti* sono stati certamente la causa prima per la quale i colonialisti bianchi sono venuti in Africa. ..." (GDM, str. 17).

Pojava izostavljanja člana zapaža se i u rečenicama u kojima se ne koristi isti leksem, ali je iz konteksta jasno da je reč o istom pojmu. Tako na primer prva rečenica može da se završi ličnim imenom, a da druga rečenica počne leksemom u obliku SNØ koja se odnosi na to ime:

Dalla cima appunto si può godere di un ottimo panorama, spaziando a 360 gradi, dal Gran Paradiso fino al Monte Bianco passando per Monviso e lo stupendo Monte Rosa. *Montagna* spettacolare, consigliata vivamente.

6.3.5. Nulti član i imenički spojevi (*nomi accostati)*

Nulti član je veoma produktivan u okviru takozvanih *nomi accostati* – imeničkih spojeva koji funkcionišu kao složenice, ali suštinski predstavljaju čitave rečenice u veoma sažetom obliku: *nave traghetto, busta paga, ... Nomi accostati* su strukture tipa 'N1 + N2' u kojima ćemo najviše posmatrati N2, tj. imenicu postavljenu na drugom mestu. Ova imenica lišena je nekoliko sintaksičkih funkcija: uvek je bez člana i ne preuzima oblik drugog broja iako ga poseduje (jednine ili množine). Ukoliko je u ovakvom spoju ona druga imenica već u obliku množine, kao npr. *campo profughi*, onda ne može da se javi i u obliku jednine **campo profugo*. Isto važi i za jedninu, te tako *romanzo fiume* ne može da se javi i u obliku **romanzo fiumi*.

Iako imenica na drugoj poziciji u ovakvim složenicama ima veoma ograničene sintaksičke mogućnosti, ona daje značajan doprinos na semantičkom polju, ali u sintaksički sažetom obliku. Tako SNØ u drugom delu složenice može da nosi značenje relativne rečenice: '*che fa da', 'che è come',* ali i da zameni predlošku sintagmu, kao što smo videli u V poglavlju (5.2.12.) kod nultih predloga: *sala professori – sala per i professori*:

carrozza *ristorante* = carrozza *che fa da* ristorante
vagone *letto* = vagone *che fa da* letto
gonna *pantalone* = gonna *che fa da* un pantalone
asilo *nido* = asilo *che è come* un nido.

Nekada su u pitanju i druga značenja, ali uvek u okviru zamišljene relativne rečenice:

busta *paga* = busta *che serve per* la paga.

Ovakvi sklopovi postaju sve popularniji u savremenom italijanskom jeziku, te prilažemo spisak najfrekventnijih imeničkih spojeva koji imaju nulti član u drugom delu složenice:

SN + SNØ (Sg)

anno *luce* – svetlosna godina

apprendista *stregone* – čarobnjakov učenik

asilo *nido* – jaslice

bambino *prodigio* – vunderkind, čudo od deteta

bandiera *ombra* – (*pom.*) fiktivna zastava (na brodu radi izbegavanja poreza)

buono *sconto* – bon za popust

busta *paga* – koverta sa platom

cane *poliziotto* – policijski pas

carrozza *letto* – kušet kola

cameriere *capo* – glavni konobar

chiesa *madre* – vrhovna, matična crkva

concetto *chiave* – ključni koncept

conferenza *stampa* – konferencija za štampu

controllo *qualità* – provera kvaliteta

decreto *legge* – vladina uredba sa vrednošću zakona

disco *frizione* – lamela kvačila

discorso *fiume* – dugačak razgovor

donna *poliziotto* – žena policajac, policajka

effetto *serra* – efekat staklene bašte

esame *catenaccio* – nepoložen ispit koji blokira polaganje ostalih

esercito *fantasma* – fantomska vojska

fine *settimana*[232] – vikend

fior *fiore* – najbolji deo

freddo *cane* – užasna hladnoća

gabinetto / governo *ombra* – vlada u senci

governo *fantoccio* – marionetska vlada

governo *ponte* – prelazna vlada

governo *fantasma* – fantomska vlada

guerra *lampo* – munjeviti rat, blickrig

idea *chiave* – osnovna ideja

lavaggio *auto* – pranje automobila

[232] Iako se imenica *fine* u značenju 'kraj, završetak' javlja u ženskom rodu, složenica *il fine settimana* je dobila oznaku muškog roda, verovatno pod uticajem engleskog *il week-end*.

lettera *fiume* – dugačko pismo

libro *paga* – platni spisak

licenza *premio* – nagradno odsustvo

lingua *madre* – izvorni jezik

Madre lingua ili *madrelingua* ima drugo značenje - maternji jezik.

madre *natura* – majka priroda

legge *ponte* – privremeni zakon

miele *vergine* – med samotok, cađenik

microfono *spia* – "buba" za prisluškivanje

nave *traghetto* – trajekt

parola *chiave* – ključna reč

pesce *cane* – ajkula

pesce *spada* – sabljarka

peso *mosca* – muva kategorija (u boksu, sportu)

peso *piuma* – pero kategorija (u boksu)

popolo *bue* – glup narod

posizione *chiave* (posizione strategica) – strateški položaj

progetto *pilota* – pilot projekat

prezzo *civetta* – primamljiva, ali lažna cena

punto *chiave* – ključna tačka

punto *vendita* (punto di vendita) – prodajno mesto

ragazza *madre* – neudata majka

ragazza *squillo* – kol-gerla

sala *parto* – porođajna sala

scena *madre* – glavna scena, ključna scena

segnale *orario* – znak tačnog vremena

silenzio *radio* – prekid radio veze

silenzio *stampa* – neizveštavanje o nekom događaju (u interesu istrage)

stato *fantoccio* – marionetska država

uccello *migratore*[233] – ptica selica

uomo *massa* – čovek iz mase, prosečan građanin

uomo *ragno* – čovek pauk

[233] Ovo je jedan od retkih primera u kojima N2 može da ima oblik i jednine i množine: *uccello migratore, uccelli migratori.*

uomo *rana* – gnjurac

SN + SNØ (Pl.)
banca *dati* – banka podataka
borsa *merci* – robna, produktna berza
borsa *valori* – devizna, efektna berza
campo *profughi* – logor za izbeglice
carro *attrezzi* – "pauk", kamion za uklanjanje vozila
controllo *passaporti* – pasoška kontrola
parco *giochi* – igraonica, park za decu

Kao što smo videli, više imeničkih spojeva nastaje sa SNØ u jednini, nego u množini, a prema datim primerima uočili smo da SNØ u ovakvim spojevima može da preuzme značenje prideva, npr. *chiave* uvek ima značenje 'ključni', *fiume* – 'dugački', *ponte* – 'prelazni', itd.

Pod uticajem engleskog jezika sve je češći unos izvornih engleskih reči i složenica u italijanski jezik, pa smo zapazili nekoliko frekventnih složenica u kojima druga N ne preuzima član čak i ako je italijanizovana, već sledi pravilo italijanske strukture 'SN+SNØ':

crash *test*
video *game*
shopping *centre* (delimično italijanizovan oblik – shopping *centro*).

6.3.5.1. Nulti član u imeničkim parovima tipa 'SNØ + e + SNØ'

Drugu vrstu imeničkih spojeva u kojima se gubi kategorija člana čine imenički parovi tipa 'SNØ + e + SNØ'. Ove strukture mogu:

1) biti deo kopule glagolske sintagme:

Questi due sono senz'altro *pappa e ciccia*.
Sono *culo e camicia*.

2) vršiti funkciju prideva:

È una ragazza *acqua e sapone*.

Sei una ragazza *casa e chiesa.*

Addio modello *casa e chiesa*!

I capelli *sale e pepe* sono da sempre segno di fascino e distinzione tra gli uomini.

3) biti deo predloške sintagme sa *come* u funkciji poređenja:

I miei fratelli sono come *cani e gatti.*

I miei fratelli sono come *cane e gatto*[234].

U navedenim slučajevima nulti član se pojavljuje kod obe imenice koje čine imenički par. U drugim kontekstima je moguća pojava člana uz prvu imenicu u paru, ali druga imenica i tada ostaje bez člana:

La fermata del veicolo per ***la*** *semplice salita e discesa* dei passeggeri è sempre vietata.

Questo è il sistema ***del*** *culo e camicia*.

Prilažemo spisak najčešćih imeničkih parova:

acqua e sapone – jednostavan, skroman

ascesa e caduta (vita) – usponi i padovi

cane e gatto – ljuti neprijatelji

casa e bottega – stanovati blizu radnog mesta

casa e chiesa – biti suzdržljiv, trezven

culo e camicia – nerazdvojni prijatelji, veoma bliski

donna e Madonna – žena i vladarka; apsolutna gospodarica

lacci e lacciuoli – stalne prepreke

pane e cacio – biti s nekim nerazdvojan

pappa e ciccia – savršeno se slagati

pelle e ossa – biti kost i koža

sale e pepe (capelli sale e pepe) – prosed

salita e discesa – uzbrdica-nizbrdica; neravan teren

[234] Izraz *essere cane e gatto* javlja se i u jednini, ali i u množini: *essere cani e gatti*.

6.3.5.2. Imenički parovi od istih leksema

Neki imenički parovi su sastavljeni od dve iste reči, čime one dobijaju naglašeno značenje, kao što smo videli u gore navedenim primerima. Ova pojava zapaža se i kod imenica sa značenjem vremenskog trajanja, a one se uglavnom javljaju u množini: 'SNØ (Pl.) + e + SNØ (Pl.)':

anni e anni
Il mio zaino è durato *anni e anni*.
Dopo aver visto un loro concerto *anni e anni fa* non ricordavo più il nome del gruppo.

mesi e mesi
Se ne parlava da *mesi e mesi*.

ore ed ore
Quelli che passano *ore ed ore* seduti ad ascoltare musica.

SNØ iz ovih parova mogu da se pojave i sa prilogom za vreme *fa* i *prima*, ali tada imaju nulti član samo ako su u obliku množine: *anni fa, anni prima, ore fa*. Naravno, uz priloge za vreme mogu da se jave imenički parovi u potpunosti: *mesi e mesi fa, anni e anni fa,* čime se dobija pojačana ekspresivna vrednost.

Strukture sastavljene od istih reči u naporednom odnosu mogu da obuhvate i reči drugog značenja sem vremenskog. Konstrukcije i u takvoj strukturi zadržavaju semantičku markiranost:

C'è *modo e modo*. (Ima i boljih načina.)

2) **Nulti član u imeničkim parovima tipa ´SNØ + a + SNØ'**

Neki imenički parovi čine sastavni deo ustaljenih imeničkih (*a*), ali i glagolskih sintagmi (*b*), u kojima imaju ulogu različitih dopuna, te je neminovno izostavljanje determinante i kod prve N u paru. Između ovih imenica ne stoji veznik *e*, već predlog *a*:

a)

combattimento *corpo a corpo* – borba prsa u prsa

reanimazione / respirazione / metodo *bocca a bocca* – reanimacija "usta na usta"

abbracci *cuore a cuore* – *čvrsti* zagrljaji

gli amanti stretti *cuore a cuore* – čvrsto zagrljeni ljubavnici

b)

tremare *verga a verga* – drhtati kao prut

correre *ventre a terra* – brzo trčati.

6.3.6. Uticaj stranih reči na upotrebu člana

Svaki živi jezik, pa i italijanski, poseduje određeni broj frekventnih reči pozajmljenih iz nekog stranog jezika. Filipović[235] ističe da proces jezičkog pozamjmljivanja počinje transferom modela iz jezika davaoca u jezik primaoca. Da bi se model integrisao u sistem jezika primaoca neophodno je da prođe kroz razne nivoe adaptacije, pri čemu dobija raznovrsne oblike – kompromisne replike. Tokom adaptacije modela, od transfera u jezik primaoca, preko stadijuma kompromisne replike, pa sve do integracije konačne replike u sistem jezika primaoca, nastaju promene na raznim nivoima. Kod tuđica italijanskog jezika primetili smo najviše promena u kategoriji roda koja se potom odražava i na oblik člana. Kada se na kraju ustali jedan određeni oblik tuđice, preostaje njeno uklapanje u sistem jezika primaoca na sintaksičkom nivou.

Strane reči u italijanskom javljaju se u obliku jednine ili množine, koriste se sa i bez člana, kao i ostale imenice italijanskog jezika, ali ih u početnoj fazi adaptacije karakteriše varijabilna upotreba člana, pogotovo u modelima frekventnih italijanskih konstrukcija i ustaljenih izraza. Ovde ćemo izdvojiti nekoliko primera upotrebe stranih reči sa nultim članom.

- Che mangino ***brioches!***

Ova rečenica je pripisivana kraljici Mariji Antoaneti Austrijskoj koja ju je izgovorila kao odgovor na pitanje njenog potlačenog: Narod je gladan, nema hleba. Ovaj izraz danas ukazuje na temu koja nas slabo interesuje: Ma koga je briga!

[235] R. Filipović, *Teorija jezika u kontaktu*, Školska knjiga, Zagreb, 1986:68.

Strane reči u ustaljenim izrazima i idiomima veoma često ostaju bez člana, te prilažemo sledeći spisak takvih slučajeva:

dare *forfait* – povući se (u sportu)
Il centrocampista slovacco Miroslav Karhan sara costretto a *dare forfait* ai Mondiali in Sudafrica a causa di un infortunio.

pagamento *a forfait* – paušalno, globalno
Nel prezzo della Tessera è previsto il *pagamento a forfait* di numerosi servizi a disposizione di tutti i clienti dell' hotel.

fare *splash* – propasti
(od eng. *make a splash*)
È peccato. Il mio amore *ha fatto splash*.

fare *jogging* – džogirati, trčati
Mi piace *fare jogging*, mi aiuta anche a sfogarmi.

fare *judo* – trenirati džudo
Portate a *fare judo* i vostri figli, ne trarranno grossi benefici.

Neki izrazi sa *fare* pokazuju neustaljenu upotrebu člana, te se nekada član javlja, a nekada izostavlja.

fare *il / Ø footing* – brzo hodati
No, non mi piacerebbe *fare il footing*.
Impara a *fare footing*. (dominantan oblik)

Neustaljenost ovih oblika nastaje zbog neustaljenosti člana u izvornim italijanskim konstrukcijama sa glagolom *fare* i nazivima sportova. U nekim izrazima dominantna je upotreba SNdet: fare *il tennis, fare il salto in alto*; u nekima je dominantan oblik SNØ: *fare pallavolo / pallacanestro, fare nuoto*; a u nekima je gotovo ujednačena upotreba SNdet i SNØ: *fare il calcio / fare calcio, fare il salto in lungo / fare salto in lungo.*

Reči stranog porekla koje su zadržale svoj originalni oblik tokom upotrebe su se prilagodile italijanskom jeziku na sintaksičkom nivou, te se u uobičajenim sintaksičkim funkcijama pojavljuju sa članom:

> Ricordiamo che *il pagamento* ***del*** *forfait* può essere effettuato presentando il modello F24 in banca, alle poste, nelle società del gruppo Equitalia o telematicamente usando solo i servizi online dell'Agenzia delle Entrate.

Član će se često naći i u SN stranog porekla koje su deo izraza ili gotovih rečenica, prevedenih sa stranog jezika (tzv. kalkovi). Ipak, u takvim prevedenicama je još uvek varijabilna upotreba člana, nekada se javlja određeni, a nekada neodređeni član:

- Dammi ***un cinque***! Dammi ***il cinque***

(od eng. *Give me five*!)

Ovo je američki izraz koji se raširio u Italiji 80-ih godina prošlog veka preko prenosa basket utakmica NBA lige u kojima su se košarkaši pozdravljali ne rukovanjem, već udarom dlana o dlan u uspravnom položaju uz izricanje navedene rečenice. Masovnom širenju izraza među mladim generacijama Italijana doprineo je i Đovanoti svojom muzičkom numerom *Gimme five.*

6.3.7. Metajezička upotreba SNØ

Imenice i imeničke sintagme u italijanskom jeziku koriste se sa izostavljenim članom onda kada se spominju samo kao pojmovi, tj. kada imaju metajezičku funkciju. Razlog postojanja metajezika je mogućnost određivanja smisla znakova za koje postoji opasnost da ih primalac neće shvatiti. Stoga tokom govora definišemo korišćeni kod komunikacije, pri čemu najčešće upotrebljavamo imeničke sintagme bez određene referencije, tj. SNØ. Značaj ove funkcije isticao je i Roman Jakobson u svojoj *Teoriji verbalne komunikacije*[236], gde ju je uvrstio među 6 osnovnih funkcija u činu verbalne komunikacije.

[236] R. Jakobson je prvi put objavio ovu teoriju u članku "Closing Statements: Linguistics and Poetics", In: Thomas A. Sebeok, *Style In Language*, Cambridge Massachusetts, MIT Press, 1960:350–377.

SN u metajezičkoj funkciji ima oblik SNØ i uglavnom je praćena glagolima *dire, significare, voler dire, pronunciare, ...*:

Cavallo in tedesco si dice "Pferd".
Io ho vinto un concorso di poesia anni fa, ma *poeta* non vuol dire saper scrivere, vuol dire saper vivere ogni emozione
La mia faccia significava solo *considerazione e rispetto*. (CZ, str. 49)
Persino i riccioli alla sua nuca mi parve significassero *disdegno*. (CZ, str. 115)
Io la guardai e vidi che sulla sua faccia si distendeva qualche cosa che poteva significare *sdegno e ostinazione*. (CZ, str. 186).

Veoma retko, i to samo kada se glagol *significare* odnosi na neki konkretan događaj, može doći do upotrebe determinisane imeničke sintagme, kao što je u primeru SNindet:

E poi c'è stata la Liberazione, che ha significato *un giorno* di gloria e di felicità. (GDM, str. 148).

U metajezičkoj funkciji mogu da se nađu i geografski pojmovi kada N ima za referenta svoj denotat ili kada NSt / NC stoje uz glagole *dire, definire, pronunciare, (ri)batezzare, tradurre,* o čemu je bilo govora i u odeljku 6.1.2.4:

Guida alla pronuncia: impara a pronunciare *Canada* in olandese, inglese, danese, francese, norvegese con pronuncia madrelingua.

Norvegia significa "la via del Nord".

Sono quelli che definivano *Africa* il sud dell'Italia?

Ovde prilažemo primer koji pokazuje razliku između upotrebe NSt / NC u sintaksičkoj (jezičkoj) funkciji i metajezičkoj:

La Slovenia, pur essendo uno stato giovane, è un paese ricco di storia e tradizione.
Slovenia significa turismo, storia, arte e cultura, natura.

U prethodnim odeljcima razmatrali smo pojavu nultog člana u posebnim kontekstima, kao što su apozicija, nizovi, vokativi, složene morfološke konstrukcije SN, uticaj metajezika i stranih reči i pozajmljenica.

U nabrajanjima i nizovima član se može izostaviti ili postaviti uz svaku sintagmu, ali je ipak frekventnija upotreba SNØ, nego SNdet. Pojava neodređenog člana uz neku imenicu u nizu može da prekine dominantni oblik (SNØ ili SNdet), a u takvom kontekstu *Art. indet*. ima značenje broja, a ne referencijalnog znaka. Književni tekstovi, poseban stil pisca, kao i "razbijenost" i isprekidanost diskursnih konstrukcija u uobičajenoj komunikaciji pokazuju da nulti član, iako fizički neostvaren, ima posebno značenje. Neizbežan je i u SN u funkciji vokativa, u većini uzvika, a kada je reč o pisanom govoru - u apoziciji. Upravo u apoziciji smo primetili da položaj prideva uz SN može da utiče na pojavu determinante. Ako je reč o posesivnom pridevu, član će biti izostavljen, a ako je u pitanju opisni pridev, onda će samo u položaju desno od imenice uticati na pojavu člana. Predstavljanje čiste pojmovnosti SN, kao što je to slučaj u metajezičkoj upotrebi, redovno dovodi po pojave nultog člana, i to bez izuzetaka. Kod pozajmljenica zapazili smo prilične oscilacije u upotrebi člana, koji se tek vremenom ustaljuje. Tako postoje već i ustaljeni izrazi sa stranim rečima, ali sa nestabilnom upotrebom člana. U pojedinim slučajevima, kao kod izraza sa glagolom *fare,* razlog za toliku varijabilnost nalazimo u nestabilnosti i samih italijanskih struktura i izraza koji služe kao modeli.

Na pojavu nultog člana ne nailazimo samo u sintaksičkom kontekstu, već i u oblasti morfologije. Tako smo u ovom poglavlju izdvojili i složene imeničke spojeve u kojima drugi deo složenice uvek ostaje bez člana (busta *paga*). Među takvim vrstama spojeva pronašli smo i imenice u naporednom odnosu koje su postale ustaljene u jeziku, a često preuzimaju funkciju prideva (capelli *sale e pepe*). Nekolicina imeničkih spojeva svedena je na ponavljanje iste reči, pri čemu nijedna SN nikada ne dobija član u upotrebi (*mesi e mesi, ore e ore*, itd.). Pojava ovakvih slučajeva ukazuje na to da je član veoma složena kategorija, koju treba posmatrati u kontekstu sintakse, morfologije, semantike, a nezaobilazno i u konkretnoj jezičkoj upotrebi.

7. OPŠTI ZAKLJUČAK

U ovom radu bavili smo se istraživanjem pojave nultog člana koji smo, uprkos fonetskoj i fonemskoj neostvarenosti, smatrali jednako važnom vrstom člana kao što su određeni, nedoređeni i partitivni. Služeći se obimnim i raznovrsnim istraživačkim korpusom (jezik književnih dela, štampe, svakodnevnog govora, savremenih oblika elektronske komunikacije) nastojali smo da ustanovimo sintaksičko-semantičke uslove koji dovode do izostavljanja člana, ali i da ovu problematiku sagledamo u kontekstu jezičkog uzusa. Iako smo izabrali sinhroni pristup u istraživanja pojave nultog člana, nismo mogli da zanemarimo nekoliko izuzetno važnih istorijskih činilaca.

Napuštanje sistema fleksije latinskog jezika dovelo je do nastanka kategorije člana kojom se počinje označavati određena jedinka nekog pojma. Novooformljena opozicija 'apstraktno-konkretno' omogućila je na taj način uspostavljanje razlike između *konkretnih imenica,* kojima su se u govoru najviše služili niži staleži stanovništva kao najbrojniji govornici latinskog jezika, i *apstraktnih imenica*, koje su prenošene iz grčkog u latinski jezik. Deiktičke zamenice u latinskom jeziku ILLE i IPSE postale su nosioci vrednosti ne samo tekstualne, već i vantekstualne determinante, a u vreme slabljenja ostalih deiktičkih zamenica razvio se artikuloid *eccum + zamenica.* Istovremeno sa oformljavanjem određenog člana bio je u toku i proces nastanka neodređenog člana, od UNUS koji poprima značenje uopštenog, tj. nedeterminisanog pojma. Dominacija zamenice ILLE, kao i postepeni razvoj oblika UNUS, tokom nekoliko vekova uticali su na nastanak oblika člana kakav danas poznajemo. U XX i XXI veku zapaža se veoma blaga nestabilnost u upotrebi oblika člana *il / un* i *lo / uno,* ali je ta pojava ograničena na mali broj imenica.

Član nema istu funkciju u svim jezicima u kojima se javlja, a u italijanskom jeziku upotreba člana pokazuje da je reč o fonološki i funkcionalno nesamostalnoj jedinici. Uska vezanost ove determinante za imeničku sintagmu usmerila je naše istraživanje na imenice, koje smo posmatrali u raznim funkcijama i sintaksičkim položajima. Međusobna uslovljenost člana i imenice je evidentna u analizi prirode značenja SN, u kojoj veliki značaj imaju pojmovi kao što su denotacija, referencija i asocijacija. U ovom radu smo najviše prostora posvetili referencijalnim vrednostima člana, jer se u jezičkom činu odsustvo referencije uglavnom poklapa sa odsustvom člana, osim u slučajevima u kojima nam kolektivno iskustvo i opšte znanje omogućavaju da logičkim putem nadomestimo nedostatak referencije (objašnjeno u primeru *Nessuno conosce **l'**uomo che ha ucciso Bil,* str. 21-22).

Prilikom istraživanja pojave SNØ u položaju argumenata zaključili smo da ove imeničke sintagme u italijanskom jeziku imaju ograničenu distribuciju. SNØ su znatno frekventnije u položaju objekta glagola (položaj sa leksičkim upravljanjem) nego u preverbalnom položaju subjekta (položaj sa funkcionalnim upravljanjem), što su tvrdili i drugi istraživači ove pojave. Ovo objašnjenje preko opozicionih parametara 'leksičko-funkcionalno' ipak nije dovoljno, jer ne osvetljava ostale slučajeve u kojima se pojavljuje SNØ. Pored distribucije, u ovom radu smo primenjivali kriterijum broja i vrste imenice, a pojavu SNØ smo istražili u rečenicama sa predikatom punog značenja, kopulativnim i semikopulativnim glagolima, kao i u egzistencijalnim rečenicama.

Ustanovili smo da u rečenicama sa punoznačnim predikatom subjekatska SNØ može da se pojavi u preverbalnom položaju ukoliko je u obliku množine ili ako je N apstraktna / zbirna imenica, imenica kojoj su dodati atributi, priloške odredbe i relativno *che*. Kako tvrdi Korzen, ovi dodaci ne utiču na promenu statusa determinisanosti, jer su deo procesa ekspanzije glavne imeničke sintagme, a istu pojavu smo zapazili i kod imeničkih sintagmi koje stoje sa kopulativnim i semikopulativnim glagolima, kao i u egzistencijalnim rečenicama. Pojava SNdet uobičajena je jedino u kontekstu relativnog superlativa, jer član dobija semantičku funkciju, odnosno značenje najviše prisutne osobine:

> Forse non fu ***l'uomo*** <u>più saggio</u> di tutti i tempi [...].
> Mi pare <u>*l'*</u>*essere più mite* [...].

Ipak, i u takvom kontekstu postoje izuzeci, a čine ih SN u funkciji objekatskog predikativa koje stoje uz glagole imenovanja, izbora i procene. Takve SN se češće pojavljuju u vidu SNØ, a znatno ređe kao SNdet. Varijabilnost u determinisanosti SN u ovoj funkciji najverovatnije je posledica aktuelnih promena u jeziku, koje će se moći definisati tek nakon određenog vremenskog perioda.

> Lo hanno proclamato *comandante supremo.*
> [...] l'anno scorso, 100 milioni di nuovi utenti lo hanno incoronato <u>*il*</u> *browser più scaricato.*

Što se tiče postverbalnog položaja subjekatske SNØ, smatramo da je to retka pojava uz glagole punog značenja, ali je nalazimo posle neakuzativnih glagola: pored zbirnih i apstraktnih imenica, to mogu biti imenice koje označavaju vremenske pojave:

[...] quella notte gli era venuta *fame*.
Viene *pioggia* da quei monti.

U egzistencijalnim rečenicama najpovoljniji uslov za pojavu SNØ je takođe postverbalni položaj, dok vrsta imenice ne igra veliku ulogu, već broj – najviše primera SNØ našli smo upravo u množini:

D'altra parte ci sono anche *esempi* di abuso della libertà.

Objekatski položaj SNØ je mnogo frekventniji u italijanskom jeziku, te se u takvoj poziciji mogu naći sintagme u jednini i množini, često upravo pod sličnim uslovima. Objekatski položaj SNØ (Sg.) ima korene i u starom jeziku, što se jasno vidi u ustaljenim izrazima, koji čuvaju nekadašnju strukturu sa imenicama bez člana. U savremenom jeziku strukture sa objekatskom SNØ (Sg.) nisu neobične, jer su nastale po modelu odavno fiksiranih izraza u jeziku, a veoma su frekventne one koje sadrže apstraktnu N ili one koje, zbog učestale upotrebe, nemaju potrebu za isticanjem referenta:

fare *lezione* – držati čas
Quando faccio *lezione* lui rimane sul furgone [...].
[...] e molti facevano *rifornimento* o piccole riparazioni.

U negaciji su SNØ u ovakvom položaju česta pojava, a promenom statusa determinisanosti menja se i značenje: SNindet pojačavaju značenje iskaza, SNdet jasno ukazuju na poznatog referenta, dok SNØ možemo istaći kao frekventniji oblik:

Non ho *il passaporto*.
Non ho *un dubbio.*
Non ho *idea.*
Non ho *idee*!

Negacija u egzistencijalnim rečenicama utiče na promenu uslova za nastanak SNØ, te nulti član mogu da imaju samo postverbalne SN, dok preverbalni položaj zahteva determinantu (Non c'è *problema* : ***Il*** *problema* non c'è). Sa druge strane, SN sa dopunama ili specifikativnim odredbama u negaciji može da ima sva tri oblika: SNØ, SNdet ili SNindet:

Non c'è *senso*.

Se *non c'è* ***il*** *senso* del lavoro, non esiste neanche il lavoro.

C'è o *non c'è* ***un*** *problema* politico-morale?

Ukoliko se negacija postiže upotrebom priloga *niente* (pri čemu nastaje elipsa), obavezna je upotreba SNØ, i to u desnoj lokaciji:

Niente *rivoluzione*. (Non c'è *rivoluzione.*)

Važnu ulogu u determinisanosti nekog pojma može da ima i polisemičnost date imenice, što smo prikazali na primeru leksema *storia* (str. 76-77). Različitu determinisanost smo zapazili i kod negiranja / potvrđivanja dve različite SN, pri čemu se ona negirana javlja sa nultim, a potvrđena sa određenim članom, što smo zapazili u rečenicama sa kopulativnim glagolom. Pojava neodređenog člana u takvom kontekstu stvara efekat izrazite emfaze:

Non era *presunzione* questa, ma ***il*** *mio solito ottimismo* da cui mai seppi liberarmi.

Non è ***un*** *ornamento*, è ***una*** *splendida silloge* della parola divina [...].

Razlike u uslovima pojave SNØ u različitim rečenicama, a u istoj funkciji ukazuju na značaj ne samo sintaksičkih, već i semantičkih i logičkih aspekata.

Fenomen nultog člana smo proučavali i u elipsama u kojima SNØ zauzimaju uglavnom inicijalni položaj, bez obzira na distribuciju koju su iste imeničke sintagme imale u dubinskoj strukturi sa izraženim predikatom. Razliku u determinisanosti u dubinskoj i površinskoj strukturi pokazuju SN koje zauzimaju uglavnom postverbalni položaj uz punoznačne glagole, a preverbalni uz kopulativne glagole i glagole koji izražavaju egzistenciju:

Esempio storico. / *Facciamo un esempio storico*.

Risposta esatta, ragazzo. / *La risposta è esatta*, ragazzo.

Nidi tra i rami. / *I nidi* ci sono tra i rami.

Izostavljanje predikata utiče na pomeranje SN u levu lokaciju, kao i na brisanje člana. Uz ovakve SN može da stoji pridev umesto prazne determinante, ali on ne može da promeni

status determinisanosti date SN. Čak i posesiv u elipsama gubi član, naročito ako je u postnominalnom položaju (*Fatti loro, Problemi suoi*).

Pored pojave SNØ u elipsi, ustanovili smo da se ova sintagma često javlja u diskursu u prividnoj elipsi, tj. u redukovanoj replici koja zbog jasnog konteksta omogućava izostavljanje člana:

Il figlio era una peste, mi piaceva da pazzi. *Capelli rossi, lentiggini*.
Capelli rossi, lentiggini. ⟵ *Aveva capelli rossi e lentiggini*.

Pojava elipse, a samim tim i SNØ karakteristična je i za naslove u dnevnoj i periodičnoj štampi, u kojoj se radi ekonomije jezika često koristi nominalni stil:

In un anno di controllo sulle autostrade, *mortalità* diminuita del 50%.
[In un anno di controllo sulle autostrade ***la*** *mortalità* è stata diminuita del 50%].

SN mogu da se jave u obliku SNØ i u zavisnosti od drugih sintaksičkih uslova, a ne samo distribucije, broja i sintaksičke funkcije. Kao restriktivni element za pojavu člana u SN možemo izdvojiti kvantifikatore (većina neodređenih prideva, neodređeni i količinski pridevi, brojevi). Izuzetak ipak čine SN koje su istovremeno količinski određene i jasne referencije, a u tom kontekstu član može da preuzme deiktičku funkciju:

Le poche idee che gli si muovevano nella grossa testa erano svolte da lui con tanta chiarezza.

Ada prese *i due disegni* di Guido e disse di voler conservarli.
(Ada prese *quei due disegni* di Guido ...).

Zanimljiva struktura za proučavanje veze između Ø i kvantiteta je 'SN + di', koja uvek uvodi SNØ u desnoj lokaciji. SN u lokaciji levo od predloga *di* je različito determinisana, ali ne i proizvoljno. Takva SN može biti SNindet u kojoj neodređeni član preuzima funkciju broja, SNØ (Sg.) kao brojna imenica ili SNØ (Pl.) u vidu brojne imenice ili brojnog prideva:

Ha puntato un fascio di *luce* intorno
E aveva un sacco di *soldi* in Svizzera.

Centinaia di *macchine*, una dopo l'altra, su e giù per le strade d'Italia.

Umesto nominalnog elementa u lokaciji levo od predloga *di* mogu da se nađu pridevi ili ređe glagoli:

La nostra casa è piena di *quadri*.
Il tradimento del suo popolo lo riempì di *sgomento*.

U ovom radu se predlog *di* u nekoliko funkcija isticao kao bitan element koji uvodi SNØ, te se u pojedinim kontekstima nameće kao potencijalni blokator člana pored zamenice *tutto*, priloga *molto, poco, più* i veznika *né*. Ovaj predlog zahteva oblik SNØ u specifikativnim odredbama, naročito apozitivnim (Che splendore di *ragazza*), u odredbama za materiju (il tavolo *di legno*), u kvantifikaciji preko priloških odredbi za količinu (un cumulo di *coperte e vestiti*), u okviru strukture sa značenjem generičkog opisa vrste 'SNindet / SNdet / che + di + SNØ' (una specie di *vergogna*), u odredbama za izražavanje kvaliteta (un giovane *di ingegno acutissimo*).

Iako se u starom jeziku u funkciji označavanja kvaliteta koristio predlog *di* sa članom, u savremenom italijanskom se javljaju samo oblici sa SNØ, dok je oblike sa SD preuzeo kasnije nastali predlog *da* (una ragazza *di capelli* lunghi e neri : una ragazza *dai capelli* lunghi e neri). Predlog *da* preuzeo je još dve strukture sa SD, i to za izražavanje uzroka i lokativne vrednosti, za koje predlog *di* zahteva SNØ (morire *di fame* : morire *dalla fame*; uscire *di casa* : uscire *dalla casa*). Razlika između ova dva predloga nastala je najverovatnije usled različitog razvoja tokom istorije. Naime, predlog *di*, odnosno *de*, postojao je i u latinskom jeziku koji ne poznaje član, a primer strukture 'di + SNdet', koja se koristila za oznaku materije u starom italijanskom (la corona *del ferro*)[237], ukazuje nam na to da je ovaj predlog neko vreme ipak zahtevao član. Pretpostavljamo da je kasnije nastali predlog *da* (od oblika *de+ab*), kao noviji produkt jezičkog sistema, preuzeo oblike imeničkih sintagmi sa članom, dok se *di* vratio svojim izvornim strukturama – imenicama bez člana.

U funkciji denominacije predlog *di* takođe uvodi SNØ, i to oslanjajući se na jedan opšti pojam (il titolo di *dottore*, il mese di *aprile*). Ovu funkciju smo posebno proučili kod naziva geografskih pojmova, koji uglavnom gube član u takvim strukturama (il principato *di*

[237] Prema B. Migliorini 1957: 156-174 u: L. Serianni, *nav. delo*

Piemonte, regina *d'Inghilterra*). Ukoliko uz geografski naziv stoji još neka dopuna, onda će predlog *di* uvesti SD:

re *d'Italia* ALI: re *dell'Italia unita*
Banca *d'Italia* ALI: Banca *dell'Italia Meridionale.*

U pojedinim slučajevima predlog *di* može da uvede i SNØ i SNdet, ali uz semantičku razliku. Tako oblik SNØ ukazuje da je neki događaj odigran na prostoru date zemlje, dok oblik SNdet ukazuje na događaj (obično rat, revoluciju, ustanak) kojim je upravljala ta zemlja:

la guerra *d'Italia* – rat vođen na prostoru Italije
la guerra *dell'Italia* – rat koji je vodila Italija.

Oscilacije u članu nalazimo u nazivima ambasada, možda upravo zbog toga što se teritorijalnost date zemlje može dvosmisleno tumačiti. Naime, ambasade se nalaze u drugim zemljama, ali sama zgrada se doživljava kao teritorija države koju ambasada predstavlja. Stoga nalazimo strukture sa 'di + SNØ' i 'di + SNdet' (Ambasciata *d'Italia*, Ambasciata *del Kenya*).

U strukturi savremenog italijanskog jezika nalazimo oblike SNØ i kod posesiva, i to sa SN koje označavaju nazive srodnika i koji su zbog jasne referencije odbacili član kao deiktički element u svim oblicima jednine, osim uz posesiv *loro*. Ipak, uz nazive srodnika možemo naći član, ali pod određenim sintaksičkim uslovima (oblici množine, postpozicija posesiva, pojava posesiva uz odredbe, prideve, druge imenice, participe i relativizatore, pojava sufiksa u N sa posesivom):

i suoi zii
la madre <u>tua</u>
il suo zio <u>d'America</u>
la sua <u>*bella*</u> *sorella*
il mio <u>*visconte*</u> *zio*
la mia sorella <u>maritata</u> Bianchi
il suo figlio <u>che vive in Brasile</u>
il mio <u>*fratellino.*</u>

Na pojavu ili izostavljanje člana uz naziv srodnika sa posesivom utiču još familijarni registar govora i regionalizmi. Još Renci je isticao da se među članovima porodice može koristiti i oblik SNØ bez posesiva (Da' un bacio a *papà*, Non fare i dispetti *a nonna*!), koji je karakterističan za govorni jezik u familijarnom kontekstu. Sa druge strane, u pojedinim italijanskim regijama, pogotovo u Toskani, uz nazive srodnika od milja i posesiv ne koristi se član kao u standardnom italijanskom (*sua mamma, vostro figliolo*).

Član uz posesiv i ostale imeničke sintagme izostavlja se pod istim uslovima kao i bilo koje druge SN, npr. u vokativu, apoziciji, u elipsi, kao glagolska dopuna, kao imenski deo predikata u rečenicama sa kopulativnim glagolima, uz kvantifikatore, iza priloga *come* i *quale*, što smo prikazali u odeljku 4.8. Iako smo u IV poglavlju dosta prostora posvetili pojavi nultog člana kod imenica u subjekatskoj i objekatskoj funkciji, istražujući posesive zapazili smo da se u tim funkcijama retko nalazi nulti član, a i kada se pojavi ima izrazito emfatični prizvuk:

> *Mio scopo* è che il riepilogo e il racconto della mia vita siano racchiusi in una frase che sia anche il mio epitaffio: "Ha scritto dei libri ed è morto."

> Mi confidò *suoi segreti commerciali* ch'io mai tradii.

Oblike SNØ kod posesiva nalazimo i kod već ustaljenih izraza sa posesivom u antepoziciji i (ređe) u postpoziciji, koji datiraju iz starog jezika (v. listu na str. 128-131). Pored posesivnih konstrukcija, zadržavanje nekadašnjih jezičkih struktura visoke frekeventnosti upadljiva je i na primeru ustaljenih izraza.

Analiza ovih izraza pokazala je da se u glagolskim sintagmama sa SN u objekatskom položaju mnogo češće javlja SNØ (Sg.) u odnosu na SNØ (Pl.), što je potpuno suprotno pojavi SNØ u slobodnim konstrukcijama. Pored neminovnog uticaja starih oblika i potrebe za njihovim očuvanjem, uočili smo i nastanak novih konstrukcija po modelu starih. Reč je o izrazima koji se često upotrebljavaju u svakodnevnoj komunikaciji. Ovaj fenomen možemo objasniti nedostatkom referencije u ustaljenim izrazima, zbog kojeg se SN pojavljuje sa nultim članom. U pojedinim izrazima ipak dolazi do upotrebe određenog ili neodređenog člana, koji se koristi radi naglašavanje date pojave, kao što se vidi u primerima sa *avere* (Ho *una* fame, Ho *il* desiderio di viaggiare). Da je član distinktivni semantički element jasno se uočava na primerima sa polisemičnim imenicama (*a*), kao i u polirematskim lokucijama (*b*) u kojima se upotrebom različitog člana dobija potpuno drugačije značenje:

a)

avere *influenza* – biti uticajan, imati moć

– imati grip

Il nostro stile di vita *ha* ***influenza*** su ogni cosa di noi.

(Naš stil života utiče na svaku našu stvar.)

Quando si *ha* ***influenza*** intestinale, cosa bisogna mangiare?

(Kada neko ima stomačni grip, šta treba da jede?)

b)

fare *finta* – pretvarati se

fare *la finta* – finta u sportu, potez-varka

Hai fatto ***finta*** di volere entrare nella sua setta.

(Pretvarao si se da želiš da uđeš u njegovu sektu.)

Come si *fa* ***la finta*** di tiro? (Kako se lažira pucanje na gol?).

Iako ne možemo zapostaviti značaj dijahronog razvoja jezika u prikazu ustaljenih izraza savremenog italijanskog jezika, zapazili smo da uticaji oblika starog jezika mogu da dovedu do nastanka sasvim suprotnih pojava, naročito ako su deo sintaksičkog sistema. Ovo zapažanje se odnosi na izraze koji su se prvobitno pojavili samo u odričnom obliku sa SNØ, da bi kasnijom analogijom došlo do nastanka potvrdnih oblika u savremenom jeziku. Promena na relaciji 'odrično-potvrdno' dovela je do različite upotrebe člana, te se sa oblika SNØ prešlo na SNdet, kao što pokazuje primer *non avere Ø sale in zucca* → *avere* ***il*** *sale nella zucca.* Među ustaljenim izrazima sa leksički „slabim" glagolima kao što su kopulativni, pronašli smo mali broj primera tipa 'V+SNØ', koji je, sa druge strane, izuzetno čest u slobodnim kombinacijama (npr. *essere* + SNØ). Pojava izuzetno velikog broja zanimanja, društvenih i profesionalnih uloga uz koje se najčešće koristi *essere* isključila je upotrebu determinante uz lekseme koji označavaju profesionalne delatnosti i sociološke uloge koje se pripisuju mnogim ljudima. Kao što smo videli u poglavlju IV, determinanta se uz ove glagole koristi samo u slučaju naglašavanja uloge pojedinca (*lui è* ***un*** *architetto*), dok nulti član ima neutralno značenje.

U predloškim, kao i u glagolskim sintagmama, zapazili smo da je SNØ (Sg.) češći oblik u odnosu na SNØ (Pl.), kao i da se u složenijim konstrukcijama javljaju parovi imenica SNØ (*dire peste e corna; per forza o per amore, ...*). Međutim, u polirematskim lokucijama razlika u determinisanosti ne nastaje uvek zbog različitog značenja same imeničke sintagme, kao što

je to uočljivo na primeru predloga *in* (predstavljeno na primeru *in testa* : *nella testa,* str. 255), već i zbog različite funkcije predloga koji je uvodi. Tako predlog *per* uvodi SNØ kada ima kauzalnu funkciju, a SD kada je u finalnoj funkciji:

per *amore* – zbog / iz ljubavi
per *l'amore* – za ljubav
Si arriva all'assassinio *per amore* o per odio [...] (Ubija se iz ljubavi ili mržnje.)
Un giorno *per **l'**amore* è poco. (Jedan dan za ljubav je malo.)
Faccio tutto *per **l'**amore* vero. (Sve činim za pravu ljubav.).

Među predloškim sintagmama sa nultim članom nalazimo i ustaljene izraze koji su uglavnom figurativnog značenja, dok oblici sa SD predstavljaju slobodne kombinacije doslovnog značenja:

per *cortesia* – molim vas
per *la cortesia* – za ljubaznost
Mi potrebbe *per cortesia* dare il menu? (Molim vas, da li biste mi dali jelovnik?)
Grazie mille *per **la** cortesia* mostrata con noi in questi 2 anni di lavoro.
(Mnogo vam hvala na ljubaznosti koju ste nam ukazali u ove dve godine rada.).

Analiza semantičko-sintaksičkih funkcija predloga potvrdila je našu teoriju o kvantifikatorima i brojčanim vrednostima koji u većini slučajeva blokiraju pojavu člana u imenici. Samo ako imenica nije izražena, jer se na osnovu konteksta podrazumeva, doći će do upotrebe člana (Ci vediamo *alle tre* (ore)), kao i kada je reč o približnim vrednostima, što je slučaj sa predlogom *su* (una donna *sulla quarantina*). Iako italijanski predlozi u nekim svojim funkcijama zahtevaju oblik SNØ (načinska funkcija predloga *a* i *con,* funkcija namene i svrhe predloga *da,* funkcija kvaliteta predloga *a* i *di*), nije neuobičajena ni pojava SN sa neodređenim članom koji u tom slučaju ima emfatično značenje:

La bambina capì e si mise a fissare il soffitto *con dignità*.
Oggi lavoriamo *con **una*** gran *voglia*!

Predlozi *tra / fra, su* i *in* zbog izražene funkcije lokativne vrednosti zahtevaju prisustvo različito determinisanih SN, i to u skladu sa opštim pravilima o referenciji. Ako se ista SN ponavlja u ustaljenom ili slobodnom izrazu, onda nalazimo oblike SNØ:

Protestai che *fra gioco e gioco* c'era una differenza.

Pored predloških sintagmi zanimljivu pojavu predstavlja i nulti predlog, tj. elipsa predloga u strukturama sa bar dve SN u kojima je druga imenička sintagma u obliku SNØ (*carro attrezzi* od *carro con attrezzi*; *listino prezzi* od *listino dei prezzi*). Nulti predlog se najviše javlja u jukstapoziciji, što smo mogli primetiti kod ličnih imena i naziva geografskih pojmova. Ako se lično ime ili prezime javlja sa članom, u jukstapoziciji ga neće imati (Associazione *Ariosto*). Isto važi i za nazive geografskih pojmova: Miss *Italia* od Miss *dell'Italia*, Coppa *America* od Coppa *dell'America.* Primere jukstapozicije i nultog predloga nalazimo i u nazivima ulica u kojima je SNØ u stvari NSt, NR ili NC: Via *Australia,* Via *Magna Grecia*, Via *Lombardia*. Ukoliko je reč o nazivu grada sa članom, on će se pojaviti i u ovom kontekstu: Via *del Cairo*. Uz nazive firmi, udruženja i klubova takođe dolazi do izostavljanja predloga (uglavnom *di*): le proposte *Touring,* colori *Benetton*. U jeziku štampe koji teži nominalnom stilu česta je pojava nultih predloga, a nekada umesto predloga stoji crtica: partita *Germania – Italia* (la partita *fra la Germania e l'Italia*).

Od priloških sintagmi analizirali smo *senza, sotto, sopra, dentro* i *fuori,* kao i neophodne uslove za uvođenje SNØ. Zaključili smo da prilog *senza* najčešće zahteva oblik SNØ, i to zbog toga što značenjski ukazuje na negaciju, koja je inače pogodna za pojavu nultog člana (senza *senso,* senza *pietà).* Neodređeni član pojačava negaciju **(**senza ***un****'ombra* di dubbio**),** dok je za određeni član neophodna jasna referencija (Hai fatto i conti *senza **l'**hostess*?***)***. Ostali prilozi ipak češće zahtevaju oblike SD, jer semantički predstavljaju konkretne lokacije u prostoru. U ustaljenim izrazima ipak nalazimo oblike sa SNØ, koji imaju figurativno, a ne doslovno značenje:

sotto *gamba* (*prendere / fare*) – potcenjivati
sotto *mano* (*avere; fare*) – pri ruci, na raspolaganju; tajno, krišom.

Ponavljanje iste SN u predloškoj sintagmi takođe utiče na pojavu SNØ, a ne SD (Ha il vizio di porre *parole sopra parole.*). Prilozi *dentro* i *fuori* zahtevaju SNØ samo u ustaljenim i frekventnim izrazima govornog jezika (dentro *casa,* fuori *casa,* fuori *mano*). Međutim, pojava

para *dentro e fuori* ima naglašeno značenje, te je stoga neophodna upotreba SNdet: *dentro e fuori* ***il*** *campo*.

U strukturama sa poredbenim prilogom *come* na determinisanost SN utiču vrsta i značenje upotrebljene N. Pojava određenog člana je moguća samo ako poredbeni odnos uključuje poznat i jedinstven pojam ili zbirnu imenicu u jednini. U poređenjima je stoga česta upotreba SNØ, a ukoliko komparacija uključi lekseme sa oznakom životinja, u jednini se javljaju SNindet zbog neodređene referencije, a u množini SNØ.

Najsloženiji ustaljeni oblik koji smo analizirali u ovom radu je poslovica, u kojoj se zbog lakšeg pamćenja i daljeg prenošenja ove gotove rečenice koriste rima i sintaksički redukovane konstrukcije. Eliminacija sintaksičkih elemenata koji ne utiču na semantičke promene dovodi do ispuštanja predikata i nekih funkcionalnih reči među kojima je i član. Najveći broj primera SNØ nalazimo u eliptičnim poslovicama, u kojima je izostavljen kopulativni glagol *essere* ili glagol punog značenja (ređe), i to u različitim vrstama rečenica:

Esperienza, madre di scienza.	L'esperienza *è* madre di scienza.
Donne e buoi dei paesi tuoi.	*Prendi* le donne e i buoi dei paesi tuoi.

I u poslovicama punog sintaksičkog oblika, tj. sa izraženim glagolom, nalazimo SNØ. Takva imenička sintagma se javlja u inicijalnom delu poslovice kao njenom informacionom fokusu, u kojem je predstavljena kao opšti pojam bez određene referencije. Ovi primeri SNØ su karakteristični za relativne rečenice u kojima se odmah iza imeničke sintagme nalazi restriktivni relativizator, a nulti član uz antecedent nalazimo i u poslovicama kod kojih je prošli particip preuzeo funkciju relativne rečenice:

Can <u>che abbaia</u> non morde.

Scarpa <u>cucita</u> male dura poco. (*La* scarpa <u>che è stata cucita</u> male dura poco.).

Promena uobičajenog redosleda rečeničnih konstituenata takođe doprinosi pojavi nultog člana, što smo zapazili kod emfatičnih poslovica, tj. poslovica sa emfazom predikata (*a*) i poslovica sa dislokacijom objekta u inicijalni položaj (*b*):

a) <u>Donna e fuoco</u>, toccali poco.

b) <u>Cosa</u> fatta capo ha.

Zapazili smo i da se u pojedinim poslovicama nulti član javlja pod istim uslovima kao i u standardnoj italijanskoj rečenici: u nizovima SN (*a*), u uzvicima (*b*) i u inicijalnim SN u funkciji vokativa (*c*):

a) *Cavalli, cani* e *servitori* rovinano i signori.
b) *Guai* al pescatore che teme l'acqua fredda.
c) *Cavallo* non morire, che l'erba ha da venire.

U modelu poslovice sa redosledom rečeničnih konstituenata uobičajenim za standardne italijanske rečenice 'S+V+O' primetili smo da na pojavu nultog člana utiče ne samo distribucija, već i vrsta upotrebljene SN. Tako smo na primeru poslovica sa glagolom *fare* zaključili da se u objekatskom položaju javljaju SNØ (Sg.) ukoliko predstavljaju zbirne ili opšte imenice sa oznakom 'neživo'. Oznaka 'živo' kod SN u objekatskoj poziciji doprinosi pojavi određenog člana koji u tom kontekstu preuzima značenje klase:

L'abito fa *l'uomo*. ALI: Denaro fa (Ø) *denaro*.

Prilikom istraživanja pojave člana kod imena ustanovili smo da veliki značaj imaju sociolingvistički faktor (kod ličnih imena) i opšte poznavanje okoline (kod naziva geografskih pojmova). Tako pojava člana uz lična imena može da zavisi od društvenog položaja određene osobe i značaja njenih dela, što smo videli na primeru prezimena ličnosti koje su ostavile neizbrisiv trag u književno-umetničkom ili društveno-političkom domenu. Ako su takve ličnosti obeležile svojim delima XVIII i prethodne vekove, član se uglavnom koristi (*il* Tasso, *l'*Ariosto), a ako je reč o ličnostima XX i XXI veka, uz prezime nalazimo nulti član (Mussolini, Einstein). Na primeru ženskih prezimena zapazili smo da član ipak nije samo morfo-sintaksički element, kao i da njegova pojava može različito da se tumači. Pojava člana uz ženska prezimena ranije je bila uobičajena, ali je danas predmet rasprava, jer je isticanje roda shvaćeno kao nepotreban čin u društvu u kojem se insistira na brisanju polnih razlika u poslovnom, kulturološkom i političkom ambijentu, te je danas poželjniji oblik prezimena bez člana.

Kod naziva geografskih pojmova primetili smo da je važna prepoznatljivost jedinice kojoj se pripisuje član, te ako je reč o dalekim, slabo poznatim zemljama i egzotičnim ostrvima, determinanta se uglavnom izostavlja. Nazivi manje poznatih geografskih pojmova mogu neko vreme da se koriste i sa različitim članom, sve dok se konačno ne ustali jedan oblik, kao što

smo videli na primeru Bahreina (prvobitno *il* / *le* Bahrein, danas *il* Bahrein). Ipak, i danas postoje nazivi zemalja i ostrva koji pokazuju oscilacije u obliku člana, pa i u rodu (*la / il / Ø* Costa Rica), a samo na osnovu frekventnosti možemo da pretpostavimo koji će se oblik ustaliti u jeziku (*il* Costa Rica). U pojedinim primerima član se nameće kao distinktivni element, s obzirom na to da uz isto ime može da predstavi drugi pojam:

Ibiza è l'isola dalle bianche spiagge e dai tramonti mozzafiato. (ostrvo)
L'Ibiza è l'auto più venduta in Spagna. (automobil).

Nazivi manjih geografskih oblasti kao što su regije ipak se javljaju sa članom, osim pod određenim sintaksičkim uslovima. Svi nazivi reka, osim reka Arno i Po, zahtevaju član, a pošto je reč o veoma važnim rekama, ova pojava se pre može objasniti veličinom i važnošću koje su opštepoznate, nego slučajno nastalom distinkcijom. Nazivi gradova sa druge strane, ne traže član i samo manji broj poseduje član kao deo naziva. Ostali geografski pojmovi (doline, planine, jezera) sadrže opštu imenicu SNdet pored geografskog imena. Ukoliko se iz naziva isključi opšta imenica, onda naziv geografskog pojma dobija član. Nazivi geografskih pojmova, kao i nazivi sportskih klubova, udruženja i asocijacija, koji obično stoje sa članom, pod određenim sintaksičkim uslovima gube ovu determinantu.

Na najveće probleme u istraživanju nultog člana naišli smo u sintaksički redukovanim komunikativnim jedinicama, kao što su naslovi u novinama, reklamni slogani, telegrafske poruke itd. Raznovrsnost sintaksičko-semantičkih kombinacija, elipse, dislokacije, veoma slobodna upotreba interpunkcijskih znakova, međutekstualni i vantekstualni faktori, kao i uticaj vizuelnih efekata skrenuli su nam pažnju na neophodnost proučavanja pojave nultog člana u njegovoj sveukupnosti. Analiza nultog člana u književnim tekstovima, diskursu i posebnim registrima dovela nas je do zaključka da se nultim članom, iako je fizički neostvaren, postiže posebno značenje koje može postati i odlika stila pojedinca.

Tako smo zapazili da u nizanju imeničkih sintagmi u izuzetno dugačkim rečenicama, tipičnim za književni stil, pisac može da „razbije“ monotoniju niza promenom determinisanosti pojedinih SN, kao što je to bio slučaj u sledećem primeru:

Anche quella era una vicenda vera ispirata dalla “puttana vita”, come dicono in quella Colombia, che gli è sempre nel cuore, con ***i*** *suoi patriarchi* e ***gli*** *arcadi*, ***le*** *guardie* e ***i*** *giudici*, ***i*** *signori* e ***i*** *miserabili*, e ***i*** *paesaggi* immersi nel sonno, ogni tanto ***il*** *suono* di una campana, ***il*** *continuo ronziò delle mosche*, ***le*** *capanne di fango* con il tetto di

bandoni di latta, ***(Ø)*** *uomini* che calzano sempre gli stivali, ***(Ø)*** *mulatte* scatenate nell'amore, ***(Ø)*** *spiriti e magie*, ***(Ø)*** *piazze desolate* e ***(Ø)*** *muri scalcinati*. (GDM, str. 102).

U književnim delima pisci se rado koriste varijabilnostima govornog jezika kako bi što vernije prikazali određenu atmosferu ili odnose među likovima koje opisuju. Tako smo kod Nikole Amanitija zapazili da junaci romana na različit način upotrebljavaju član uz posesiv i nazive srodnika. Naime, dok se u romanu opisuju dešavanja glavnog junaka, dečaka Mikelea, u porodičnom ambijentu sa jakim rodbinskim vezama i odnosima, pisac koristi oblik SNØ bez posesiva, što ima efekat povećavanja afektivnosti leksema:

Quando mi sono svegliato *mamma e papà* dormivano ancora. (NHP, str. 47)
Mamma diceva che se *papà* continuava a lavorare così tanto, presto non saremmo stati più poveri, saremmo stati benestanti. (NHP, str. 37).

U trenutku kada drugi junak romana, jedan zarobljeni dečak, konačno progovara, pisac smešta u dijalog oblik posesiva sa nazivom srodnika odmila sa članom, što je uobičajeni oblik standardnog italijanskog jezika. Naravno, kasnije se ispostavlja da je nepoznati dečak iz Pavije, tj. sa severa Italije:

La mia mamma è morta. (NHP, str. 113)

Posebnu stilsku odliku u upotrebi člana smo zapazili i kod Federiga Tocija, toskanskog pisca, što smo i predstavili u odeljku o posesivnosti (4.8.). Ovaj pisac u svom romanu koristi oblik SNdet uz nazive srodnika sa posesivom:

Queste domande, *la mia moglie* non le deve fare. (TC, str. 32)
Parli *al mio fratello*! (TC, str. 46)
Non c'è *il tuo marito*? Perché non lo domandi a lui? (TC, str. 33)

Fenomen nultog člana smo istražili i u morfologiji, tj. tvorbi posebnih vrsta složenica koje postaju sve popularnije u savremenom italijanskom jeziku. U ovim spojevima druga SN je uvek SNØ (il parco *giochi*); spoj može ukazati na naporedni odnos koji se vezuje za ograničen broj imenica, gotovo na nivou ustaljenih izraza (ragazza *acqua e sapone*), a neki spojevi nastaju prostim ponavljanjem (*ore e ore*). Primetili smo i da prilozi *sotto, sopra* i *fuori* iako

retko uvode SNØ u slobodnim kombinacijama, učestvuju u tvorbi složenica, u kojima je prisutna nulta imenička sintagma (*sottobraccio, soprammobile, soprabito, fuorigioco, fuoriserie*). Ove složenice čine jednu reč, nastalu usled učestale upotrebe u tom spoju, ali još uvek nailazimo i na odvojene oblike – *fuori gioco*.

Više puta u ovom radu, kao i u VI poglavlju spominjali smo značaj složene apozicije za pojavu SNØ kao različitih vrsta imenica u oba broja, u okviru predloških sintagmi, sa ili bez drugih dopuna i odredbi:

Per Montaigne, *filosofo e moralista*, i romani sono bei tipi [...].
Il padre, *affarista* con spiccata propensione alla menzogna, [...].
C'era da chiedersi come stesse su, *senza spalline*, e niente.

Pojava apozitivne sintagme u vidu SNØ je uobičajena i u novinskim naslovima (Haydn, *stagione* impegnativa e prestigiosa), a nalazimo je i kod posesiva (... se ne fabbricava proprio a Silos, vicino a Burgos, *tua patria*). Uz posesiv član ipak može da se pojavi, ali tada ukazuje na strogu izdvojenost, tj. determinisanost apozitivne sintagme:

Vive in compagnia di Marta, ***la*** *sua cameriera* muta.

Najviše oscilacija u upotrebi člana u apozitivnoj sintagmi nalazimo kod ličnih imena i naziva geografskih pojmova koji u suštini predstavljaju jedinstvene entitete. Tako uz lična imena obično nalazimo nultu apozitivnu sintagmu (*a*), ali je moguća i pojava određenog člana. Determinanta se javlja ako je reč o jednoj jedinstvenoj ličnosti iz istorije čija je profesija opšte poznata (*b*) ili ako je apozitivna sintagma proširena upotrebom relativizatora (*c*):

a) per opera del nostro venerabile fratello Raniero, *vescovo* di Vercelli, [...].
b) È Virgilio di Tolosa, ***il*** *retore*, sei secoli dopo la nascita di Nostro Signore.
(NDR, str. 314)
c) Venanzio da Salvamec, ***il*** *sapiente* di cose greche con cui avevamo discorso nel pomeriggio davanti ai codici di Adelmo.

Uz nazive geografskih pojmova češća ja upotreba SD u apozitivnoj sintagmi:

Cervino, ***la*** *montagna* del mondo.

Samo u apoziciji smo primetili da lokacija prideva može da ima ulogu u determinisanosti pojma, pa ako je pridev smešten u desnoj lokaciji, tj. postnominalno, dovešće do pojave SD u apoziciji:

Berengario de Arundel, ***l'****aiuto* bibliotecario.

Ovim radom smo se potrudili da ukažemo na svu složenost problematike nultog člana, koji smo posmatrali prevashodno u oblasti sintakse i semantike, ali i morfologije i pragmatike. Trudili smo se da skrenemo pažnju na specifičnosti ove jezičke kategorije, ne gubeći iz vida celinu, ali smo svesni činjenice da je ostalo prostora za dalje produbljivanje i osvetljavanje ovog fenomena, u okviru drugih istraživačkih radova.

BIBLIOGRAFIJA

AKMAJAN (1979): Adrian A., *Aspects of the grammer of focus in English*. Ph.D. dissertation, MIT, Garland Press, New York 1979

ALINEI (1971): Mario A., Il tipo sintagmatico di quel matto di Giorgio, SLI. *Grammatica trasformazionale italiana*, Bulzoni, Roma 1971

ANDREOSE (2007): Alvise A., *La struttura del sintagma preposizionale in italiano antico*. In „Laboratorio Sulle Varietà Romanze Antiche (LabRomAn)“, v. I (49-69) (http://www.maldura.unipd.it/ddlcs/laboratorio/andreose_1-I.pdf; 03.02.2010.)

ANTINUCCI–CRISARI–PARISI (1971): Francesco A., Maurizio C., Domenico P., Analisi semantica di alcuni verbi italiani, SLI. *Grammatica trasformazionale italiana*, Bulzoni, Roma 1971

ARTHUR (1995): Ingrid A., *Uso e non-uso dell'articolo davanti a nomi di Stati e di Continenti nell'italiano contemporaneo*. Uppsala University, Stockholm 1995

BEMBO (1525): Pietro B., *Prose della volgar lingua*, In: Gli Asolani, Rime, (a cura di Carlo Dionisotti), TEA Tascabili Editori Associati, Milano 1997

BENINCÀ (1980): Paoloa B., Nomi senza articolo. *Rivista di Grammatica Generativa*, 5, Padova 1980: 51-63

BENVENIST (1975): Emil B., *Problemi opšte lingvistike*, Nolit, Beograd, 1975.

BERSELLI (1995): Gabriele Bersani B., *Riferimento ed interpretazione nominale. Referenti testuali tra semantica e pragmatica*, FrancoAngeli, Milano, 1995

BRUNET (1979): Jacqueline B.B., *Grammaire critique de l'italien, 2 (L'article*), Università di Parigi Vincennes:Parigi, 1979

CASALEGNO (1987): Paolo C., Sulla logica dei plurali. *Teoria* (2) (125-143). Edizioni ETS, Pisa, 1987

CARDINALETTI (2009): Anna C., *Esercizi di sintassi*, Carocci, Roma, 2009

CARLSON (2006): Gregory C., Generic Reference, In: *The Encyclopedia of Language and Linguistics*, 2nd Ed. Elsevier, 2006

CAVALCANTI (1839): Giovanni C., *Istorie fiorentine*, Firenze (http://www.archive.org/details/istoriefiorenti00poligoog;17.09.2010.)

CHENG–SYBESMA (1999): Lisa Lai-Shen C., Rint S., Bare and Not-So-Bare Nouns and the Structure of NP. *Linguistic Inquiry* 30 (4), 509-542, 1999

CHESI (2006): Cristiano C., Alcune osservazioni sulle produzioni verbali non-standard dei bambini sordi: i sintagmi nominali, in *L'educazione dei Sordi*, Serie IX, Volume CVII n. 2, (93 – 110), 2006 (http://www.ciscl.unisi.it/doc/doc_pub/chesi2006-sordi-NP-VP.pdf; 03.09.2009.)

CHIERCHIA (1998): Gennaro C., Reference to Kinds across Languages. *Natural Language Semantics* 6 (339-405). Kluwer Academic Publisher, Netherlands, 1998

CINQUE (1990): G. G., *Types of A-Dependencies*, *Linguistic Inquiry* Vol.17 of *Monographs*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 1990

CISCI (2008): Martina. C., *L'uso dell'articolo partitivo italiano*. MA scriptie. Rijksuniversiteit: Groningen, 2008

CRESTI-MONEGLIA (2005): Emanuela C., Massimo M. *C-ORAL-ROM Italian Integrated Reference Corpora for Spoken Romance Languages*. Benjamins, Amsterdam, 2005

CRISARI (1971): Maurizio C., Le preposizioni semplici italiane: un approccio semantico, SLI. *Grammatica trasformazionale italiana*, Bulzoni, Roma 1971

CONTRERAS (1986): H. C., Spanish bare NPs and the ECP. U I. Bordelois, H. Contreras, and K. Zagona (Eds.), *Generative Studies in Spanish Syntax*. Dordrecht: Foris, 1986

DARDANO (1981): Maurizio D., *Il linguaggio dei giornali italiani*, Editori Laterza, Bari, 1981

DARDANO–TRIFONE (1995): Maurizio D., Pietro T. *Grammatica italiana con nozioni di linguistica*, Zanichelli Editore S.p.A., Bologna 1995

DAYAL (2004): Veneta D., Number Marking and (In)definiteness in kind terms. *Linguistics and Philosophy* 27: 393-450, Kluwer Academic Publishers: Netherlands, 2004

DAYAL (2009): Veneta D., *Bare NPs Cross-linguistically*, Rutgers University, (http://www.rci.rutgers.edu/~dayal/BareNPs-09.pdf; 17.07.2010.)

DE MAURO (2000): Tulio D.M., *Il dizionario della lingua italiana*. Paravia-Bruno Mondadori: Milano, 2000

DENIS–MULLER (2004): Pascal D., Philippe M., A Semantics for Temporally-dependent Referring Expressions. In *Emprirical Issues in formal Syntax and Semantics*, 5 (111-132), edit. Olivier Bonami&Patricia Cabredo Hofherr, elektronsko izdanje na http://www.cssp.cnrs.fr/eiss5/; ISSN 1769-7158, 2004

DESSAINTES (1964): M. D., La catégorie de l'article en français moderne, *Etudes classiques* 32: 22-36, 1964

DI VENOSA (2003): Elena, Di V., *Genere grammaticale e uso dell'articolo: italiano e tedesco a confronto*, CUEM, Milano, 2003

DOBROVIE-SOREN–BLEAM–ESPINAL (2006): Carmen D.S., Tonia B., M.Teresa E., Bare nouns, number, types and incorporation. *Non definiteness and plurality*. John Benjamins: Amsterdam, 2006

DRAGIĆEVIĆ (2007): Rajna D., *Leksikologija srpskog jezika*. Zavod za udžbenike: Beograd, 2007.

DUBOIS-LAGANE (1973): Jean D., René L., *La nouvelle grammaire française*, Larousse, Paris, 1973

EGERLAND–BERNARDINI–DI BELLO (2006): Verner E., Petra B., Antonietta Di B., Variazione, cambiamento e acquisizione: L'omissione dell'articolo definito con i nomi di parentela. XVI Congresso dei Romanisti, Università di Lund (http://magenta.ruc.dk/cuid/publikationer/publikationer/XVI-SRK-Pub/RIL/RIL04-Egerland; 10.10.2008.)

EGGERMONT-HOEKSTRA (1999): J.L.E., S.H., *Fondements, grammaire fondamentale et vocabulaire fondamental*, Zutphen, Thieme, 1999

ELBOURNE (2000): Paul E., E-Type Pronouns as Definite Articles. WCCFL 19 Proceedings, ed. Billerey and Lillehaugen, (83-96), Somerville, MA: Cascadilla Press, 2000

FERRARI (2005): Angela F., Le relative appositive nella costruzione del testo. *Cuadernos de Filologìa Italiana,* vol. 12 **(**9-32), 2005

FILIPOVIĆ (1986): Rudolf F., *Teorija jezika u kontaktu*, Školska knjiga:Zagreb, 1986.

FRASCARELLI (2004): Mara F., *L'interpretazione del focus e la portata degli operatori sintattici*, In: http://host.uniroma3.it/dipartimenti/linguistica/docenti/Frascarelli_2004.pdf

FRIGERIO (2008): Aldo F., *Quantificazione e riferimento plurale*, Carocci, Roma, 2008

FRLETA (2005): Tomislav F., Razlika između determinanta i opisnog pridjeva. CEEOL. *Contemporary Linguistics*, issue 59-60, (71 – 80), (http://www.ceeol.com).

GALLMANN (2009): Peter G.Jena., Nullartikel oder kein Artikel? (http://www.personal.uni-jena.de/~x1gape/Wort/Nullkat_Nullartikel.pdf; 17.09.2010)

GEBERT (1996): Lucyna G., Riflessioni sull'articolo mai nato nelle lingue slave. In: *Determinatezza e indeterminatezza nelle lingue slave. Problemi di morfosintassi delle lingue slave, 5*, (11-26), Unipress, Padova 1996

GENOT (1978): Gérard G., *Grammatica trasformazionale dell'italiano*, Liguori Editore: Napoli, 1978

GIUSTI (1999): Giuliana G., The functional structure of noun phrases: A bare phrase structure approach, *Working papers in Lingustics*, vol. 9, n.1-2, University of Venice, 1999

GIUSTI (2002): Giuliana G., Le espressioni di quantità in italiano antico. Considerazioni preliminari.*Verbum* IV/2, (295-325), Akademiai Kiadó, Budapest, 2002

GRAFFI (2008): Giorgio G., *Che cos'è la grammatica generativa*, Carocci, Roma, 2008

GUASTI–GAVARRÓ–DE LANGE–CAPRIN (2008): Maria Teresa G., Anna G., Joke de L., Claudia C., Article Omission across Child Languages and across Special Registers. *Language Acquisition. A Journal of Developmental Linguistics*, vol. 15, n. 2 (89-119), Taylor&Francis, Philadelphia, 2008

GUAZZOTTI-ODDERA (2006): *Il grande dizionario dei proverbi italiani*. Zanichelli editore: Bologna, 2006

HEYCOCK–ZAMPARELLI (2003): Caroline H., Roberto Z., Coordinated Bare Definites, *Linguistic Inquiry*, vol. 34, n. 3 (443-469), 2003

HIGGINS (1979): Francis Roger H., *The Pseudo-Cleft Construction in English*. Ph.D. dissertation, MIT, Garland Press, New York 1979

HÖLKER (1998): Klaus H., Un caso di delocutività: l'assenza dell'articolo davanti al possessivo con nome di parentela in italiano (e in altre lingue romanze). In: P. Ramat (eds.), *Sintassi storica*, Roma, 1998: 567-576

IHSANE (2005): Tabea I., On the structure of French du/des 'of. the' constituents, *Generative Grammer in Geneva*, (*GG@G)*, vol. 4, 2005

ILARDI–BOCCHIOLA (2003): Francesca I., Max B., *Ortografia pratica dell'italiano dalla A alla Z*, HOEPLI, Milano, 2003

IVIĆ (1973): Milka I., Elementi neodređenog člana u savremenom srpskohrvatskom književnom jeziku. U: Međunarodni kongres slavista (VII), Varšava, Novi Sad: Filozofski fakultet, (11-14).

JEREMIĆ (1980): Tatjana J., Elementi kontrastivne analize u savremenim udžbenicima italijanskog jezika na srpskohrvatskom jezičkom području. U: *Studije iz kontrastivne analize italijanskog i srpskohrvatskog jezika*, vol. 1, 1-27, Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 1980.

JOVIĆ (1985): Dušan J., *Jezički sistem i poetska gramatika*, BIGZ, Beograd, 1985.

KORZEN (1996): Iørn K., *L'articolo italiano fra concetto ed entità*. Museum Tusculanum Press: Copenhagen, 1996

KRIFKA (2003): Manfred K., Bare NPs: Kind-referring, Indefinites, Both, or Neither? In: *Emprirical Issues in formal Syntax and Semantics,* 5 (111-132)

KRIFKA (2003): Manfred K., *Kinds of Kind Reference: Bare Plurals – Ambigous or Not?* SALT 13, Presentation at University of Washington at Seattle, (http: amor.rz.hu-berlin.de/~h2816i3x)

KRIPKE, S.A. (1980): Saul A. Kripke, *Naming and Necessity*. Cambridge, MA: Harvard University Press

KRISTAL (1998): Dejvid, K., *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*, Nolit: Beograd, II izdanje, 1998.

KUPISCH–BERNARDINI (2007): Tanja K., Petra B., Determiner use in Italian-Swedish and Italian-German children: Do Swedish and German represent the same parametar setting? In: *Papers from the Language Acquisition Workshop, SCL 2006,* Merete Anderssen and Marit R. Westergaard CASTL, Tromsø. (http://www.ub.uit.no/baser/nordlyd; 03.04.2010.)

LAPUCCI (2006): Carlo L., *Dizionario dei proverbi italiani*. Le Monnier: Firenze, 2006

LAVRIC (1995): Eva L., Von Heuschrecken un anderen Insekten: Der Mythos der prädikativen Nominalphrasen. Grazer Linguistische Studien 44 (69-81), 1995

LAZIĆ-KONJIK (2009): Ivana L.K., O funkcionalno-semantičkoj kategoriji u srpskom jeziku, *Južnoslovenski filolog LXV*, 359-374, 2009.

LE BRUYN (2007): Bert, Le B., The partitive article *dei* in Italian. *Linguistics in the Netherlands*, Vol. 24, No. 1: 138-149, 2007

LEECH (1981): Geoffrey L., *Semantics*, Penguin Books: Harmondsworth, Second Edition, 1981

LEISS (2000): Elisabeth L., *Artikel und Aspekt. Die grammatischen Muster von Definitheit*. Berlin: de Gruyter, 2000

LIPKA (1992): L. L., *An Outline of English Lexicology*. Max Niemeyer Verlag: Tübingen, II edition, 1992

LONGOBARDI (1994): Giuseppe L., Proper Names and the Theory of N-movement in Syntax and Logical Form. *Linguistic Inquiry* 25, (4): 609-665, 1994

LONGOBARDI (2002): Giuseppe L., How comparative is semantics? A unified parametric theory of bare nouns and proper names. *Natural Language Semantics* 9: 335–369, Kluwer Academic Publisher: Netherlands, 2002

LONGOBARDI, (2005): Giuseppe L., Toward a Unified Grammer of Reference. In: *Zeitschrift für Sprachwissenschaft* vol. 24, no 1 (5–44), 2005

MARINI (2000): Emanuela M., *Tipologia delle costruzioni a verbo supporto ad "articolo zero" in italiano antico e moderno*. Atti del XXXIV Congresso internazionale di studi della SLI "Italia linguistica anno Mille - Italia linguistica anno Duemila". Firenze, 19-21 ottobre, 2000

MIGLIORINI (2007): Bruno M., *Storia della lingua italiana*. Tascabili Bompiani: Bergamo (XII edizione), 2007

MIGLIORINI (1957): Bruno M., *Saggi linguistici*, Le Monnier: Firenze, 1957

MIŠESKA–TOMIĆ, (1999). Olga M.T., *Syntax and Syntaxes*. Futura publikacije: Novi Sad, 1999

MODERC (2006): Saša M., *Gramatika italijanskog jezika. Morfologija sa elementima sintakse*. Foto futura: Beograd, 2006.

MÜLLER–OLIVEIRA (2004): Ana M., Fátima O., Bare Nominals and Number in Brazilian and European Portuguese. *Journal of Portuguese Linguistics 3*, 2004

MUNN–SCHMITT (1999): Alan M., Cristina S., Bare Nouns and the Morphosyntax of Number. In: *Proceedings of the Linguistic Symposium on Romance Languages*, 1999

NICKLAUS, Martina (2010). *C'ha la fidanzata?* – Hat er schon eine Freundin? Osservazioni sugli articoli in tedesco e italiano. Les Actes du XXIVe Congres International de Linguistique et de Philologie romanes, Institut für Romanistik, Innsbruck, (599-612), 2010

OOSTERHOF (2008): Albert O., *The Semantics of Generics in Dutch and related Languages*. John Benjamins, Amsterdam, 2008

PANUNZI (2006): Alessandro P., Strutture copulari nell'italiano parlato. Studio corpus-driven. *Atti del Congresso Internazionale* "*La comunicazione Parlata*" (645-663), Pettorino ed., Napoli, 2006

PANUNZI (2010): Alessandro P., *La variazione semantica del verbo essere nell'italiano parlato*. University Press, Firenze, 2010

PETKOVIĆ (2002): Vladislava P., Dopunska sintagma s predlogom na u rečniku, Srpska akademija nauka i umetnosti, Matica srpska, Institut za srpski jezik SANU, Međunarodni naučni skup o leksikografiji i leksikologiji, Novi Sad-Beograd, 2002.

PIATNICOVÁ (2009): Katarína P., *L'omissione dell'articolo nei titoli giornalistici*, Filozofická Fakulta:Brne, 2009

PRĆIĆ (1997): Tvrtko P., *Semantika i pragmatika reči*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stanojevića: Sremski Karlovci, 1997.

REČNIK SANU (1959-2006): *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika* (do 2006. u 17 tomova). Srpska akademija nauka i umetnosti: Beograd (1959-2006).

REID (1991): Wallis R., *Verb & Noun Number in English: A Functional Explanation.* London and New York: Longman, 1991

RENZI (1976): Lorenzo R., Grammatica e storia dell'articolo italiano. "*SGI*", V, 5-42, 1976

RENZI (1982): Lorenzo R., Il vero plurale dell'articolo "uno". *Lingua nostra*, XLIII, 63-68, 1982

RENZI (1985): Lorenzo R., L'articolo zero, in: *Sintassi e morfologia nella lingua italiana d'uso. Teorie e applicazioni descrittive.* Atti del XVII Congresso Internazionale di Studi della SLI, a cura di A.Franchi de Bellis e L.M.Savoia, Bulzoni: Roma (271-288).

RENZI-SALVI-CARDINALETTI (1998): Lorenzo R., Giampaolo S., Anna C., *Grande grammatica italiana di consultazione.* Bologna: Il Mulino, 1988

RIZZI, (1997): L. R., The fine structure of the left periphery. In: *Elements of Grammar: Handbook of Generative Syntax*, L. Haegeman (Ed.), Dordrecht: Kluwer, 281–337, 1997

ROODENSBURG (2003): Jasper R., The interpretations of coordinated bare nouns in French. *Proceedings of ConSOLE XI*, (eds.) Marjo van Koppen, Joanna Sio & Mark de Vos., Padova, 2003 (http://www.hum2.leidenuniv.nl/pdf/lucl/sole/console11/console11-roodenburg.pdf; 09.02.2009.)

RULLMANN–YOU (2003): Hotze R., Aili Y., General number and the semantics and pragmatics of indefinite bare Nouns in mandarin chinese. (http://semanticsarchive.net/Archive/jhlZTY3Y/Rullmann&You2003.pdf;17.07.2010.)

SCHMITT–MUNN (2000): Cristina S., Alan M., Against the Nominal Mapping Parameter: Bare nouns in Brazilian Portuguese, In: P. Tamanji, M. Hirotani and N. Hall (eds.), *Proceedings of NELS* 29, 339:353, 2000

SCHWAMENTHAL–STRANIERO (1999): *Dizionario dei proverbi italiani e dialettali*. Biblioteca Universale Rizzoli: Milano (IV edizione), 1999

SERIANNI (2005): Luca S., *Grammatica italiana*. *Italiano comune e lingua letteraria*. UTET Libreria (VIII edizione), Torino, 2005

SIMIĆ (2000): Radoje S., *Osnovi sintakse srpskoga jezika*. Jasen Nikšić, Beograd, 2000.

SKUBIC (1990): Mitja S., *Uvod u romansku lingvistiku*, Institut za strane jezike i književnost, Novi Sad, 1990

SLABAKOVA (2004): Roumyana S., Learnability in the L2A of semantics. *The Proceedings of the Inaugural Conference on Generative Approaches to Language Acquisition-North America*, vol. 2, 321-332, Kamil Ud Deen, Jun Nomura, Barbara Schulz, Bonie D. Schwartz (eds.), 2004

SLABAKOVA–MONTRUL–PRÉVOST (2006): Roumyana S., Silvina, A. M, Philippe P., A semantic parameter with a syntatic trigger in the L2 acquisition of Italian. *Inquiries in Linguistic Development: in honor of Lydia White.* John Benjamins, Philadelphia. 2006

STIFANIĆ (1980): Marija S. Mogućnosti iskazivanja vrednosti italijanskog člana u srpskohrvatskom jeziku. U: *Studije iz kontrastivne analize italijanskog i srpskohrvatskog jezika*, vol. 1, 37-60, Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 1980.

TAGLIAVINI (1969): Carlo T., *Le origini delle lingue neolatine*. Casa Editrice Prof. Riccardo Pàtron, Bologna, 1969

TERIĆ (1995): Gordana T., *Istorija italijanskog jezika*, Filološki fakultet, Beograd, 1995.

TERIĆ (1991): Gordana T., *Strukture i vrednosti posesiva u italijanskom jeziku*, Filološki fakultet, Beograd, 1991.

TERIĆ (2005): Gordana T., *Sintaksa italijanskog jezika*, Filološki fakultet: Beograd, 2005.

TERIĆ (1980): Gordana T., Pojam “complemento“ u italijanskoj gramatičkoj terminologiji i njegovi ekvivalenti u gramatikama srpskohrvatskog jezika. U: *Studije iz kontrastivne analize italijanskog i srpskohrvatskog jezika*, vol. 1, 102-137, Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 1980.

TONKIN (2004): Ivan T., *Dizionario fraseologico italiano-bulgaro*, Romanistika: Sofija, 2004

VON HEUSINGER–WESPEL (2007): Klaus von H., Johannes W., Indefinite Proper Names and Quantification over Manifestations. *Proceedings of Sinn und Bedeutung* 11, (332-345), E. Puig-Waldmüller (ed.), Barcelona, 2007

ZAMBONI (2000). Alberto Z., *Alle origini dell'italiano. Dinamiche e tipologie della transizione dal latino.* Carocci editore, Roma, 2000

ZAMPARELLI (2002): Roberto Z., Definite and Bare-Kind denoting Noun Phrases. In: *Romance Languages and Linguistic Theory 2000*, (eds.) Claire Beyssade, Reineke Bok-Bennema, Frank Drijkoningen and Paola Monachesi**,** John Benjamins, Amsterdam, (305–343), 2002

ZAMPARELLI (2008): Roberto Z., Dei ex Machina: a note on plural/mass indefinite determiners, *Studia Linguistica*, vol. 62, n. 3 (301-327), 2008

ZINGARELLI (1997): Nicola Z., Lo Zingarelli. *Vocabolario della lingua italiana*. Zanichelli: Bologna (XII edizione), 1997

WILKINSON, K. (1991). Karin J. W., *Studies in the Semantics of Generic Noun Phrases*, Ph.D. thesis, University of Massachusetts, Amherst, 1991

IZVORI

Primeri navedeni u radu preuzeti su iz dole navedenih izvora: književnih dela, periodične i dnevne štampe, elektronskih sajtova.

Književna dela

AMMANITI(2001): Niccolò A., *Non ho paura*, Giulio Einaudi Editore s.p.a., Torino 2001

BARICCO (2007): Alessandro B., *Questa storia*, Feltrinelli, Milano 2007

BIAGI (2000): Enzo B., *Giro del mondo*, Rizzoli, Milano 2000

CALVINO (2007): Italo C., *Il visconte dimezzato*, Oscar Mondadori, Milano 2007 (I edizione 1952, Editore Einaudi, Torino)

DE CARLO (2006): Andrea D.C., *Giro di vento*, Bompiani, Milano 2006

ECO (2007): Umberto E., *Il nome della rosa*, Tascabili Bompiani, Milano 2007 (I edizione 1980)

FALLACI (2006): Oriana F., *Lettera ad un bambino mai nato*, BUR, Milano 2006 (I edizione 1975)

CECOVINI (1995): Manlio C., *Straniero in paradiso*, MGS Press Editrice, Trieste 1995

MALUNE (2009); Claudio M., L'imbarazzo impreziosisce le tue ali di foglia, in AA.VV, *Antologia delle più belle Poesie del Premio Letterario* "Marguerite Yourcenar 2008", Casa Editrice Montedit, Milano 2009.

SVEVO (2007): Italo S., *La coscienza di Zeno*, Oscar Mondadori, Milano 2007 (I edizione 1923, Editore Cappelli)

TOZZI (2003): Federigo T., *Tre croci*, Garzanti Editore, Milano 2003 (I edizione 1920, Milano)

Dnevna štampa i časopisi

Airone, Anno XXIX, N. 345, gennaio 2010

Corriere di Siena, Anno XXV n. 224, 15 agosto 2007

Corriere di Siena, Anno XXV n. 226, 17 agosto 2007

Corriere della sera, Anno 131, N. 175, 26 luglio 2006

Corriere della sera, Anno 46, N. 41, 22 ottobre 2007

Corriere della sera, Anno 46, N. 42, 29 ottobre 2007

Corriere nazionale, Anno XV N. 226, 17 agosto 2007

Focus, N. 207, gennaio 2010

Gioia, N. 33, 23 agosto 2008

La Repubblica, Anno 14, Numero 41, 22 ottobre 2007

La Repubblica, Anno 14, Numero 42, 29 ottobre 2007

Sirio, N. 292, agosto 2007

Turisti per caso, Anno II, N. 1, gennaio 2010

Psichologies, N. 12, dicembre 2009

Elektronski sajtovi:

Primeri preuzeti sa elektronskih sajtova nalaženi su pomoću pretraživača *Google*, a cilj ovakve vrste pretrage je bio proširenje korpusa rada na govorni jezik, koji je sve prisutniji u virtuelnom ambijentu.

SADRŽAJ

Apstrakt 3
Skraćenice i simboli 5
1. UVOD 8
1.1. Predmet i metod rada 8
1.2. Korpus i ciljevi rada 9
2. NASTANAK I SVOJSTVA KATEGORIJE ČLANA U ITALIJANSKOM JEZIKU 11
2.1. Dijahroni prikaz razvoja italijanskog člana 11
2.2. Pojam člana u savremenom italijanskom jeziku sa morfosintaksičkog aspekta 15
2.2.1. Priroda značenja 17
2.2.1.1. Koncept 'ekstenzije' i 'intenzije' 19
2.2.2. Lorenco Renci i referencijalne osobine člana 20
2.2.2.1. Odnos referencijalnosti i neferencijalnosti po teoriji L. Rencija 22
2.2.3. Određeni član 23
2.2.4. Neodređeni član 25
2.2.4.1. Značenje neodređenog člana 26
2.2.5. Partitivni član 28
2.2.6. Razlike između nultog i ostalih članova 30
3. SAVREMENA ISTRAŽIVANJA I TEORIJE 33
3.1. Pojava nultog člana u italijanskom i ostalim jezicima 33
3.2. Sintaksičko-semantička teorija Đuzepea Longobardija 36
3.3. Semantički pristupi i teorije 38
3.3.1. Jørn Korzen 38
3.3.2. Đenaro Kjerkja i sintaksičko-semantičko preslikavanje SNØ 40
3.3.3. Teorija o dvosmislenosti SNØ (Ambiguity Theory) 41
4. SINTAKSIČKO-SEMANTIČKA OBELEŽJA SNØ 43
4.1. SNØ u poziciji argumenta 43
4.1.1.SNØ u funkciji subjekta 45
4.1.2. SNØ u funkciji objekta u preverbalnom i postverbalnom položaju 47
4.1.3. SNØ u jednini u funkciji objekta 48
4.1.4. SNØ u množini u funkciji objekta 51
4.1.5. SNØ u elipsi. Izostavljanje punoznačnog predikata 53
4.2. SNØ sa kopulativnim glagolima 57

4.2.1. Glagol *essere* ... 57
4.2.2. SN koja označava *profesiju, zvanja, titule, društvene i porodične uloge* u funkciji nominalnog dela predikata ... 59
4.2.3. Ostale SN u funkciji nominalnog dela predikata ... 62
4.2.4. SNØ u elipsi. Izostavljanje kopulativnog glagola ... 67
4.2.4.1. SN u prekopulativnoj poziciji u dubinskoj strukturi ... 67
4.2.4.2. SN u postkopulativnoj poziciji u dubinskoj strukturi ... 68
4.3. SNØ u egzistencijalnim rečenicama ... 71
4.3.1. SNØ u preverbalnom i postverbalnom položaju ... 71
4.3.2. Negacija u egzistencijalnim rečenicama ... 73
4.3.2.1. Negacija u strukturi 'niente + SNØ' ... 75
4.3.2.2. Primer polisemičnosti SN u egzistencijalnim rečenicama sa negacijom ... 76
4.3.2.3. SNØ u elipsi.Izostavljanje glagola u egzistencijalnoj rečenici ... 77
4.4. SNØ sa semikopulativnim glagolima ... 79
4.4.1. SNØ u funkciji subjekatskog predikativa ... 79
4.4.2. SNØ u funkciji objekatskog predikativa ... 82
4.4.3. SN u elipsi. Izostavljanje semikopulativnog glagola ... 86
4.5. Odsustvo člana sa relativizatorima ... 88
4.6. Kvantifikacija ... 102
4.6.1. Neodređeni pridevi ... 102
4.6.2. Neodređeni i količinski pridevi ... 104
4.6.3. Brojevi (it. *aggettivi numerali*) ... 106
4.6.4. Ostale strukture za izražavanje kvantiteta ... 109
4.6.5. Teorijska razmatranja kvantifikatora ... 112
4.7. Blokatori člana ... 117
4.8. Posesivnost ... 121
4.8.1. Nulti član uz posesiv sa nazivom za srodnike ... 121
4.8.1.1. Poreklo nultog člana uz posesiv u nazivima za srodnike ... 125
4.8.2. Posesivi u ustaljenim predloškim sintagmama ... 127
4.8.3. Posesivi u ostalim slučajevima ... 131
5. NULTI ČLAN U USTALJENIM IZRAZIMA ... 138
5. 1. SNØ u glagolskim sintagmama ustaljenih izraza ... 139
5.1.1. AFFIBBIARE, AGGIUNGERE ... 140

5.1.2. ANDARE, APRIRE, ATTACCARE 141
5.1.3. AVERE 145
5.1.3.1. ‘avere +SNØ’ i ‘avere + SNindet’ 147
5.1.3.2. Razlika u determinisanosti uslovljena sintaksičkim i manjim semantičkim razlikama 148
5.1.3.3. Složene strukture ustaljenih izraza sa glagolom AVERE 152
5.1.3.4. Polirematske lokucije sa glagolom AVERE 154
5.1.4. BATTERE, BUTTARSI, CADERE, CAMBIARE 161
5.1.5. CAMMINARE, CAMPARE, CANTARE, CAPITARE, CAVARE, CHIAMARE, CHIEDERE, CHIUDERE, CERCARE, COMANDARE, COMMETTERE, COMPRARE, CONDURRE, CORRERE, CUOCERE 163
5.1.6. DARE 165
5.1.7. DETTARE, DIFENDERE, DIRE, DORMIRE, ENTRARE 171
5.1.8. ESSERE 175
5.1.9. FARE 179
5.1.9.1. Polisemičnost pojedinih izraza i rekcija glagola FARE 182
5.1.9.2. Složene strukture ustaljenih izraza sa glagolom FARE 184
5.1.9.3. Polirematske lokucije sa glagolom FARE 185
5.1.10. FICCARSI, FIDARSI, FINIRE, GETTARE, GIOCARE, GUADAGNARE, GUARDARE 192
5.1.11. LASCIARE, LEGGERE, LUCIDARE, MANCARE, MANDARE, MARCHIARE, MANGIARE, MARCARE, MUTARE 193
5.1.12. METTERE 194
5.1.13. MESCOLARE, MORIRE, MOSTRARE, MUTARSI, NAUFRAGARE, NAVIGARE, ODIARE, PAGARE 201
5.1.14. PARLARE, PASSARE, PIANGERE, PIANTARE, PORTARE 201
5.1.15. PIOVERE, PERDERE 203
5.1.16. PORRE, PORTARE, PRENDERE 205
5.1.17. PRESTARE, PROMETTERE, RACCONTARE, RENDERE, RESTARE, RIDARE, RIDERE, RIMANERE, RIMETTERSI, RIPRENDERE, RISPONDERE.. 210
5.1.18. SALIRE, SALTARE, SALVARE, SAPERE, SCENDERE 212
5.1.19. SEMINARE, SENTIRE / SENTIRSI, SERBARE, SERVIRE, SCAPPARE, SCOPPIARE, SCRIVERE, SMUOVERE, SPARARE, SPRECARE 215

5.1.20. SOGNARE, SPUTARE, STARE, SUDARE 215
5.1.21. TENERE / TENERSI 217
5.1.22. TIRARE, TOCCARE, TORNARE, TRARRE, TRINCIARE, TROVARE 219
5.1.23. VENDERE, VIVERE, VENIRE, VESTIRSI, VOLGERE 220
5.2. PREDLOŠKE I PRILOŠKE SINTAGME 224
5.2.1. SNØ sa predlogom A 224
5.2.1.1. Složene strukture ustaljenih izraza sa predlogom A 228
5.2.1.2. Sintaksičko-semantičke vrednosti predloga A 231
5.2.2. SNØ sa predlogom DA 238
5.2.2.1. Sintaksičko-semantičke vrednosti nultog predloga DA 240
5.2.3. SNØ sa predlogom DI 245
5.2.3.1. Složene strukture ustaljenih izraza sa predlogom DI 246
5.2.3.2. Sintaksičko-semantičke vrednosti predloga DI 247
5.2.4. SNØ sa predlogom IN 256
5.2.4.1. Složene strukture ustaljenih izraza sa predlogom IN 257
5.2.4.2. Polirematske lokucije sa predlogom IN 259
5.2.4.3. Polisemičnost pojedinih ustaljenih izraza sa predlogom IN 264
5.2.4.4. Sintaksičko-semantičke vrednosti predloga IN 266
5.2.5. SNØ sa predlogom PER 270
5.2.5.1. Složene strukture ustaljenih izraza sa predlogom PER 275
5.2.5.2. Polirematske lokucije sa predlogom PER 276
5.2.5.3. Sintaksičko-semantičke vrednosti predloga PER 278
5.2.6. SNØ sa predlogom CON 283
5.2.6.1. Polirematske lokucije sa predlogom CON 285
5.2.6.2. Sintaksičko-semantičke vrednosti predloga CON 286
5.2.7. SNØ sa predlogom TRA/ FRA 289
5.2.7.1. Sintaksičko-semantičke vrednosti predloga TRA/ FRA 291
5.2.8. SNØ sa predlogom SU 293
5.2.8.1. Sintaksičko-semantičke vrednosti predloga SU 294
5.2.9. SNØ sa predlogom SENZA 297
5.2.9.1. Predlog SENZA u slobodnim strukturama 298
5.2.10. SNØ i predlozi SOTTO i SOPRA 300
5.2.10.1. Polirematske lokucije sa predlogom SOTTO 303

5.2.10.2. SNØ i predlog SOPRA 305
5.2.11. SNØ i prilozi DENTRO i FUORI 305
5.2.12. Nulti predlog i jukstapozicija 310
5.2.13. SNØ i prilog COME u poređenjima 313
5.3. Nulti član u poslovicama i poslovičnim izrazima 317
5.3.1. Nulti član u poslovicama sa elipsom 317
5.3.2. Nulti član u ostalim vrstama poslovica 321
5.3.3. Ostali slučajevi 324
6. POSEBNI SLUČAJEVI POJAVE NULTOG ČLANA 326
6.1. Nulti član u imenima 326
6.1.1. Nulti član u ličnim imenima i prezimenima 326
6.1.1.2. Nulti član u titulama i apelativima 329
6.1.1.3. Sintaksičke promene: Podizanje upravne reči imeničke sintagme (N°) do položaja upravne reči određene sintagme (D°) 331
6.1.2. Nulti član u nazivima država, ostrva i ostalih geografskih pojmova 333
6.1.2.1. Nulti član uz nazive ostrva, država-ostrva i gradova-kolonija 334
6.1.2.2. Varijabilna upotreba člana uz pojedine nazive država 338
6.1.2.3. Nazivi država, ostrva i predmeta 341
6.1.2.4. Sintaksički uslovi za pojavu nultog člana uz imena država, ostrva, regija 342
6.1.2.5. Pojava nultog člana u NSt, NC i NR iza predloga DI 351
6.1.3. Nulti član u imenima gradova, reka, dolina, planina i jezera 358
6.1.3.1. Nazivi gradova 358
6.1.3.2. Nazivi reka 359
6.1.3.3. Nazivi dolina 359
6.1.3.4. Nazivi planina i brda 361
6.1.3.5. Nazivi jezera 362
6.1.3.6. Nulti član u prvom delu SN geografskih naziva 364
6.1.4. Nazivi sportskih klubova i drugih udruženja i institucija 369
6.1.5. Nazivi udruženja i institucija 371
6.2. SNØ u sintaksički redukovanim iskazima 376
6.2.1. Jezik novina. Naslovi novinarskih članaka. Oblik i funkcija. 376
6.2.1.1. Subjekat u naslovima 380
6.2.1.2. Ezoforična i endoforična referencija 380

6.2.1.3. Logički i gramatički subjekat 383
6.2.1.4. Elipse i ostali neophodni uslovi za izostavljanje člana u naslovima 385
6.2.1.5. Fokus i interpunkcija 389
6.2.1.6. Uticaj zapete 390
6.2.1.7. Uticaj znaka dve tačke 391
6.2.1.8. Naporedni odnos u naslovima 394
6.2.1.9. Toponimi u naslovima 396
6.2.1.10. Nazivi sportskih klubova u naslovima 398
6.2.1.11. Isti uslovi pojave SNØ u naslovima kao i u ostalim kontekstima 400
6.2.1.12. Oscilacije u upotrebi člana u naslovima 404
6.2.3. Jezik oglasa 405
6.2.4. Telegrafski jezik 407
6.2.4.1. Dečiji telegrafski' govor 408
6.2.5. Jezik reklama 412
6.2.5.1. SNØ u reklamama 412
6.3. Ostali morfosintaksički uticaji pojave nultog člana 425
6.3.1. SNØ u nizovima i nabrajanjima 425
6.3.2. SNØ u apoziciji 429
6.3.3. SNØ u funkciji vokativa 433
6.3.3.1. Uzvici 435
6.3.4. Nulti član u isprekidanim rečenicama 436
6.3.5. Nulti član i imenički spojevi (*nomi accostati)* 438
6.3.5.1. Nulti član u imeničkim parovima tipa 'SNØ + e + SNØ' 441
6.3.5.2. Imenički parovi od istih leksema 443
6.3.6. Uticaj stranih reči na upotrebu člana 444
6.3.7. Metajezička upotreba SNØ 446
7. ZAKLJUČAK 449
Bibliografija 466
Sadržaj 476

UNIVERZITET U NOVOM SADU
FILOZOFSKI FAKULTET NOVI SAD
21000 Novi Sad
Dr Zorana Đinđića 2
www.ff.uns.ac.rs

Elektronsko izdanje
http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2021/978-86-6065-651-5

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

811.131.1'367.632

БЛАТЕШИЋ, Александра, 1976-
Nulti član u savremenom italijanskom jeziku [Elektronski izvor] : e-monografija / Aleksandra Blatešić. - Novi Sad : Filozofski fakultet, 2021

Način pristupa (URL): http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2021/978-86-6065-651-5. - Opis zasnovan na stanju na dan 17.6.2021. - Nasl. sa naslovnog ekrana. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija.

ISBN 978-86-6065-651-5

а) Италијански језик -- Чланови

COBISS.SR-ID 41160713

Uvereni smo da će objavljivanje ove elektronske monografije omogućiti da publika italijanista i romanista u regionu stekne uvid u sadržaj i metod ovog istraživanja i da proširi svoje kompetencije u domenu koji je u italijanističkoj glotodidaktici uglavnom zapostavljen – donekle i opravdano, ukoliko se uzme u obzir napor koji treba uložiti da govornici srpskog i drugih slovenskih jezika ovladaju sintaksom italijanskog člana.

(dr Saša Moderc, Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu)

Svojim istraživanjem italijanskih sintagmi s nultim članom dr Aleksandra Blatešić dala je vredan doprinos boljem razumevanju pitanja nultog člana, a zahvaljujući dobroj upućenosti u savremenu literaturu o predmetu, ujedno je uspela da jednu ovako složenu pojavu sagleda izvan tradicionalnih okvira unutar kojih je dosad proučavana.

(dr Nataša Janićijević, Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu)

Mišljenja sam da jedno ovakvo delo, u inače skromnoj, domaćoj italijanističkoj literaturi koja poslednjih godina pa čak i decenija uspeva da ugleda svetlost dana, predstavlja izuzetno dragocen doprinos, čija će se teorijska i praktična upotrebna vrednost tek potvrditi u vremenu koje nam predstoji. Uverena sam da će monografija „Nulti član u svaremenom italijanskom jeziku“ naći put do zapaženog mesta na bibliotečkoj polici kako mlađih kolega italijanista, tako i onih iskusnijih, ali i kao nezaobilazna bibliografska odrednica budućih radova iz oblasti morfologije, sintakse i semantike italijanskog jezika.

(dr Nevena Ceković, Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu)

ISBN 978-86-6065-651-5
9 788660 656515